T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

AMERİKAN BASININDA BATI ANADOLU’DA YUNAN İŞGALİ (1919- 1922)

Doktora Tezi

Ceyhun ÖĞRETEN

Ankara-2021

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

AMERİKAN BASININDA BATI ANADOLU'DA YUNAN İŞGALİ (1919- 1922)

Doktora Tezi

Ceyhun ÖĞRETEN

Tez Danışmanı

Dr.Öğr. Üyesi Sedef BULUT

Ankara-2021

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

AMERİKAN BASININDA BATI ANADOLU'DA YUNAN İŞGALİ (1919-1922)

Doktora Tezi

Tez Danışmanı Dr.Öğr. Üyesi Sedef BULUT

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	İmzası
Prof. Dr. Necdet HAYTA (Başkan)	……………………
Dr.Öğr. Üyesi Sedef BULUT (Danışman)	……………………
Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN	……………………
Prof. Dr. Yasemin DOĞANER	……………………
Doç. Dr. Çağla Derya TAĞMAT	……………………

Tez Sınav Tarihi: 25.02.2021

Prof. Dr. Temuçin Faik ERTAN
Enstitü Müdürü

ÖZET

Birinci Dünya Savaşı'ndan *Mondros Mütarekesi'ni* imzalayarak çıkan Osmanlı Devleti'nin toprakları *İtilaf Devletleri'nin* işgaline açık hale gelmiştir. Batı Anadolu'daki işgal görevi *Paris Barış Konferansı* kararı gereği Yunanistan'a verilmiş, 15 Mayıs 1919 tarihinde başlayan süreç yaklaşık üç buçuk yıl sürmüş ve bu haksız işgal Türk Kurtuluş Savaşı'nın başlamasına neden olmuştur.

Paris Barış Konferansı'nda, İngiltere ve Fransa ile birlikte işgali onaylayan Amerika Birleşik Devletleri, işgal boyunca yaşananları yakından takip etmiş, Yakın Doğu Sorununa etki edeceği düşünülen Yunan askeri harekâtları hem siyaset hem de Amerikan kamuoyu tarafından desteklenmiştir. *Kuva-i Milliye* hareketinin etkin mücadelesi, Amerikan siyaseti ve kamuoyunun zaman zaman fikir değiştirmesine sebep olmuştur ancak Ermeni ve Yunan lobisinin etkinliği nedeniyle Amerikan basını işgal süresince Türk karşıtı bir tutum sergilemiştir.

Bu çalışmada Amerikan basını üzerinden Batı Anadolu'da gerçekleştirilen Yunan İşgalinin, Amerikan kamuoyu üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Ayrıca Anadolu'da kazanılan başarıların basın üzerinde nasıl bir değişim yarattığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. *"Mondros Mütarekesi'nden İzmir'in İşgaline Uzanan Süreç"* isimli ilk bölümde *Mondros Mütarekesi'ne* götüren olaylar ve imza süreci, Mütareke'nin Batı Anadolu'da uygulanışı ve Yunan propagandası konuları incelenmiştir. Ayrıca Batı Anadolu İşgalleri sürecini başlatan *Paris Barış Konferansı,* Yunan Başbakan Venizelos'un kişisel çabalarına yönelik ayrıntılı bir çalışma yapılmıştır.

"İzmir'in İşgalinden Sevres Antlaşması'na" isimli ikinci bölümde, İzmir'in İşgali kararının alınması, işgalin boyutu ve sınırı ile ilgili tartışmalar ve ayrıca işgale karşı oluşan tepkilere karşılık *İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu'nun* oluşturulması aşamasında yaşananların Amerikan basınındaki yansımalarına yer verilmiştir. *Sevres Antlaşması'nı* hazırlayan konferanslar, Haziran 1920 Yunan ileri harekâtı ve *Sevres Anlaşması'na* Amerikan basınının bakış açısı irdelenmiştir.

"İnönü Savaşlarından Büyük Taarruza: Türk Yunan Muharebeleri" isimli tezin son bölümünde *Sevres Antlaşması'nın* zorla kabul ettirilmesi amacıyla 1921 yılında Yunanlıların Batı Anadolu'daki ileri harekâtları, Yunan saldırı gücünün kırılmasına neden olan *Sakarya Muharebesi* ile Türk-Yunan Muharebelerinin son safhasını oluşturan *Türk Büyük Taarruzunun* Amerikan basınınca ele alınışı değerlendirilmiştir. Türklerin İzmir'e girişinden

sonra yaşanan olaylara Amerikan basınınca nasıl yaklaşıldığı ve İzmir Yangınının yankıları diğer araştırma konularını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Basın, Batı Anadolu, Amerika, Mondros Mütarekesi, İzmir'in İşgali, Sevres Antlaşması.

ABSTRACT

The lands of the Ottoman State, which came out of the First World War by signing the *Armistice of Mudros,* became open to the occupation of the Entente States. The occupation duty in Western Anatolia was given to Greece in accordance with the *Paris Peace Conference* decision, the process that started on May 15, 1919 lasted about three and a half years and these unjust invasions led to the start of the Turkish War of Independence.

At the *Paris Peace Conference*, the United States of America, which approved the invasion with Britain and France, closely followed the events during the occupation, and Greek military operations, which were thought to affect the Near East Problem, were supported by both politics and the American public. The effective struggle of the *Kuva-i Milliye* movement caused American politics and the public to change their minds from time to time, but due to the effectiveness of the Armenian and Greek lobby, the American press took an anti-Turkish attitude during the occupation.

In this study, the effect of the Greek invasion carried out in Western Anatolia through the American press on the American public opinion was investigated. In addition, it has been tried to determine what kind of change the successes achieved in Anatolia have created on the press.

The thesis study consists of three parts. In the first section titled "*The Process from the Armistice of Mondros to the Occupation of Izmir"*, the events leading to the *Mondros Armistice* and the signature process, the implementation of the Armistice in Western Anatolia and the issues of Greek propaganda were examined. In addition, a detailed study was carried out on the personal efforts of the Greek Prime Minister Venizelos at the *Paris Peace Conference,* which initiated the Western Anatolian Occupations process.

In the second section titled *"From the Occupation of Izmir to the Treaty of Sevres",* the discussions about the decision of the Occupation of Izmir, the extent and the limit of the occupation, and also the reflections of the events in the American press during the establishment of the *Izmir Events Investigation Commission* in response to the reactions against the occupation are included. The conferences that prepared the *Treaty of Sevres,* the Greek forward operation of June 1920 and the perspective of the American press on the *Treaty of Sevres* were examined.

In the last part of the thesis titled *"From İnönü Wars to the Great Attack: Turkish-Greek Wars"*, the advanced operations of the Greeks in Western Anatolia in 1921 in order to

impose the *Treaty of Sevres*, the Battle of Sakarya, which caused the Greek attack power to break, and the Turkish-Greek Wars, which constituted the last phase of the Turkish-Greek Wars. The handling of the Great Offensive by the American press has been evaluated. Other research topics are how the American press approached the events that occurred after the Turks entered Izmir and the effects of the Izmir Fire.

Key Words: Press, West Anatolia, America, Mondros Armistice, Occupation of Izmir, Treaty of Sevres.

ÖNSÖZ

Birinci Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti ile *İtilaf Devletleri* arasında imzalanan *Mondros Mütarekesi*, Anadolu'da birçok bölgenin işgal edilmesi sonucunu doğurmuştur. *Paris Barış Konferansı* kararı sonucunda Batı Anadolu'yu Yunanlılar işgal etmiş, söz konusu haksız işgal Kurtuluş Savaşı'nın sebeplerinden en önemlisini oluşturmuştur.

Batı Anadolu işgalinin ana aktörlerinden olan Amerika'nın, yaklaşık üç buçuk yıl süren Yunan işgaline bakış açısı ve kamuoyunun tepkisinin ölçülmesi önem arz etmektedir.

Tezin hazırlanmasında Amerikan Kongre Kütüphanesi ile söz konusu döneme ait gazetelerin dijital arşivleri, TBMM Tutanakları, Amerika Dışişleri Bakanlığı dijital arşivi ile Amerika Ticaret Bakanlığı istatistiki verileri ve döneme ait siyasi karakterlerin kaleme aldığı kitaplar, anılar vb çalışmalardan faydalanılmıştır.

Tezin ilk bölümünde *Mondros Mütarekesi*, Batı Anadolu'da Yunan İşgali Hazırlanış Süreci ve İzmir'in İşgali, ikinci bölümünde Batı Anadolu İşgalinin genişlemesi ve *Sevres Antlaşması*, üçüncü bölümde ise Türk-Yunan Muharebeleri ve Batı Anadolu'da Yunan İşgalinin Sonu konuları işlenerek Amerikan basının görüşleri ortaya konulmuştur.

Tezin oluşması esnasında bana yardım ve desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Dr.Öğr.Üyesi Sedef BULUT'a, değerlendirmeleri ile tezin zenginleşmesini sağlayan Tez İzleme Komitesi üyeleri Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Müdürü Prof.Dr. F.Temuçin ERTAN, Prof. Dr. Necdet HAYTA ve merhum Prof. Dr. Vahdet KELEŞYILMAZ'a, tezimin hazırlanmasında ve yazımında gösterdiği büyük özveri ve sabır ile bana destek olan eşim Tuba ERBİL ÖĞRETEN başta olmak üzere maddi ve manevi destekleriyle beni yüreklendiren aileme teşekkürlerimi sunarım.

Ceyhun ÖĞRETEN

Ankara, 2021

İÇİNDEKİLER

ÖZET ……………………………………………………………………..i

ABSTRAC …………………………………………………………………...iii

ÖNSÖZ …………………..……………………………….…………..v

İÇİNDEKİLER …………..…………………………………..........................vi

KISALTMALAR ……………………………………………………………ix

GİRİŞ ….…………………………………………….................1

BİRİNCİ BÖLÜM

MONDROS MÜTAREKESİ’NDEN İZMİR’İN İŞGALİNE UZANAN SÜREÇ

1.1. Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918) ve Batı Anadolu’da Yunan Propagandası……19

1.1.1. Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918)……………………………………….20

1.1.2. Mondros Mütarekesi Sonrası Amerikan Basınında Yunan Propagandası…..30

1.1.3. Batı Anadolu’da Türk-Yunan Asayiş Meseleleri……………………………37

1.2. Paris Barış Konferansı ve Yunan Talepleri……………………………………...42

1.2.1. Paris Barış Konferansı Öncesi Yunan Taleplerinin Amerikan Kamuoyuna Etkisi……………………………………………………………………...42

1.2.2. Yunan Taleplerinin Paris Barış Konferansı’na Sunulması…………………47

1.2.3. Yunan İddialarını Araştırma Komitesi/Komisyonu…………………………52

İKİNCİ BÖLÜM

İZMİR’İN İŞGALİNDEN SEVRES ANTLAŞMASI’NA

2.1. Batı Anadolu’da Yunan İşgali……………………………………………………..61

2.1.1. İzmir’in İşgali(15 Mayıs 1919)……………………………………………61

2.1.2. Birinci Yunan İleri Harekâtı: Yunan İşgalinin Aydın Vilayetine Genişlemesi……………………………………………………………...71

2.2. Batı Anadolu’da Yunan-İtalyan İşgal Bölgesi Sorunu…………………………..…76

2.2.1. Yunan-İtalyan Anlaşmazlığı ve Milne Hattı…………………………….……76

2.2.2. İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu……………………………………83

2.3. Sevres Antlaşması ve İkinci Yunan İleri Harekâtı…………………………....92

2.3.1. Londra Konferansı (12 Şubat – 10 Nisan 1920)……………………….....93

2.3.2. San Remo Konferansı (18-26 Nisan 1920)………………………………102

2.3.3. Barış Şartlarının Osmanlı Heyeti'ne Sunulması…………………………..109

2.3.4. İkinci Yunan İleri Harekâtı (22-26 Haziran 1920)………………………..114

2.3.5. Sevres Antlaşması'nın İmzalanması (10 Ağustos 1920)…………………..…122

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNÖNÜ SAVAŞLARINDAN BÜYÜK TAARRUZA: TÜRK YUNAN MUHAREBELERİ

3.1. Yunan İleri Harekâtı (Ocak – Eylül 1921) ve Yunan Saldırı Gücünün Kırılması…...135

3.1.1. Birinci İnönü Muharebesi (6-11 Ocak 1921)…………………………..…138

3.1.2. Londra Konferansı (21 Şubat 1921-12 Mart 1921)……….……...……...141

3.1.3. İkinci İnönü Muharebesi (23 Mart 19211- 1 Nisan 1921)…………………..150

3.1.4. Üçüncü Yunan İleri Harekâtı: Kütahya-Eskişehir Muharebeleri (27 Haziran-10 Temmuz 1921)…………………………………………………………162

3.1.5. Yunan Saldırı Gücünün Kırılması: Sakarya Meydan Muharebesi (22 Ağustos-13 Eylül 1921)……………………………………………….…………174

3.2. Batı Anadolu'da Yunan İşgalinin Sonu……………………….……………….187

3.2.1. Cannes Konferansı (6-13 Ocak1922)……………………………………189

3.2.2. Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Beyin Avrupa Seyahati ve Paris Konferansı (22-26 Mart 1922)…………………………………………………………….195

3.2.3. Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi…………………....211

3.2.4. Türk Ordusunun İzmir'e Girişi ve Batı Anadolu'da Yunan İşgalinin Sonu...223

3.2.5. İzmir Yangını ve Mülteci Sorunu……………………………………...226

SONUÇ ……………………………………………………………….236
KAYNAKÇA ……………………………………………………………….241
EKLER ……………………………………………………………….260
ÖZGEÇMİŞ ……………………………………………………………….295

KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
a.g.t. : Adı geçen tez
FRUS : Foreign Relations of the United States
İTC : İttihat ve Terakki Cemiyeti
MMZC : Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi
STK : Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

GİRİŞ

Batı Anadolu’da Yunan İşgali(1919-1922) konulu bu tez çalışması, 1919-1922 yılları arasında Batı Anadolu’da gerçekleşen Yunan işgalinin, Amerikan basınındaki yansımaları, ele alınış şekli, basının tutum ve davranışlarının yanısıra konu hakkındaki eleştiri ve yorumların belirlenmesini amaçlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, siyasetin basına etkisi veya basının siyaset üzerinde baskısı olup olmadığı, yaşanan gelişmelere Amerikan basınının tepkisinin ne olduğu konularını da tespit etmektir. Araştırmada, sadece Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi disiplininden faydalanılmamış, konunun daha iyi irdelenebilmesi maksadıyla siyasi tarih, uluslararası ilişkiler ve iletişim disiplinlerinden de yararlanılmıştır.

Birinci Dünya Savaşında, Osmanlı Devleti ile sıcak temasta bulunmayan Amerika’nın*, Paris Barış Konferansı’ndaki* rolü, *Sevres Antlaşması’nı* hazırlayan konferanslara yönelik talepleri göz önünde bulundurulduğunda, Amerikan basınının konuya yönelik bakış açısı önem arz etmektedir. Bu sebeple, Amerikan kamuoyu ve siyasetinin görüşünü yansıttığı düşünülen yazılı basın taranmıştır.

Araştırmaya kaynak teşkil eden gazetelerin birçoğu Amerikan Kongre Kütüphanesi’nin dijital arşivinden elde edilmiş, bu arşivde bulunmayan önemli gazetelerin kendi dijital arşivleri kullanılmıştır. Araştırma esnasında sayısal değerlerin ötesinde tüm gazeteler içerik olarak değerlendirilmiş, konuya bakışı anlaşılamayan gazeteler ile ilgili başka konularda okuma yapılarak, siyasi eğilim ve görüşleri tespit edilmiştir.

Amerikan basını üzerinden Batı Anadolu’da Yunan İşgalini araştıran bir çalışma bulunmamaktadır. Osman Ulugay’ın *“Amerikan Basınında Türk Kurtuluş Savaşı”*[1] adlı çalışması Amerikan basınını konu alan önemli bir eserdir. Ulugay’ın eseri Kurtuluş Savaşı’nın önemli noktalarını *The New York Times* gazetesi özelinde araştırma odaklı olup, bir anlamda Türk Kurtuluş Savaşı’nın kronolojik bilgisini Amerikan basını üzerinden vermeyi hedeflemiştir. Bu çalışma dışında Amerikan basınının Kurtuluş Savaşını hangi başlıklar ile işlediğine ışık tutan Bülent Bilmez’in

[1] Osman Ulugay, **Amerikan Basınında Türk Kurtuluş Savaşı**, Özel Yayın, İstanbul, 1974.

“The Place of The Turkish Independence War in The American Press (1918-1923)”[2] isimli makalesi de bu alanda yapılmış başka bir çalışmadır.

Yunan İşgalinin Amerikan basınındaki yansımalarını incelemeyi hedefleyen bu çalışma, Yunan İşgalinin Amerikan basını üzerinden yazımı değil, Amerikan basınının Yunan İşgaline yönelik bakış açısını belirleme amacındadır. Bu sebeple konu içinde geçen olayların bilindiği kabul edilmiş, basın tarafından üzerinde durulmayan konulara yönelik önemli bilgiler kısaca açıklanmaya çalışılmıştır. Anlatım esnasında olabildiğince tarihsel kronolijiye sadık kalınmış; ancak olaylar arasındaki bağlantının kurulabilmesi maksadıyla tarihsel geri dönüşler yapılmıştır.

Tez çalışması kapsamında 1918-1922 yılları arasında yayın yapan günlük ve haftalık gazetelerin; haber, yazar görüşü, karikatür, harita, resim ve fotoğrafları dikkate alınmıştır. Özgün haberler dışında aynı sütun ve haberleri veren yerel ve küçük tirajlı gazeteler çalışma dışında tutulmuş, konuya yönelik özgün haber aktaran yerel kasaba gazeteleri tirajlarına bakılmaksızın araştırmaya dâhil edilmişir. Ayrıca araştırma esnasında Türk-Yunan mücadelesine yönelik günlük cephe muharebeleri ile ilgili ayrıntılı bilgi veren haberler araştırmanın akışını bozmaması maksadıyla yüzeysel olarak değerlendirilmiştir.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde *Mondros Mütarekesi’nden* İzmir’in işgaline uzanan süreçte yaşanan gelişmelere yer verilmiştir. İkinci bölümde İzmir’in işgaline müteakip Batı Anadolu’ya doğru genişleyen işgal, *Sevres Antlaşması’nı* hazırlayan konferanslar ve Yunan ileri harekâtı irdelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise 1921 yılında Batı Anadolu’da gerçekleşen Türk-Yunan Muharebelerinin ele alınışı ve Yunan işgalinin sona ermesine müteakip İzmir Yangını hakkındaki Amerikan basınının görüşleri ortaya konulmuştur.

1. Kamuoyu ve Basın

Medya, Latince ortam, araç anlamına gelen *“medium”* kelimesinin çoğuludur. Her türlü bilgiyi topluma işitsel ve görsel araçlar kullanarak aktaran *medya*, eğlence,

---

[2] Bülent Bilmez, *“The Place of The Turkish Independence War in The American Press (1918-1923)”,* **The Turkish Yearbook of International Relations,** Cilt 31, 2000.

bilgi ve eğitim gibi üç temel amaca hizmet etmektedir.[3] *Basın* ise belirli zamanda çıkan gazete, dergi gibi yazılı yayınların bütünü olarak tanımlanmaktadır.[4]

Basının kökleri çok eski zamanlara kadar uzanmaktadır. Bu konu hakkında yapılan araştırmalar, İ.Ö. 1750'de Mısır'da bir tür resmi gazete yayınlandığını ortaya çıkartmıştır. Özellikle Gutenberg'in matbaayı icat etmesiyle basın alanında yeni bir dönem başlamış, böylece belirli bir olay hakkında bilgi veren birkaç sayfalık broşürlerin basılması ve bunların geniş kitlelere yayılması olanaklı hale gelmiştir.[5]

Basının önemli görevleri arasında halkı bilgilendirme amacı bulunmaktadır. Ancak gazetelerin sahip oldukları görüşler aynı zamanda onları birer propaganda aracı haline getirmektedir. Çünkü basın *"algı"* oluşturma gücüne sahiptir. Basının bir diğer gücüyse toplumda meşrulaşmayı sağlamasıdır. Özellikle topluma etki etmek istediği konuları; bilgi, araç ve malzemeler yoluyla aktarmakta, böylece bireyi, kuruluşları ya da siyasi partileri ikna etmektedir. Doğal olarak bu durum manipülasyonu da beraberinde getirmekte olup sahip olunan bilgiyi, toplumu inandırmak ve ikna etmek için kullanmaktadır.[6]

Bu nedenle çalışmanın bilimsel altyapısını belirlemek amacıyla siyaset-basın ilişkisinin incelenmesi gerekmektedir. Siyasi kurumların; kamuoyu oluşturmada ve siyasi kararlara geçerlilik kazandırmada önemli bir argüman olarak yazılı basını kullandığı bilinmektedir. Bununla birlikte, basının kullanılmadığı bir siyasal sistemin devamlılığının sorun teşkil edeceği düşünülmektedir.[7] Basın ile siyaset arasındaki ilişki, ekonomik ve ideolojik temele dayanmaktadır. Günümüzde, bu görevi alan görsel medya unsurları, çıkar ilişkisinde olduğu siyasi grubun basın-yayın organı gibi davranmaktadır. Destek verilen siyasi grubun temel görüşlerine, ideolojisine ve politikasına uygun haber ve yayınlar yapılarak, o siyasi grup lehine kamuoyu

---

[3] Zeki Eraslan*, "Tarihçi ve Basın",* **Türk Basın Tarihi I,** Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018, s. 134.

[4] **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 259.

[5] Özden Çankaya, **Kitle İletişim Özgürlüğü**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2012, s. 98.

[6] Ejder Okumuş, *"Din ve Siyaset Konusunda Basının Topluma Etkisi",* **Türk Basın Tarihi I,** Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018, s. 38-39.

[7] Ayşe İnal, *"Medya, Dil ve İktidar Sorunu: İletişim Çalışmalarında Medya ve Siyaset İlişkisini Nasıl Tartışmalıyız?"* **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi,** Yaz 1999/3, s. 19-21.

yaratılmaktadır. Böylece siyasi grubun muhalifi durumundaki diğer grup aleyhinde yapılan haberler ile de rakip grup demoralize edilmektedir.[8]

Siyaset, hangi konuların basın tarafından yazılacağını ya da tartışılacağını belirler. Tartışılmaya açılan konular basın aracılığıyla, kamuoyu oluşumuna yardımcı olur. Böylece ne düşünüleceği söylenmese de hangi konu hakkında düşünülmesi gerektiği belirlenebilir. *Cohen'e* göre basının kamuoyu oluşturmada *gözlemci, katılımcı ve katalizatör* rolü bulunmaktadır.[9] Basının *gözlemci* rolü, yaşananları gözlemek ve raporlayarak kamuoyu oluşturmaktan ibaret iken gözlem sırasında diğer kamu görüşlerinden, siyasilerden ve özel gruplardan etkilenmektedir. Basın, kamuoyunun görüşünün sözcülüğünü yaparak kamuoyu oluşumunda *katılımcı* olarak da katkı sağlamaktadır. Son olarak basın, halkın haberin içeriğine olan tepkisini ölçerek *katalizatör* görevini yerine getirmekte ve böylece ilgilenilmeyen haberlere yer verilmemesini sağlamaktadır.[10]

Basın; politika oluşturma, problem teşhis etme ve politika gündemini belirlemek gibi görevleri de yerine getirmektedir.[11] Siyasi konu ve gündemin önemli bir argüman haline gelmesinde basın patronlarının, kamuoyunun ilgi ya da ilgisizlik derecesinin, siyasi parti ideolojilerinin, Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK), siyasi liderlerin, konunun kendine has özelliklerinin önemi büyüktür.[12] Örneğin Yunan İşgali döneminde Amerikan basını, politikanın oluşturulması ve problemin teşhis edilmesi rolünü Türklerin *"Hristiyan katliamı"* yaptığı algısını oluşturarak yerine getirmiş, bu *"zulümlerin"* engellenmesi için Yunanlıların Batı Anadolu'ya yerleştirilmesi fikrini ortaya atarak politika gündemini belirlemiştir. Böylece sıradan bir Amerikalı okur-yazar, problemin ne olduğu ve hangi politikanın takip edilmesi gerektiği yönünde bilgilendirilmiş ve ne düşüneceği önceden seçilmiştir. Bazı yazarlar tarafından *katılımcı* rolü üstlenilerek tartışmaların içine girilmiş, tartışma konusunun Amerikan kamuoyundaki karşılığı ölçülerek ilgisiz kalan haberlerin yayımlanmamasına katkı sağlanarak *katalizatör* rolü de yerine getirilmiştir.

---

[8] Ali Arslan, *"Medya – Politika İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme",* **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi,** 2004, s. 4.
[9] B.C. Cohen, **The Press and Foreign Policy,** Princeton University Press, Princeton, 1963, s. 13-14.
[10] Richard Davis, **The Press American Politics,** Prentico Hall, New Jersey, 2001, s. 305-306.
[11] **age.,** s. 316.
[12] Banu Terkan, *"Basın ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi"*, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (17)**, Ankara, 2007, s. 566.

2. Batı Anadolu'da Yunan İşgali Döneminde Amerikan Basını

Yunan İşgali döneminde Amerika'da görsel medya oluşumundan bahsedilemeyeceği için siyasetin kamuoyunu oluşturmasında yazılı basın, özellikle de gazeteler önemli bir yer teşkil etmiştir. Bu dönemde 25-60 dolar arası fiyata satılan radyonun da, Amerikan basınını ve kamuoyunu etkileyen bir diğer haber kaynağı olduğu belirtilmelidir.[13] Ancak radyonun politik propaganda amacı ile kullanılmaması sebebiyle Amerikan görüşünü yansıtmada etkili bir öğe olmadığı belirlenmiştir.[14]

1918-1922 yılları arasında Amerikan eyaletlerinin tamamında ulusal, yerel ve diğer dillerde yaklaşık 5000 farklı gazete neşredilmiş, bunların yaklaşık 3500 tanesini günlük ve haftalık basılan gazeteler oluşturmuştur. Bunların dışında farklı zamanlarda basılan; ticari, dini, yabancı diller, dergi, sipariş usulü yayın, eğitim, iş dünyası, teknik, ekonomi, çocuk ve genç, çizgi roman, kültür, reklam, seyahat, spor ve sağlık alanında olmak üzere 1500'e yakın farklı temalı gazete bulunmaktadır.[15]

Gazetelerin fiyatları incelendiğinde ortalama 2-5 sent aralığında olduğu, bir paket makarnanın 7 sent, aylık ortalama maaşın 600 dolar olduğu değerlendirildiğinde gazetelerin özellikle refah seviyesi yüksek ve büyük eyaletlerde yaşayan okuyucu açısından pahalı olmadığı değerlendirilmektedir.

1920-1930 yılları arasında 27 milyon Amerikalı gazete okumaktadır.[16] Bu oran 1920 yılı nüfus istatistiklerine göre her üç kişiden birinin gazete okuduğunu göstermektedir.[17] 1920'lerdeki gazetelerin çoğu korumacı bir dış siyaseti savunan *William Randolph Hearst Sr* ve *Scrips-Howard'ın* sahibi olduğu gazete zincirine aittir. Bu iki grubun çalışma ağı kasabalara kadar yayılmış, yerel gazetelerde uluslararası haberlerin basılmasına sebep olmuştur. Bunun yanında Hollywood

---

[13] Davis, **age.,** s. 64.
[14] **age.,** s. 71.
[15] Nelson Chesman, **Newspaper Rate Book Including A Catalogue of Newspapers and Periodicals,** Nelson Chesman & Co. Publishers, New York, 1921.
[16] Kathleen Drowne ve Patrick Huber, **American Popular Culture Through History The 1920's,** Greenwood Press, London, 2004, s. 139.
[17] Sam L. Rogers ve W.M. Steuart, **Population 1920, General Report and Analytical Tables,** Government Printing Office, Washington, 1922.

dedikoduları, karikatürler, boks maçları gibi haberlere de gazetelerde yer verilmiştir.[18]

Sezer, 70'li yıllarda yaptığı bir çalışmada, Amerikan yetişkin nüfusunun %75-90'ının hiçbir şey bilmeyen halk yığınından oluştuğunu, %10-25 arası nüfusun iç ve dış politikaya ilgili olduklarını, geri kalanların ise önceki iki grubun düşüneceği konuları belirleyen ve kamuoyuna yön veren *"yaratıcılar kesiminden"* oluştuğunu belirtmektedir.[19] 1982 yılında yapmış olduğu bir çalışmada *W.L. Rivers* ise Amerika'da medyanın ikinci bir hükümet gibi çalıştığını belirterek, medyanın hem hükümeti denetlediğini hem de kamuoyu ile hükümet arasında ilişkileri kontrol ettiğini açıklamaktadır.[20]

2.1. Yunan İşgaline Amerikan Basınının İlgi Derecesi

Amerikan basınının Batı Anadolu'da Yunan İşgaliyle ilgilenmesinin farklı sebepleri bulunmaktadır. Öncelikle Amerika Başkanı Woodrow Wilson'un, 8 Ocak 1918 tarihinde Amerikan Kongresinde yaptığı konuşmada barışın tesisi için belirlediği 14 maddelik ilkeleri dünya siyaseti açısından önemli yer teşkil etmektedir. *Wilson Prensipleri* olarak bilinen ilkeler arasında 12'nci madde Osmanlı Devleti toprakları ile ilgilidir.[21] Amerikan basını, Osmanlı Devleti'nin Anadolu toprakları için *Türkiye* ifadesini kullanmış, Yakın Doğu sorunu olarak tarif ettikleri coğrafyanın ana konusunu Anadolu toprakları oluşturmuştur. Ancak bahsedilen Türkiye'den İstanbul ve Trakya coğrafyası hariç tutulmuştur.

Wilson Prensipleri ile uluslararası ilişkiler literatürüne giren *self-determination* ilkesi nedeniyle Osmanlı toprakları üzerinde hak iddia eden her millet Amerikan Başkanı Wilson'a başvurmuştur. Birinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan her problemin Başkan Wilson'un *"dahiyane" self–determination* ilkesi ile çözülebileceğini düşünen Amerikan basını, Batı Anadolu ile ilgili problemlerin de bu ilke kapsamında çözülebileceğini düşünmüştür. Bu sebeple Amerikan basını Batı Anadolu'ya yönelik Yunan ve İtalyan taleplerini yakından takip etmiştir.

---

[18] Drowne ve Huber, **age.,** s. 139.

[19] Duygu Sezer, **Kamuoyu ve Dış Politika,** Ankara Üniversitesi Siyasi Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1972, s. 78-79.

[20] W.L. Rivers, **The Other Government: Power and the Washington Media**, Universe Books, New York, 1982, s. 20.

[21] Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 180-182.

Başkan Wilson'un, Ege Denizine çıkış için Bulgaristan'a bir liman verme çabası, Boğazlardan serbest geçiş, 1915 Olayları, Ermeni devleti, dini farklılıklar ve manda statüsü konuları ilgi sebeplerinin diğer başlıklarını oluşturmaktadır.

Amerikan basını ve siyasetinin Batı Anadolu coğrafyası ile ilgilenmesinin en önemli sebebi ekonomiktir. 17. yüzyıldan sonra Osmanlı liman şehirlerinde ticaret ile uğraşan levanten nüfus, 1856 yılında yabancılara mülk edinme hakkının verilmesi sonrası iyice kalabalıklaşmış, İzmir ve İstanbul önemli levanten ticaret merkezleri haline gelmiştir.[22] Amerikalı tüccarlar da İzmir limanını pamuk, afyon, baharat, kuru meyve gibi malların ticaretini yapmak için kullanmışlardır. Osmanlı ile Amerika arasındaki bu ticari ilişki 1811 yılında kurulan Amerikan Ticaret Odası ile yoğunlaşmıştır.[23] Özellikle tütün, halı ve incir önemli ticaret mallarını oluşturmaktadır. Yapılan ikili anlaşmalar ile Amerika'ya gönderilen incir ağaçları üzerinde bilimsel çalışmalar yapılmış, Aydın vilayetindeki incir üretiminin arttırılması hedeflenmiştir.[24]

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşına girmesinden hemen sonra 5 Eylül 1914 tarihinde yabancılara haklar tanıyan kapitülasyonları tek taraflı kaldırması, Batı Anadolu'da ve İstanbul'da ticaret yapan Amerikan vatandaşlarını da olumsuz etkilemiştir. Amerikan Büyükelçisi Henry Morgenthau, kapitülasyonların tek taraflı olarak kaldırılması ile ilgili rahatsızlığını Osmanlı Devleti'ne iletmiştir.[25] Almanların baskısıyla 20 Nisan 1917 tarihinde Amerika ile diplomatik ilişkilerin kesilmesi Amerika ile yapılan ticareti durma noktasına getirmiştir.[26]

Amerikan Ticaret Odasının 1916 yılı istatistikleri incelendiğinde birçok Amerikan firmasının İzmir limanından pamuk, tiftik, tahıl, tütün, arpa, incir, kuru meyve ve halı gibi malların ticaretini yaptıkları görülmektedir. Amerika ile ilişkinin

---

[22] Muharrem Yıldız, *"İzmir Levantenleri Üzerine İnceleme"*, **Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi,** Cilt 4, Sayı 13, Kış 2012, s. 43.
[23] Uygur Kocabaşoğlu, **Anadolu'daki Amerika**, İmge Yayınları, Ankara, 2000, s. 10.
[24] Araştırma esnasında 1916-1918 yılları arasında yayın yapan birçok Amerikan gazetesinde konu hakkında makaleler ile karşılaşılmıştır.
[25] Ozan Arslan, *"I. Dünya Savaşı Başında Kapitülasyonların İttihat ve Terakki Yönetimi Tarafından Kaldırılması ve Bu Gelişme Karşısında Büyük Güçlerin Tepkileri"*, **Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi,** Cilt 10, No. 1, 2008, s. 265-270.
[26] Fahir Armaoğlu, **Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri,** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991, s. 19.

kesildiği 1917-1918 yıllarında bu istatistiklerin yayımlanmadığı görülmüştür.[27] Ticaretin tekrar başladığı 1919 yılında firma sayısı dikkate alınarak yapılan değerlendirmede tütün, incir ve kuru meyve ticareti yapan firmalar[28] ile Standart Oil Company, New-York Standart, Gary Tobacco gibi büyük şirketlerin kapitülasyonların kaldırılmasından olumsuz etkilendiği görülmektedir. Kapitülasyonların kaldırılması sonrası Osmanlı Devleti'ne olan güvensizlik ve Amerikan firmalarının yaşadığı maddi kayıplar Amerika kamuoyunun ilgisini Batı Anadolu'ya çevirmesine neden olmuştur.

Türk-Yunan Mücadelesine yeterli ilgiyi göstermeyen Amerikan gazetelerinin ilgisizlik sebeplerinin başını Birinci Dünya Savaşı'nda Amerika ile Osmanlı Devleti arasında sıcak bir savaş/çatışma olmaması çekmektedir. Bunun dışında Monroe Doktrini'nin varlığı, Anadolu'da uygulanması düşünülen manda statüsünün Amerikan ekonomisine getireceği yükten kaynaklanan ekonomik korkular, Ermeni mandasının Amerikan Kongresi tarafından kabul edilmemesi ve Başkan Wilson'un başkanlık seçimlerini kaybetmesi diğer önemli sebepleri oluşturmaktadır.

2.2. Amerikan Gazetelerinin Sınıflandırılması

Araştırma kapsamında incelenen gazeteler; tirajlarına ve siyasi eğilimine göre sınıflandırılmıştır.[29]

Yunan İşgali döneminde Amerikan basınının amiral gemisi durumunda bulunan tirajı yüksek gazetelerin New-York, Washington DC, Illionis ve California'da basıldığı ve toplam gazete sayısının yaklaşık 10-12 milyonunun bu eyaletlerde okunduğu belirlenmiştir. Bu gazeteler içinde Yunan İşgali ve Türk-Yunan mücadelesi ile ilgili haberler yapan araştırmaya konu dokuz gazetenin tirajları 100.000'in üzerindedir.

Bu grubun en önemli temsilcisi, 1920-1930 yıllarının en iyi gazetesi olarak gösterilen bağımsız liberal *The New York World* gazetesinin akşam baskısı 330 bin tirajlı *The Evening World* gazetesidir.[30] *"Gazetecinin gazetesi"* olarak bilinen

---

[27] American Chamber of Commerce for the Levant, **Levant Trade Review**, Volume VI, No III, December 1916.

[28] American Chamber of Commerce for the Levant, **Levant Trade Review**, Volume VII, No I, June 1919.

[29] Araştırmaya konu gazetelerin tiraj, siyasi eğilim ve eyaletler bilgileri EK-1'de gösterilmiştir.

[30] https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83030193/ Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.

gazetenin sahibi günümüzde hala onuruna ödül verilen Macar asıllı Amerikalı Joseph Pulitzer ve ailesidir.[31]

Washington DC'nin önemli temsilcisi 100 bin tirajlı bağımsız *Evening Star*, Yunan İşgali ile ilgili en çok habere yer veren gazetedir.[32] 1851 yılında yayın hayatına başlayan gazete faaliyetlerini sonlandırdığı 1981 yılına kadar birçok kez isim değiştirmesine rağmen *Evening Star* olarak bilinmektedir. Muhafazakâr bir çizgi benimsemiş gazete birçok kez Pulitzer ödülüne layık görülmüştür.[33] Rakiplerine göre daha geniş bir haber ağı olan *Evening Star*, genellikle objektif değerlendirmeleri ile Yunan İşgali döneminde kamuoyunun oluşmasında çok etkili olmuştur. Gazetenin kurucusu *Joseph Barrows Tate* ilk baskısında herhangi bir dini mezhebe veya siyasi partiye hakaret içeren sütunlara yer verilmeyeceğini açıklamış ve gazetenin hedeflerini belirlemiştir.[34]

New-York eyaletinin ilk kez 1851 yılında basılmış bir başka gazetesi 550 bin tirajlı bağımsız-demokrat *The New York Times* gazetesidir.[35] Günümüzde hala yayın hayatını sürdüren ve dünyanın en iyi gazetelerinden biri olarak gösterilen *The New York Times* gazetesi Yunan İşgali döneminde yaptığı haberler dışında bir başka yanıyla da dikkat çekmektedir. Cumhuriyet döneminin önemli gazetecilerinden Zekeriya Sertel, anılarını kaleme aldığı *Hatırladıklarım* isimli kitabında, Amerika'da bulunduğu 1919-1922 yılları arasında Milli Mücadeleyi anlatan birçok yazıyı gazeteye gönderdiğini, bu yazıların gazetede yayınlandığını ve bu yazılardan sonra gazetenin Milli Mücadeleye bakış açısının değiştiğini iddia etmektedir.[36] Araştırma esnasında *The New York Times* gazetesinde Sertel veya bir Türk tarafından kaleme alınan bir yazıyla karşılaşılmamıştır. Ancak gazete, Türklere yönelik verdiği güncel haberlerde Sertel'in kaleme aldığı yazılardan faydalanmış olabilir. Sertel'in iddiasında olduğu gibi gazetenin Milli Mücadeleye yönelik bakış açısında Türkler lehine herhangi bir değişim tespit edilememiş aksine Yunan İşgali boyunca Yunan

---

[31] https://history-journalism.ku.edu/1920/1920.shtml Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.
[32] Chesman, **age.,** s. 25.
[33] Faye Haskins, **The Evening Star: The Rise and Fall of a Great Washington Newspaper**, Rowman & Littlefield Publishers, Maryland, 2019, s. 1.
[34] **Daily Evening Star,** 16 Aralık 1852.
[35] Chesman, **age.,** s. 161.
[36] Zekeriya Sertel, **Hatırladıklarım,** Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000, s. 89-90.

yanlısı haberleri ile Yunan propagandasına en çok katkı veren gazete *The New York Times* gazetesi olmuştur.

1847'de kurulan ve günümüzde hala yayın hayatını sürdüren Illionis eyaletinin 700 bin tirajlı bağımsız gazetesi *Chicago Tribune,* 1881 tarihinden beri yayın hayatına devam eden California eyaletinin 130 bin tirajlı bağımsız-cumhuriyetçi gazetesi *The Los Angeles Times,*[37] 1833-1916 yıllları arasında *The Sun,* 1920 yılında ise *The Sun and New York Herald* adıyla yayınlanan 1920 yılından sonra yakaladığı çıkış ile 230 bin tiraja ulaşan cummhuriyetçi *The New York Herald*[38] ve 1866 yılında yayın hayatına başlayan 130 bin tirajlı cumhuriyetçi *New-York Tribune* bu grubun diğer önemli gazeteleridir.[39]

Tirajları 50.000 ile 100.000 arasında olan Yunan İşgali ve Türk-Yunan mücadelesi ile ilgili haberleriyle kamuoyuna yön veren beş adet gazetenin, Washington, Nebraska ve Tenessee eyaletlerinde basıldığı tespit edilmiştir. Washington D.C. bölgesinin 80 bin tirajlı bağımsız gazetesi *The Washington Post,* 60 bin tirajlı bağımsız *The Washington Times,*[40] Seattle şehri temsilcisi 60 bin tirajlı cumhuriyetçi *The Seattle Star,* Tennessee eyaletinin 50 bin tirajlı temsilcisi *The News Scimitar*[41] ve Nebreska eyaletinin Omaha ilçesi temsilcisi 65 bin tirajlı demokrat *Omaha Daily Bee*[42] bu grubun diğer gazetelerini oluşturmaktadır.

Araşırma kapsamında tirajları 10.000 ile 50.000 arasında olan Yunan İşgali ve Türk-Yunan mücadelesiyle ile ilgili etkili haberleriyle dikkat çeken başka bir grup gazete de araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu grubun en önemli temsilcileri Iowa eyaletinin bağımsız-cumhuriyetçi gazetesi *The Topeka State Journal,* Kuzey Dokato eyaletinin Grand Forks ilçesi gazetesi *Grand Forks Herald*, Tennessee eyaletinin Chattanooga ilçesinin demokrat gazetesi *The Chattanooga News,* Oklahoma eyaletinin Tulsa ilçesinin bağımsız gazetesi *The Morning Tulsa Daily World,* Texas eyaletinin El Paso ilçesinin bağımsız gazetesi *El Paso Herald*, Arizona eyaletenin Phoenix ilçesinin bağımsız-cumhuriyetçi gazetesi *Arizona Republican'dan*

[37] Chesman, **age.,** s. 12.
[38] https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83045774/ Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.
[39] Chesman, **age.,** s. 161.
[40] **age.,** s. 24-25.
[41] https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn98069867/ Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.
[42] Chesman, **age.,** s. 116.

oluşmaktadır. Bu grubun etkili diğer üyeleri ise şöyledir: *Harrisburg Telegraph, Richmond Times-Dispatch, South Bend News-Times, Rock Island Argus, The Washingon Herald, The Richmond Palladium and Sun Telegram, The Bridgeport Times and Evening Farmer, Norwich Bulletin, Great Falls Daily Tribune, Evening-Times Republican.*

Yunan işgali konusunda önemli haberlere imza atan ve tirajları 10.000 altındaki şehir ve kasaba gazeteleri araştırmanın diğer bir grubunu oluşturmaktadır. Bu gazeteler içinde Vermont eyaletinin Barre ilçesinin bağımsız gazetesi *The Barre Daily Times,* tirajı 3.000 civarı olmasına rağmen son derece etkili New Mexico eyaletinin Albuquerque şehri gazetesi *Albuquerque Morning Journal*, Iowa eyaletinin Keokuk ilçesi gazetesi *The Daily Gate City and Constitution-Democrat*, Pensilvanya eyaletinin Philadelphia şehri gazetesi *Evening Public Ledger* bu grubun en etkili gazetelerini oluşturmaktadır. Bu grubun gazeteleri Anadolu'da yaşanan gelişmeleri haber kaynakları vasıtasıyla aktarmaya çalışsalar da dini ve siyasi görüşlerine göre haber yaptıkları belirtilmelidir. Bu grubun diğer üyeleri şöyle sıralanabilir: *The Pensacola Journal, The Ogden Standard/Examiner, New Britain Herald, The Evening Herald, The Bismarck Tribune, East Oregonian, The Daily Ardmoreite.*

Tirajları tespit edilemeyan ancak etkili haberler ile dikkat çeken gazetelere de araştırma içinde yer verilmiştir. Bu grubun önemli gazeteleri; *Catoctin Clarion, Fulton County Tribune, The Yorkwille Enquirer, Chickasha Daily Express, The Cordova Daily Times'tan* oluşmaktadır. Diğer önemli gazeteler ise şöyle sıralanabilir: *The Bennington Evening Banner, The Ocala Evening Star, Alexandria Gazette, Bisbee Daily Review, The Brattleboro Daily Reformer, The Cordova Daily Times, The Denver Jewish News, The American Jewish World* ve *The Manitowoc Pilot.*

1919-1922 yılları arasında Amerikan basınında üç siyasi görüşün hâkim olduğunu söylemek mümkündür. Bu siyasi görüşlerden ilki Washington D.C. ve New York gazetelerinin başını çektiği *bağımsız* grup, ikincisi Yunan İşgali döneminde yaşanan olaylara yönelik Başkan Wilson'a muhalefeti oluşturan ve farklı eyaletlere yayılmış *cumhuriyetçi* grup, üçüncüsüyse genellikle Başkan Wilson'un dış

siyasi karar ve demeçlerine göre haber yapan *demokrat* gruptur. Ancak bu akımlar dışında *islamfobik* ve *muhafazakâr* görüşe yakın gazeteler de Yunan İşgaline yönelik haberlere yer vermişlerdir.

Amerikan gazetelerinin siyasi eğilimlerine göre Yunan İşgaline bakış açısında kesin bir ayrım olmamakla birlikte basının tek ortak paydası Türklerin *"Hristiyan katliamı"* yapan bir toplum olduğu yönündedir. Bu sebeple Türkler açısından olumlu sayılabilecek bir haberin devamında bile Hristiyanları katlettikleri iddiasıyla Türkler eleştiriye uğramışlardır. Basındaki bu eğilimin sebebi Ermeni ve Yunan lobisinin Amerikan kamuoyundaki başarılı propaganda faaliyetleridir.

Bu akımların dışında dünya üzerinde tüm Yahudiler adına haberler yaptığını belirten *The Denver Jewish News* ve *The American Jewish World* gazeteleri de semitist bakış açısını yansıtması açısından önemli gazetelerdir.

2.3. Amerikan Basınında Yazar ve Karikatüristler

Amerikan basınında Yunan İşgali dönemi ile ilgili makaleleri ile ön plana çıkan yazarlar kamuoyunun oluşmasında etkili olmuşlardır.

Siyasi eğilimine bakılmaksızın tüm gazetelerde görüşlerine yer verilen tarihçi yazar *Frank H. Simonds* Yunan İşgali ile ilgili yazılar kaleme alan en önemli yazardır. *Simonds,* başta *Evening Star* olmak üzere *New-York Tribune, The Washington Herald, The News Scimitar, South Bend News-Times* gibi birçok gazetede makale kaleme almıştır. Yunan iddiaları, Yunan işgali, Türk Sorunu, *Yakın Doğu Sorunu*, Yunanistan'ın *Küçük Asya Seferi,* Balkan konularında yazdığı makalelerle dikkat çekmektedir. *Simonds,* Amerikan basınını uzun süre meşgul eden Yunan taleplerinin tarihsel arka planının kamuoyuna objektif bir şekilde aktarılmasında önemli makaleler kaleme almıştır. Batı Anadolu'da hak iddia eden halklar arasında Türklerin de olduğunu söyleyen *Simonds* bu özelliği ile diğer yazarlardan ayrılmıştır. *Paris Barış Konferansı* günlerinde *Evening Star* gazetesi *Simonds'u "dünya savaşındaki büyük olaylar hakkında yorumları diğer yorumculardan çok daha fazla okunan dünya sorunlarının derin öğrencisi"* olarak tanıtmaktadır.[43] *Simonds'un* ölümünden sonra *The New York Times* ise *"bazı*

---

[43] **Evening Star,** 18 Ocak 1919.

yorumları Amerikalıları rahatsız ettiyse, bu konuyu yakından bilmesinden kaynaklanıyordu" şeklindeki yorumu oldukça dikkat çekicidir.[44]

Yunan İşgali konusunda en fazla haber yapan gazete *Evening Star* gazetesidir. Gazetenin dış haberlerden sorumlu yazarları, *Paris Barış Konferansı* ile birlikte Yunan İşgaline konu olan haberlere yer vermişlerdir. Gazetenin dış ilişkiler sorumlusu *Henry W. Bunn, "Haftanın Hikayesi"* bölümünün *Yakın Doğu* kısmında Türk-Yunan Muharebeleri ile ilgili haberlere yer vermiştir. *Bunn,* etkili haber kaynaklarının etkisiyle yaşanan gelişmeleri yakından takip etmiş, özellikle Ankara Hükümeti ile İngilizler arasında yaşanan ayrıntıları aktarmaya özen göstermiştir.

Constantine Brown, Ankara Hükümetinin *Müttefikler* ile olan ilişkilerini yakından takip eden bir diğer *Evening Star* yazarıdır. Batı Anadolu'da yaşanan gelişmelere yönelik haberlere yer veren *Brown,* Türk-Yunan savaşının Amerikan ekonomisi üzerine etkisiyle ilgili haberleri ile dikkat çekmektedir. Gazetenin editörlüğünü yürütürken dış işler masasında Türkiye sorumlusu olarak görev yapan *Brown,* Ankara Hükümetinin gücünü anlayarak dikkate alınması gerektiğini dile getiren ilk yazarlardandır.

Evening Star gazetesinin bir diğer önemli yazarı *Paul Scott Mowrer'dır.* Amerikan kamuoyuna en hızlı ve güncel bilgileri aktaran yazarlardan biri olan *Mowrer*; *Paris Barış Konferansı* ve *Sevres Antlaması'nı* hazırlayan konferanslara yönelik haberleriyle dikkat çekmektedir. *Evening Star, Mowrer'ı* tanıttığı bir reklamda *Mowrer'ı* birinci elden haberlerleriyle ve özel yorumlarıyla tanınan bir yazar olduğunu belirtmektedir.[45]

Sevres Antlaşması'na yönelik haberleriyle dikkat çeken *Oliver Owen Kuhn,* Yunan İşgali ile ilgili haberlere yer veren bir diğer *Evening Star* gazetesi yazarıdır. *Sevres Antlaşması'nın* uygulanması, ekonomik sonuçları, Türklerin tutumu gibi konuları ele alan *Kuhn,* Yunan yanlısı haberleriyle dikkat çekmiştir.

Yunan propagandasının en önemli gazetesi *The New York Times* gazetesinde ırkçılık, islamafobi ve Türk düşmanlığı ile ilgili makaleler kaleme alan Avrupa

---

[44] **The New York Times,** 18 Ocak 1936.
[45] **Evening Star,** 11 Kasım 1921.

muhabiri *Edwin L.James* Yunan İşgali ve Türk-Yunan mücadelesini kaleme alan önemli bir yazardır.

Yunan İşgalini, Amerikan siyaseti ve çıkarları açısından değerlendiren *Laurence Hills, Türk Milliyetçi Hareketini* yakından takip eden *Arthur S. Draper,* Hint Müslümanlarının Yunan işgaline bakışını değerlendiren *Charles Wood,* İstanbul ziyaretleri ile değerlendirmelerde bulunan *Raymond Clapper* diğer önemli yazarlardır.

Bu yazarlar dışında çeşitli gazetelerde dışişler, ekonomi, tarih gibi alanlarda makale kaleme alan yazarlar; Yunan İşgali, *Sevres Antlaşması,* Türk-Yunan Muharebeleri, Türklerin İzmir'e girişi, İzmir Yangını gibi konularda haber ve yazılar kaleme almışlardır. *James L. Barton, Floyd Magriff, M.E.J.Czarnomska, Karl C. Sketch, John Clayton, John Steele, Edgar Ansel Mowrer, Lothorp Stoodard, Hiram K. Moderwell, Ed L. Keen, Walter Williams, William E. Nash, Henry Wales* ve *John Lloyd Balderston* konuyu gündemde tutarak kamuoyunun dikkatini bu yöne çeken yazarları oluşturmaktadır.

Amerikan basınında, Birinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan gelişmeleri ele alan önemli karikatüristler bulunmaktadır. Türkler ile Yunanlılar arasında yaşanan gelişmeleri ele alan karikatürlerde *Müttefikler* daima şişman, iri yarı, modern Avrupalı ve patron şeklinde çizilmiş, Yunanlılar ile Türkler arasında arabulucu, polis gibi tasvir edilmiştir. Yunanlılar, Evzon askerine özgü bir kıyafet olan *fustanellalı,* kısa, cılız, kukla ve solucan şeklinde çizilmiş, *Müttefikler* tarafından sürekli yüreklendirildiği ima edilmiştir. Türkler ise genellikle fesli, bıyıklı, enerjik ve daima elinde ya da belinde kılınç taşıyan doğulu bir erkek olarak gösterilmiştir. Enerjik tasvir edilen karikatürlerin birçoğunda *Hasta Adam* söylemine atıfta bulunulmuştur. Türkleri büyük akbaba, heybetli ve kibirli bir hindi şeklinde çizen karikatirüstler de bulunmaktadır.

Karikatüristler içerisinde en dikkat çekici çizimlere yer veren *The Washington Herald* gazetesinin karikatüristi *Jay Norwood Darling'dir.* İki Pulitzer ödülü bulunan *Darling,* çizimlerini *D'ing* şeklinde imzalamıştır.[46] Cumhuriyetçi siyasi bakış açsına

[46] David Leonard Lendt, **Ding: The Life of Jay Norwood Darling,** Iowa State University, Doktora Tezi, Iowa, 1979, s. 22. Doğal yaşamı koruma konusunda önemli çalışmalara imza atan Darling'in

rağmen karikatürleri yüzden fazla farklı gazetede yayınlanan *Darling,*[47] Türkleri doğulu bir figür olarak en çok tasvir eden karikatüristtir. Türklerin elde ettiği başarılar sonrası *Müttefik* ve Yunan eleştirisine fazlasıyla yer vermiştir.

Birçok gazetede karikatürlerine yer verilen *"Sat"* olarak bilinen *Robert William Satterfield,* Türkler ile Yunanlılar arasında yaşanan gelişmeleri çizimleriyle okuyucuya aktaran bir diğer önemli karikatüristtir. Theodore Roosevelt'in avlanma tutkusundan esinlenerek yarattığı *"Sat's Bear"* ile birlikte "*Days We'll Never Forget", "The Family Next Door*" ve *"Bizy Bear"* isimli karikatür panellerini oluşturmuştur.[48] Türkler ile Yunanlılar arasında yaşanan olaylara yönelik çizimleri genellikle *The Seattle Star, The Bismarck Tribune* gibi yerel gazetelerde basılmıştır. Türkleri heybetli hindi olarak gösteren *Satterfield*'ın çizimlerinde Türkler daima kibirli olarak gösterilmiştir.

Yunan İşgali döneminde karikatürleriyle dikkat çeken *Omaha Daily Bee* gazetesinde *William Charles Morris, Evening Star* gazetesinde *Clifford Kennedy Berryman ve* birçok yerel gazetede karikatürleri yayımlanan *Dorman Henry Smith* diğer önemli karikatüristlerdir.

2.4. Amerikan Kamuoyu ve Basınında Yunan Propagandası

Amerikan kamuoyunda propaganda faaliyetlerinin başını Yunan ve Ermeni lobisi çekmiştir. Osmanlı Devleti'nin kapitülasyonlar ile birlikte verdiği ekonomik imtiyazlardan en çok yararlanan Rum, Ermeni ve Yahudi levantenlerin 1897 Osmanlı-Yunan savaşı sonrası Amerika'ya göç etmesi Yunan lobisi oluşmasında etkili olmuştur.[49]

Yunan lobisi propaganda faaliyetlerini öncelikle Yunan STK'lar vasıtasıyla yerine getirmiştir. Yunan propagandasına katkısı anlamında en önemli Yunan STK, Yunanistan Amerikan konsolosu *Frank Watterson Jackson* tarafından 1917 yılında kurulmuş ve orijinal adı *"Relief Committee for Greeks of Asia Minor"* olan *Anadolu*

---

adına kurulmuş ve günümüzde hala faaliyetlerini sürdüren STK'lar bulunmakta olup, kamuoyunu oluşturmada oldukça önemli bir figürdür. (https://dingdarlingsociety.org/ Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.)

[47] https://ddr.lib.drake.edu/digital/collection/ddarling/ Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.

[48]https://www.original-political-cartoon.com/cartoon-gallery/artists/satterfield-robert-w/Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.

[49] Raziye Oban Çakıcıoğlu, *"Levanten Kavramı ve Levantenler Üzerine Bir İnceleme"*, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 2006, s. 345.

Rumları Yardım Komitesi'dir.[50] Komite, *Jackson'ın,* Birinci Dünya Savaşında 700 bin Rumun yerlerinden edildiğine dair 1917 senesinde *"Relief for Greek of Asia Minor and The Tragede of the Sea of Marmora"* başlıklı bir konuşmasından esinlenerek kurulmuş, bu konuşma 1915 Ermeni Olayları ile birlikte Batı Anadolu'da *"Hristayan Katliamı"* iddialarının temelini oluşturmuştur. 1913-1916 yılları arasında Osmanlı Devleti Amerikan Büyükelçiliği yapan ve Ermeni Soykırımı iddialarının en önemli savunucusu Yahudi kökenli Henry Morgenthau,[51] Komite'nin faaliyetlerini destekleyen simaların başında gelmektedir.

Yunan propagandasına katkı sağlayan bir diğer STK, *"Central Committee of Unredeemed Greeks"* isimli Londra merkezli *Kurtarılamamış Yunanlılar Merkez Komitesi'dir.* Komite'nin Londra'da yayınladığı *"The Liberation of the Greek People in Turkey"* ve *"Short Account of the Turkish Persecutions and Atrocities"* isimli raporlar tüm dünya basını tarafından dikkate alınmıştır**.** İlk raporda 1912 yılına ait verilen nüfus istatistiklerinde Trakya, İstanbul, Anadolu'da yaşayan Yunanlı sayısı 24 milyon olarak göseterilmiştir. Bu istatistiklerde İzmir merkezindeki Rum sayısı 200 bin, Türk ise 400 bindir.[52] Savaşın sonunun yaklaştığı 1918 yılında düzenlediği yemekler, balolar ve toplantılar ile bağış toplama faaliyetleri ile ön plana çıkmıştır.

Siyasi erk ile yakın ilişkileri nedeniyle Yunan propagandası konusunda etkili olmuş diğer STK ise *"The League of Friends of Greece"* isimli *Yunan Dostları Komitesi'dir.* Komite başkan yardımcısı *N.J.Cassavetes'in* Türk-Yunan mücadelesi ile ilgili bidirileri ve açıklamaları kamuoyu oluşturma anlamında Yunan propagandasına katkıda bulunmuştur.

Amerikan basınını etkileyen diğer bir propaganda öğesini Yunan idealizminin en önemli temsilcisi Yunanistan Başbakanı Venizelos oluşturmaktadır. Venizelos'un siyasi, ruhani ve insani kişiliğine yönelik haberle ile sık sık karşılaşılmıştır. Mütareke sonrası faaliyetlerini hızlandıran Başbakan Venizelos özellikle nüfus istatistikleri

---

[50] Nikolas Hlamides, *"The Greek Relief Committee: America's Response to the Greek Genocide (A research Note)"*, **Genocide Studies and Prevention: An International Journal**, Volume 3, Issue 3, Article 9, December 2008, s. 375-383.

[51] Peter Balakian, **The Burning Tigris: The Armenian Genocide and America's Response,** Harper Collins Publishers, New York, 2003, s. 219–221.

[52] The London Committee of Unredeemed Greeks, **The Liberation of the Greek People in Turkey,** Norbury Natrio&Company, London, 1919.

konusunda çalışmalar yürütmüş ve Başkan Wilson'un ilkelerine atıfta bulunarak Yunan propagandasına katkıda bulunmuştur.

Amerikan basınında Yunan propagandasına katkı veren gazeteler ise iki gruba ayrılmaktadır.

Türkler tarafından katledildiği iddia edilen *Hristiyan Yunanlılar* söylemiyle sert, insani saygı sınırlarını aşan, islamafobik bir düşünce ile propagandaya katkı sağlayan gazeteler ilk grubu oluşturmaktadır. Grup üyelerine göre daha ılımlı haberlere yer verseler de okuyucuya ulaşabilirliği daha yüksek olan bağısmız-demokrat *The New York Times* ve *The Washington Times* bu grubun en önemli temsilcileridir. Bu iki gazete dışında, siyasi eğilimleri birbirinden farklı ve haberlerinde oldukça sert bir dil kullanan, *Catoctin Clarion, Fulton County Tribune, East Oregonian, The Cordova Daily Times* ve *The Manitowoc Pilot* diğer gazetelerdir. Bu gazetelerin tamamı Yunan lobisi etkisi altında haber yapmış, Türk-Yunan mücadelesine ilgi dereceleri *Hristiyan katliamı* sözcülüğünden öteye gitmemiş ve Türkleri Amerikan kamuoyunda kötü gösterme görevini yerine getirmişlerdir. Tirajları tespit edilemeyen bu gazetelere ait haberlerin geniş halk kitlelerine ulaştığı konusunda tereddütler oluşsa da bazıları kasabada basılan tek gazete olması sebebiyle standart bir Amerikalı üzerinde etkili olabileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir.

Batı Anadolu'daki Yunan İşgali döneminde Yunan ordularının gerçekleştirdiği tüm faaliyetleri sadece Yunan kaynaklarından aktararak Yunan propagandasına katkı sağlayan gazeteler ise ikinci grubu oluşturmaktadır. Bu grubu oluşturan gazeteler şöyle sıralanabilir: *New Britain Heral, The Bennington Evening Banner, Evening Times Republican, The Bridgeport Times and Evening Farmer, The Yorkwille Enquirer* ve *The Ocala Evening Star.*

Amerika'da –Yunanlıların yaptığı şekilde- bir Türk propagandasından bahsetmek mümkün değildir. Çünkü Birinci Dünya Savaşı sırasında Amerika ile Osmanlı Devleti arasındaki diplomatik ilişkilerin kesilmesi Amerikan siyasetinde Türkler lehine bir propaganda oluşmasını engellemiştir. Ancak Türkler ile Yunanlılar arasında yaşanan askeri gelişmeleri Türk kaynaklarından aktarmaya özen gösteren

gazeteler mevcuttur. Bu grubu; *The Washington Herald, The Richmond Palladium and Sun-Telegram ve The Ogden Standard/Examiner* gazeteleri oluşturmaktadır.

Amerikan basını, Türk Direniş Hareketi ve Milliyetçi Hareket olarak tanımladığı *Kuva-yı Milliye* hareketini, Mustafa Kemal Paşa etrafında toplanarak Müttefikler ve Yunanlılara karşı direnen sivil ve askerlerden oluşan bir kuvvet olarak tanımlamıştır. Yapılan haberlerde, Kuva-yı Milliye'ye *"Nationlist Movement",* üyelerine *"Nationalists/Turkish Nationalist",* Kongreler döneminde *Heyeti Temsiliye'ye "Separeted Government",* TBMM'nin açılmasından sonra kurulan Meclis Hükümetlerine *"Nationlist Goverment",* Mustafa Kemal Paşa ise *"Nationalist Leader"* şeklinde adlandırılmıştır. Bu nedenle metin içinde anlam bütünüğünün sağlanması maksadıyla Amerikan basınının kullandığı tanımlamalar kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MONDROS MÜTAREKESİ'NDEN İZMİR'İN İŞGALİNE UZANAN SÜREÇ

1.1. Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918) ve Batı Anadolu'da Yunan Propagandası

20. yüzyılı şekillendiren Birinci Dünya Savaşı; 1815 yılında Viyana Kongresi'nde kurulan statünün[53] ve kurulmuş güçler dengesini değiştiren, özellikle Avrupa'da ve tüm dünyada çok uluslu imparatorlukların yıkıldığı ve bunun sonucunda cumhuriyet rejimleri ile ulusal devletlerin kurulmasına neden olan en önemli olaydır.[54]

Almanya ve İtalya'nın siyasal birliklerini tamamlamaları, 1815 statüsünün sarsılmasında önemli etken olmuştur. Bu iki devletin siyasal birliklerini tamamlarken savaşa girdiği ülkelerdeki kayıplar, yeni sömürgecilik yarışı gibi nedenler Avrupa'da iki karşıt bloğun oluşmasına neden olmuştur. Bu iki bloğun ana faktörleri Almanya ve Fransa olmuş, bloklar bu iki güç etrafında toplanmıştır. Almanya, Avusturya-Macaristan ve İtalya'dan oluşan gruba *İttifak Devletleri*, bu ittifak karşısında duran Fransa, İngiltere ve Rusya'dan oluşan gruba ise *İtilaf Devletleri* denmiştir. Bu iki blok Birinci Dünya Savaşının nedenini oluşturmuştur.[55] İtalya, Avusturya ile arasındaki toprak meselesi, Trablusgarp işgalinin *İtilaf Devletleri'nce* uygun bulunması gibi sebepler nedeniyle 1916 yılında *İtilaf Devletleri* safına geçerek taraf değiştirmiştir.[56]

Boğazlarda yaşanacak gelişmeleri göz önünde bulunduran Osmanlı Devleti 11 Kasım 1914'te *İtilaf Devletlerine* savaş ilan etmiş,[57] Rusya'ya gidecek yardımları aksatarak savaşın iki yıla yakın uzamasına sebep olmuştur.[58]

---

[53] Eylül 1814 - Haziran 1815 tarihlerinde arasında düzenlenen Viyana Kongresinde alınan kararları ile Metternich'in temellerini attığı ve Avrupa'da 1914'e kadar *Büyük Güçler* arasında genel savaşı engelleyen statüdür. (Barış Özdal ve Murat Jane*, "La Der Des Ders"in Uluslararası Sistemin Yapısına Etkileri",* **Akademik Bakış,** Cilt 7, Sayı 14, Yaz 2014, s. 226.)

[54] Rifat Uçarol, **Siyasi Tarih (1789-2014),** Der Yayınları, İstanbul, 2015, s. 597-599.

[55] Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi, C.I, 'İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe',** Bilgi Yayınevi, 2008, Ankara, s. 23-27.

[56] **age.,** s. 58.

[57] Kadir Kasalak, *"Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı ABD İlişkileri",* **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,** S. 2014, Güz 55, s. 114.

Amerika Birleşik Devletleri ise genel dış politikası çerevesinde Avrupa sorunlarına uzak kalma doktrini gereği savaşta tarafsız kalmıştır. 1917 yılı başında savaşın denizlere kaymasıyla birlikte deniz ticaretinde yaşanan olumsuz gelişmeler, *Müttefiklere* olan sempati, olası bir Alman zaferinin sonuçlarından korkma gibi sebepler Amerikan görüşünün değişmesine neden olmuştur.[59] Başkan Wilson'un *"dünyanın, demokrasi için emin bir yer haline getirilmesi"* gerekçesiyle[60] Kongre'den Almanya'ya savaş açılması talebi Amerikan Kongresi'nce onaylanmmış ve 2 Nisan 1917 tarihinde *İtilaf Devletleri* yanında Almanya'ya savaş açarak, Birinci Dünya Savaşı'na dâhil olmuştur.[61]

1.1.1. Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918)

1917 yılında Rusya'da Bolşeviklerin bir ihtilal ile iktidarı ele geçirmesi,[62] Amerika'nın, *İtilaf Devletleri* safında savaşa girişi *Birinci Dünya Savaşı'nın* sonucu açısından önemli gelişmelerdir. 1918 yılına gelindiğinde *İttifak* grubunda da savaşın nihai sonucunu tayin eden gelişmeler yaşanmıştır. Almanya önemli cephelerde yenilgiler alırken Eylül 1918'de Bulgaristan savunma hattı çökmüş[63] ve bunun üzerine 25 Eylül 1918 tarihinde Bulgar Hükümeti ateşkes talep etmiştir.[64]

Bulgaristan'ın ateşkes talebi Amerikan basınında Türklerin de bir ateşkes isteyeceği şeklinde yorumlanmıştır. Örneğin bağımız *The Ogden Standard* gazetesi, *İttifak Devletleri'nin* tüm savunma hatlarının aniden çökerek savaşın umulmadık bir hızla sonlanabileceğini ve savaş yorgunu Türkiye'nin Bulgaristan'ı izleyerek ateşkes isteğinde bulanabileceğini iddia etmiştir.[65] Cumhuriyetçi *New-York Tribune* gazetesi ise Bulgaristan'ın ateşkes imzalaması durumunda Türkiye'nin müttefikleri ile olan

---

[58] Yusuf Hikmet Bayur, **XX. Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyasası Üzerindeki Etkileri,** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989, s. 82-86.

[59] Allan Nevins ve Henry Steele Commager, **Amerika Birleşik Devletleri Tarihi,** Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2015, s.198.

[60] Uçarol, **age.,** s. 614-615.

[61] Seçil Akgün, **General Harbord'un Anadolu Gezisi ve Ermeni Meselesine Dair Raporu (Kurtuluş Savaşı Başlangıcında),** Tercüman Tarih Yayınları, İstanbul 1981, s. 37.

[62] Ramim Sadıkov, *"Şubat Devriminden Sonra Rusya'da İktidar Mücadelesi: Ekim Devrimine Giden Yol",* **Tarih Araştırmaları Dergisi,** 2010, Cilt:29, Sayı 48, s. 116.

[63] Gnkur ATASE Bşk.lığı, **Türk İstiklal Harbi Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı I,** Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1992, s.24.

[64] Yaşar Aslanyürek, "*Bulgaristan Cephesindeki Gelişmelerin Mondros'a Etkisi",* **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** 2019, Cilt:16, Sayı 1, s.21

[65] **The Ogden Standard,** 27 Eylül 1918.

bağlantısının kesilerek Türklerin yalnız kalacağı değerlendirmesinde bulunmuştur. Bunun sonucu olarak Türkiye'nin Alman yardımından –para, asker, silah- mahrum kalacağını, Türk cephelerini böleceğini ve Padişahı ateşkese zorlayarak İstanbul ve Edirne'nin *Müttefiklere* açılmasına sebep olacağı öngörüsünde bulunmuştur.[66]

29 Eylül 1918 tarihinde Bulgaristan ile *Müttefikler* arasında ateşkes imzalanmıştır.[67] Ateşkesin imzalanmasını Amerikan siyaseti açısından başarı olarak gören *The Bennington Evening Banner* Bulgaristan'ın koşulsuz teslim olduğunu duyurmuştur.[68]

Osmanlı Devleti açısından tek sorun Bulgaristan'ın savaştan çekilmesi değildir. Suriye-Filistin ve Irak cephelerindeki Osmanlı askerlerinin savaşamayacak duruma gelmesi de durumunu zorlaştırmıştır.[69] *The New York Times* gazetesi İngiltere Maliye Bakanlığı Sekreteri *Andrew Bonar Law'*ın, 30 Eylül 1918 tarihli bir konuşmasına dayandırdığı haberinde Filistin Cephesindeki yenilginin Osmanlı Devletini ateşkese sürükleyebileceğini aktarmaktadır.[70] Türklerin ateşkes için Sofya'ya ziyarete giden Alman yetkililerin verecekleri raporun sonucuna beklediğini duyuran *The Daily Gate City and Constitution-Democrat* gazetesi ülkede başgösteren açlık ve hastalıkların da Türklerin savaştan çekilme nedenlerinden bir diğerini oluşturduğunu iddia etmiştir.[71] *Evening Public Ledger* gazetesinde göze çarpan nokta tüm *İttifak Devletleri'ni, Wilson Prensipleri'ni* temel alacak bir barışa davet etmesidir.[72]

Amerikan basını Osmanlı Devleti ile imzalanacak ateşkese çok önem vermiştir. Basına demeç veren *"Amerika Yabancı Görevler Ticaret Kurulu"* Başkanı *Dr.James L.Barton "Türkiye'nin teslimi ile ilgili yeni gelişmeler oluyor, Çanakkale Boğazı Müttefik donanmasına (muhtemelen Amerikan) açılacak. Bu durum Müttefiklere Karadeniz'i temizleme, Kafkaslara ve Rusya'nın kalbine ulaşma, Romanya'nın geri kalanını elde etme, Almanların doğu cephelerinin parçalayarak imparatorluğu tamamen yenmenin yolunu açacaktır"* diyerek Türklerle yapılacak

---

66 **New York Tribune,** 28 Eylül 1918.
67 **Türk İstiklal Harbi Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı I**, s.24.
68 **The Bennington Evening Banner,** 30 Eylül 1918.
69 Yusuf Hikmet Bayur, **Türk İnkılabı Tarihi, C.III**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1967, s. 787.
70 **The New York Times,** 1 Ekim 1918.
71 **The Daily Gate City and Constitution-Democrat,** 1 Ekim 1918.
72 **Evening Public Ledger,** 1 Ekim 1918.

olan ateşkesin *Müttefikler* açısından ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır. *Barton* ayrıca ateşkes ile *Müttefiklerin*, Rusya'nın güneyine rahatça ulaşabileceklerini belirtmiştir.[73]

Cumhuriyetçi gazeteler, Türklerin ateşkes istediğini fakat Amerika'ya resmi olarak bir teklif gelmediğini belirtmişler ve direk olarak Amerika'ya gelmeyen ateşkes tekliflerinin değerlendirilmemesini istemişlerdir.[74]

Amerikan basınında Osmanlı'nın durumu ile ilgili öngörüler birbiri ardına yazılırken Eylül ayı sonunda Sadrazam Talat Paşa hem Filistin cephesinin durumu hem de Bulgaristan cephesinin çöküşüyle Selanik'e kadar sokulan düşman yüzünden İstanbul'un tehlikeye açık hale geldiğini düşünmüş ve mütareke kararı verilmesi yönünde girişimlerde bulunmuştur.[75] Almanya'nın 4 Ekim, Avusturya-Macaristan'ın ise 5 Ekim'de *Müttefiklerden* ateşkes isteğinde bulunması[76] Talat Paşa Hükümetinin, 5 ve 12 Ekim tarihlerinde İspanya aracılığıyla Amerika Başkanı Wilson'a, İzmir Valisi Rahmi Bey aracılığıyla İngiltere'ye ateşkes isteğini iletmesine neden olmuştur.[77] Ancak özellikle İngiltere nezdinde yaptığı girişimden olumlu bir sonuç elde edememiştir.[78] Ayrıca Padişah Vahideddin de İngiltere Hükümeti nezdinde başarısız bir ateşkes girişiminde bulunmuştur.[79]

Bu ateşkes girişimleri Amerikan basınında ilgiyle karşılanmış, Osmanlı Devletinin bir ay önceye göre ateşkes için daha istekli olduğu değerlendirilmesi yapılmıştır.[80] Osmanlı Devleti'nin ateşkes girişimlerinin olumsuz sonuçlanması Almanların uzlaşmaz tutumuna bağlanmıştır. *Albuquerque Morning Journal* gazetesinden *James M.Touhy'in* iddiasına göre, Türklerin ateşkes teklifinin İngiltere

---

[73] **The Topeka State Journal,** 1 Ekim 1918.

[74] **The Bismarck Tribune**, 1 Ekim 1918 ve **The Topeka State Journal,** 2 Ekim 1918.

[75] Gwyne Dyer, *"The Turkish Armistice of 1918, A Lost Opportinity"*, **Middle Eastern Studies**, sayı 8, No: 3, s. 147-150. Talat Paşanın Mütareke girişimlerinin etkisiyle Almanya İstanbul Büyükelçisi Kont von Bernstroff, 1 Ekim 1918 tarihinde ABD Başkanı Wilson'a ortak başvuruda bulunmayı önermiştir. (Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.I,** Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1991, s. 9.)

[76] Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.I,** s. 9.

[77] Gotthard Jaeschke, *"Mondros'a Giden Yol",* Türk Tarih Kurumu, **Belleten,** Cilt XXVIII, Sayı 109 - Ocak 1964, s. 142. **The New York Times,** 10 Ekim 1918. Talat Paşanın Nurettin ve Halil Beyler aracılığıyla Bern İngiliz Temsilcisi üzerinden başka bir girişimi de başarısız olmuştur. (Celal Bayar, **Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş I,** Sabah Kitapları Türkiye'den, İstanbul, 1997, s. 25.)

[78] David Walder, **Çanakkale Olayı**, Milliyet yayınları, İstanbul, 1971, s. 73.

[79] İhsan Şerif Kaymaz, *"Mondros: Bir Ateşkesin Tahlili",* **21. Yüzyıl Dergisi,** Ekim/Kasım/Aralık 2008, Ankara, s. 244.

[80] **The Chattanooga News,** 5 Ekim 1918.

tarafından kabul edilmemesinin nedeni Tuna Nehri ve Doğu demiryolunun Alman tehdidi altında olmasıdır.[81]

The Brattleboro Daily Reformer gazetesi Amerika'nın, Türkler ile *Müttefikler* arasında arabuluculuk yapmaması durumunda barışın tesis edilmesinin mümkün olamayacağını yazmıştır. Türkiye'nin bu durumu bildiği için Amerika'ya başvurduğunu belirten gazete, bu teklifin bir Alman hilesi olmaması durumunda Başkan Wilson'un, Türkiye ile *Müttefikler* arasında arabuluculuk görevini üslenebileceğini, Türklerin ateşkes ile birlikte Alman sırlarını ve planlarını Başkan Wilson'a açıklayacaklarını iddia etmiştir.[82] *The Daily Gate City and Constitution-Democrat* gazetesi *"Türkiye'nin resmi başvurusu elindedir"* başlığıyla duyurduğu haberinde ise Türkiye'nin, Başkan Wilson'ın on dört ilkesini temel alan barışı kabul ettiğini yazmıştır.[83]

Bu sırada Osmanlı'da hükümet değişikliği yaşanmıştır. 7 Ekim tarihinde Talat Paşa Kabinesi Mecliste güvenoyu alamamış ve Padişahın talebi üzerine istifa etmiştir.[84] *The New York Times* gazetesi, Talat Paşa Hükümetinin istifasını ateşkes açısından önemli bir hareket olarak değerlendirmiştir.[85]

Padişah Vahideddin, *İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne* (İTC)[86] yakınlığıyla bilinen Müşir İzzet Paşayı yeni kabineyi kurmakla görevlendirmiş, İzzet Paşa da 14 Ekim 1918 tarihinde kabinesini kurmuştur. İzzet Paşa 19 Ekim'de okuduğu hükümet programında *Wilson Prensipleri'ne* dayalı bir barış için girişimlerde bulunulacağını, tek amaçlarının *"Harici ve dâhili barışı temin etmek"* olduğunu söylemiştir.[87] Bu doğrultuda Kabine, Hahambaşı Hayım Naum aracılığıyla ABD nezdinde bir

---

[81] **Albuquerque Morning Journal,** 6 Ekim 1918.
[82] **The Brattleboro Daily Reformer,** 12 Ekim 1918.
[83] **The Daily Gate City and Constitution-Democrat,** 12 Ekim 1918.
[84] Ali Fuad Türkgeldi, **Görüp İşittiklerim,** Türk Tarih Kurumu Basımevi Seri II No: 5, Ankara, 1949, s. 165. Talat Paşa Kabinesinin istifasının ardından yeni kabineyi kurma görevi Padişah tarafından Ahmet Tevfik Paşaya verilmiştir. Ancak yeni kurulacak kabineye *İttihat ve Terakki Cemiyeti* mebuslarının girme çabası yüzünden yeni kabine kurulamamıştır. (Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.I,** s. 13.) Bunun üzerine 10 Ekim tarihinde Ahmet Tevfik Paşa, görevi Padişaha iade etmiştir.(Kaymaz, **agm,** s. 244.)
[85] **The New York Times,** 10 Ekim 1918.
[86] 1889 tarihinde İstanbul'da İbrahim Temo, Abdullah Cevdet, Hüseyinzade Ali Turan ve İshak Sükûti tarafından kurulmuş ve 1 Kasım 1918 tarihinde kendini feshetmiş siyasal partidir. *İttihat ve Terakki Cemiyeti* için bakınız: Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye'de Siyasi Partiler, C.III İttihat ve Terakki, Bir Çağın, Bir Kuşağın, Bir Partinin Tarihi,** İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.
[87] **Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi,** 4. Birleşim, Devre 3, Cilt 1, İçtima Senesi 5, 19 Ekim 1918, s. 28-36.

girişimde daha bulunmuş ancak olumu sonuç alamamıştır.[88] Buna rağmen Amerikan basını Osmanlı Devletinden gelen barış teklifine yönelik Başkan Wilson'un girişimde bulunarak mütareke teklifini değerlendireceğini yazmıştır. Örneğin *The New York Times* gazetesi İstanbul ile Washington arasında hala birçok bağlantının olduğunu, *İttifak Devletleri'nin* askeri durumunun çok iyi olmadığından Türklerin *Müttefiklerle* ayrı bir barış yapmak istediğini yazmıştır.[89] *The Washington Times* gazetesi ise Başkan Wilson'un cevabını hazırladığını duyurmuştur. Cevap metninde Türkiye'ye, *Müttefiklere* katılmasının ve şartları koşulsuz kabul etmesinin önerileceğini aktarmıştır. *"Türkiye, Müttefiklerin bir üyesi olarak tüm kaynaklarını Almanya ve Avusturya'ya karşı kullanmak için hazır olacaktır… Osmanlı Devleti'nin iyi niyetini gösterebileceği tek yol Almanya ve Avusturya'ya sırt çevirerek ödeme zamanıdır."* Gazete, İstanbul'da Genç Osmanlılar grubu üyeleri[90] ve radikal devrimcilerden oluşan bir grubun da aynı görüşte olduğunu yazmıştır. Bu grubun *"Türkiye için en mümkün olasılık Müttefiklerin merhametine sığınmaktır"* şeklinde bir görüşü savunduklarını ileri sürmüştür.[91] Osmanlı ile *Müttefikler* arasında imzalanacak mütareke şartları içinde İstanbul Limanı'nın tüm *Müttefiklere* açılması, Çanakkale Boğazı tahkimatlarının sökülmesi ve *diğer mazlum milletlerin yaşadığı* Arap, Suriye ve Ermenistan ile Filistin'deki Yahudi bölgesine özerklik verilmesi konularının olacağı aktarılmaktadır.[92]

Amerikan basınında ateşkese yönelik olumlu bir havaya rağmen Osmanlı Devleti, Amerika Hükümeti nezdinde yapılan mütareke tekliflerine cevap alamayınca mütarekenin İngiltere aracılığıyla gerçekleşebileceğini düşünmüştür. Bu kapsamda, Rauf Bey, Küt'ül Ammara'da tutsak edilen İngiliz Generali Charles Townshend'e arabuluculuk teklifinde bulunmuştur.[93] General Townshend, Osmanlı isteklerini 20 Ekim'de İngiliz Akdeniz Filosu Komutanı Amiral Calthorpe'a bildirmiştir.[94]

---

[88] Jaeschke, **agm.,** s. 145 ve Kaymaz, **agm,** s. 246.
[89] **The New York Times,** 17 ve 18 Ekim 1918.
[90] Bahsedilen, *İttihat ve Terakki Cemiyeti* üyelerinden arındırılmış İzzet Paşa Kabinesindeki bazı bakanlar ile İTC karşıtı mebuslar olması kuvvetle muhtemeldir.
[91] **The Washington Times,** 20 Ekim 1918.
[92] **The Ogden Standard,** 22 Ekim 1918 ve **Arizona Republican,** 22 Ekim 1918.
[93] Kaymaz, **agm,** s. 246. İzzet Paşa, General Townshend ile görüşmüş ve Osmanlı Devleti'nin, Almanya'ya karşı korunması şartıyla Çanakkale Boğazı'nın Müttefiklere açılabileceğini söylemiştir. (Jaeschke, **agm.,** s. 146.)
[94] Rauf Orbay, **Siyasi Hatıralar,** Örgün Yayınevi, İstanbul, 2012, s. 99. Rauf Orbay hatıralarında, Amiral Townshend'in gidişinin son derece gizli tutulduğunu, duyulması durumunda ortalığı

Osmanlı Devleti, Townshend'in arabuluculuk girişiminin İngiliz Hükümeti nezdinde kabul gördüğünü ve Amiral Calthorpe'un görüşmeler için görevlendirildiğini öğrenince tüm dikkatini bu yöne çevirmiştir.

İngiltere adına mütareke görüşmelerini yürütme yetkisini alan Amiral Calthorpe, 22 Ekim tarihinde Osmanlı Hükümetinden mütareke görüşmeleri için delege göndermesini talep etmiştir.[95] Padişah ile Hükümet arasında yapılan değerlendirmeler neticesinde Osmanlı Mütareke Heyetine; Rauf Bey, Hariciye Müsteşarı Reşat Hikmet, Kurmay Yarbay Sadullah Bey ve kâtip Ali Bey seçilmiştir.[96]

İngiltere ile ateşkes görüşmesi yapmak için görevlendirilen Osmanlı Mütareke Heyeti, 26 Ekim 1918 tarihinde Mondros Limanı'na varmıştır.[97] Mütareke görüşmeleri, 27 Ekim 1918 sabahı İngiliz *Agamemnon* muharebe gemisinde başlamış ve Amiral Calthorpe, *Müttefikler* adına İngiliz Hükümeti tarafından hazırlanan mütareke metnini Osmanlı Mütareke Heyetine sunmuştur.[98] İstanbul ile muharebe sıkıntısı yaşayan Osmanlı Mütareke Heyetine, tüm maddelerin imzalanması veya reddedilmesi şartı sözlü olarak bildirilince, hükümetin cevabını beklemeden 30 Ekim 1918 tarihinde mütarekeyi imzalamıştır.[99]

Amerikan basını bir gün sonra Osmanlı Hükümetinin koşulsuz teslime dayanan ateşkesi imzalandığını ve Türkiye'nin barış teklifini kabul ettiğini

---

karıştırmak için fırsat bekleyen azınlıkların taşkınlıklar yapabileceğini, Osmanlı topraklarında görevli Alman askerlerinin de *"Osmanlı tek başına barış yapıyor"* düşüncesiyle sıkıntı yaratabileceklerini söylemiştir. Bu sebeple, Amiral Townshend'in Çanakkale Boğazı üzerinden gönderilmediğini bunun yerine İzmir Valisi Rahmi Bey aracılığıyla İzmir üzerinden yola çıkıldığını aktarmaktadır.

[95] Ali Fuad Türkgeldi, **Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi,** Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1948, Ankara, s. 29.

[96] Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.I,** s. 21.

[97] **Türk İstiklal Harbi Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı I**, s.33. Hükümet tarafından Osmanlı Mütareke Heyetine şu talimat verilmiştir. *"1) Yunan savaş gemileri dışında Boğazların ticaret ve savaş gemilerine açılması, 2) İç güvenliği sağlayacaklar dışında askerin terhisi ve Osmanlı ordusundaki yabancı askerlerin ülkeyi terk etmesi, 3) Mütarekenin imzalandığı gün itibariyle tüm cephelerde ateşkes ilanı, 4) Osmanlı'nın hem karada hem de denizde güvenliği sağlayacağından İtilaf askerlerinin Osmanlı topraklarına çıkarılmaması, 5) Olası Alman saldırısına Osmanlı'nın önlem alması ve gerekirse İngilizlerin teftişinin sağlanması, 6) Boğazlarda seyrüsefer sağlanarak ticaretin serbest bırakılması, 7) Mali yardım sağlanması, 8) Ulusal istekleri zedeleyici isteklerin red edilmesi ve Alman ve Avusturya ve Macaristan askeri ve diplomatik personelinin iki ay içinde Osmanlı topraklarını terk etmesi (siviller misillemeye yol açacağından kapsam dışında bırakılmıştır)."* Bu hususları kapsayacak bir ateşkes yapılması umuluyordu. (Türkgeldi, **Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi,** s. 32-33)

[98] Kaymaz, **agm,** s. 249-252.

[99] Gotthard Jaeschke, **Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi-Mondros'tan Mudanya'ya Kadar,** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989, s.1 ve Orbay, **age.,** s. 134-195.

duyurmuştur.[100] Basın, mütarekenin imza edildiğini *Müttefikler Arası Savaş Konseyi'*nin Fransız Deniz Bakanı Amiral Leyques'in kamuoyuna açıklama yapmasıyla öğrenmiştir.[101] Antlaşmada; Çanakkale Boğazının serbest geçişe açılması, *Müttefiklerin* Karadeniz'e güvenli geçişini sağlamak için Çanakkale ve İstanbul kalelerinin işgali, tüm iletişim ve demiryolları kontrolünün *Müttefiklere* verilmesi ve *Müttefik* askerlerinin serbest bırakılması gibi hükümlerin olduğu belirtilmektedir.[102]

Cumhuriyetçi gazeteler mütarekenin imzalanmasından hemen sonra mütareke şartlarını yorumlamaya başlamıştır. Örneğin *Dünya Savaşı'nın Tarihi* adlı kitabın yazarı *Frank H. Simonds'un, New-York Tribune* gazetesinde çıkan makalesinde, Türkiye topraklarının Anadolu ile sınırlandırılacağını açıklamışır. Çanakkale Boğazı ile İstanbul Boğazlarının tüm uluslara açılacağını, Ermenistan için manda ve himaye düşünüldüğünü, Mezopotamya ve Suriye'de Fransa ile İngiltere'nin geçici bir süre kalacağını, Filistin'in tüm ülkelere açık olacağını ve Arap bölgelerinin kendi hükümranlıkları altında özgürlüklerine kavuşacaklarını yazmıştır.[103]

Bulgar Kralının başına gelenlere atıfta bulunan başka bir cumhuriyetçi gazete *The Bismarck Tribune* ise Padişah Vahdeddin'in fotoğrafının altına VI Muhammed'in *"bir kirpik ile asılıdır"* başlığı ile yayınladığı haberinde *"Türkiye'nin savaş dışı kaldığı doğruysa Padişaha ne olacak? Diğer sorunlu Avrupa Krallıklarının yolundan gidebilir"* diyerek Vahdeddin'in istifa edebileceğini iddia etmiştir.[104] *El Paso Herald* gazetesi, Türkiye'nin teslim olmasını sür manşetinden yüksek öneme sahip olay olarak duyurmuştur.[105]

Amerikan basınında, *Mondros Mütare*kesi hükümleri içinde en fazla haber yapılan *"Boğazlardan serbest geçiş"* maddesidir. Örneğin bağımsız *Albuquerque Morning Journal* gazetesi, Boğazlardan serbest geçiş ile tüm *Müttefik* askeri

---

[100] **Evening Star,** 31 Ekim 1918 ve **The Washington Times**, 31 Ekim 1918.
[101] **El Paso Herald,** 31 Ekim 1918.
[102] **The Ogden Standard,** 31 Ekim 1918 ve **Evening Public Ledger**, 1 Kasım 1918. Türkiye'nin ateşkes çağrısına cevap vermeyen Amerika'nın, Mütarekenin imzalandığı gün Dışişleri Bakanı Robert Lansing aracılığıyla Osmanlı Hükümetine cevap verdiği *The Washington Times* gazetesi tarafından açıklanmıştır. Haberde, Lansing tarafından İspanyol Büyükelçisine gönderilen cevapta, Türkiye'nin barış teklifinin Türkiye ile halen savaş halinde bulunan ülkelere iletileceği söylenmiştir. **(The Washington Times**, 31 Ekim 1918)
[103] **New-York Tribune,** 31 Ekim 1918.
[104] **The Bismarck Tribune,** 31 Ekim 1918. VI Muhammed'in yerine Mehmet olacaktır.
[105] **El Paso Herald**, 1 Kasım 1918.

gemilerinin Karadeniz'e erişim sağlayabileceğini belirtmiştir. Bu geçişin, Karadeniz'deki Romanya kıyılarına erişilmesine, askeri harekât yapan Alman savaş gemilerinin Karadeniz'e kapatılmasına ve Avusturya'nın batıdan baskı altına alınmasına sebep olacağını aktarmaktadır. Yazının devamında Fransa ve İngiltere'nin İstanbul'u işgal edeceği, Boğazların bir daha asla Türklerin kontrolüne bırakılmayacağı ve Amerika'nın bu plana karşı çıkmayacağı ifade edilmiştir.[106] *New-York Tribune* gazetesi, Çanakkale Boğazından serbest geçiş ile ilgili olarak yaptığı yorumda *Müttefiklerin,* bu yolla Almanlara sert bir darbe indirmeyi düşündüklerini yazmıştır.[107] Bağımsız *Richmond Times Dispatch*, İstanbul'un Karadeniz'i kontrol altında tutan Alman silahlarının menzilinde olduğunu, bu nedenle *Müttefiklerin* Doğu Akdeniz donanma komutanı Amiral Gauchet'in İstanbul'u işgal ederek Rus-Alman Karadeniz filosunu kontrol altında tutması gerektiğini söylemiştir.[108] Çanakkale Boğazından serbest geçiş hakkının *Müttefiklere* verilmesi konusunda endişeleri olan gazeteler de mevcuttur. Bu gazeteler, *Müttefiklerin,* Çanakkale Boğazından Karadeniz'e serbest geçişe karşılık Ermenistan'ın toprak mülkiyetinin Türkiye'ye bırakılmasının pazarlık konusu yapılmaya çalışıldığı iddia edilmiştir.[109]

İngiltere Savaş Kabinesi üyesi General *George Nicoll Barnes*'ın, Londra *American Officers Club*'da *Müttefiklere* hitaben yaptığı ilginç bir konuşma manşetlere taşınmıştır. *Barnes, "Türkler ile ateşkes erken imzalanmış olabilir, Türkleri sırada bekletelim. Çünkü Müttefikler, Araplara bağımsız eyalet sözü verdi ve Halep başkentidir. Bu sebeple Türkleri, Halep alınmadan savaş dışı bırakmayın. Diğer Arap bölgeleri gibi Halep de teslim alınmalıdır"*demiştir.[110] Bazı gazeteler *Barnes'ın* sözlerini Mütarekenin, İngiltere tarafından hazırlandığının kanıtı olarak görmüşler ve Mütarekede Amerika'nın herhangi bir rolü olmadığını değerlendirmişlerdir.[111]

---

[106] **Albuquerque Morning Journal,** 1 Kasım 1918 ve **Arizona Republican,** 1 Kasım 1918.
[107] **New York Tribune**, 1 Kasım 1918.
[108] **Richmond Times Dispatch,** 1 Kasım 1918.
[109] **New Britain Herald,** 1 Kasım 1918 ve **Bisbee Daily Review,** 1 Kasım 1918.
[110] **The Bridgeport Times and Evening Farmer,** 1 Kasım 1918
[111] **Evening Star,** 1 Kasım 1918.

1 Kasım 1918 gecesi Dışişlerinden Sorumlu Devlet Bakan Yardımcısı Lord Robert Cecil'in Mütareke hükümlerini açıklaması Demokrat gazetelerin de ilgisini Mütarekeye yoğunlaştırmasına sebep olmuştur.[112]

Mütareke şartları belli olduktan sonra Türklerle Ermeni toprakları üzerinden pazarlık yapıldığı iddiasına Amerikan Dışişleri Bakanlığı tarafından yalanlama gelmiş ve Türk ateşkesinde gizli bir anlaşma olmadığı açıklanmıştır.[113] Aynı zamanda *Ermeni Bağımsızlığı için Amerikan Komitesi* sekreteri Arschig Maghdesen bu tarz söylentileri Başkan Wilson'a gönderdiği telgrafla protesto etmiştir.[114]

Demokrat gazetelerin Mütareke ile ilgili resmi bir açıklama olmadan haber yapmaması Ermeni topraklarının Mütarekede pazarlık konusu olması söyleminden kaynaklanmış olabileceği gibi Başkan Wilson, Mütareke hükümlerine müdahale edememesi sebebiyle demokrat gazetelere resmi açıklamadan önce haber yapmaması konusunda tavsiyede de bulunmuş olabilir.

Resmi açıklama sonrası Amerikan basınının ortak görüşü *Mondros Mütarekesi* ile Osmanlı Devletinin çöküşünün tamamlandığıdır. Örneğin *Grand Forks Herald* gazetesi *Mütarekeyi "Türkiye'nin Çöküşü"*[115], *Chickasha Daily Express* ise *"Padişah Artık Daha Fazla Sorun Yaratmayacak"* başlıklarıyla duyurmuştur.[116] *Harrisburg Telegraph*, General Allenby, General Marshall ve Enver Paşanın fotoğraflarını koyarak *"Türkiye'nin Çöküşünde Üç Merkez Figür"* başlığını atmıştır.[117] *New York Tribune,* Mütarekeyle birlikte büyük devletlerin Rusya'yla olan finansal, ekonomik, sosyal ve politik ilişkilerini yeniden inşa etmesine yardımcı olacağını yazmıştır.[118]

Amerikan basınında yayınlanan haberler incelendiğinde bağımsız ve demokrat gazeteler barışın mimarı ve koşullarını belirleyen gücün Amerika olduğunu iddia etmişler, cumhuriyetçi gazeteler ise Osmanlı Devleti ile *Müttefiklerin* anlaşacaklarını ve Amerika'nın konu dışında tutulmaya çalışıldığını belirtmişlerdir. Türkiye ile İngiltere arasında başlayacak görüşmelerden diğer *Müttefikler* gibi Amerika'nın da

---

112 **Evening Star,** 2 Kasım 1918 ve **The Washington Times**, 2 Kasım 1918.
113 **Evening Public Ledger**, 2 Kasım 1918 ve **New-York Tribune**, 2 Kasım 1918.
114 **El Paso Herald,** 2 Kasım 1918.
115 **Grand Forks Herald**, 2 Kasım 1918.
116 **Chickasha Daily Express,** 2 Kasım 1918.
117 **Harrisburg Telegraph,** 2 Kasım 1918.
118 **New-York Tribune,** 2 Kasım 1918.

habersiz olduğu anlaşılmaktadır. İngiltere ise gizli bir şekilde yönettiği ateşkes görüşmelerine diğer *Müttefik* güçleri dâhil etmemeyi başarmış, görüşmeler esnasında Fransa'nın görüşmelere katılma isteğini bu doğrultuda reddetmiştir.

Osmanlı Hükümeti ve Türk basınında, Mütareke maddelerinde olumsuz hükümlerin çokluğuna rağmen iyimser bir hava mevcuttur. Sadrazam İzzet Paşa, Mütareke imzalandıktan hemen sonra Mebusan Meclisinin gizli oturumunda yaptığı konuşmada Mütarekenin Osmanlı Devletinin lehine olduğunu söylemiştir.[119] *El Paso Herald*, Tasviri Efkâr gazetesine dayandırdığı haberde İzzet Paşanın *"Ateşkesin şartları Bulgaristan'a kabul ettirilenden daha hafif olacak, İstanbul'da ne bir askeri işgal olacak ne de diğer Türk toprakları talep edilecek"* sözlerini manşete taşımıştır.[120] Yunan Elçiliğinin ABD'ye gönderdiği telgrafta, Türkiye'de mütarekenin Türkiye'nin istekleriyle örtüştüğü yönünde bir ortam yaratıldığını yazmıştır. Bu işin sonunun Hristiyan katliamına sebep olacağını iddia eden Yunan Elçiliği, *Müttefik* temsilcilerinin bu tehlikenin farkında olmadıklarını iddia etmiştir.[121]

Mondros Mütarekesi'nin ilk etkisi 1 Kasım'da yapılan olağanüstü kongrede İTC'nin kendini feshetmesi olmuştur. Kongrede İTC'nin önde gelen isimlerinin yurtdışına gitmeleri aynı kongrede kararlaştırılmıştır.[122] *Evening Star* gazetesi Enver, Cemal ve Talat'ın İstanbul'dan *tüydüğünü* duyurmuştur.[123] Türk siyasetinde yaşanan bu gelişmeler üzerine *South Bend New-Times* gazetesi '*Sokaktaki Adam*' köşesinde *"Mütarekeden sonra Türkiye'ye dönüp adamakıllı baktığımızda, şu açıktır ki kavrulmuş ve yumuşatılmış ve liberal porsiyonlarda servis edilmek için yolunmuştur. Sabaha yeteri kadar kalmamış olabilir"* değerlendirmesinde bulunmuştur.[124]

---

[119] Salahi Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika I,** Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014, Ankara, s.10.
[120] **El Paso Herald,** 1 Kasım 1918.
[121] **Foreign Relations of the United States (FRUS),** The Paris Peace Conference 1919, Vol.II, 763.72/12552 No. 4181-4182. s. 276. *"Yunan Elçiliğinden 6 Aralık 1918 tarihinde Amerikan Hükümetine gönderilen telgraf."*
[122] Erik Jan Zürcher, **Milli Mücadelede İttihatçılık,** İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 117. Talat Paşa, Enver Paşa, Cemal Paşa, Dr. Nazım, Dr. Bahattin Şakir, Dr. Rusuhi, eski valilerden Azmi ve Bedri Beyler 1-2 Kasım gecesi Alman torpidosuyla ülkeyi terk etmişlerdir. (Bayar, **Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş I,** s. 90)
[123] **Evening Star,** 14 Kasım 1918.
[124] **South Bend News-Times,** 10 Kasım 1918.

1.1.2. Mondros Mütarekesi Sonrası Amerikan Basınında Yunan Propagandası

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından Osmanlı Devleti vatandaşı gayrimüslimler, *Wilson Prensipleri* ve *Müttefiklerin* vaatlerinden aldıkları güçle Mütarekenin yedinci maddesi kapsamında toprak isteğinde bulunmaya başlamışlardır. Anadolu toprakları üzerinde büyük emellere sahip olan Yunanistan, Rumlar vasıtasıyla Anadolu'da huzursuzluk çıkartmaya çalışmıştır.[125] Yunanistan, Türklerin başka milletleri idare etmekten aciz olduğu, Hristiyanların Türkler tarafından katledildikleri, zulme uğratıldıkları iddasıyla dünya kamuoyuna yönelik propaganda faaliyetine başlamıştır.[126] Amerikan basınında propaganda faaliyetleri Yunan ve Ermeni Lobisinin etkisi altındaki gazeteler, ticaret çevreleri, STK'lar ve Başbakan Venizelos tarafından yapılmıştır. Tüm öğeler tarafından propaganda nüfus çoğunluğu algısı üzerine kurulmuştur. Örneğin *Mütareke* imzalanmadan faaliyetlere girişen *Kurtarılamamış Yunanlılar Merkez Komitesi* üyelerinden *Kryriakidis* ve *Vassialakki, New York Tribune* gazetesine yaptıkları açıklamada Amerika'nın yabancı boyunduruğundan kurtarılamamış Yunan nüfusuna yardım etmesi gerektiğini söylemişlerdir.[127]

Yunan yanlısı Amerikan gazeteleri, Batı Anadolu ve adalarda yaşayan Osmanlı vatandaşı olan Rumları Yunanlı olarak kabul etmiştir. *Mondros Mütarekesi'nin* imzalanmasından sonra çıkan haberlerde Türklerin, Yunanlıları sistematik olarak imha ettiği, durumun devam etmesi halinde barış konferansına kadar "*Yunan Sorunu"* diye bir sorunun kalmayacağı gibi abartılı ve gerçek dışı haberler yapılmıştır. Basın, *Wilson Prensipleri'nin self-determination* ilkesini göz önünde bulundurarak özellikle nüfus çoğunluğu ile ilgili haberlere imza atmıştır. Örneğin Anadolu'nun kıyı bölgelerinde denizcilik ve tüccarlık yaptıkları için Yunan nüfusunun daha fazla olduğunu ve 19. yüzyıl itibariyle nüfuslarının 2 milyona yaklaştığı iddia edilmiştir. Gazeteler, İzmir'in 350 binlik nüfusunun 125 bininin Yunanlılardan oluştuğunu ve şehrin sanayi ve ekonomik hayatını kontrol altında

---

[125] Bilge Umar, **İzmir'de Yunanlıların Son Günleri,** Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974, s. 64-65 ve Galip Kemali Söylemezoğlu, **Yok Edilmek İstenen Millet,** Selek Yayınları, İstanbul, 1957, s.13.
[126] Mustafa Turan, *"İzmir'in İşgalinden Önce Anadolu'da Rum Taşkınlıkları ve Tedbirler"*, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 6, Ankara, 1990, s. 350.
[127] **New York Tribune,** 19 Eylül 1918.

tuttuklarını aktarmıştır. Anadolu'nun iç kesimlerinde Türk nüfusun daha fazla olduğunu ancak Rodos ve Midilli gibi büyük Yunan adalarında üzümcülük, meyve ve ipek yetiştiriciliği dışında tarımsal faaliyet yapmanın olanaksız olması sebebiyle büyük bir Yunan nüfusunun Menderes Ovası gibi verimli topraklara göç ettiği aktarılmıştır. Fakat yoğun Türk nüfusu içinde çoğunun iyi özelliklerini kaybettiği, diğer bir kısmın ise Anadolu'nun elit kısmını oluşturarak doktor, mühendis ve öğretmen gibi meslekleri edindikleri yazılmıştır. Makalenin devamında Yunan tebasının Balkan Savaşları ile evlerinden sürüldüğü ve Anadolu dışına itildiği iddia edilmiştir.[128] *New York Tribune* gazetesi de Amerikan siyasetinin birbirinden ayrı kalmış Yunan ırkını ulusal özgürlük ve demokrasi çizgisinde birleştirmek amacıyla hareket etmesi gerektiğini dile getirmiştir.[129]

Başbakan Venizelos, zulme uğrayan Rum sayısının 300 bin olduğunu muhtelif görüşmelerde aktarmıştır. Venizelos'u destekleyen *Kurtarılamamış Yunanlılar Merkez Komitesi,* Anadolu'da binlerce Hristiyan'ın ya din değiştirerek Müslümanlığa geçirildiklerini ya da öldürülecekleri tehdidiyle baskıya maruz kaldıklarını iddia etmiştir. *Komite, Kuranı Kerim'e* inanan insanların İngilizler tarafından kölelikten nasıl çıkarıldıysa zulüm gören Yunanlıların da Amerika sayesinde bu durumdan kurtarılacağına inandıklarını söylemektedir. *Komite,* yaklaşık 3,5 milyon erkek, kadın ve çocuk ile konuştuklarını, İslamiyet'in doğuşundan beri Türk baskısı altında olduklarını iddia etmiştir.[130] *Richmond Times-Dispatch* gazetesi Anadolu'da ticareti başarılı bir şekilde kontrol eden 2 milyona yakın Helen iş adamı, bankacı, çiftçi ve denizcinin Padişahın kontrolü altında olduğunu iddia etmiştir.[131] Verilen nüfus sayılarında Amerikan basınının tutarlı olduğu görülmekle birlikte bu tavır barış konferansında gündeme gelecek konulara ön hazırlık mahiyetindedir.

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra Yunan talepleri ile ilgili ilk resmi adım Başkan Wilson'un *Anadolu Rumları Yardım Komitesi* Başkanı Frank W. Jackson'a 24 Ekim 1918 tarihinde yazdığı mektup olmuştur.[132] Mektup, Anadolu'daki Yunanlılara Amerika'nın yardım elini uzatması olarak görülmüş ve

---

[128] **Evening Times Republican,** 2-7 Ekim 1918 ve **The Washington Times,** 1-2 Ekim 1918.
[129] **New York Tribune,** 7 Ekim 1918.
[130] **Evening Star,** 10 Ekim 1918.
[131] **Richmond Times-Dispatch,** 14 Ekim 1918.
[132] **Grand Forks Herald,** 24 Ekim 1918

Anadolu'da bulunan Yunan hakları için atılmış ilk resmi adım değerlendirilmesi yapılmıştır. Ayrıca, Helenizm ideallerinin bu mektup ile en yukarı seviyeye taşındığı, Amerika'da yaşayan Yunanlıları memnun ettiği belirtilmektedir.[133]

Başkan Wilson'un mektubundan sonra Yunanistan, *Anadolu Rumları Yardım Komitesi* adına Başpiskopos *Meletas* onuruna verilen bir akşam yemeğinde Başkan Wilson'a teşekkürlerini iletmiştir. *Meletas,* Amerika'nın Yunanlılara yaptıkları yardımlar için şu sözlerle minnettarlığını ifade etmiştir. *"Birlikte kan döktüğümüz gibi dinlerimizin küçük farklarını da unutacağız. Beş yüz yıldır Türk boyunduruğu altında acı çeken Yunan milletinin yaralarını sarmak ve Hristiyanlığı kurtarmak için savaşa giren Amerika'ya tüm milletlerin şükranlarını sunarım"*[134]

Amerikan basını 1918 yılının sonunda Osmanlı Devleti'nin geleceği ile ilgili haberlere ağırlık vermiş ve bu gelecekte Yunanistan'ın durumu analiz edilmiştir. Örneğin *The Washington Herald* gazetesinde *John Lloyd Balderston* imzalı ve *'Türkiye'yi Bölmek Kritik Bir Konu'* isimli makalesi buna açık bir örnektir. *Balderston* makalesinde Anadolu kıyısında olan tüm adaların Yunanistan'a verileceğini iddia etmiştir.[135] *The New York Times* gazetesinde *M.E.J. Czarnomska* imzalı haberde ise Türklerin kendi kendini yönetebilme yetenekleri olmadığından Osmanlı topraklarının, paylaşılması konusunda *Müttefikler* arasında -Osmanlı topraklarını yönetme anlamında- bazı kıskançlıklara sebep olduğunu ve bu nedenle Türklere kendi kendilerini nasıl yöneteceğinin öğretilmesi gerektiğini belirterek bu konudaki en büyük payı Yunanlılara vermiştir.[136] Amerikan siyasetinden de Yunanlıları destekleyen açıklamalar gelmiş, Senatör *Lodge,* Anadolu'da Yunan çoğunluğu olan bölgelerin Yunan Yönetimine verilmesini önermiştir.[137]

Amerikan Başkanı Wilson, bir bildiri yayınlayarak savaştan zarar gören 4 milyona yakın insanın birçoğunun evlerinden uzak Asya'nın batısında bulunduğunu, 400 bine yakın kadın ve çocuğun yardıma ihtiyaç duyduğunu söyleyerek Amerikan kamuoyunun dikkatini Anadolu'ya çekmeye çalışmıştır.[138] Başkan Wilson, 12-19

---

[133] **The Evening World,** 25 Ekim 1918 ve **The Sun,** 26 Ekim 1918.
[134] **Harrisburg Telegraph,** 26 Ekim 1918.
[135] **The Washington Herald,** 8 Aralık 1918.
[136] **The New York Times,** 14 Aralık 1918.
[137] **Evening Star**, 11 Aralık 1918.
[138] **Harrisburg Telegraph,** 12 Aralık 1918 ve **The Washington Times,** 19 Aralık 1918.

Ocak 1919 tarihinde 30 milyon doların, Batı Anadolu'da yardıma ihtiyaç duyan insanlara, kış aylarını rahat geçirmesi için gönderileceğini açıklamıştır.[139] Amerikan basını Başkan Wilson tarafından Türkler tarafından zulme uğrayan Katolik, Protestan ve Yahudi vatandaşlarına ulaştırılmak üzere başlattığı yardım kampanyası kapsamındaki malzemelerin 19 Ocak tarihinde Amerika'dan yola çıkacağını duyurmuştur. [140]

Bildiri metninde Başkan Wilson, *savaştan zarar gören insanlar'* diyerek açık bir şekilde Yunanlıları ima etmiştir. Bu bildiri tarihine kadar Amerika ile tek temasını Albay Edward House[141] ile görüşerek yapabilen Başbakan Venizelos, bildiriden hemen sonra 16 Aralık tarihinde Başkan Wilson ile görüşerek Yunan taleplerini iletme şansını elde etmiştir. Bu görüşmede, Venizelos, Başkan Wilson'un *Milletler Cemiyeti* fikrine destek vermiş, karşılığında Yunan taleplerini yazılı olarak sunmayı teklif etmiştir. [142]

Wilson-Venizelos görüşmesini kamuoyuna duyuran *Frank H. Simonds,* görüşmenin Helen milletinin toplumsal isteklerine hizmet ettiğini yazmıştır.[143] *Simonds,* Venizelos'un ülkesi için çalışan ama batı dünyası için fantastik görünen istekleri olduğunu ancak Paris'te bulunan Amerikan delegelerinin desteğini aldığını belirttikten sonra Yunanlıların talep ettikleri topraklardaki çoğunluğun Yunan olduğunu iddia etmiştir.

> *"Venizelos, Yunan kıyısı olan Ege ve Marmara Denizi ile İstanbul bölgesini ilhak için izin talep ediyor. Küçük Asya'nın batı kısmının Helen bölgesi olduğunu iddia ediyor. Venizelos, Adaların… tarih boyunca diliyle, kültürüyle Helen olduğunu belirtiyor. ...Tarihi olarak*

---

[139] **Arizona Republican**, 12 Aralık 1918.

[140] **Grand Forks Herald,** 14 Ocak 1919. Yardım malzemeleri arasında küçük-büyük baş hayvan ve tarım ürünlerinin yanında 24 küçük motorlu araba, 20 motosiklet, 15 ambulans, 60 kamyon, 2 milyon yard kumaş, 100.000 battaniye, 50.000 çift ayakkabı, 1000 adet hazır kıyafet, 7.100 adet yatak, 10.000 adet süt ve diğer hastane ekipmanları ile birlikte cerrah ve hemşire bulunmaktadır.(**The Evening World,** 16 Ocak 1919)

[141] Başkan Wilson'un yakın arkadaşı ve danışmanlarındandır. Asker olmamasına rağmen bir şeref unvanı olarak albayı kullanmıştır. Başkan Wilson, House'a *"Dünyada her şeyi konuşabileceğim tek kişi sensin… Bazılarına bazı şeyleri söyleyebiliyorum, diğerlerine başka şeyleri. Ama sen, zihnimin tümünü boşaltabileceğim tek kişisin"* demiştir. (Margaret Macmillan, **Paris 1919, 1919 Paris Barış Konferansı ve Dünyayı Değiştiren Altı Ayın Hikâyesi**, ODTÜ Yayıncılık, Ankara, 2001, s. 25)

[142] Andrew Dalby, **Eleftherios Venizelos 1919-1923 Barış Görüşmeleri ve Sonrası**, Akılçelen Kitaplar Yayınevi, Ankara, 2014, s. 91-103.

[143] **New-York Tribune,** 20 Aralık 1918.

Yunan klasik çağının hatıralarını taşıyan İstanbul'da, Atina'dan fazla Yunan nüfusu olduğunu ve gerçek Yunan kültürünün şehre hâkim olduğunu söylüyor…. İzmir, büyük bir Yunan şehridir ve büyük bir bölümü Helenik Atika'nın[144] *bir parçasıdır. Burada 1-2 milyon Yunan yaşamaktadır... Yeni Yunanistan 8-10 milyon nüfusunun iskân ihtiyacıyla Doğu Sorunu'na yeni bir boyut kazandıracaktır."*[145]

The New York Times gazetesinde *M.E.J.Czarnomska*, *"Anadolu ve Türkler"* başlıklı yazısında Venizelos'un görüşlerini güçlendirecek argümanlar ileri sürmüştür. *Czarnomska*, Anadolu'nun Türk olmadığını, padişahın bile kendi tebaasına Osmanlı dediğini, bölgenin tarihine bakıldığında asla Türk olarak tanımlanamayacağını çünkü Türklerin ana vatanlarının Orta Asya olduğunu ve kültürel anlamda bakıldığında özellikle İstanbul, İzmir ve Batı Anadolu'nun Hristiyan olabileceğini söylemiştir. *Czarnomska* makalesinin devamında *"Türkleri, Asya topraklarına geri gönderelim"* önerisinde bulunmuştur.[146] Yine aynı gazete, bu kez de eski Selanik Valisi, John N. Metaxas'ın Harvard Universitesinde yaptığı bir konuşmayı sayfalarına taşımıştır. Metaxas, Türklerin Avrupa'dan kovulmasını, milyonlarca Yunanlının daha az sayıdaki Türk ve Bulgar tarafından baskı altında tutulduğunu belirterek özellikle Türklerin; Epirüs, Makedonya, Trakya, Anadolu ve azınlık durumunda olduğu tüm topraklardan atılması gerektiğini belirtmiştir.[147]

Yunanlılar, *Müttefiklerin,* Mütareke maddelerine işlerlik kazandırabilmek maksadıyla aldığı askeri kararları da propaganda malzemesine çevirmiştir. Örneğin *Müttefik* donanması başkomutanı Yarbay Dixon'ın 4 Kasım 1918 tarihinde İzmir'e gönderilmesini, İzmir hakkında alınmış bir karar olmamasına rağmen Osmanlı Rumları büyük bir coşku, Yunan bayrakları, yakalarında mavi-beyaz rozetler ve Venizelos'un resimleriyle karşılamışlardır.[148] Amerikan basını da Yunanlıların büyük bir coşku yaşadığını belirten haberlere yer vermiştir. Bir haberde coşkunun

---

[144] Atika: Atina ve hinterlandının eski adı.
[145] **The News Scimitar,** 20 Aralık 1918
[146] **The New York Times,** 25 Aralık 1918.
[147] **The New York Times,** 22 Aralık 1918.
[148] Nurdoğan Taçalan, **Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken, Milliyet Yayınları,** İstanbul, 1970, s. 10.

İngiliz savaş gemisi İzmir Limanına girince arttığı, bir Yunan/Rum Papazı[149] İngiliz gemisine çıkarak İngiliz bayrağına sarıldığı aktarılmaktadır.[150] *New-York Tribune* gazetesi Vali Vekili, 8'inci Ordu Komutanı Vekili ve 17'nci Kolordu Komutanı Nurettin Paşanın gösterileri yasaklayan ve usulsüz bayrak asanların yargılanacağını belirttiği beyannemesine kadar gösterilerin devam ettiği aktarılmaktadır.[151]

Müttefiklerin, 13-14 Kasım 1918 tarihinde İstanbul'a *Averoff* isimli Yunan savaş gemisini göndermesi,[152] Amerikan basınında yapılan Yunan propagandasının başka bir örneğini oluşturmaktadır. Amerikan basınına göre *Averoff'u*n gelişi Batı Anadolu'da Türkler ile Yunanlılar arasında bir iktidar mücadelesinin başlamasına neden olmuştur. *Kurtarılamamış Yunanlılar Merkez Komitesi* üyesi *Vassialakki* Türkler ile Yunanlılar arasındaki bu mücadenin *otokrasi* ile *liberalizm* arasındaki savaşa benzetmiştir.

> *"Türkler, mutlak ve imparatorluk yönetimi için tarihteki en açık örnektir. Yunanistan ise dünyanın en genç demokrasi şampiyonudur. Küçük Asya'daki savaş insanların yönetimi ile Padişahın yönetimi arasındaki büyük mücadeleye küçük bir örnektir ve tüm Avrupa'yı kanlı bir savaşa sokabilir. Amerika'nın bu trajediyi anlaması çok zordur."*

Gazete, Yunanlıların savaşa giriş sebebinin *Kuranı Kerim'de* yer alan, *"Biz (Müslümanlar) Yunanlıları yendik, zamanı gelince onlar da bizi yenecektir"* bilgisine dayandığını aktarmaktadır. [153]

---

[149] İzmir Metropoliti Bişop Chrysostomos olması muhtemeldir. Chrysostomos faaliyetleri için bakınız: Bülent Atalay, *"İşgal Döneminde İzmir Metropoliti Hrisostomos (1919–1922)",* **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** Cilt 11, Sayı 1, Haziran 2009 s. 31-50.

[150] **Grand Forks Herald,** 7 Aralık 1918 ve **Richmond Times-Dispatch,** 8 Aralık 1918.

[151] **New-York Tribune,** 24 Ocak 1919.

[152] Necmi Odabaşı, *"Yunan Zırhlısı Averof'un Osmanlı Donanması ve Ekonomisi Üzerindeki Etkileri"* **Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,** Yıl: 18, Sayı: 29, 2015/2, s. 221. 13 Kasım 1918 tarihinde Boğaziçi'ne giren filoya Averoff dışında dört adet Yunan muhribi daha katılmıştır. (Gotthard Jaeschke, **Kurtuluş Savaşı ile ilgili İngiliz Belgeleri I,** Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 2001, s.58.)

[153] **The Washington Times,** 21 Kasım 1918. Bahsedilen ifadeler *Kuran-ı Kerim'in* "Rum" Suresi'nde geçmektedir. 60 ayetten oluşan bu surede bahse konu satırlar 2 ile 6'ıncı ayetlerde bulunmaktadır. *"(2-5)Rumlar yakın bir yerde yenilgiye uğradılar. Fakat onlar bu yenilgilerinden sonra birkaç yıl içinde galip gelecekler. Önce olduğu gibi sonra da Allah'ın dediği olur. O gün müminler Allah'ın yardımı sebebiyle sevinecekler. O dilediğini muzaffer kılar. O çok güçlüdür, engin merhamet sahibidir. (6) Bu Allah'ın vaadidir. Allah vaadinden caymaz; ama insanların çoğu bunun bilincinde değildirler."* Diyanet İşleri Başkanlığı Rûm ile ilgili yaptığı açıklama şöyledir. *"Araplar'ın Yunanlılar, Slavlar ve Latin asıllı Romalılar'dan oluşan halkı anlatmak üzere kullandıkları bir isimdir*

Amerikan gazeteleri *Averoff'un* gelişini büyük bir sevinçle duyurmuştur. *The New York Times,* Yunan gemisinin girişinin özellikle başkentte heyecan yarattığını açıklamıştır.[154] *The Seattle Star* gazetesi, Boğazlardan geçen *Müttefik* donanmasında Yunan savaş gemisinin olmsını *Raymond Clapper* imzalı bir haberle okuyucularına duyurmuştur. *Clapper, Averoff'un, Müttefik* donanmasında yer almasına atıfta bulunarak Venizelos'un, Paris'te Türkleri Avrupa'dan atma talebinde bulunacağını ve İstanbul'un antik Bizans'ın başkenti oluşunu ispatlamaya çalıştığını söylemiştir. *Clapper,* Konferansta, İngiliz görüşünün de İstanbul'u Türk tiranlığından kurtarmak yönünde olacağını, Boğazların kesinlikle Ermenistan'a da açılacağını, Türk zulmünden kurtarılacağını ve bütün halklara özgürlük verileceğini belirtmiştir.[155] *The Washington Post* gazetesi Müttefik gemilerinin özellikle Yunanlılar tarafından coşkuyla karşılandığını aktarmaktadır.[156]

Averoff'un Boğazlardan geçiş haberini *"Averoff İstanbul'a demirledi"* başlığı altında manşetten veren *New-York Tribune* gazetesi, Yunan bayrakları ile Venizelos posterlerinin tüm dükkânlarda ve evlerde asılı olduğunu açıklamıştır. Ayrıca, *"Türk yetkililer hiçbir Yunan gemisi İstanbul'a gelmeyecek demelerine rağmen Averoff İstanbul'a demirledi"* başlığı ile Osmanlı Mütareke Heyetine verilen sözlerin de tutulmadığı vurgulanmıştır.[157] Yunan savaş gemilerinin Osmanlı sularına demirlemesi Amerika'daki Yunan ve Ermeni lobilerinin dikkatini fazlasıyla çekmiştir. Yunanlıların bu göreceli başarısının, Ermeni taleplerine de sirayet edecek sonuçlar doğuracağı düşünülmüştür.

Wilson-Venizelos görüşmesinin etkisi ile *Averoff'u, Leon* isimli Yunan savaş gemisinin İzmir'e gönderilme kararı izlemiştir.[158] Amerikan basını, Leon savaş gemisinin İzmir'e gideceğini öğrenen İTC üyelerinin İzmir'in farklı bölgelerini silahlandırdıklarını, birçok Rum vatandaşının Türk makamlarınca tutuklandığını bu

---

2. âyette bu isimle, Doğu Roma olarak da bilinen Bizans İmparatorluğu tebaasının kastedildiği anlaşılmaktadır." (https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/R%C3%BBm-suresi/3411/2-6-ayet-tefsiri Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.)

[154] **The New York Times,** 21 Kasım 1918.

[155] **The Seattle Star,** 21 Kasım 1918.

[156] **The Washington Post,** 27 Kasım 1918.

[157] **New-York Tribune,** 25 Kasım 1918.

[158] Zafer Çakmak, **İzmir ve Çevresinde Yunan İşgali ve Rum Mezalimi,** Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 67.

sebeple *Müttefik* donanmalarının buraları bombalayacağını iddia etmiştir.[159] Amerikan basınındaki bu haberlerin aksine *Leon* savaş gemisi 24 Aralık 1918 tarihinde hiçbir sorun yaşamadan Pasaport açıklarında demirlemiştir.[160] *Leon* savaş gemisini, *Dr. P. Tsounoukas* kontrolündeki Kızılhaç gemisi *Amphitriti* takip etmiştir.[161] *The Evening Herald* gazetesi Yunan kadın askerlerin Amerikan Kızılhaç hemşire üniformaları ile Yunan hastanelerinde hizmet ettiğini duyurmuştur.[162] Amerikan basınının iddiasının paralelinde Yunan Kızılhacı Türk kasabalarında hastaneler açmış, gizli propaganda faaliyetleri ile de İzmir'in işgaline yardımcı olmuştur.[163] Kısacası *Mondros Mütarekesi* sonrası Amerikan komuoyunda propaganda faaliyetlerinin fitilini Başkan Wilson yakmıştır. Müttefiklerin, Yunan savaş gemilerini Türk sularına göndermesi bir Yunan zaferi algısı yaratılmasına sebep olmuş ve Yunan lobisinin etkisinde olan gazeteler tarafından propaganda aracı olarak kullanılmıştır. Türkler açısından Birinci Dünya Savaşı'ında savaşmadığı ve yenilmediği bir devletin gemilerinin kendi karasularında demirlemesi kabullenilmemiş ve bunu propaganda malzemesine çeviren Rumlara karşı bir takım tedbirler alınmıştır. Bu durum Türkler ile Yunanlılar arasında sürtüşmelere sebep olmuş, bu kez de Yunanlılar, Hristiyanlara karşı kötü davranıldığına yönelik başka bir propaganda malzemesi ortaya çıkarmışlardır.

1.1.3. Batı Anadolu'da Türk-Yunan Asayiş Meseleleri

Mütareke sonrası İzmir ve hinterlandında yaşanan asayiş sorunlarının çeşitli sebepleri vardır. Mütareke hükümleri gereğince Osmanlı ordusunun terhisi ile *Müttefik* yetkililerinin hapishanelerdeki mahkûmları bırakması bu sebepler arasında gösterilebilir.[164] Ayrıca *Müttefik* donanmasının İzmir limanına demirlemesi ile artan Yunan taşkınlıkları da şehrin asayişini tehdit etmiştir. *Müttefikler*, Hristiyanların can ve mal güvenliği olmadığı söylemiyle Müslümanlara karşı olumsuz bir tavır içine

---

[159] **The New York Times,** 18 Aralık 1918 ve **The Washington Post,** 11-18 Aralık 1918.
[160] Taçalan, **age.,** s. 25-27.
[161] Victoria Solomonidis, **Greece in Asia Minor: The Greek Administration of The Vilayet of Aidin 1919-1922,** University of London King's College, Doktora Tezi, Londra, 1984, s. 28.
[162] **The Evening Herald,** 18 Aralık 1918.
[163] Mesut Çapa, **Kızılay (Hilal-i Ahmer) Cemiyeti,** Türkiye Kızılay Derneği, Ankara, 2010, s. 141.
[164] Efe, **agm.,** s. 230. Rumlar da özgürlüklerinin ellerinden alındığı söylemi altında gözaltına alınan Rum vatandaşlara Türkler tarafından işkence yapıldığını iddia etmişlerdir. İngilizler ise asayişsizliğin ana sebebi olarak jandarma kuvvetinin yetersizliğini göstermişlerdir. (İsmail Ediz, **Diplomasi ve Savaş, İngiliz Belgelerinde Batı Anadolu'da Yunan İşgali, 1919-1922,** Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015, s. 45-46.)

girmiştir.[165] Bundan cesaret alan Yunanistan, yaşanan küçük çaplı olayları Türkler aleyhinde olumsuz propaganda aracı olarak kullanmayı başarmıştır.[166]

Yunan Bakan Dimitrios Caclamanos, Londra'da, Müslüman Türkler tarafından Hristiyanların katledildiği yönünde söylemlerde bulunmuştur.[167] Ayrıca Yunan Elçiliği tarafından Amerikan Hükümetine gönderilen 6 Aralık 1918 tarihli telgrafta mütareke hükümlerine göre silahsızlanması gereken Osmanlı ordusunun silahları teslim etmek yerine Hristiyanlara karşı kullanmak üzere Müslümanlara dağıttığını, kanun kaçakları ile bazı askerlerin bu silahlarla ülkeyi terörizme sürüklediğini iddia etmiştir.[168]

1918 Ekim ayı sonunda Amerikan basınında, İstanbul ve İzmir'de Yunanlılar ile Türkler arasında rahatsız edici olaylar meydana geldiği yönünde haberler yapılmaya başlanmıştır.[169] Örneğin Yunanlılar için son derece önemli bir yer olan Ayasofya Cami önünde bir Yunan denizcinin Türkler tarafından öldürüldüğü, bunun üzerine bir İngiliz-Yunan müfrezesinin asayişi sağlamak maksadıyla bölgeye gönderildiği, Türk devriyesinin Fransız askerlerine saldırdığı ve iki tanesini öldürdüğü iddia edilmiştir.[170] *Bisbee Daily Review* gazetesi bu haberi kamuoyuna açıklarken Ayasofya'yı Kilise, ölen iki Fransız'ı ise Yunan denizcisi olarak duyurmuştur.[171] Yapılan haberlerde birçok kez Hristiyanların öldürüldüğüne dair haber yapılmasının sebebi Yunan lobisi dışında 1915 Olaylarını canlı tutmaya çalışarak kamuoyunda Türkler aleyhinde *"Hristiyan öldüren ırk"* algısı yaratmaya çalışan Ermeni lobisinin olduğu söylenebilir.

Yunanistan'ın dünya kamuoyuna yaşanan olayları aktarış şekli ile Ermeni ve Yunan lobisini etkili kullanışı Anadolu'da bulunan Rumların/Yunanlıların çete faaliyetlerinde serbest hareket etmesine neden olmuştur. Özellikle 1919 Ocak ve Nisan ayları arasında tüm Batı Anadolu bölgesinde ciddi bir öldürme, yağma, gasp

---

[165] **Türk İstiklal Harbi Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı I**, s.24.
[166] Ediz, **age.,** s. 38.
[167] Salahi R. Sonyel, **The Turco-Greek Imbroglio Pan-Helenism and the Destruction of Anatolia,** Ministry of Foreign Affairs Center for Strategic Research, SAM papers No.5/99, Ankara, 1999, s.48.
[168] **FRUS**, The Paris Peace Conference 1919, Vol.II, 763.72/12552 No. 4181-4182. s. 277. *"Yunan Elçiliğinden 6 Aralık 1918 tarihinde Amerikan Hükümetine gönderilen telgraf."*
[169] **Richmond Times-Dispatch,** 28 Ekim 1918 ve **The Washington Post,** 9 Aralık 1918.
[170] **Albuquerque Morning Journal**, 17 Aralık 1918 ve **The Ogden Standard**, 17 Aralık 1918.
[171] **Bisbee Daily Review,** 17 Aralık 1918.

faaliyetinin uygulandığı görülmektedir.[172] Yunanlılar, çete faaliyetlerini destek amacıyla Mart ve Nisan aylarında deniz yoluyla İzmir'e silah, cephane ve asker getirmeye hız vermişlerdir.[173] Amerikan basınında, *Paris Barış Konferansı'nı* etkilemek maksadıyla Yunanlıların katledildiğine yönelik kara propaganda faaliyetlerinin Mart ayından sonra yoğunlaşmaya başladığı görülmektedir. Örneğin *The Sun* gazetesinde, Yunanlıların İzmir bölgesinde çok kritik bir durumda olduğu, Türk askeri ile birlikte Müslüman sivillerin bölgeyi yağmaladığı, yağmadan kaçmak için Buca'ya çekilmeye çalışan Yunan gruptan kafası koparılmış ve yakılmış 50 kişinin cesedine ulaşıldığını iddia etmiştir.[174] Amiral Webb'e dayandırılan haberlerde ise İzmir'de Türkler ile Yunanlıların birbirlerinin boğazına sarıldığı, bölgeyi Türk eşkıyasının yönettiği ve asayişsizliğin İstanbul'a kadar ulaştığı aktarılmaktadır.[175] *Arizona Republican,* Amerika'nın acilen duruma el koymaması halinde tüm cinayetlerin baş sorumlusu olacağını söylemiştir.[176]

Müslüman karşıtı bağımsız *The Washington Times,* Türklere karşı yapılan ağır olumsuz propagandanın en kötü örneklerinden birini manşetine taşımıştır. Gazete, Türkler tarafından bir kadının parçalara bölündüğünü, vücud parçalarının et kancalarına takılarak satışa çıkarıldığına yönelik asılız ve sert iddalarda bulunmuştur.[177] Olumusuz propagandaya bir başka örnek *Bisbee Daily Review* gazetesinin mütarekenin imzalandığı günden beri İzmir bölgesinde yaklaşık 160 Yunanlının öldürüldüğü haberi olmuştur.[178] Eğilimi ne olursa olsun Yunanlıların katledildiğine yönelik gerçeği yansıtmayan haberler ile kamuoyu üzerinde olumsuz bir Türk algısı yaratılmaya çalışılmıştır.

Müttefikler ise asayişin düzene sokulabilmesi için Nurettin Paşanın görevinden alınmasını İstanbul Hükümetinden talep etmiştir. *Müttefik* baskısına dayanamayan Damat Ferit Paşa Hükümeti de Nurettin Paşayı görevden almıştır.[179]

---

[172] Rumların Çete faaliyetleri için bakınız: M.Turan, **agm.,** s. 351-354.
[173] Taçalan, **age.,** s. 183.
[174] **The Sun,** 21 Mart 1919.
[175] **Evening Times-Republican**, 17 Nisan 1919.
[176] **Arizona Republican,** 18 Nisan 1919.
[177] **The Washington Times,** 22 Nisan 1919.
[178] **Bisbee Daily Review,** 29 Nisan 1919.
[179] Jaeschke, **Kurtuluş Savaşı ile ilgili İngiliz Belgeleri I,** s.108-109.

Yerine Paris görüşmelerinde Osmanlı aleyhinde muhtıralar veren Şerif Paşanın [180] yeğeni Ahmet İzzet Beyi vali olarak atamıştır. Nurettin Paşanın görevden alınması sürecinde İzmir Metropoliti Chrysostomos da büyük rol oynamıştır.[181]

Batı Anadolu'da Türkler ile Yunanlılar arasında ortaya çıkan diğer bir sorun ise iskân sorunudur. Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşında, Anadolu'nun iç bölgelerine ve Yunanistan'a sevk edilen gayrimüslimlerin savaşın kaybedilmesiyle yeniden eski yerlerine dönmek istemişlerdir. Özellikle Ahmet İzzet Paşanın, göç ettirilen Yunanlıların/Rumların topraklarına geri dönmesi için tedbirler alınacağını Hükümet Programında açıklaması, Venizelos'a Avrupa kamuoyunda Anadolu'daki Rum nüfus ile istediği gibi oynama fırsatı sunmuştur.[182]

Amerikan gazeteleri göç ettirilen Rum/Yunan ve Ermeniler ile ilgili haber yapmaya daha savaş sona ermeden başlamıştır. Örneğin *New-York Tribune* gazetesi Türklerin Helenizm'i yok ettiğini, Türk ordusuna katılan 200 bin Yunanlının büyük bir bölümünün kötü muamele, kıtlık ve hastalıktan öldüğünü, 1,5 milyondan fazla Yunan nüfusun Trakya'dan Anadolu'ya getirildiğini, göç edenlerin yarısının öldürüldüğünü ya da hastalıktan öldüğünü iddia etmiştir.[183] *The Sun* gazetesi Türk komutanların sözlerine dayandırdığı haberinde Müslümanlığı seçmediği sürece hiçbir Hristiyanın Türkiye'de uzun süre yaşayamayacağını iddia etmiştir.[184] *The Ogden Standard* ise *Reuters'ten* aldığı bilgi ile Türklerin, savaş boyunca 2 milyon Yunan ve Ermeni'yi göç ettirdiğini, bunlardan 900 bin Ermeni'yi ve 700 bin Yunanlıyı katlettiğini ve gasp edilen Yunan servetinin 3 milyar frankı bulduğunu iddia etmiştir.[185] Amerikan basınında sadece Anadolu içlerine değil, Güney Karadeniz'de yaşayan Yunan vatandaşlarının da Rusya'ya sürüldüğüne yönelik haberler yer

[180] Şerif Paşanın Paris Barış Görüşmelerindeki faaliyetleri için bakınız: Sedef Bulut, **Paris Konferansı'nda Şerif Paşa'nın Faaliyetleri ve Doğu Anadolu Ahalisinin Durumu,** Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1997.
[181] Celal Bayar, **Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş V,** Sabah Kitapları Türkiye'den, İstanbul, 1997, s. 154.
[182] Ediz, **age.,** s. 61.
[183] **New York Tribune,** 13 Mayıs 1918.
[184] **The Sun,** 12 Mayıs 1918.
[185] **The Ogden Standard**, 1 Aralık 1918. *Albuquerque Morning Journal* ise bu sayıları 450.000 göç ve ölü, 150.000 zorla askere alma ve ölüm, 250.000 Yunanistan'a firar eden ve 350.000 Balkan Savaşları göçebesi olarak vermiştir.(**Albuquerque Morning Journal,** 16 Aralık 1918.)

almıştır.[186] Örneğin *The Sun* gazetesi Güney Karadeniz'den göç ettirilirken katledilen insan sayısının 250 bin olduğunu iddia etmiştir.[187]

Amerikan Kızılhaç'ının bir raporunda Türklerin 1914 yılında yaklaşık 500 bin Rum'u göçe zorladığı, bazılarını öldürdüğü iddia edilmiş ve göçe zorlanan insanlara yapılan yardıma Yunan Hükümetinin de katkı sağladığı belirtilmiştir.[188]

The Washington Herald gazetesinde eski Amerikan Büyükelçisi Morgenthau'nun *"Türkiye Üzerindeki Alman Etkisi"* başlığını taşıyan ve yaklaşık bir ay süren yazı dizisinin bir bölümünde de Türklerin savaş sırasında Rumlara kötü davranışlarda bulunduğunu, kıyı bölgelerde yaşayan Rumların zorla iç bölgelere sürüldüğünü ve savaş esnasında askeri güç olarak kullanıldıklarını iddia etmektedir.[189]

*The New York Tim*es Meclisi Mebusan'daki Rum mebusların da Yunanlıların problemlerine dikkat çektiğini aktarmaktadır.[190] Gerçekten de Meclisi Mebusan'da Aydın Mebusu *Emanuelidis Efendi*, İzmir Mebusu *Mimaroğlu* ve Çatalca Mebusu *Dimitriyadis,* 2 Kasım tarihinde bir takrir vererek azınlık ölümleri ile ilgili hükümetin ne yapacağını sormuş, suçluların cezalandırılmasını istemişlerdir.[191] Meclisi Mebusan'da bu konuda tartışmalar yaşanmış ve *Müttefiklerin* baskılarıyla gayrimüslimlerin geri dönüşleri sağlanmıştır. Rum muhacirlerin evlerinde oturan zabitan, memurin ve İslam muhacirlerinin evlerini hemen boşaltması istenmiş ve Ekim 1918 tarihinden itibaren iskân faaliyeti başlamıştır. 1919 Ocak ayına girildiğinde iskân edilen Rum sayısı 2500 olmuş, Nisan ayına gelindiğinde Ermeniler dâhil 270 bini geçmiş ve 1920 sonlarına kadar devam eden Rum göçü yaklaşık 350 bin kişiye ulaşmıştır.[192]

---

[186] **New-York Tribune,** 5 Ocak 1919.
[187] **The Sun,** 30 Ocak 1919.
[188] **Reports of the American Red Cross Commissions Upon Their Activities in Macedonia, Thrace, Bulgaria, The Eagean Islands and Greece,** Oxford University Press Amerikan Branch, New York, 1919, s. 15.
[189] **The Washington Herald,** 16 Ekim- 15 Kasım 1918.
[190] **The New York Times,** 14 Aralık 1918.
[191] **MMZC,** 11. Birleşim, Devre 3, Cilt 1, İçtima Senesi 5, 4 Kasım 1918, s. 104-106.
[192] İbrahim Ethem Atanur, *"Osmanlı Hükümetleri ve Tehcir Edilen Rum ve Ermenilerin Yeniden İskân Meselesi",* **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı:14, Ankara, 1994, s. 126-131.

Mondros Mütarekesi'nin imzasından sonra Yunan Başbakanı Venizelos ve STK'lar, Yunan propagandası konusunda oldukça aktif olmuşlardır. Gazete manşetleri, *Paris Barış Konferansı* öncesi *"Büyük Yunanistan"* düşünü açıkça dile getiren haberlerle doludur. Haberler arasında, Yunan halkının Anadolu'da yaşadığı *zorluklar, ölümler, katliamlar* gibi başlıklar olması oldukça dikkat çekicidir. Bunun dışında Batı Anadolu ve Adalar coğrafyasının tarihsel olarak Yunanlılara ait olduğu iddiası başka bir propaganda malzemesini oluşturmuştur. *Mondros Mütarekesi'nin* Anadolu'da uygulanışı aşamasında yaşanan en ufak olaylar Yunan lobisinin sözcülüğünü yapan gazeteler tarafından *katliam, cinayet, tecavüz, ırza geçme* gibi okuyucuyu olumsuz etkileyecek bir dil seçilerek aktarılmıştır. Amerikan basını, Türkler ile Yunanlılar arasında yaşanan olaylara Yunan ve Ermeni lobisinin etkisiyle yanlı yaklaşmış, asayişin düzene sokulması yönünde Türkler tarafından alınan önlemler bile Hristiyan katliamı söylemi ile propaganda malzemesine dönüştürülmüştür.

1.2. Paris Barış Konferansı ve Yunan Talepleri

1.2.1. Paris Barış Konferansı Öncesi Yunan Taleplerinin Amerikan Kamuoyuna Etkisi

Yunanistan'ın Batı Anadolu coğrafyası üzerindeki çabası Yunanistan'a savaş sözü olarak vaadedilen toprakları elde etmek ile ilişkilendirilebilir. Yunan talepleri, 24 Ocak 1915 tarihinde İngiltere Dışişleri Bakanı Edward Grey'in İngiltere Hükümeti adına Yunanistan'a, derhal *Müttefikler* safında savaşa katılması karşılığında, Anadolu kıyılarından önemli tavizler verileceği sözüne dayanmaktadır.[193] Başbakan Venizelos, Haziran 1917'de Yunanistan'ın *Müttefikler* safında savaşa girmesini sağlamıştır.[194] Venizelos hayranı olan Llyod George, medeniyetin ataları olarak gördüğü Helenlerin, *Büyük Yunanistan'ı* kurarak İngiliz ticaret ve sömürge yollarındaki çıkarlarına hizmet edeceğini düşünerek Venizelos'a destek vermiştir.[195]

---

[193] A.A.Pallis, **Yunanlıların Anadolu Macerası (1915-1922),** Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997, s. 24.

[194] Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.I,** s.157-159.

[195] Ş.Turan, **Türk Devrim Tarihi, C.I,** s. 115.

Müttefiklerin, Yunanistan'a vaat ettiği topraklar, Nisan 1915 *Londra Antlaşması'yla*[196] İtalya'ya da verilmiştir. İngiltere, Fransa ve İtalya arasında 10-21 Nisan 1917 tarihleri arasında yapılan bir dizi görüşme sonrasında *Sykes-Picot Anlaşması*[197] İtalya tarafından da tanınmış, buna karşılık İtalya'ya, Konya ve İzmir'i içeren bölge verilmiştir. Fakat Lloyd George bu anlaşmanın Rusların onayıyla geçerli olacağına dair şartı koydurmuş ve bu şart Paris görüşmelerinde bölgenin kaderi üzerinde etkili olmuştur.[198]

Müttefiklerin aynı toprakları hem İtalya'ya hem de Yunanistan'a vaat etmesi bu iki ülkenin çıkarlarının çatışmasına sebep olmuştur. Yunanistan ile İtalya arasında sadece İzmir konusunda değil On İki Ada ve Kuzey Epir konularında da anlaşmazlıklar yaşanmıştır. Venizelos, On iki Ada ve Epir konusunda İtalya ile anlaşmaya çalışmış ancak İzmir konusunda tartışmaya bile girmemiştir.[199]

Müttefikler, ateşkes anlaşmalarının imzasından sonra yenidünya düzeninin kurulması maksadıyla Paris'te bir konferans toplamaya karar vermişlerdir.[200] *Paris Konferansı'nın* toplanacağının duyurulması ile dünya üzerindeki iddiaları olan her ulus/topluluk haklı ya da haksız Paris'e gelmiştir. Bunun sebebi 13 Aralık 1918

---

[196] **Londra Antlaşması:** Birinci Dünya Savaşı'na İttifak Devletleri yanında giren İtalya'nın taraf değiştirmesi üzerine savaş ganimeti olarak bu ülkeye verilecek toprakları düzenleyen gizli paylaşım antlaşmasıdır. 26 Nisan 1915 tarihinde İngiltere, Fransa ve İtalya arasında imzalanmıştır. Antlaşmaya göre, Adriyatik'te İtalyan hakları tanınırken 12 adanın hâkimiyeti ve Antalya çevresinin İtalya'ya verilmesi kararlaştırılmıştır. (Alper Bakacak, *"XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti",* **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi,** (Ed. Temuçin Faik Ertan), Siyasal Kitabevi, Ankara, 2018, s. 61.)

[197] **Sykes-Picot Antlaşması:** 26 Nisan 1916 tarihinde İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanan gizli anlaşmadır. Anlaşma ile Rusya, bağımsız Arap devletleri kurulmasını, Suriye, Adana ve Mezopotamya'nın İngiltere ve Fransa arasında paylaşılmasını kabul etmiştir. Bu kabul karşılığında Rusya'ya; Doğu Anadolu ile Karadeniz kıyılarının büyük bir kısmı verilmiştir. Fransa'ya; Adana, Beyrut, Aladağ, Kayseri, Akdağ, Yıldızdağ, Zara, Eğin arasında kalan toprakların tamamı ile, Şam, Sivas, Halep, Harput ve Diyarbakır illerinin bir kısmı, İngiltere'ye ise Bağdat ve Basra illerini içeren Güney Irak'ın verilmesi kararlaştırılmıştır. (Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi,** s. 164-165 ve Ergenekon Savun, *"From Sykes-Picot to Present; The Centenary Aim of The Zionism on Syria and Iraq",* **Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi**, Cilt 3, Sayı 2, 2017, s. 64-95.)

[198] M.L. Smith, **Yunan Düşü,** Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002, s. 107.

[199] Dalby, **age.,** s. 95.

[200] E.J.Dillion, **The Inside Story of The Peace Conference,** Harper and Brothers Publishers, New York, 1920, s. 1-2. Konferansın tarafsız (Hollanda, Fransız İsviçresi, Lozan, Uşi ve Genova gibi) bir ülkede yapılması düşünülmüşse de bu gerçekleşmemiştir. Konferansın Paris'te toplanmasında Fransız diplomasisinin ağır basması Fransa'nın savaştan en çok acı çeken Müttefik devlet olduğu düşüncesi ve *Müttefikler Yüksek Savaş Konseyi'nin* (Supreme Council of the Allies) Versay Sarayı'nda toplanmış olması etkili olmuştur. (H.W.V. Temperley, **A History of the Peace Conference of Par**is, Institute of International Affairs, London, 1920, s. 241.) Müttefikler Yüksek Savaş Konseyi; *ABD:* General Tasker H.Bliss, *Büyük Britinya:* Gneral Sackville-West, *Fransa:* General Belin, *İtalya:* Generel Cavallero. (Temperley, **age.,** s. 241)

tarihinde Fransa'nın Brest limanına büyük sevgi gösterileri ile gelen ve burada bir konuşma yapan Amerikan Başkanı Wilson'un sözlerinde gizlidir.[201] Başkan Wilson, konferansa delege olmak için değil *Milletler Cemiyeti'nin* kurucusu olmak için katıldığını belirterek başladığı konuşmasında *Wilson Prensipleri'nin* en önemlisi olan *self-determination* ilkesinin birçok millete umut olacağını belirtmiştir.[202]

Osmanlı topraklarından pay isten Rumları da Yunanistan Başbakanı Venizelos temsil etmiştir. Barış konferansının toplanacağının açıklanması üzerine Venizelos, temaslarda bulunmak için başta Londra olmak üzere *Müttefik* ülkeleri ziyaret etmiştir.[203] Amerikan basını Venizelos'un ziyaretlerine oldukça ilgi göstermiş, Başkan Wilson'un prensiplerinin en önemli savunucularından olan Venizelos'un bu konudaki Yunan taleplerini sunacağı dile getirilmiştir. Örneğin *The Washington Times*, Venizelos'un Yunan iddialarını oluşturmak, savunmak ve hangi Türk topraklarında *self-determination* ilkesinin uygulanması gerektiğini anlatmak için *Müttefikleri* ziyaret ettiğini duyurmuştur.[204] Venizelos'un görüşmeler esnasında Fransız Başbakanı Poincare'den Yunan isteklerine dair destek aldığı iddia edilmiştir.[205] Venizelos'un Amerika'ya giderek Yunan isteklerini Başkan Wilson'a da anlatmayı planladığı ancak Başkan Wilson'un Avrupa'ya gidişi nedeniyle söz konusu buluşmanın gerçekleşmediği belirtilmiştir.[206] Amerikan basını Venizelos'un ziyaretlerini tamamladıktan sonra 12 Aralık 1918 tarihinde Paris'e vardığını açıklamıştır.[207]

Amerikan basını, savaşa giriş hediyesini almak isteyen Yunanistan'ın, taleplerini Başbakan Venizelos önderliğinde 16 Aralık 1918 tarihinde Başkan Wilson'a aktardığını açıklamıştır.[208] Amerikan delegasyonunun raporundan habersiz

---

[201] Macmillan, **age.,** s. 4-17.
[202] Robert Lansing, **The Peace Negotiations Personal Narrative**, Houghton Mifflin Company, New York, 1921, s. 28. Ancak Amerika Dışişleri Bakanı Robert Lansing bile daha sonra bu ilkenin uygulanamayacağını ve böyle bir sözün talihsiz bir umut olduğunu söylemiştir. Hatta konferans ilerlemeye başlayıp bazı sıkıntıları ortaya çıkmaya başlayınca ilkenin geçerliliğini Başkan Wilson bile eleştirmiştir. (Macmillan, **age.,** s. 20)
[203] Smith, **age.**, s. 96.
[204] **The Washington Times,** 13 Ekim 1918.
[205] **Norwich Bulletin,** 14 Ekim 1918.
[206] **The Washington Times**, 24 Ekim 1918.
[207] **New-York Tribune,** 13 Aralık 1918.
[208] **Harrisburg Telegraph,** 17 Aralık 1918.

olan Venizelos'un yazılı memorandumunu Başkan Wilson'a sunarak Yunan iddiaları konusunda kararlı olduğunu göstermeye çalıştığı ileri sürülmüştür.[209]

Venizelos, bu görüşmeden hemen sonra da *Barış Kongresinden Önce Yunanistan*[210] adlı bir memorandumu 30 Aralık 1918 tarihinde Paris'teki delegelere dağıtmıştır.[211] Venizelos'un sunduğu memorundumda; Yunan Krallığı içindeki nüfusla birlikte *Büyük Yunanistan* hayalini oluşturan Kuzey Epir, Arnavutluk, Trakya, İstanbul, Bulgaristan, Anadolu, On İki Ada, Kıbrıs ve bu bölgeler dışındakiler de hesaba katıldığında yaklaşık 8,3 milyon kişinin yaşadığı bölgeyi kapsamaktadır. Venizelos, Türk istatistiklerinden hareketle bölgede Rum nüfusun, Müslüman nüfustan fazla olduğunu ve bu nedenle *self-determination* ilkesi gereği Yunanistan'a tahsis edilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu bölgedeki Rum nüfusun, Türkler tarafından ya savaşta katledildiğini ya da zorla göç ettirildiğini iddia etmiştir.[212]

Amerikan basını, Venizelos'un memorandumunda sadece Yunan taleplerine yer vermediğini aynı zamanda Osmanlı hâkimiyetindeki diğer halklara da özerklik talep ettiğini duyurmuştur.[213] *The Bridgeport Times and Evening Farmer,* Venizelos'un memorandumunda tarif edilen coğrafi bölgedeki nüfusu birleştirmeye çalıştığını belirtmiş,[214] *Harrisburg Telegraph* ise Venizelos'un bu nüfus istatistiğindeki yarım milyon Yunanlının Amerika'da yaşadığına dikkat çekmiştir.[215]

---

[209] **New-York Tribune,** 10 Ocak 1919. Venizelos fiziksel olarak Paris'te çalışırken Atina'da da Başkan Wilson üzerinde etkili olabilmek için bir sokağa Wilson adı bile verdirmiştir. **(Arizona Republican,** 10 Ocak 1919.)

[210] Memorandumun Fransızca ismi "*La Grece devant le Congres de la Paix"*dır.

[211] Dimitri Kitsikis, **Yunan Propagandası**, Meydan Neşriyat, İstanbul, 1963, s. 27. Memorandum delegelere dağıtılsa bile yayımlanmamıştır.(Dalby, **age.,** s. 102.)

[212] E.Venizelos, **Greece Before the Peace Congress of 1919, A Memorandum Dealing With the Rights of Greece,** Oxford University Press American Branch, Oxford, 1919, s. 1-24. Yunan Krallığı 4,3 milyon, Kuzey Epir ve Arnavutluk 151 bin, Trakya ve İstanbul bölgesi 731 bin, Bulgaristan 43 bin, Küçük Asya 1,7 milyon, On İki ada 102 bin, Kıbrıs 235 bin, Mısır ve Afrika 150 bin, Kuzey ve Güney Amerika 450 bin, Güney Rusya 400 bin olmak üzere 8.256.000 Yunanlının yaşadığını, bu nüfusun %55'nin Yunan topraklarında %45'nin ise belirttiği topraklarda olduğunu iddia etmiştir. Venizelos'un iddialarına göre Yeni Türk Devletine bağlanacak Çanakkale ve İzmit ve diğer sancaklardaki nüfus düşülünce geriye kalan 1.18 milyon nüfusun bile 1.04 milyonluk Müslüman nüfustan fazla olduğunu savunmuştur. (Venizelos, **age.,** s. 22-24.)

[213] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 15 Ocak 1919. Ermeni bölgeleri ile Rusya Ermanistan'ının ayrı eyaletlere ayrılarak güçlü bir devletin mandasına verilmesini, Trabzon'daki 350 bin, Adana'daki 70 bin Rum nüfusun da Ermenistan'a eklenmesi gerektiğini savunmuştur. (Venizelos, **age.,** 24.)

[214] **The Bridgeport Times and Evening Farmer,** 15 Ocak 1919.

[215] **Harrisburg Telegraph,** 15 Ocak 1919.

Evening Star gazetesi Venizelos'un, Anadolu toprakları[216] ile coğrafi olarak Anadolu'nun devamı niteliğindeki Adalar bölgesinde[217] yaşayan yaklaşık 1,3 milyon Helen vatandaşının bölgenin entelektüel kimliğini oluşturduğunu söylediğini belirtmiştir.[218]

Amerikalı uzmanlar, Paris'e gelmeden önce *Barış Kongresinden Önce Yunanistan* adı altında bir rapor hazırlamışlardır. Raporda, On İki Ada'nın Yunanistan'a verilmesi, İstanbul ve Çanakkale Boğazlarına uluslararası bir statü kazandırılması uygun görülmüş ancak İzmir'in Yunanistan'a verilmesi için herhangi bir siyasi, ticari, ya da stratejik neden olmadığı belirtilmiştir. İngiliz ve Amerikalı uzmanlar Yunan iddialarını kendi aralarında tartışmışlar ancak karar için Venizelos'un *Onlar Konseyi'ne* yapacağı sunumu beklemişlerdir.[219]

Amerikan basını, Başkan Wilson'un konferans başlamadan önce 15 Ocak tarihinde memorandumunun ayrıntılarını Başbakan Venizelos'tan dinlediğini aktarmaktadır.[220] Başbakan Venizelos verdiği bir röportajda, Yunan taleplerinin abartılı olup olmadığıyla ilgili bir soruya *"hayır, kesinlikle hayır… Paris'in adaletli davranması durumunda beklediğimize oranla istediğimiz minimumdur"* şeklinde cevap vermiştir. Ayrıca konferansta sorun olacak bölgenin merkezinde olacak İstanbul'un *"Wilson'un 12'nci maddesi gereği Türk yönetiminde kalamayacağını"* ve "*doğal çözüm olarak İstanbul'un Yunanistan'a verilerek tüm milletlere açık hale getirilmesi"* gerektiğini savunmuştur.[221]

Wilson-Venizelos görüşmesi sonrası demokrat gazeteler Yunan taleplerini daha ciddi şekilde ele almaya başlamıştır. Örneğin bağımsız-demokrat *South Bend News-Times* gazetesinde *Henry Wood,* Wilson-Venizelos buluşmasını değerlendirdiği makalesinde Venizelos'un memorandumdaki isteklerin dışında

---

[216] Bahsedilen alan Aydın ve Bursa vilayetleri ile Çanakkale ve İzmit bağımsız sancaklarından oluşan topraklardır. (Venizelos, **age.,** s. 21.) Bu coğrafyada olan merkezler şöyledir: Mudanya, Bandırma, Ayvalık, İzmir, Efes, Bodrum, Marmaris, Fethiye, Balıkesir, Edremit, Bergama, Manisa, Aydın, Nazilli, Denizli ve Muğla. Buradaki en önemli şehir İzmir'dir. Paris'teki Amerikan delegesi Westermann'a göre *"İzmir şehri ve limanı, Anadolu'nun ağzı, burnu ve gözleridir."* (Kitsikis, **age.,** s. 32.)

[217] Bahsedilen adalar, Imbros, Tenedos, Midilli, Chio, Samos, Icaria, Rhodes, Doddecannes ve Castellerizo adalarından oluşmaktadır. (Venizelos, **age.,** s. 21.)

[218] **Evening Star,** 15 Ocak 1919.

[219] Dalby, **age.,** s. 103-107.

[220] **The Topeka State Journal**, 16 Ocak 1919.

[221] **Great Falls Daily Tribune,** 16 Ocak 1919 ve **New-York Tribune,** 16 Ocak 1919

İstanbul'u da istediğini ancak bunun mümkün olmaması durumunda İstanbul'un *Milletler Cemiyeti'nin* başkenti yapılarak uluslararası nitelik kazandırılmasını istediğini aktarmıştır. *Wood,* bu talebin dikkate alınması durumunda *Müttefiklerin,* Yunanlılara Anadolu'nun önemli bir bölümünde askeri harekât için söz verdiğini, hatta *Yunan Memorandumu'nun* Paris'te *Müttefiklerce* verilen sözlerin bir sonucu olarak değerlendirilebileceğini ifade etmiştir.[222]

Başkan Wilson'un, Venizelos ile görüşmesi Venizelos önderliğindeki Yunan propagandasının ne kadar etkili olduğunu göstermesi açısından son derece önemlidir. Çünkü henüz resmi olarak konferans başlamamasına rağmen Yunan talepleri ciddi şekilde değerlendirmeye alınmıştır. Bu durum Yunan taleplerinin konferansta önemli bir mevki işgal edeceğini göstermiştir.

1.2.2. Yunan Taleplerinin Paris Barış Konferansı'na Sunulması

Paris Barış Konferansı'nın ilk organını oluşturan *Müttefikler Yüksek Savaş Konseyi,* ilk resmi toplantısını 12 Ocak 1919 tarihinde gerçekleştirmiş olsa da [223] resmi açılış 26 devletin katılımıyla 18 Ocak 1919 tarihinde yapılmıştır.[224] Konferansın başladığını duyuran *The Topeka State Journal* gazetesinde çıkan bir haberde Fransa Dışişleri Bakanı Poincare'nin *"48 yıl önce bugün Versay şatosunda*

---

[222] **South Bend News-Times,** 16 Ocak 1919.

[223] C.T. Thompson, **The Peace Conference Day By Day,** Bertano's Publishers, New York, 1920, s. 94. 13 Ocak 1919 tarihinde Japonya'da görüşmelere katılmıştır. (Temperley, **age.,**, s.247.) **Onlar Konseyi;** ***ABD:*** Woodrow Wilson, Robert Lansing, ***Birleşik Krallık:*** Lloyd George, A.J.Balfour, ***Fransa:*** Georges Clemanceau, Monsieur Pichon, ***İtalya:*** V.E.Orlando, Baron Sanino, ***Japonya:*** Marquis Saionji, Baron Makino. (Temperley, **age.,** s.497.) *Onlar Konseyi,* 1919 Mart ayı ortasına kadar bir kabine gibi görev yapmıştır.(Temperley, **age.,** s.250.) *Onlar Konseyi'nin* oluşturduğu ülkeler Konferans boyunca *Beş Büyükler* olarak adlandırılmış, Japonya'nın olmadığı heyet *Dört Büyükler*(*Büyük Güçler*), İtalya'nın olmadığı durumlarda ise *Üç Büyükler* olarak anılmıştır. *Onlar Konseyi,* Almanya'ya savaş açan her devleti muhatap almış, *Büyük Güçler* ile Küçük Güçlerin (Beş Büyüklerin dışında Almanya'ya savaş açarak *Müttefiklere* katılan diğer devletler) sorunlarından oluşan çalışma alanında ana sorunlardaki kararları kendi görüşü oluşuncaya kadar Genel Konferansa sunmamış ve bu sebeple konferansın ana organı olarak görev yapmıştır. *Onlar Konseyi'ne, Büyük Güçlerin* teknik delegeleri de çağrılmış, toprak, askeri, mali ve ekonomik konularda bilgi ve tavsiyelerde bulunmaları beklenmiştir. Diğer bir önemli konu da toprak meseleleri ile ilgili *Büyük Güçlerin* temsilcilerinin olduğu alt komisyonlar kurularak *Küçük Güçler'den* yazılı memorandumlar istenmiştir. (Temperley, **age.,** s.247-252.) *Onlar Konseyi* tüm kararlarını oybirliğiyle almış, kararları imza aşamasında *Küçük Güçlere* sunulmuştur. (C. Thompson, **age.,** s. 115.) *Onlar Konseyi'nde* görevli beş büyük devletin Hükümet Başkanları veya baş delegelerinden oluşan Dışişleri Bakanlarının olmadığı ortamlarda toplanmış konsey. (Temperley, **age.,** s.253.) Konferans süresince toplam 1646 adet toplantı yapılmış, bu toplantıların 26 adedi bölgesel araştırma, 72 adedi *Onlar Konseyi*, 39 adedi *Beşler Konseyi,* 145 adet *Dörtler Konseyi* ve geri kalanlar ise alt komisyonlar ile genel toplantılardan oluşmuştur. (Harold Nicolson, **Peacemaking 1919**, Methuen ve Co.Ltd., London, 1967, s. 125.)

[224] C.H. Haskins ve R.H. Lord, **Some Problems of the Peace Conference**, Harvard Universty Press, Cambridge, 1920, s. 3.

işgal ordusuyla ilan edilen Alman İmparatorluğu adaletsizlik içinde doğmuş, utanç verici şekilde bitmiştir" sözlerini söylediğini aktararak bir anlamda konferansta neler yapılacağının ipucunu vermiştir.[225]

Konferans'a otuz iki[226] devleti temsilen yaklaşık 1000 delege katılmış, ancak önemli rolü askeri yetkililer ve uzmanlar oynamıştır. Finansal ve ekonomik konularda İngiliz ve Amerikalı, toprak meselelerinde ise Fransız uzmanlar etkili olmuştur. İtalya ve diğer devletler ise sadece kendi toprak meseleleriyle ilgilenmişlerdir.[227]

Eski Alman sömürgelerinin geleceği konusu gündeme geldiği tarih olan 30 Ocak 1919 tarihine kadar Osmanlı Devleti hiç gündeme gelmemiştir. Başkan Wilson, bu toprakların gelecekteki statüleri gibi zor konuların askeri uzmanlara bırakılmasına söylemiş ancak Ermenistan, Suriye, Irak, Kürdistan, Filistin ve Arabistan'ın, Osmanlı Devletinden tamamen ayrılmasını önermiştir.[228]

Toprak meselelerinin görüşülmesi gündeme gelince gazeteler Yunan talepleri konusunda dikkatli olunması gerektiğini çünkü Yunan isteklerinin, İtalyan toprak istekleri ile çakıştığını belirtmişlerdir. Özellikle Anadolu'nun batı kıyılarında kültür, ekonomi ve dil olarak tamamıyla Yunan olan bölgede İtalyan taleplerinin konferansı zorlayacağına dikkat çekilmiştir.[229] *The Sun* gazetesi, Yunan Bakan Caclamanos'un sözlerine yer verdiği haberinde Yunanistan'ın güvende ve mali olarak ayakta kalabilmesinin yolunun Başkan Wilson'un 12'nci maddesiyle mümkün olabileceğini aktarmıştır.[230]

Amerikan basınında çıkan bu haberlerin ortak yönü, Batı Anadolu'da Yunan ve İtalyan isteklerinden söz edilirken Türklerin değerlendirmeye alınmamasıdır. Bu

---

[225] **The Topeka State Journal,** 18 Ocak 1919.

[226] Konferansa katılan ülkeler şunlardır: ABD, İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya, Belçika, Sırbistan, Brezilya, Kanada, Avusturlya, Güney Afrika, Hindistan, Çin, Çekoslavakya, Polonya, Yunanistan, Hicaz, Portekiz, Romanya, Siyam, Yeni Zelenda, Bolivya, Küba, Ekvador, Guatemala, Haiti, Honduras, Liberya, Nikaragua, Panama, Peru ve Uruguay. (**Türk İstiklal Harbi Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı I**, s.275.)

[227] Temperley **age.,** s.243-244.

[228] Bayar, **Ben De Yazdım Milli Mücadeleye Giriş C.V.,** s. 28. Amerikan delegesi Victor Berard komisyonların ve Osmanlı sorunu henüz gündeme gelmeden 23 Ocak tarihinde Osmanlı Devleti'nin *Büyük Güçler* için beş parçaya bölüneceğini İngiliz Delege Harold Nicolson'a söylemiştir. (Nicolson, **age.,** s. 247.)

[229] **Evening Star,** 26 Ocak 1919.

[230] **The Sun,** 27 Ocak 1919.

konuda bir haber yapan *New-York Tribune,* 3 Şubat tarihli sayısında Türk topraklarında yaşayan Hristiyanların nasıl özgürleşecekleri konusunda tereddütler yaşandığını yazmıştır. Çünkü gazeteye göre savaştan yenik çıkmış olmasına rağmen Türk kamuoyunda konferansa neden çağrılmadığını tartışmasından hareketle, Türklerin kendilerini hala galip sandığını yazmıştır. *"Bu, yenilenlerin galiplere eşit olduğunu düşünen Türk zihniyetiyle mutlak uygunluktur".*[231]

Venizelos, '*Barış Kongresinden Önce Yunanistan'* isimli memorandumunu *Onlar Konseyi'ne* sunmak amacıyla hazırlıklarını yapmıştır. Öncelikle 3 Şubat sabahı konferansın ana aktörü konumundaki Başkan Wilson'a Yunan iddialarını sözlü olarak tekrar aktarmıştır.[232] Öğleden sonra ise *Onlar Konseyi* önüne çıkarak özellikle Batı Anadolu, İstanbul ve Trakya bölgesine yönelik iddialarını sunmuştur.[233] Amerikan basını Venizelos'un sunumundan sonra Yunan taleplerine yönelik haberlere yer vermiş, Venizelos'un İngilizce ve Fransızca hazırlanan memorandumun aksine sunumunu Yunanca yaptığını duyurmuştur.[234] Örneğin *The Bridgeport Times and Evening Farmer,* Venizelos'un *self-determination* ilkesine dayandırdığı konuşmasını Anadolu'nun coğrafi ve jeolojik özellikleri, Batı Anadolu yarımadasının nüfusu, Trabzon, Ermenistan ile Anadolu Limanları başlıkları altında *Onlar Konseyi'ne* sunduğunu duyurmuştur.[235]*The Washington Post,* Venizelos'un Yunanistan Dışişleri Bakanı Nicolos Politis ile birlikte yaptığı sunumunda Boğazlar, İstanbul ve İzmir'i isteyen bir konuşma yaptığını aktarmaktadır.[236] *The Los Angeles Times*, Venizelos'un daha ilk günkü isteklerinden bazılarının İtalyan istekleriyle çakışarak sorunlar çıkabileceğini belirtmiştir.[237] Venizelos'un Kıbrıs konusunda da beklentisi olduğunu belirten basın, Venizelosun konuşması sırasında *"İngilizlerin bu*

---

[231] **New-York Tribune,** 3 Şubat 1919.
[232] Hasan Demirhan, *"Paris Barış Konferansı'nda (1919) Yunanistan'ın Toprak Talepleri ve Batı Anadolu'nun İşgal Kararının Alınması",* **Asia Minor Studies,** Cilt 7 Sayı 2, s. 210.
[233] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.III, 180.03101/29 BC-22, 4 February 1919, s. 868-869 ve **The New York Times,** 4 Şubat 1919.
[234] **The Evening World,** 3 Şubat 1919 ve **Arizona Republican,** 3 Şubat 1919.
[235] **The Bridgeport Times and Evening Farmer,** 4 Şubat 1919. 4 Şubat 1919 tarihinde *Onlar Konseyi* dışında Amerika adına Clive Day ve Westermann, İngitere adına H.Nicolson ve A. Leeper, İtalya adına De Martino, Galli ve Col. Castoldi, Yunanistan adına Venizelos, Politis, Speranza ve Rentis hazır bulunmuşlardır. (**FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.III, 180.03101/29 BC-22, 4 February 1919, s. 867-868.)
[236] **The Washington Post,** 4 Şubat 1919.
[237] **The Los Angeles Times,** 3 Şubat 1919.

adayı Yunanistan'a vereceği konusunda tereddüt etmediğini" söylediği aktarılmaktadır.[238]

Venizelos, iddialarını *Wilson Prensipleri'nin* 12'nci maddesine dayandırması nedeniyle konuşmasının büyük bir bölümünü Anadolu'yu nüfus istatistiklerine göre ayırarak bölgede Yunan çoğunluğunun bulunduğunu ispat etmeye ayırmıştır. Osmanlı Devleti nüfus sayımının sağlıklı olmadığını söyleyerek raporunun Yunan Patrikhanesinden alındığını, Patrikhane istatistiklerine göre yarımadadaki Yunan nüfusun 1,7 milyon olduğunu belirtmiştir.[239] Ayrıca Türkiye'de kullanılan coğrafya kitaplarında da bu sayının 1,3 milyon olarak verildiğini ve aradaki farkın önemsiz olduğunu söylemiştir.[240]

---

[238] **The News Scimitar,** 4 Şubat 1919, **The Rock Island Argus,** 4 Şubat 1919 ve **The Chattanooga News,** 4 Şubat 1919.

[239] Konuşmada bu kitaptan bahsederken Türklerin yaptığı zulümlerin daima Almanya'dan yönetildiğini iddia ederek, disiplinli Alman Deitrich'in de doğru istatistik vermede özen göstererek bu rakamı 1,6 milyon olarak tespit ettiğini söylemiştir. (**FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.III, 180.03101/29 BC-22, 4 February 1919, s. 870.)

[240] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.III, 180.03101/29 BC-22, 4 February 1919, s. 870. Nüfus istatistikleri incelendiğinde mütareke sonrası tehcir edilen Rumların geri dönmeye başladığı 1917 yılındaki İzmir Sancağının nüfusu 414.955 Türk'e karşılık 143.801 Rum'dur. Kazalara bakıldığında ise Rum nüfus sadece Urla kazasında fazladır. Ayrıca Osmanlı Devletinin 1914 yılında yaptırdığı sayımda Aydın Vilayeti (İzmir, Manisa, Aydın, Nazilli) Türk nüfusu 994.668, Rum nüfusu ise 295.411, İTC'nin 1917 yılında yaptırmış olduğu sayımda ise Aydın Vilayetinde Türk nüfusu 1.043.937, Rum nüfusu ise 230.270 olarak belirlenmiştir. (Engin Berber, **Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922: Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı,** Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997, s. 66 ve 110.) Şunu da belirtmek gerekir ki Osmanlı; Müslüman tebaayı (Kürt, Türk ve Arap) Türk sayarken, Ortodoks Arapları Rum saymıştır. McCharty, Osmanlı nüfus istatistiklerinin sağlıklı tutulduğu yerlerin Rum nüfus merkezleri olduğunu, Rum nüfus ile ilgili tutulmuş en iyi istatistiklerin Osmanlı istatistikleri olduğunu ve 1912 Rum Patrikhanesi ile Türk Resmi Kayıtlarının da aynı olduğunu belirtmiştir. Ancak, Venizelos'un sunumundaki rakamlar göz önünde bulundurulduğunda Yunan istatistikleri ile Türk Resmi İstatistikleri arasında Rumlar lehine büyük farklar oluşmuştur. McCharty, Vital Cuinet'in La Turquie d'Asie isimli kitabındaki Rum nüfusun Yunanlılar tarafından kasıtlı olarak şişirildiğini ve abartıldığını belirtmektedir. (Justin McCarthy, **Osmanlı Anadolu Topraklarındaki Müslüman ve Azınlık Nüfus,** Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995, s.8, 84-89) Şunu da belirtmek gerekir ki Osmanlı; Müslüman tebaayı (Kürt, Türk ve Arap) Türk sayarken, Ortodoks Arapları Rum saymıştır. McCharty, Osmanlı nüfus istatistiklerinin sağlıklı tutulduğu yerlerin Rum nüfus merkezleri olduğunu, Rum nüfus ile ilgili tutulmuş en iyi istatistiklerin Osmanlı istatistikleri olduğunu ve 1912 Rum Patrikhanesi ile Türk Resmi Kayıtlarının da aynı olduğunu belirtmiştir. Ancak, Venizelos'un sunumundaki rakamlar göz önünde bulundurulduğunda Yunan istatistikleri ile Türk Resmi İstatistikleri arasında Rumlar lehine büyük farklar oluşmuştur. McCharty, Vital Cuinet'in La Turquie d'Asie isimli kitabındaki Rum nüfusun Yunanlılar tarafından kasıtlı olarak şişirildiğini ve abartıldığını belirtmektedir. (Müşir Hüseyin Kıdwai, **Paris Sulh Konferansı ve Osmanlı'nın Çöküşü**, Nehir Yayınları, İstanbul, 1991, s. 117-120.) Savaşlar ile genç nüfusunun büyük çoğunluğunu kaybeden Osmanlı Devleti için bu istatistikler ile 1914 ve 1917 yılında yapılmış istatistikler ile karşılaştırıldığında anlamlıdır. Ayrıca tüm istatistiklerdeki Rum nüfus da hemen hemen aynı olmuştur. (Sözü geçen tüm rakamlar için bakınız. Mustafa Turan, **Yunan Mezalimi,** İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006, s. 13. s. 20-24.) Yunanistan'ın nüfus istatistiklerine inanmayan Amerika, delege Westermann'ın istatistiklerinde %32 Rum'a karşılık %63 Türk nüfusun varlığından

Venizelos, Batı Anadolu'da yaşayan Osmanlı Rumlarını Yunanlı kabul etmiştir. Bu bölgeye özerklik verilmesi durumunda buradaki Yunanlıların, Yunanistan ile birleşme yönünde karar vereceklerini savunmuştur. Hatta bu bölgede yaşayan çoğu Türkün de Yunan kökenli olduğunu bu sebeple dinsel ve politik konuların çok çabuk çözüleceğini ve birlikte dostluk içinde yaşayacaklarını iddia etmiştir.[241] Paris'te bulunan *Kurtarılamamış Yunanlılar Merkez Komitesi* temsilcileri de Venizelos tarafından iddia edilen uyrukluk/etnisite ilkesinin Konferansın en önemli konusu olacağını belirtmişler ve Yunanlıların emperyalist bir amaç taşımadığını iddia etmişlerdir.

> *"Hiçbir şey bu kadar doğal ve demokratik olamaz. Kurtarılamamış Yunanlılar yaklaşık beş yüzyıldır Türklerin yönetiminde acı çekti. Vatanseverlikleri ve milliyetçilikleri bu süre zarfında çok yoruldu. Artık anavatanlarında kalma istekleri ne az ne de çoktur."*[242]

Venizelos, sözlerini *"Yeni Yunanistan denizin etrafında muhteşem bir devlet olarak gözükecektir. Bu tabi ki bir zorluktur. Fakat otuz yüzyıldır Yunanlılar bu durumda yaşamış ve bu durumun üstesinden zenginleşerek ve büyüyerek gelecektir"* diyerek sonlandırmıştır.[243]

Başbakan Venizelos, Adriyatik'ten İstanbul'a uzanan, Anadolu toprağının çoğunu içine alan, iki kıta ve beş deniz üzerine oturan bir ülke tasarlamıştır. Bu toprak isteğinin abartılı olduğunu kendi de kabullenmiş olmasına rağmen Yunanlıların hakkı olduğunu savunmuştur.[244] Yine de Trakya, İstanbul, Pontus, Rodos ve 12 Ada konularında ısrar etmemiş, isteklerini Batı Anadolu bölgesine yoğunlaştırmıştır.[245] İşlek bir liman olmanın yanında bir ticaret merkezi konumunda bulunan İzmir ve hinterlandı Yunan taleplerinin merkezini oluşturmuş ancak bu *self-determination* ilkesine bağlı kalarak talep edilmemiştir.[246]

---

bahsetmektedir. Bu istatistikler 1908 yılında Aydın vilayetinde yapılmış olan asker celp sonuçlarına dayandırılmıştır. (Çakmak, **age.,** s. 105-106.)

[241] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.III, 180.03101/29 BC-22, 4 February 1919, s. 873.

[242] **East Oregonian,** 21 Ocak 1919.

[243] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.III, 180.03101/29 BC-22, 4 February 1919, s. 874.

[244] Macmillan, **age.,** s. 346.

[245] Ş.Turan, **Türk Devrim Tarihi, C.I,** s. 118.

[246] Macmillan, **age.,** s. 421.

Başbakan Venizelos'un konuşmasından sonra İtalya Başbakanı Orlando bazı konularda farklılıklar olduğunu belirtmiş ve bu farklılıklarının iki ülkeyi memnun etmek için yeniden ele alınabileceğini dile getirmiştir.[247] İtalya'nın bu uzlaşıcı tavrı *Arizona Republican* gazetesinde işlenmiş ve İtalyanların Anadolu'daki manda bölgelerini özellikle Antalya bölgesini alabilmek için Trablusgarp Savaşından sonra Türkiye'den aldığı adaları Yunanlılara devretmeyi göze aldığını iddia etmiştir.[248]

Gazeteler, Başbakan Venizelos'un konuşmasının *Onlar Konseyi* tarafından ilgiyle izlendiğini ve Venizelos'un amacına ulaşmak için önemli bir adım attığını yazmıştır. Örneğin *Grand Forks Herald* gazetesi 4 Şubat tarihli sayısında *"Yunan Toprak Talepleri İlgi Çekti"* sürmanşetini kullanmıştır.[249] *Kurtarılamamış Yunanlılar Merkez Komitesi* de Başkan Wilson namına yayınladığı ve Paris'teki Venizelos'a gönderdiği bir bildirgede *"üç milyon Yunanlı Amerika'yı kurtarıcı olarak görüyor"* diyerek Amerika ve Wilson'a olan inancını göstermiştir.[250]

Venizelos memorandumunun içinde birçok gerçek dışı istatistik ve aşırı istek olmasına rağmen *Onlar Konseyi'ni* etkilemeyi başarmıştır.[251] Ancak, Lloyd George ve Başkan Wilson, Venizelos'un konuşmasındaki istatistiklerin ve coğrafi konuların uzmanlar koordinesinde incelenmesini ve konferans kararının uzman raporu alındıktan sonra verilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir. Bu kapsamda, Venizelos'un açıklamalarında yer alan konuların araştırılması için bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır.[252]

1.2.3. Yunan İddialarını Araştırma Komitesi/Komisyonu

Onlar Konseyi, Lloyd George'un önerisini kabul ederek ABD, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın ikişer temsilcisinden oluşan bir Komisyon oluşturmuştur.[253] Yunan taleplerini araştıracak Komisyon 5 Şubat tarihinde yetkilendirilmiş ve görev süresince *Committee on Greek Affairs* veya *Greek Commitee* olarak anılmıştır.[254]

---

[247] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.III, 180.03101/29 BC-22, 4 February 1919, s. 876.
[248] **Arizona Republican,** 5 Şubat 1919.
[249] **Grand Forks Herald,** 4 Şubat 1919.
[250] **The Sun,** 10 Şubat 1919.
[251] Smith, **age.,** s . 111.
[252] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.III, 180.03101/29 BC-22, 4 February 1919, s. 875.
[253] Nicolson, **age.,** s. 257.,
[254] Solomonidis, **agt.,** s. 32. Komisyonda; Amerika adına W.L.Westermann ve Day, İngiltere adına Harold Nicolson, Robert Borden ve Eyre Crowe, Fransa adına Jules Cambon ve Gout, İtalya adına ise

Amerikan basını, *Komisyon* kurulduktan sonra çalışma alanı konusunda iki seçeneği olduğunu açıklamıştır. *Great Falls Daily Tribune,* Yunan taleplerinin İtalyan talepleriyle aynı olması sebebiyle iki ülke arasındaki ilişkilerin gerilebilme ihtimaline karşı *Komisyon'un* kararını *Milletler Cemiyeti'ne* erteleyebileceğini[255] *New-York Tribune* ise Yunanistan ile İtalya arasında *"karşılıklı müzakere"* yolu ile *Komisyon'un* karar verebileceğini belirtmiştir.[256]

Komisyon'un, 7 Şubat tarihli toplantısında İtalya'nın Arnavutluk konusunda Yunanistan ile ayrı bir anlaşma yapma isteği gündeme gelince çalışmalar 21 Şubat'tan sonraki bir tarihe ertelemiştir.[257] Bu dönemde Amerikan basınında Yunan talepleri tartışılmış, Venizelos'un muhalifi ve Selanik'in eski Valisi Metaxas'ın demeçleri haber yapılmıştır. Metaxas, Amerikalı birçok akademisyen ve diplomatın Yunan taleplerini desteklediğini ve Yunanlıların çoğunlukta olduğu bölgelerin Yunanistan'a verilmesi yönünde ortak bir görüşün hâkim olduğunu vurgulamıştır.[258]

Şubat sonunda toplanan *Komisyon'da* Amerikan delegesi Westermann, Venizelos'un nüfus istatistiklerinin yanlış olmasından hareketle bölgenin Türkiye'den ayrılmasına karşı olduklarını dile getirmiştir.[259] Bunun yerine bölgedeki insanların Yunanistan yerine, *Büyük Güçlerden* birinin himayesi altında yaşayabileceğini belirterek Anadolu'daki herhangi bir toprağın denetimini *Venizelist Yunanistan'a* vermek istemediklerini söylemiştir.[260] Amerikan Delegasyonu, 6-7 milyon nüfuslu Türk'ün modern dünyanın bir parçası olarak yaşayabilmesi maksadıyla İzmir Limanının Türkiye'de kalmasını zorunlu görmüştür. *"İzmir Limanı, Anadolu halkının gözleri, ağızları ve burun delikleridir"* sloganı delegasyonun hareket noktasını oluşturmuştur. Ayrıca, *British Freshfield* ve *Wital Organization* gibi büyük tütün şirketleri de ekonomik nedenlerle İzmir'in Yunanistan'a verilmesini istememişlerdir.[261]

De Maritino ve Castoldi görev yapmıştır. **(FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.III, 180.03101/29 BC-22, 4 February 1919, s. 876)

[255] **Great Falls Daily Tribune,** 6 Şubat 1919.

[256] **New-York Tribune**, 6-9 Şubat 1919.

[257] Nicolson, **age.,** s. 259.

[258] **New-York Tribune,** 7 Şubat 1919.

[259] Nicolson, **age.,** s. 266.

[260] Kitsikis, **age.,** s. 52-53.

[261] E. House ve C.Seymour, **What Really Happened at Paris, The Story of the Peace Conference, 1918-1919,** Charles Scribner's Sons, New York, 1921, s. 192-193.

İngiltere Delegasyonu, Hindistan ve Savaş Bakanlığının olumsuz görüşlerine rağmen[262] Lloyd George'un kişisel etkisiyle Yunan taleplerini haklı bulmuş ancak hiçbir delege '*İzmir kesinlikle Yunanlılara verilmelidir'* dememiştir.[263] Hatta Batı Anadolu'da daha küçük bir alanın Yunanistan'a verilmesini savunmuşlardır.[264] Fransa Delegasyonunun görüşü de İngiltere ile aynı eksende olmuştur.[265]

Amerikan basını, Fransa ile İngiltere görüşünün aynı olduğunu gören İtalya'nın, İzmir dâhil Konya Vilayeti ile Antalya'yı işgal etmeye karar verdiğini açıklamıştır.[266] Bu karar, Amerikan basınında, Anadolu'daki mandacı kuvvetlerin Yunanlılar ve İtalyanlar olacağı yönünde haberler yapılmasına sebep olmuştur.[267] Bunun dışında İtalyanların işgal kararlarının İngiliz ve Fransızlar tarafından önerildiği yönünde haberler de yapılmıştır. Venizelos'un, On İki Adanın Yunanistan'a verilmesi karşılığında İtalyan varlığından memnun olacağı ve İtalya'nın Anadolu'daki mandacı güç olarak düşünüldüğü iddia edilmiştir.[268]

Görüşmelerde Amerika'nın gizli anlaşma hükümlerini tartışma konusu yapmaması ve *Saint Jean de Maurienne Anlaşması'nın*[269] Ruslar tarafından imzalanmadığını dile getirmesi İtalyanların *Komisyonda* sessiz kalmasına sebep olmuştur.[270] Amerika'nın bu tutumu İtalyanlar üstünde olumsuz etki yaratacak ve İzmir'in acele bir şekilde Yunanlılara işgal ettirilmesi sürecinde İtalyanların masada yer almamasına sebep olacaktır.

The Washington Herald gazetesinde Fransa eski başbakanı *Rene Vivani* imzalı makalede, Yunanistan ile İtalya arasındaki toprak meselelerinin Kuzey Epir ve 12 Adaya karşılık halledildiğini, bu sebeple Yunanlıların tüm gücüyle Anadolu'da

---

[262] W. Churchill, **The World Crisis-The Aftermath, Thornthon Butterworth Limited,** London, 1929, s. 365-369.
[263] Solomonidis, **agt.,** s. 40. ve Kitsikis, **age.,** s. 62-66.
[264] House ve Seymour, **age.,** s. 194.
[265] Kitsikis, **age.,** s. 57-62.
[266] **Evening Public Ledger,** 12 Şubat 1919.
[267] **Bisbee Daily Rewiev,** 14 Şubat 1919 ve **The Washington Post,** 14 Şuba 1919.
[268] **New York Tribune,** 14 Şubat 1919.
[269] **Saint Jean De Maurienne Antlaşması:** Rusya'nın 1917 yılında savaş dışı kalması üzerine yeni kurulacak düzeni tartışmak üzere toplanan İngiltere, Fransa ve İtalya arasında 17 Nisan 1917 tarihinde imzalanan anlaşmadır. Bu anlaşmaya göre İzmir, Aydın ve çevresi ile Antalya ve Konya'nın, İtalya'ya verilmesi kararlaştırılmıştır. (Bakacak, **age.,** s. 63.)
[270] House ve Seymour, **age.,** s. 194.

olacağını iddia ederek İtalyanların Anadolu'da olası bir Yunan işgaline razı olacağını ima etmiştir.[271]

Batı Anadolu, İtalyanlar ve Yunanlılar arasında paylaşılmaya çalışılırken bu coğrayadaki asıl unsur olan Türklerin görüşmelere çağrılmaması nedeniyle İstanbul Hükümetinin oldukça endişeli olduğu *The New York Times* gazetesi tarafından dile getirilmiştir. Gazete, Türk liderlerin Konferansta bahsedildiğinden daha az suçlu olduklarını düşündüğünü ve gelecekte yaşamaları için verilecek az ya da çok toprak parçası üzerinde söz sahibi olmak maksadıyla görüşmelere katılmak istediklerini dile getirmiştir.[272]

Londra'ya giden Lloyd George ile Washington'a giden Başkan Wilson'un olmadığı bir *Komisyon* toplantısında,[273] Venizelos *delillerini* sunması için *Komisyona* çağrılmış ve 24-25 Şubat tarihlerinde *Komisyon* tarafından dinlenmiştir.[274] Bu görüşmeler esnasında Venizelos'a Yunan talepleri dışında Müslümanları nasıl koruyacağının sorulmasıyla Yunanistan'ın, Batı Anadolu'da *"mandater"* rolünü üstleneceği hissettirilmiştir.[275]

Komisyon'un, 1 Mart 1919 tarihli oturumunda Amerikan delegasyonu, Yunanistan'ın Anadolu taleplerine yine karşı çıkmıştır. İtalya da gizli anlaşmaların dikkate alınması konusunda direterek karşı çıkan diğer taraf olmuştur.[276] İngiltere ve Fransa ise tekrar düzenlenmiş alanda olmak koşuluyla Ayvalık'tan Kos Adasına kadar olan tüm sahilin Yunanlılara verilmesi yönünde görüş bildirerek Yunanistan'nın taleplerini desteklemişlerdir.[277] *The Evening World* gazetesi Yunan taleplerinin Ayvalık ile İstanbul arasındaki tüm sahil boyunca İzmir ve Efes'i içine alacak şekilde karşılanacağını aktarmaktadır.[278]

---

[271] **The Washington Herald,** 17 Şubat 1919.
[272] **The New York Times,** 22 Şubat 1919.
[273] Nicolson, **age.,** s. 261-262.
[274] **Harrisburg Telegraph,** 28 Şubat 1919.
[275] Nicolson, **age.,** s. 261-262.
[276] Laurance Evans, **Türkiye'nin Parçalanması ve ABD Politikası (1914-1924),** Örgün Yayınevi, İstanbul, 2004, s. 131. Nicolson, İtalyanların bu tutumunu *"somurtkan bir çocuğa"* benzetmiştir. Nicolsan'a göre İtalyanların bu tutumunun konferansın İtalyanlar aleyhinde kararlar almasına sebep olmuştur. (Nicolson, **age.,** s. 266.)
[277] Nicolson, **age.,** s. 274.
[278] **The Evening World,** 3 Mart 1919.

1 Mart 1919 tarihli oturum ile ilgili olarak Yunan taleplerinin karşılanmayacağı yönünde bir hava oluştuğu, bu nedenle Yunanlıların alternatif planlar üzerinde çalıştığı yönünde haberler de mevcuttur. Örneğin *The Chattanooga News*, Venizelos'un *'Büyük Yunanistan'* fikrinin muhalefetle karşılaşması üzerine yeni planlar yaptığını hatta Yunan delegasyonunun Hellenik genişleme konusundaki iddialarını sürdürecek enerjisinin kalmadığını iddia etmiştir.

> *"Venizelos; İngiltere, Fransa ve İtalya'nın Akdeniz'e ve özellikle İzmir Vilayetine komşu olan bölge konusundaki çelişkili bakış açılarını değiştirmeleri konusundaki ciddi göreviyle yüzleşmektedir."*[279]

Amerikan basını İngiliz-Fransız etkisiyle *Komisyon'un* hazırladığı Yunan taleplerini uygun gören raporun Amerikan delegasyonunun olumsuz görüşüne rağmen 6 Mart 1919 tarihinde *Onlar Konseyi'ne* getirildiğini açıklamıştır.[280] *Komisyon'un* bu kararını *"Venizelos Helenizm'i kazandı"* başlığıyla duyuran *The Sun* gazetesi dışında bağımsız ve cumhuriyetçi gazetelerin büyük bir çoğunluğu Başkan Wilson ile delegasyon arasında bir uyumsuzluk olması nedeniyle kararları eleştirmişlerdir.[281] *The News Scimitar* gazetesi Anadolu'nun paylaşımı ile ilgili sıkıntıların olduğunu aktarmıştır.[282] *Evening Star* gazetesinde *Paul Scott Mowrer* sadece Anadolu iddiaları değil Yunanistan'ın Trakya'daki toprak iddiaları ile ilgili de *Müttefikler* arasında tam bir uyumun olmadığını belirtmiştir.[283] *The Morning Tulsa Daily World* gazetesi, İzmir'i Anadolu'nun girişi ve çıkışı olarak gören Amerikan delegasyonunun itirazına rağmen *Komisyon'un* Yunan nüfusun çokluğu iddiasıyla İzmir'i Yunanistan'a verdiğini açıklamıştır.[284]

New York Tribune, Komisyon'un oybirliği olmayan bir rapor sunduğunu, rapora itiraz edenlerin ise Yunanlılara yardım sözünde bulunan Amerikalılar

---

[279] **The Chattanooga News,** 6 Mart 1919. Nicolson, oluşan olumsuz hava üzerine Başbakan Venizelos'a Başkan Wilson geldikten sonra fikrini almanın en iyi yol olacağı konusundaki görüşünü ilettiğini, Venizelos'un yanıt olarak İngiltere ve Fransa'nın Yunan taleplerini desteklediği sürece sorun olmayacağını dile getirdiğini aktarmaktadır. (Nicolson, **age.,** s. 278.)
[280] **The Evening World,** 13 Mart 1919.
[281] **The Sun,** 10 Mart 1919.
[282] **The News Scimitar,** 11 Mart 1919.
[283] **Evening Star,** 12 Mart 1919.
[284] **The Morning Tulsa Daily World,** 14 Mart 1919.

olmasının sürpriz olduğunu ve kızgınlığa yol açtığını duyurmuştur.[285] *The Los Angeles Times* gazetesi Amerikan delegasyonu tarafından yapılan itirazın, Yunanlıların İzmir Kıyısını istemelerinden kaynaklandığını, İzmir'in kontrolünün tüm hinterlandı kontrol altına alma anlamına geldiğini ve etrafı *Müttefiklerce* çevrili Türkiye'ye nefes alacak bir çıkış kalmaması nedeniyle böyle bir itirazın yapıldığını açıklamıştır. Ayrıca barış konferansının, büyük milletlerin küçük çıkarlarının, küçük bir ulusun büyük çıkarlarından daha önemli olduğuna karar vermesi durumunda, uluslararası ilişkilerin ahlaki temelini sarsacağını belirtmiştir.[286] *The Chattanooga News* ve *Chicago Tribune* gazeteleri *Komisyon'un* elindeki bilgilerden yola çıkarak Amerika'nın, Yunanistan'ı İzmir'de istemediğini duyurmuşlardır.[287]

Cumhuriyetçi gazeteler tarafından Başkan Wilson ile delegasyon arasındaki anlaşmazlık eleştirilse de Venizelos'un kişisel başarısı takdir edilmiştir. Örneğin *New-York Tribune* gazetesi Venizelos'u *'masadaki en zeki adam'* olarak tanımlamış ayrıca saygı duyulması gereken Sezar, Washington, Jefferson gibi tarihi karakterlere benzetmiştir. Gazete, Başkan Wilson'un, Batı Anadolu'nun mandasını güçlü bir İtalya yerine *"Doğu Avrupa'daki en iyi arkadaşına"* yani Yunanistan'a vermeyi düşündüğünü de eklemiştir.[288]

Yunan lobisinin önemli gazeteleri ve yazarları ise alınan kararı çok yerinde bulmuşlardır. Örneğin *The New York Times* gazetesinde *Richard V. Oulahan, Londra Anlaşması* ile *Wilson Prensipleri'nin* tezatlık içermesi nedeniyle konferans tarafından İtalyan isteklerinin dikkate alınamayacağını, bu sebeple Yunan çoğunluğa sahip olan İzmir'in *self-determination* ilkesine göre Yunanistan'a verileceğini yazmıştır.[289] *Paul Scott Mowrer* ise Fransa ve İngiltere'nin, İtalya'yı Anadolu'dan uzak tutmak amacıyla Yunan görüşüne yakın olduğunu belirtmiştir.[290] *Evening Star* gazetesinde *Oliver Owen Kuhn* imzalı makalede Yunanistan'ın milliyetçi amaçlarına saygı gösterilerek güçlü bir şekilde savunulması gerektiğini söylemiştir.[291]

---

[285] **New-York Tribune,** 14 Mart 1919.
[286] **The Los Angeles Times,** 15 Mart 1919.
[287] **The Chattanooga News,** 14 Mart 1919 ve **Chicago Tribune,** 14 Mart 1919.
[288] **New-York Tribune,** 16 Mart 1919.
[289] **The New York Times,** 15 Mart 1919.
[290] **Evening Star**, 20 Mart 1919.
[291] **Evening Star**, 25 Mart 1919.

Amerikan basınında etkili olan Yunan ve Ermeni lobisi İzmir'inYunanisan'a verileceği haberleri üzerine alınan kararın doğruluğuna katkıda bulunmak maksadıyla Türkler aleyhinde propaganda faaliyetlerine girişmiş, Türklerin Hristiyanları öldürdüğünü iddia etmişlerdir. *The Washington Herald* gazetesi *Komisyon'un* İzmir'i Yunanistan'a verme arzusunda olduğunu çünkü Türklerin Aydın'da katliam planları yaptığı, her Türkün beş Yunanlı öldürmesi ve Yunan kadınların helal olduğu yönünde haberler olduğunu aktarırken,[292] *The Washington Post* ise İzmir'de Hristiyanların tehlike altında olduğu ve Türklerin birçok Hristiyanı öldürdüğü yönünde haberler olduğunu iddia etmiştir.[293]

Amerikan basınının, *Komisyon* kararı konusunda farklı görüşlere sahip olduğu görülmektedir. Ancak tüm gazeteler Başbakan Venizelos'un önemli bir politikacı olduğu, Amerikan delegasyonunun şerhine rağmen Başkan Wilson ile Venizelos arasındaki yakın ilişkinin *Komisyon* kararında etkili olacağı yönünde olmuştur.

Yunan delegasyonu, Amerikan delegasyonunun olumsuz görüşlerini göz önünde bulundurarak 30 Mart 1919 tarihindeki görüşmelerde Aydın vilayetinin tamamı yerine İzmir ve art bölgesinin Yunanistan'a verilmesini istemiştir.[294] Görüşmelerde, *Müttefik* komutanlar da Yunanlıların gerekli asayişi sağlayamayacağını ve bu bölgeyi yönetemeyeceğini belirtmişlerdir.[295] Örneğin, Lord Curzon 18 Nisan 1919 tarihli bir muhtırasında Yunan taleplerini komik bulmuştur.[296] Nicolson ile Arnold Toynbee ise 14 Nisan'da Anadolu ile Türkiye'nin geleceği ilgili yaptıkları toplantıda Anadolu topraklarının *Müttefiklerce* paylaşılmadıkça Yunan askerinin uzun süre Anadolu'da kalamayacağını bu sebeple Anadolu'nun Türklerde kalmasını önermişlerdir.[297]

---

[292] **The Washington Herald,** 20 Mart 1919.
[293] **The Washington Post,** 21 Mart 1919.
[294] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.VI, 180.03201/29 FM-16, 16 May 1919, s. 716 ve Nicolson, **age.,** s. 288. Komitenin belirlediği sınır aşağı yukarı İzmir'in Kuzey sınırı Edremit Körfezinden Ayvalık'a, Bursa-İzmir vilayet sınırından Sındırgı'ya, Salihli'nin batısından Boz Dağına kadar geniş bir alanı kapsamıştır. (Ediz, **age.,** s. 99.)
[295] Jaeschke, **Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi-Mondros'tan Mudanya'ya Kadar,** s. 104. Örneğin, Lord Curzon, *"Selanik'in 5 mil ötesinde güvenliği sürdürmekten acizdirler; bunlara bütün Aydın vilayetinde düzen ve güvenliği koruma görevi emanet edilebilir mi?"* demiştir.
[296] Zekeriya Türkmen, *"İzmir'in İşgali Olayı ve Yunanlıların XVII. Kolordu Mensuplarına Yönelik Gasp ve Yağmalama Hareketi"*, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** Sayı: 10, 2001, s. 124.
[297] Nicolson, **age.,** s. 291 ve 312.

Amerikan basını, Yunan taleplerinin muhalefetle karşılaşması üzerine Yunanlıların isteklerinin karşılandığına dair resmileşmiş bir hüküm bulunmadığını, Venizelos'un, Amerikan görüşünü değiştirmek için çalışmalar yürüttüğünü açıklamıştır. Bu kapsamda Venizelos'un Washington'da Yunanistan'ın kuruluş yıl dönümü için yapılan kutlamada Başkan Wilson'a Yunan taleplerinin savunulup savunulmayacağını sorduğu aktarılmaktadır.[298]

Venizelos'un, Konferansa sunduğu iddiaların kabulüne yönelik endişeleri yersizdir. Çünkü Başkan Wilson ve Lloyd George'un Batı Anadolu ile ilgili tereddütleri İtalya konusunda olmuştur. İtalyanların *Londra Antlaşması* hükümlerine göre Batı Anadolu'dan talepte bulunması *Komisyon* çalışmaları üzerinde etkili olmuştur. *Konferans,* İtalyanların taleplerini aralıksız altı gün dinlemiştir. Görüşmeler esnasında Lloyd George ile Clamanceau, İtalya'yı yatıştıracak bazı ödünler verilmesini düşünmüşlerdir. Ancak Başkan Wilson'un Yunanlıların mandayı üsleneceği bölgede İtalyanların olmasını istememesi üzerine bu düşünceden vazgeçilmiştir.[299]

Başkan Wilson, İtalyan istekleri konusunda geri adım atmamıştır. Lloyd George ve Clemencau'ya, *Londra Antlaşması'nın* neden geçerli olamayacağını bir bildiri ile açıklamıştır.[300] Başkan Wilson'un bildirisinin yayınlanmasından sonra Başbakan Orlando 24 Nisan 1919 tarihinde konferansı terk etmiştir.[301] Başbakan Orlando'nun bu hareketinin tarihin akışını Türklerin aleyhinde değiştirdiğini söyleyebiliriz çünkü bu ayrılış Yunanistan'ı talepleri konusunda avantajlı konuma getirmiş ve Başbakan Venizelos'a hareket alanı açmıştır.

Amerikan basınına göre Orlando'nun ayrılışı İtalyan halkının Başkan Wilson'a karşı cephe almasına sebep olmuştur. İtalya'daki gösterilerde *"Uzun Yaşa Amerika, Kahrolsun Wilson! Fuime ya da Ölüm!"* sedalarının sokaklarda yankılandığı yazılmıştır.[302]

---

[298] **Evening Star,** 4 Nisan 1919.
[299] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.V, 180.03401/110 IC-175A, 21 April 1919, s. 107.
[300] Macmillan, **age.,** s. 294.
[301] **The Rock Island Argus,** 25 Nisan 1919. Aslında İtalyanların konferansı terk etme sebebi Batı Anadolu'dan çok Dalmaçya Kıyıları ile Fuime topraklarındaki olumsuz gelişmelerdir.
[302] **Evening Times-Republican,** 25 Nisan 1919.

Konferans görüşmelerinin basına sızması üzerine gizlilik ilkesinin ihlal edildiğini düşünmüş, Alman barışının birkaç konusu dışında *Onlar Konseyi* oluşturulmamış, konferansın ana konuları Clamenceau, Lloyd George, Wilson ve Orlando'dan oluşan *Dörtler Konseyi* tarafından tartışılmaya başlanmıştır.[303] Bu sebeple, Orlando'nun *Konferansı* terkedişinden sonra alınan önlemler paralelinde Amerikan basınında *Komisyon* çalışmalarına yönelik haberler azalmıştır.

Yunan Başbakan Venizelos ile Başkan Wilson arasındaki görüşmeler, Venizelos'un kişisel çabaları ve STK'ların girişimleri Amerikan basının ilgisini Yunan iddiaları konusunda taze tutmuştur. Paris görüşmeleri boyunca Yunan lobisinin etkisindeki gazeteler ise Türklerin, Hristiyanları katlettiğine yönelik haber yayınlayarak Konferans kararlarını etkilemeye çalışmışlardır.

[303] Temperley, **age.,** s. 263-264.

İKİNCİ BÖLÜM

İZMİR'İN İŞGALİNDEN SEVRES ANTLAŞMASI'NA

2.1. Batı Anadolu'da Yunan İşgali

2.1.1. İzmir'in İşgali (15 Mayıs 1919)

İtalyanların, 28 Mart 1919 tarihinde Antalya'yı işgal etmesi, Konya'ya bir tabur asker göndermesi bir sonraki işgal bölgesinin İzmir olabileceği ihtimalini ortaya çıkarmıştır. Başbakan Venizelos, İtalyanlar ile Türklerin işbirliği içinde olduğunu, İtalya'nın İzmir konusunda askeri bir harekât planladığını ve Yunanlıların Türkler tarafından kılıçtan geçirildiğine dair aldığı iddiaları *Üç Büyükler'e* iletmiştir.[304] Başkan Wilson, Lloyd George ve Clemanceau, İtalyan delegasyonunun yokluğunu fırsat bilerek Anadolu'daki işgal bölgelerini belirlemek maksadıyla 5 Mayıs'ta toplanmıştır.[305]

5 Mayıs 1919 tarihli *Üçler Konseyi* toplantısında, İngiltere Başbakanı Lloyd George, İtalyanların bir kere Anadolu'yu ele geçirmesi durumunda bir daha oradan çıkmayacakları yönündeki düşüncesini dile getirmiştir. Lloyd George, Amerika ve Avrupa kamuoyunda, Türk çetelerinin yaklaşık 160 Yunanlıyı öldürdüğü yönünde çıkan haberlere dikkat çekerek *"…kimsenin yardım etmediği, vatandaşları katledilen Yunanistan'a İzmir'i işgal izni verilmelidir"* şeklinde görüş belirtmiştir. İtalyanların bir olupbitti ile İzmir'e hâkim olması yerine Yunanlıların bir an önce İzmir'e çıkması gerektiğini savunmuştur. Fransa Başbakanı Clemenceau ise İtalyanlar dönmeden, Türkiye'de işgal kuvvetlerinin konuşlanmasına karar vermenin yerinde olacağını belirtmiştir.[306]

Üçler Konseyi'nin, 6 Mayıs tarihli sabah toplantısında Lloyd George, İtalyanların yedi savaş gemisiyle İzmir'de karaya çıkmak için hazırlandığını söylemiş, Venizelos'un vatandaşlarını korumak için İzmir'e iki ya da üç bölük askerle çıkarma yapmasına izin verilmesini önermiştir. Ayrıca Başkan Wilson, *Yunan İddiaları Araştırma Komisyonu'nun* da bölgenin Yunanistan'a verilmesi konusunda hem fikir olduğunu açıklamıştır. Bunun üzerine Başbakan Clemenceau, İzmir'e Yunanlıların asker çıkarması teklifini onaylamıştır. Lloyd George ise İzmir'e

---

[304] Dalby, **age.,** s. 117.
[305] Smith, **age.,** s. 116.
[306] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.V, 180.03401/144 IC-181B, 5 May1919, s. 466-467.

göndermek üzere bir Yunan taburunun hazır bulundurulmasını Venizelos'a bildirilmesini teklif etmiştir. Teklif üzerine Başkan Wilson *"Neden onlara hemen çıkarma yapmalarını bildirmiyoruz. Askerler gemide iyi durumda kalamayacaktır"* diyerek öneriyi *Üçler Konseyi'ne* sunmuştur. Başkan Wilson'un, İzmir'in Yunanlılar tarafından bir an önce işgal edilmesi teklifi, İtalyan delegasyonuna haber verilmeden oy birliğiyle kabul edilmiştir.[307]

İzmir'in işgal günü öncelikle 14 Mayıs olarak belirlenmiştir. Ancak Clemanceau'nun Türklerin işgali öğrendiklerine dair duyum alması ve İtalyanların durum hakkında bilgilendirilmesindeki ısrarı işgalin yirmi dört saat sonraya yani 15 Mayıs 1919 tarihine ertelenmesine neden olmuştur.[308]

Amerikan delegasyonun İzmir konusundaki görüşünün aksine Başkan Wilson, Yunanlıların İzmir'e çıkması kararında baş mimarlardan biri olmuştur. Bu kararda, Amerikan Delegasyonunun, Başkan Wilson'u İzmir'in nüfusu konusunda ikna edemeyişiyle birlikte Wilson'un İngilizlerin görüşüne koşulsuz katılışı ve Venizelos hayranlığının da etkisi büyüktür.

Üçler Konseyi'nin 10 Mayıs tarihli oturumda; İngiliz Amiral Calthorpe'un *Müttefikler* adına işgal kuvvetlerinin başında İzmir'e gitmesi uygun görülmüştür.[309] 12 Mayıs sabahı ise Lloyd George, Yunanistan'ın İzmir'e çıkarma talebinin onaylandığını Orlando'ya bildirmiştir.[310]

---

[307] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.V, 180.03401/145 IC-181C, 6 May 1919, s. 484. General Wilson'un günlüğüne kurbağalar olarak tanımladığı üç adamın aldığı kararı *'delilik'* olarak nitelendirdiği, alınan bu kararın General Bliss, Le Bon, Fuller ve kendisi tarafından *'aptalca'* olarak değerlendirdiği iddia edilmektedir. (C.E.Callwell, **Field –Marshall Sir Henry Wilson, His Life and Diaries, V.II**, Cassel and Company Ltd., London, 1927, s. 191-192.)

[308] Yuluğ Yetkin Kurat, *"Batılı Kaynakların Işığı Altında İzmir'in İşgali Sorunu 15 Mayıs 1919"* **VII. Türk Tarih Kongresi,** Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1970, s. 847-848. Nicolson, günlüğüne *"Lloyd George ve Clemenceau, Venizelos'a İzmir'e çıkma konusunda izin verdi. Bunun en kısa anlamı İzmir sorunu çözüldü! Bu Venizelos'un kişisel başarısıdır"* diye not düşmüş ve Başkan Wilson'un bu karardaki rolünü dikkate almamıştır. (Nicolson, **age.,** s. 327.)

[309] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.V, Tasker H. Bliss Papers, 10 May 1919, s.553-558. Ayrıca aynı oturumda Yüzbaşı Füller İzmir'deki savaş gemilerinin sayısını da vermiştir. İngiltere: 1 Hafif Kruvazör, 2 Destroyer, 2 Şilep, 1 Hafif Kruvazör, 1 Klavuz, (4 Destroyerin de Ege'ye gitmesi emredilmiştir). Fransa: 1 Zırhlı Savaş Gemisi, 1 Kruvazör ve 18 Mayıs'ta varacak bir Zırhlı Savaş Gemisi. Yunanistan: 1 Zırhlı Savaş Gemisi, 1 Kruvazör ve 1 Destroyer. İtalya: 1 Zırhlı Savaş Gemisi ve 6 Küçük Savaş Gemisi. (**FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.V, Tasker H. Bliss Papers, 10 May 1919, s.553.)

[310] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.V, 180.03401/9 CF-9, 12 Mayıs 1919, s.570-571.

Konferans'ın gizlilik gerekçesi nedeniyle İzmir'in işgaline yönelik haber yok denecek kadar azdır. 8 Mayıs tarihli Paris kaynaklı haberlerde işgal kararının*"Hristiyan katliamlarına karşılık önlem alma"* amacıyla verildiğini duyuran birkaç haber bulunmaktadır. *Norwich Bulletin* gazetesi, işgal kararı ile Yunan iddialarının bir kısmının karşılanacağını açıklamış ancak ayrıntı vermemiştir.[311]

Paris Barış Konferansı'nın kararı ile İzmir'in işgali için görevlendirilen Amiral Calthorpe, Iron Duke gemisiyle 13 Mayıs'ta İzmir'e varmıştır.[312] *Müttefik* temsilcileri 14 Mayıs sabahı, İzmir'in işgal edileceğini Vali İzzet Bey ve 17'inci Kolordu Kumandanı Ali Nadir Paşaya bildirmişlerdir.[313] 14 Mayıs öğleden sonra Yeni Kale, Urla, Kösten Adası, Foça ve Yeni Foça istihkâmları *Müttefik* kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir.[314]

15 Mayıs 1919 tarihinde öncelikle yabancı konsolosluklar ile telgrafhaneler *Müttefik* askerleri tarafından kontrol altına alınmıştır.[315] Yunan Kuvvetleri, sabah 7-7.30 civarında kruvazör *Kilkis* refakatinde İzmir Körfezinde görünmüştür.[316]

---

[311] **Norwich Bulletin,** 8 Mayıs 1919.

[312] Jaeschke, **Kurtuluş Savaşı ile ilgili İngiliz Belgeleri I,** s.120, Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.I,** s.181 ve Ediz, **age.,** s. 148. Toplantıya, İtalyan Dvilio zırhlısı kumandanı Kaptan Magliano, Fransız Komodor Fitzmaurice Visamiral Sagot-Duvauroux, Amerikan Arizona Zırhlısı Kumandanı Albay J.H.Dayton ile Averoff zırhlısı kumandanı İlia Mavrudis katılmışlardır. (Taçalan, **age.,** s. 216.)

[313] Taçalan, **age.,** s. 220. İzmir'deki Türk Komutana verilen notada Türk askeri yetkililerinin de işgali yapacak güçlere eşlik edebileceği bildirilmiştir. Kolordu Komutanı Nadir Paşa, Amiral Calthorpe'un notasını alınca Harbiye Nazırı Şakir Paşaya nota karşısında nasıl hareket edileceği konusunda emir verilmesini istemiştir. İstanbul'dan gelen cevapta İstanbul'un işgal hakkında bilgisi olmadığını ve Mütarekenin hükümleri gereği eldeki tüm silahların teslim edilmesi belirtilmiştir. İstanbul'dan gelen cevaba istinaden Ali Nadir Paşa birliklerine silahların teslim edilmesini ve gelecek *Müttefik* birliklerine gerekli kolaylığın sağlanmasını emretmiştir. (Talat Yalazan, **Türkiye'de Yunan Vahşet ve Soy Kırımı Girişimi (15 Mayıs 1919-9 Eylül 1922), C.I,** Gnkur. Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1994, s. 6.) Aynı saatlerde Amiral Webb ise Foça, Karaburun, Urla ve Sancakkale istihkâmlarının ve stratejik savunma noktalarının Mondros Mütarekesi'nin 7'nci maddesine göre İngiliz, Fransız ve Yunan birliklerince işgal edileceğini bir notayla Damat Ferit Paşaya açıklamıştır. (Çakmak, **age.,** s. 110.)

[314] Solomonidis, **agt.,** s. 55. Herhangi bir olay yaşanması ihtimaline karşın Müttefik güçlere ait deniz piyadeleri kendi konsolosluk, banka ve postanelerini koruma altına almışlardır. (Mehmet Karayaman, *"İzmir Valisi İzzet Bey'in Kaleminden İzmir'in İşgali"*, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,** VI/15, (2007/Güz), s. 8.)

[315] Çakmak, **age.,** s. 119.

[316] Marjorie Housepian Dobkin, **İzmir 1922 Bir Kentin Yıkımı,** Belge Yayınları, İstanbul, 2012, s. 93. Taçalan'ın aktardığına göre 15 Mayıs sabahı İzmir Körfezinde bulunan *İtilaf Devletleri'ne* ait 30'dan fazla gemi bulunmaktadır. **Yunanistan:** Averoff, Leon, Kilkis, Lemnos, Aeles, Neagenes, Thetis., **İngiltere:** Iron Duke, Adventure, Mimosa, Centaur, M.29 Monitoru, M.22 Monitoru., **İtalya:** Vittorio Emanuelle, Duilio, Artigliera., Fransa: Ernest Renan, Ile de France, Paris, Lorraine., **Amerika:** Arizona, Dyer, Manley. (Taçalan, **age.,** s. 242.) Thompson, ABD destroyeri sayısını 5 olarak vermektedir. (Thompson, **age.,** s. 374.)

Kordonboyu’nda toplanmış binlerce Rum’un *‘Zito Venizelos’* sesleri arasında saat 8-9 arasında *Patris* ve *Atronitos* gemilerinden inen Yunan Evzon Askerleri Pasaport’a, 5.Piyade Alayı ise Punta iskelesinden karaya çıkmışlardır.[317]

İzmir’in işgali, Amerikan basınında geniş yer bulmuştur. İşgalin; Amerikan, İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan gemilerinden oluşan *Müttefik* filosu tarafından “*Yunan Mandasının”* sağlanması ve Hristiyan nüfusun korunması maksadıyla yapıldığı duyurulmuştur. Basın, ‘*geçici işgal’* için İngiliz ve Fransızların Yunanlılara yardım ettiğini açıklamıştır. Yunan askerinin; İngiliz ve Fransız kuvvetleri gözetiminde Anadolu’nun önemli limanına çıktığı,[318] çıkarmaya Amerika’nın beş savaş gemisiyle katıldığı bildirilmiştir.[319] Basında işgal haberi *“Müttefik Gemileri Dişlerini İzmir’e Gösterdi”,* [320] *“Müttefik Gemileri İzmir’de Toplandı”,*[321] *“Müttefik Filosu İzmir’i İşgal Etti- Mandater Yunanlılardır”,*[322] “*Yunan Tarihinde Büyük Gün*”,[323] *“İzmir’de Yunan Mandası Başlıyor”,*[324] *“Müttefik, Deniz ve Kara Gücü İzmir’de Toplandı”,*[325] şeklinde başlıklar ile okuyuculara servis edilmiştir. Şehrin önemli ve stratejik noktalarının Yunanlılar, İzmir limanının Fransızlar, İzmir banliyölerinin ise İngilizler tarafından işgal edildiği açıklanmıştır.[326] *The New York Times* gazetesi İzmir’de “*Yunan Mandası”* ile bağlantılı olarak *Müttefik* Deniz Filosunun İzmir açıklarına geldiğini ve 15 Mayıs sabah saatlerinde Yunan askerlerinin karaya çıktığını duyurmuştur.[327] *Üçler Konseyi,* Yunanlılara herhangi bir manda yetkisi vermemiş olmasına rağmen Amerikan gazetelerinde Yunanlıların *mandater* olduğu duyurulmuştur. Gazetelerin böyle bir söylemde bulunması, *Milletler Cemiyeti* sözleşmesine atıfta bulunarak Başkan Wilson’un başarılı olduğuna yönelik algı yaratılması veya *manda* ifadesinin işgale göre daha ılımlı bir anlam taşıması olabilir.

---

[317] Nicolson, **age.,** s. 340 ve Yalazan, **age.,** s. 7.
[318] **The Ogden Standard,** 16 Mayıs 1919 ve **Rock Island Argus**, 16 Mayıs 1919.
[319] **Evening Times-Republican,** 16 Mayıs 1919.
[320] **Evening Public Ledger,** 16 Mayıs 1919.
[321] **Evening Star,** 16 Mayıs 1919.
[322] **The Washington Post,** 17 Mayıs 1919.
[323] **The Daily Gate City and Constitution-Democrat,** 16 Mayıs 1919.
[324] **El Paso Herald,** 16 Mayıs 1919.
[325] **Chicago Tribune,** 17 Mayıs 1919.
[326] **The Daily Gate City The Constitution-Democrat,** 17 Mayıs 1919.
[327] **The New York Times,** 17 Mayıs 1919.

Özellikle bağımsız ve cumhuriyetçi gazeteler işgalin ayrıntısını fazlasıyla işlemiş ve işgal kararının son derece yerinde olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin bağımsız *Richmond Times-Dispatch* gazetesi 16 Mayıs tarihli sayısında *Prof. Fairchild* imzalı makalesinin başlığını *"Yunanlıların Kaderi İzmir'de"* şeklinde atmıştır. Makalede, Batı Anadolu ve Ege adalarının coğrafi ve kültürel özellikleri göz önünde bulundurulduğunda tamamen Yunanlı sayılması gerektiğini bu nedenle işgalin son derece doğru bir karar olduğunu duyurmuştur.[328]

Bağımsız gazetelerde çıkan haberlerde Yunanistan'ın hayallerini gerçekleştirdiği iddia edilmiştir. Örneğin *The Daily Gate City and Constitution-Democrat* gazetesi Yunanlıların beş yüzyıllık hayallerini gerçekleştirerek, Yunan tarihinin en önemli olayını İzmir'e çıkarak geçekleştirdiklerini yazmıştır.[329] *The Evening World*, modern Yunanistan tarihinin en önemli olayının gerçekleştiğini, bu işgalin Yunanistan'ın beş yüz yıllık hayali olduğunu, işgal kararında Türklerin, Anadolu'daki kışkırtıcı hareketlerinin sebep olduğunu aktardıktan sonra işgalin *Wilson Prensipleri'ne* uygunluğunu kanıtlamak maksadıyla işgal edilen bölgenin tamamının Yunan olduğunu iddia etmiştir.[330] Bağımsız *The Ocala Evening Star* gazetesi işgal ile ilgili tüm soru işaretlerini açıklar nitelikte bir habere imza atmış ve bölgenin Yunanistan'a bağlanacağını açıklamıştır. *"Yunanlılar kendilerini evinde hissediyorlar. İzmir Hamer'in 7 Kilisenin olduğu en eski Yunan kentidir. Kent, yedi yüzyıl Türk elinde kalsa da nüfusun ana unsuru Yunanlılardır. Yunanistan, İzmir ve çevresinin mandacısı olacaktır, bunun anlamı bu bölge Yunanistan'ındır"* diye yazarak Yunan işgalini desteklemiştir.[331]

Cumhuriyetçi kanada yakın gazeteler, İzmir'in işgalinin Osmanlı Devleti'nin paylaşılması sürecini fiilen başlattığını ve bu gelişmenin diğer Osmanlı topraklarının kaderi üzerinde önemli bir etkiye sahip olacağını belirtmişlerdir. Örneğin *The Topeka State Journal*, barış imzalanıncaya kadar Osmanlı Devleti sınırlarında bulunan Ermenistan, Suriye ve Anadolu topraklarının da işgal edileceğini, bu nedenle mandacı devletlerin asker temin etmeye başladıklarını açıklamıştır.[332]

---

[328] **Richmond Times-Dispatch,** 16 Mayıs 1919.
[329] **The Daily Gate City and Constitution-Democrat,** 16 Mayıs 1919.
[330] **The Evening World,** 16 Mayıs 1919.
[331] **The Ocala Evening Star,** 17 Mayıs 1919.
[332] **The Topeka State Journal,** 17 Mayıs 1919

The Sun gazetesi ise işgal hakkında yaptığı değerlendirmede işgalin asıl amacının Hristiyan nüfusun korunmasından ibaret olduğunu açıklamıştır. Gazete, işgale karşı çıkacak Türklerin, en büyük gayrimüslim nüfus olan Yunanlılara daha fazla zarar vereceğinden hareketle işgalci gücün Yunanlılar olmasına karar verildiğini açıklamıştır. İşgalin *geçici mahiyette* olmasına rağmen Atina'da *"çok büyük coşku"* ile karşılandığını, Yunanlıların sadece Anadolu kıyısındaki en gözde limanı değil aynı zamanda Yunan halkının yaşadığı bir bölgeyi de kontrol etmesine sebep olduğu belirtilmiştir.[333] Bu haberdeki dikkat çekici nokta, işgalin *"geçici mahiyette*" olduğudur. Daha sonraki dönemde tartışma konusu olacak işgalin süresi ve sınırı tartışmalarında Amerikan basını ve siyasetinin işgalin geçici olduğunu tespit ettiği görülmektedir.

Demokrat kanada yakın gazeteler işgalin şekli ve zamanlamasına daha temkinli yaklaşmışlardır. Örneğin bağımsız-demokrat *South Bend News-Times* gazetesi Paris'in nihai kararının beklenmeden işgalin gerçekleştirildiğini belirtmiştir.[334]

Yunan kuvvetlerinin yaptığı plana göre Karantina'dan karaya çıkacak olan 1/38'inci Efzun Alayının asıl görevi Türk askerleri ile Yunan askerlerini karşı karşıya getirmemek üzerine kurulmuştur. Ancak, 1/38'inci Efzun Alayı işgal sabahı Karantina bölgesinde Türklerin olması sebebiyle Kordon'un ortasından karaya çıkmış ve bu hareket Yunan askerlerinin Türk kışlası önünden geçmesine sebep olmuştur.[335] Yarbay *Stavrianopulos'un* kumandasında hareket eden birlik Konak Meydanından geçerken birliğin en önünde bulunan Yunan bayraktar *Jorj Papaskostos*[336] isimli teğmenin vurulması üzerine Yunan askerleri hedef gözetmeksizin etrafa ateş açmaya başlamışlardır.[337] Yaylım ateşi bittikten sonra

---

[333] **The Sun,** 17 Mayıs 1919.
[334] **South Bend News-Times,** 18 Mayıs 1919.
[335] Smith, **age.,** s . 133.
[336] Yavuz Özmakas, **İyonya'da Son Akşam-Yüksek Komiser Stergiadis'in İzmir Günleri,** Şenocak Yayınları, İzmir, 2010, s. 19.
[337] Taçalan, **age.,** s. 247, Çakmak, **age.,** s. 122, Ediz, **age.,** s. 158 ve Smith, **age.,** s. 133. Yunan teğmeni öldüren silahın kim tarafından ateşlendiği tam olarak tespit edilemese de Türk tarih yazımında ilk kurşunu Türklerin attığı kabul edilmektedir. Hatta silahı ateşleyen kişinin Hukuk-ı Beşer Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Hasan Tahsin takma isimli Osman Nevres Bey olduğu iddia edilmektedir. Amerikan zırhlısının kaptanı Dayton ise çatışmayı başlatan ilk kurşunun saklanmış Türkler tarafından atıldığını söylerken ateş ortasında kalan Amerikalılar ise rıhtımda bekleyen bir Türk teknesinden silahın ateşlendiğini iddia etmektedir. Amerikan zırhlısının kaptanı Dayton ise çatışmayı başlatan ilk kurşunun saklanmış Türkler tarafından atıldığını söylerken ateş ortasında kalan

kışlalarında bekleyen Türk askerleri esir alınarak kışla dışına çıkarılmıştır.[338] Türk askerleri silah zoruyla *"Zito Venizelos"* ve *"Zito o Ellas"* diye bağırtılmaya çalışılmış bağırmayan askerler darp edilmiştir.[339] Kışladan çıkarılan askerlerin bir kısmı *Patris* ve *Averoff* zırhlılarına diğer bir kısım ise Zahire Borsası'na götürülmek üzere yürütülürken saldırıya uğramışlardır. Bu esnada 9 subay ölmüş, 21 subay yaralanmış, 27 subay ise kaybolmuştur.[340]

15 Mayıs tarihinde yaşanan olaylar sonucunda ölenlerin sayısı ile ilgili Türk ve yabancı kaynaklarda farklı rakamlar telaffuz edilmekle birlikte uygulanan şiddet tüm yazarlar tarafından dile getirilmiştir. Türk kaynaklarında beş yüzden fazla subay ve erin öldüğü ya da yaralandığı aktarılmakadır.[341] House ve Seymour öldürülen Türk sayısının 400 ile 800 arası olduğunu ancak bu rakamın ilerleyen günlerde kadın ve çocuk sayılarının eklenmesiyle iki bine ulaştığını iddia etmektedir.[342] Venizelos, Clemenceau'ya gönderdiği bir mektupta, Yunan kayıplarının 63 ölü, 100 yaralı, Türklerin ise 78 yaralıdan ibaret olduğunu iddia etmiştir.[343]

Amerikan basınında 15 Mayıs günü yaşanan olaylarla ilgili haberler birkaç gün sonra yayınlanmaya başlamıştır. Çatışmaların Türkler ile Yunan kuvvetleri arasında özellikle Türk mahallelerinde yoğunlaştığı[344] ve işgale direnen Türklerin,

---

Amerikalılar ise rıhtımda bekleyen bir Türk teknesinden silahın ateşlendiğini iddia etmektedir. (Dobkin, **age.,** s. 96.) Bazı kaynaklarda *'yağız çehreli bir Türk'* delikanlının ateş açarak kayıplara karıştığı iddiası yer almış. (Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.I,** s. 191.) Celal Bayar ise ilk kurşunu atan Türk'ün Aziz isimli bir genç olduğunu yazmıştır. (Celal Bayar, **Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş C. VI**, Sabah Kitapları Türkiye'den, İstanbul, 1997, s.50-51.) Ateşin açıldığı caddenin isminden hareketle Yunan askerini öldürenin Fetih Bey isimli bir asker olduğu da yine iddialar arasındadır. (G. Yetkin ve N.Yüksel, **Türk Düşmanı Kanlı Papazlar,** Yüksel Yayınları, Ankara, 1964, s.138.)

[338] Kolordu Komutanı tarafından kışlaya kapatılan kuvvetlerin dökümü şöyledir: 174'üncü Piyade Alayı ile 173'üncü Piyade Alayı'nın 2'nci taburu. (Yalazan, **age.,** s. 5)

[339] Arnold Joseph Toynbee, **Türkiye'de ve Yunanistan'da Batı Meselesi,** Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 330.

[340] Gnkur ATASE Bşk.lığı, **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi I.Kısım**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994, s. 3. Yunanlılar sadece fiili müdahalede bulunmamış, Türklere ait dükkânları, ziynet eşyalarını ve paraları yağmalamışlar, devlet dairelerindeki tüm kasaları boşaltmışlardır. Yağma ve soyulan paranın 231.426,00 lira olduğu belirlenmiştir. (**Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi I.Kısım,** s.43. ve Bülent Çukurova, *"15 Mayıs 1919 İzmir'de Yunan Mezalimi",* **T.C. Başbakanlık Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu,** Atatürk Araştırma Merkezi, s. 434.)

[341] Yalazan, **age.,** s. 16. Türk kaynaklarında, işgalden on beş gün sonra bile denizden birçok Türk nüfusa ait ceset çıkarıldığı, cesetler arasında polis ve jandarmaların olduğu aktarılmaktadır. (Çukurova**, agm.,** s. 435.)

[342] House ve Seymour, **age.,** s.195.

[343] Berber, **Sancılı Yıllar, İzmir 1918-1922 Mütareke ve Yunan İşgal Döneminde İzmir,** s. 224.

[344] **The Sun,** 19 Mayıs 1919.

Yunanlıların yaylım ateşiyle karşılandığı açıklanmıştır.[345] Yunan lobisinin etkisindeki gazeteler ölen Türk sayısını az göstermeye çalışırken demokrat gazetelerin objektif değerlendirmelerde bulunduğu dikkat çekmektedir. *The New York Times* 300-400 Türkün, 100 de Yunanlının öldürüldüğünü,[346] demokrat *Great Falls Daily Tribune* ise Türk kayıplarının yedi yüz olduğunu aktarmaktadır.[347]

Müttefiklerin resmi bildirisine dayandırılan haberlerde ise verilen rakamlar değişmiş ve *Müttefiklerin* üç yüz kaybı olduğu iddia edilmiştir.[348] *New-York Tribune* üç yüz sayısına tutuklananların da dâhil olduğu yönünde haber yapmış ancak kimin tutuklandığı bilgisine yer vermemiştir.[349] *Müttefik* askeri sayısının çok olması Türklerin limanı inatla tutmasına bağlayan kamuoyunun *"Kaç Amerikan askeri öldü?"* sorusuna *"işgal günü sadece konsolosluk görevlisi bir Amerikalı asker Amiral Bristol'ü korumak için karaya çıktı"* denerek cevap verilmiş ve Amerikan askerinin olaylara karışmadığı açıklanmıştır. [350]

Yunan kuvvetleri, 16 Mayıs günü Seydiköy Mıntıka Komutanlığının bulunduğu Seydiköy ve Gaziemir'i, bu garnizonun daha doğusunda bulunan Cumaovası ve Develi köylerini, Rum çeteler ise 17 Mayıs 1919 tarihinde Urla'yı işgal etmişlerdir.[351]

İşgalin ilk gününde yaşanan olaylar nedeniyle şehrin asayişi konusunda tereddütler yaşanınca *Müttefiklerin* isteği üzerine Vali İzzet Bey 17 Mayıs 1919 tarihinde görevinin başına dönmüştür.[352] Bu gelişmeler üzerine Zafirios, yaşanan

---

[345] **Harrisburg Telegraph,** 19 Mayıs 1919 ve **New-York Tribune,** 19 Mayıs 1919
[346] **The New York Times,** 19 Mayıs 1919.
[347] **Great Falls Daily Tribune,** 19 Mayıs 1919.
[348] **The Evening World,** 20 Mayıs 1919 ve **The Washington Post,** 21 Mayıs 1919.
[349] **New-York Tribune,** 21 Mayıs 1919.
[350] **The Ogden Standard,** 20 Mayıs 1919 ve **The New York Times,** 21 Mayıs 1919.
[351] **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi I.Kısım**, s.45-46 ve Çoşkun, **age.,** s. 120-121. Silahlı Rum çeteleri, 16 Mayıs sabahı Urla'daki Türk mahallerine saldırmışlardır. Burada bulunan Türk 56'ıncı Tümen'in 73'üncü alayı 17 Mayıs'a kadar hem bu çeteler hem de Yunan kuvvetleri tarafından desteklenen müfrezelere karşı gelmişlerdir. Bu direniş Batı Anadolu'daki Yunanlılara karşı ilk direniş olmuştur. (Çoşkun, **age.,** s. 120-121.)
[352] Ali Çetinkaya, **Ali Çetinkaya'nın Milli Mücadele Dönemi Hatıraları**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1993, s.11. Subaylar ile erler ise 18 Mayıs tarihinde Yunan vesikası verilerek serbest bırakılmışlardır. Vali İzzet Beyin Beyanamesi: *"İzmir'de iki gün önce olan olaylar yatıştırılmış, bütün tutuklular serbest bırakılmıştır. Memurlardan görevlerine geri dönmesi istenmiştir. Valilikte yönetim işlerine devam etmekteyim. Diğer yandan Yunan işgal kumandanıyla birlikte İzmir'de düzenin sağlanması için gerekli tedbirleri almaktayız. Yunan komutan hiçbir yerde Müslümanlara karşı kötü muamele edilmeyeceğine dair bana söz verdi. İtilaf Devletleri'nin konsolosları da güvenliğin sağlanması, onurun ve malların korunması konusunda*

olaylar ile ilgili *'Aydın Vilayeti Ahalisine Beyanname'* adlı bir bildiri yayınlayarak Türklere karşı silah kullandığı tespit edilen kişiler hakkında en sert önlemlerin alınacağını açıklamıştır.[353] Alınan bu önlemler dışında Başbakan Venizelos, 20 Mayıs tarihinde Başbakan Vekili sıfatıyla *Repolis'i* İzmir'e göndermiş, *Repolis* de yaptığı tahkikat neticesinde cinayetlerden *Averoff* zırhlısı Komutanı *Mavrudis* ile 1/38 Evzon Alayı komutanı Yarbay *Stavrianopulos'u* sorumlu tutmuştur. Tahkikatın sonunda daha önceden kararlaştırıldığı üzere Epir Valisi *Aristeidis Stergiadis* 21 Mayıs tarihinde İzmir'e gelmiştir.[354]

Stergiadis göreve başlar başlamaz yasaları ve düzeni kurmak maksadıyla 15-16 Mayıs olaylarının sorumlularını askeri mahkemelere sevk etmiş, zarar görenlerin zararlarının Yunanistan Hükümetince karşılanacağını duyurmuştur.[355] İşgal sırasında yağmalanan bölgelerin zararının tespiti amacıyla bir kurul oluşturulmuştur.[356]

Amerikan basını, 21 Mayıs 1919 tarihli sayılarında *Stergiadis'in* aldığı önlemlere atıfta bulunarak şehirde sükûnetin sağlandığını açıklamıştır.[357] Yunan rahiplerinin Müslümanlara iyi davranılması çağrısında bulunarak dini çatışmalara sebep olunmaması için uğraştıkları belirtilmiştir.[358] *New-York Tribune* ve *The Washington Post* gazeteleri ise İzmir'de yaşanan olayların tehlikeli boyutlara ulaştığını ve Paris'teki delegeler tarafından Türk sorunun bir din savaşına dönüşmemesi maksadıyla çaba sarf edildiğini açıklamaktadır.[359]

İzmir'in işgali sırasında yaşanan hadiseler ve cinayetlerin Stergiadis'in aldığı önlemler ile azaldığını söylemek mümkündür. Ancak, Mütefiklerin yaşanan olayları

---

destek vereceklerini söylediler. Sonuç olarak artık kimsenin korkmasını gerektirecek bir durum yoktur. Hayatınız ve mallarınız güvendedir. Kanunlara uyunuz ve işlerinize devam ediniz. Eğer şikâyetleriniz olursa bunları yazılı bir şekilde derhal yetkililere ulaştırınız. Adalet sağlanacaktır." (Karayaman, **agm.,** s. 9.)

[353] Bayar, **Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş C. VI,** s.59.

[354] Dalby, **age.,** s. 130. Stergidis, yanında daha önce Epir genel Valisi iken genel sekreterliğini yapmış Petros Gunarakis, Drama Valisi Naipzade Ali Bey, Milli Ekonomi Bakanlığından Yorgos Ksinopolos ile Evengelos Kufidakis'i getirmiştir. (Özmakas, **age.,** s. 24.)

[355] Özmakas, **age.,** s. 26. Söz konusu mahkemelerce yağma ve hırsızlıktan iki Yunan askeri ölüme, cinayet işleyen bir asker 10 yıl hapse diğer bir hırsızlık yapan askeri de müebbet hapse mahkûm etmiştir. 15 Ağustos tarihine kadar çalışan mahkeme 43 Yunan askeri ve yerli Rum'u, 13 Türk'ü, 12 Ermeni'yi ve bir de Musei'yi cezalandırmıştır. (Özmakas, **age.,** s. 27.)

[356] Mehmet Karayaman**, 20'nci Yüzyılın İlk Yarısında İzmir'de Sağlık,** İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, 2008, s. 52.

[357] **The Los Angeles Times,** 21 Mayıs 1919, **Arizona Republican,** 21 Mayıs 1919 ve **Evening Star,** 21 Mayıs 1919.

[358] **The Evening World,** 23 Mayıs 1919 ve **The Washington Times,** 23 Mayıs 1919.

[359] **New-York Tribune,** 22 Mayıs 1919 ve **The Washington Post,** 22 Mayıs 1919.

beklemediği ve aslında daha ilk günden İzmir'in Yunanlılara işgal ettirmenin sağlıklı bir karar olmadığına inandıklarını söyleyebiliriz. Yunanlılar her ne kadar asayişi sağlasalar da ilk gün yapılan cinayet ve yağmalar Müslüman halk üzerinde olumsuz etki yapmış, bu tepkiler Türk Kurtuluş Savaşının temelini oluşturmuştur.

İzmir'in İşgali haberi, *Müttefiklerce* işgal altında bulunan telgrafhanelerden, Osmanlı telgraf memurlarınca Anadolu'daki tüm merkezlere duyurulmuştur.[360] İşgal karşısında Bakanlar Kurulu toplanarak Amiral Webb'e işgal olayının mütareke hükmü gereği yapılabileceğini ancak Yunanlıların böyle bir hakkı olmadığını ayrıca İzmir'deki nüfusun %83 oranında Müslüman ve Türk'ten oluştuğunu savunan bir nota vermiştir.[361] Amerikan basını, İstanbul Hükümetinin işgale gerekli tepkiyi gösteremediğini sadece protesto telgrafları çekmek ile yetindiğini aktarmaktadır.[362]

İzmir'in işgali üzerine Batı Anadolu'nun birçok vilayetinde ve kazasında başlayan protesto mitingleri, İstanbul'da daha büyük mitinglerin yapılmasına etki etmiştir. Sultanahmet'te, 30 Mayıs 1919 tarihinde 100 bin kişinin katılımıyla icra edilen miting büyük ses getirmiştir. Mitingde İzmir'de Yunan işgalinin kabul edilemeyeceği bir kez daha vurgulanmış, *"İki Milyon Türk, İki Yüz bin Rum'a Feda Edilemez"* dövizleri ile *Wilson Prensipleri* tüm dünyaya hatırlatılmaya çalışılmıştır.[363] Amerikan basını İstanbul'daki Türk halkının mitinglere fazlasıyla ilgi gösterdiğini, mitingler esnasında dükkânların, eğlence yerlerinin ve okulların üç gün süreyle kapatıldığını yazmıştır.[364]

İzmir'in işgaline yönelik tepkiler Türkler ile sınırlı kalmamış, Osmanlı Devleti'nin geleceği ile ilgili teredddüt yaşayan Hint Müslümanları da işgale tepki göstermişlerdir. 17 Mayıs tarihli Paris'te toplanan *Dörtler Konseyi'nde* Hint Delegasyonu adına konuşan *Aga Khan, Wilson Prensipleri'nin* 12'nci maddesi gereği Türkçe konuşulan Anadolu, Trakya ve İstanbul'un Türkiye'ye bırakılmasını

---

[360] Taçalan, **age.,** s. 255.
[361] Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.I,** s. 200.
[362] **The Daily Gate City and Constitution-Democrat,** 23 Mayıs 1919.
[363] Zekeriya Türkmen, **Milli Mücadele Yıllarında İstanbul Mitingleri,** Berikan Yayınevi, Ankara, 2007, s. 16-17. 15 Mayıs İzmir ve Denizli, 16 Mayıs Denizli, Tavas, Bayramiç ve Seydişehir, 17 Mayıs Giresun, Kandıra, Çal, Eskişehir, Kütahya, 18 Mayıs Bursa, Tire, Havza, Erzurum, İstanbul, 20 Mayıs Üsküdar, 22 Mayıs Kadıköy ve İzmit, 23 Mayıs Sivas ve Sultanahmet, 25 Mayıs Bayburt, Kiğı, Hınıs ve Patnos, 26 Mayıs Ankara başta olmak üzere yüze yakın miting icra edilmiştir. (Türkmen, **age.,** s. 44.)
[364] **New-York Tribune,** 31 Mayıs 1919.

talep etmiştir. Hint Müslümanlarının taleplerini dinleyen Başkan Wilson, Anadolu'daki sorunun özgürlük ve *self-determination* ilkeleri ile çözülemeyecek kadar karışık olduğunu vurgulayarak talepleri geri çevirmiştir.[365] *The Washington Times* gazetesi Hint Müslümanlarının, Türk nüfusunun fazla olduğu yerlerde Türk hâkimiyetinin azaltılamaması yönünde talepte bulunduklarını aktarmaktadır.[366]

İzmir'in işgaline karşı oluşan tepkiler, İstanbul Mitingleri gibi kitlesel hale dönüşen geniş çaplı olaylar Amerikan basınının dikkatini çok çekmemiş ya da haber değeri taşımadığı düşünülmüştür. İzmir'in işgal günü Yunan ordusu tarafından yapılanlar Amerikan basınınca ele alınmamıştır. Basın, ilk gün Türklere karşı yapılan eylemlere yönelik söyleminde ılımlı bir dil seçerek *tartaklama, itme, vurma* gibi okuyucuda nefret uyandırmayan bir dil seçmiştir. Bu tavrın Başkan Wilson'un siyasi kararıyla paralel olduğu söylenebilir.

İzmir'in işgalini, Başkan Wilson'un *self–determination* ilkesi kapsamında değerlendiren haber sayısı oldukça azdır. İzmir'in işgal günü yaşananlara *Müttefik* ya da Amerikan askeri tarafından müdahele edildiği ya da engellendiğine yönelik herhangi bir haber bulunamamıştır. Yunan işgalinin geçici olduğu bilgisi hemen hemen her haberde aktarılmış, işgalin bir sınırı olmadığı belirtilmiş ve Yunanlıların kendi kararları ile hareket edeceği öngörülmüştür.

2.1.2. Birinci Yunan İleri Harekâtı: Yunan İşgalinin Aydın Vilayetine Genişlemesi

Yunanistan, işgali Batı Anadolu'nun derinliklerine doğru genişletmek maksadıyla 17-18 Mayıs tarihlerinde 6'ncı Adalar Alayını, beş yüz kişilik bir jandarma taburunu ve 8'inci Girit Alayı'nı İzmir'e göndermiştir.[367] Başbakan Venizelos da *Üçler Konseyi'nin* 19 Mayıs tarihli oturumda işgal bölgesini Aydın Vilayetine doğru genişletme önerisinde bulunmuştur. Başkan Wilson, bölgedeki durumun oldukça hassas olduğunu bu sebeple işgal edilecek her bölge için Paris'ten yetki almaya çalışılması durumunda, Hristiyan katliamlarını önleyecek zamanın kaçırabileceğini belirterek Venizelos'u desteklemiştir. Oturumun sonunda Amiral Calthorpe'a göndermek üzere bir telgraf hazırlanmıştır. Telgrafta, Aydın Vilayet

[365] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, V.V, 180.03401/18 CF-18, 17 May 1919, s. 690-701.
[366] **The Washington Times,** 18 Mayıs 1919.
[367] Berber, **Sancılı Yıllar, İzmir 1918-1922 Mütareke ve Yunan İşgal Döneminde İzmir,** s. 227.

merkezi ile Aydın Vilayeti kuzeyinde düzensizlik olması durumunda İzmir Müttefik Donanmalar Komutanından alınacak özel izin ile Yunan kuvveti gönderilebileceği belirtilmiştir.[368]

Üçler Konseyi'nin kararında, Aydın Vilayetinin kuzeyinde oluşabilecek düzensizliklere müdahale yetkisi verilmiş, Selçuk kasabasının güneyine ve Aydın Sancağına müdahale yetkisi verilmemiş ancak verilen karar 28 Mayıs tarihine kadar Amiral Calthorpe'a ulaşmamıştır. Bunu fırsata çeviren Başbakan Venizelos'un 20 Mayıs tarihli emriyle, Anadolu'nun ana ikmal yolları üzerinde bulunan Karşıyaka, Buca, Menemen, Sabuncu Beli, Bornova, Belkahve ve Bergama Yunan kuvvetleri tarafından 21 Mayıs akşamına kadar işgal edilmiştir. İşgal edilen yerlere 25 Mayıs'ta Manisa, 29 Mayıs'ta Turgutlu, 5 Haziran 1919 tarihinde ise Akhisar dâhil olmuştur.[369] Bu işgaller, asayişin bozulduğu ve Hristiyan katliamları yapıldığı gerekçesine dayandırılarak gerçekleştirilen İzmir dışındaki ilk Yunan işgalini oluşturmaktadır.[370]

Amerikan gazeteleri de Mayıs ayı sonunda duyurdukları haberlerde Yunan ilerleyişinin Manisa ve Aydın istikametinde başladığını,[371] işgalin, *'düzenin kurulması' ve "nüfus sayımı yapmak"* amacıyla Bağdat demiryolunu ele geçirmek için gerçekleştirildiğini yazmışlardır.[372]

Başbakan Venizelos, Paris'in kararını göz önünde bulundurarak Yunan İşgal Komutanından, *Müttefik* temsilcisini düzensizlik olduğu konusunda bilgilendirmesini istemiştir. Tümen Komutanı Albay Zafirios da Albay Smith ile bir görüşme yaparak Aydın Vilayetinin işgali için gerekli yetkiyi almıştır.[373] Yunan Kuvvetleri, 27 Mayıs

---

[368] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. V, 180.03401/19 CF-19, 19 May 1919,16:00, s.721-723.

[369] **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi I.Kısım,** s.46-48, 68.

[370] Ediz, **age.,** s. 175. Zafirios tarafından yayımlanan beyanname ile Manisa'nın halkın da anlayışla karşılaması sonucu Yunan askerlerince işgal edildiği belirtilmiştir. Bu beyanname aksine yerli Rumlarla birlikte hareket eden Yunan kuvvetleri, İzmir'de olduğu gibi Manisa ve Turgutlu'da da mezalim gerçekleştirmişlerdir. Mezalim esnasında Manisa ve Turgutlu'nun Müslüman halkının çoğunluğu göç etmek zorunda kalmıştır. (M.Turan, **age.,** s. 186.)

[371] **The Sun,** 29 Mayıs 1919 ve **Bisbee Daily Review,** 29 Mayıs 1919.

[372] **The Los Angele Times,** 29 Mayıs 1919 ve **Chicago Tribune,** 29 Mayıs 1919.

[373] **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi I.Kısım,** s.68-69. Yunanistan Dışişleri Bakan Yardımcısı Diomidis de Albay Mavroudis'e 23 Mayıs'lı telgraf ile ne pahasına olursa olsun Aydın'ın işgal edilmesini emretmiş ve gerekçe olarak da İtalyanların Kuşadası işgali sonrası İzmir-Aydın demiryolunu tehdit edişi gösterilmiştir. (Engin Berber, **Milli Mücadelede Aydın Sancağı ve Yörük Ali Efe- Ötekinin Gözünden Aydın'ın İşgali ve Yunan Yönetimi**, Aydın Belediye Başkanlığı Yayını, Aydın, 2007, s. 86.)

1919 tarihinde bir mukavemet ile karşılaşmadan Aydın Sancağını da işgal etmiştir.[374] *Norwich Bulletin* gazetesi Yunan Komiserliğinin resmi açıklamasına dayandırdığı haberinde Yunan kuvvetlerinin bir sorun ile karşılaşmadan Aydın'ı işgal ettiğini duyurmuştur.[375]

Türkler, küçük gruplar halinde Yunan harekâtını engellemek maksadıyla Aydın-İzmir demiryolu üzerinde bulunan Yunanlılara baskınlar düzenlenmiş ancak başarılı olamamışlardır. Böyle bir fırsat bekleyen Yunanlılar bu ufak taarruzların 50 bin kişilik Türk güçlerince planlanlandığını iddia etmişlerdir. *The New York Times* gazetesi *Reuters* kaynaklı haberinde Yunanlıların endişesini paylaşmıştır. Anadolu'da bulunan Türk kuvvetlerinin Yunanlıların dörtte birinden daha fazla olduğunu ve Yunanlıları Anadolu'dan çıkarmakla tehdit ettiğini aktarmıştır.[376]

Yunan kuvvetleri, 28 Haziran tarihinde Menderes Nehri üzerindeki Köprübaşı'na taarruz düzenlemişler, Türk kuvvetleri karşılık verince Yunan kuvvetleri Aydın'a kadar geri çekilmek zorunda kalmıştır.[377] Bunu fırsat bilen Türk kuvvetleri karşı bir taarruz gerçekleştirerek 30 Haziran'da Yunanlıların Aydın'ı boşaltmasını sağlamıştır.[378]

The Manitowoc Pilot gazetesi de Yunan kuvvetlerinin iyi topçu ve bol miktarda mühimmat ile donatılmış Türklerden önce çekildiğini bildirerek Yunan çekilişini doğrulamıştır.[379] İstanbul kaynaklarına dayandırılan haberlerde de Türk kuvvetlerinin Aydın'a girdikleri/geri döndüklerini ve Yunan kuvvetlerinin sivilleri tahliye ettiği duyurulmuştur.[380]

Düzenli bir ordusu olmayan Türkler tarafından mağlup edilen Venizelos için Aydın'ın tekrar işgal edilmesi önem arz etmiştir.[381] Aydın'ın tekrar işgal edilmesi ve Büyük Menderes Nehrine kadar ilerlenmesi emri üzerine Yunan kuvvetleri Aydın'a

---

[374] Bayar, **Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş C. VI,** s.124-125.
[375] **Norwich Bulletin,** 3 Haziran 1919.
[376] **The New York Times,** 24 Haziran 1919.
[377] Rahmi Apak, **İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu,** Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, 1942, s. 83-84.
[378] M.Turan, **age.,** s. 152.
[379] **The Manitowoc Pilot,** 26 Haziran 1919.
[380] **Chicago Tribune,** 6 Temmuz 1919 ve **Richmond Times-Dispatch,** 6 Temmuz 1919.
[381] Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.I,** s.293.

tekrar saldırmışlar ve bu saldırı sonrası elindeki kuvvetlerle daha fazla dayanamayan Türk güçleri 3 Temmuz tarihinde Aydın'dan çekilmiştir.[382]

Amerikan basını, 4 Temmuz 1919 tarihinde Yunan kuvvetlerinin Aydın'ı tekrar işgal ettiğini duyurmuştur.[383] Aydın'ın tekrar işgali Amerikan basınında geniş yer bulmuştur. Cumhuriyetçi ve bağımsız gazeteler Türklerin, Yunanlılar gelmeden kaçtığını, Yunanlıların Türkleri silah bırakmaya zorladığını belirtmişlerdir.[384] Haberlerde dikkat çekici nokta Türklerin bu geri çekilişlerinde Yunan (Rum) ahaliye karşı *"vahşet işlediği"*,[385] *"korkunç barbarlıklarını ispatladığı"*[386] gibi ifadelerle suçlanması olmuştur. Bu tarz ifadelerin kullanılmasının sebebi ise Selanik'teki Yunan Genel Karargâhının, "*Askerlerimiz 84 Yunanlı kadın ve çocuğun parçalanmış organlarını bir derede buldu"* şeklindeki resmi açıklamasından kaynaklanmıştır. [387]

Yunan kuvvetleri, 12 bin kişilik Türk kuvvetinin bölgede toplandığı gerekçesini öne sürerek 4 Haziran 1919 tarihinde Nazilli'yi işgal etmiştir.[388] Türk kuvvetlerinin Nazilli ve Aydın'a taarruz hazırlığında olduğu yönündeki istihbarat raporu sonrası 20 Haziran tarihinde Nazilli'den çekilmiş, tahliye edilen bölgeye Türk kuvvetleri girmiştir.[389] Yunan kuvvetleri, işgal planı doğrultusunda Küçük Menderes Nehri istikametinde de ilerlemiş, 26 Mayıs'ta Bayındır'ı, 28 Mayıs'ta Tire'yi, 1 Haziran 1919 tarihinde ise Türklerin direnişine rağmen Ödemiş'i işgal etmiştir.[390]

Yunanlılar, Anadolu içlerine paralel üç kol şeklinde planladıkları işgal planı dâhilinde Ayvalık'ın da işgal edilmesini planlamışlardır. Başbakan Venizelos'un, Ayvalık'ta düzenin sağlanması, göçmenlerin hayatlarının korunması emri üzerine Yunan kuvetleri 27 Mayıs akşamı Ayvalık açıklarına gelmiştir. İngiliz komutan aracılığıyla Ayvalık'ın Yunanlılarca işgal edileceği Türk makamlarına

---

[382] **Türk İstiklal Harbi II.Cilt Batı Cephesi I.Kısım,** s.142-144. Türk kuvvetlerinin sayısı iyice azalınca 5 Temmuz tarihinde tüm silahlı güçler dağılmak zorunda kalmıştır. (Apak, **age.,** s. 86.)
[383] **Chicago Tribune**, 8 Temmuz 1919 ve **Norwich Bulletin,** 8 Temmuz 1919.
[384] **Evening Times-Republican,** 12 Temmuz 1919 ve **The Los Angeles Times,** 13 Temmuz 1919.
[385] **The Bismarck Tribune**, 12 Temmuz 1919.
[386] **The Ocala Evening Star**, 12 Temmuz 1919.
[387] **Evening Star,** 12 Temmuz 1919, **The Washington Post,** 12 Temmuz 1919 ve **New-York Tribune,** 13 Temmuz 1919.
[388] **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi I.Kısım,** s.107.
[389] a**ge.,** s.109-110.
[390] Sabahattin Selek, **Anadolu İhtilali**, Burçak Yayınevi, İstanbul, 1968, s. 244 ve Bayar, **Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Gidi C. VI,** s. 123.

bildirilmiştir.[391] Mukavemet kararı alan Türk kuvvetleri İstanbul Hükümetinin muhalefetine rağmen Yunanlıları ateş ile karşılamıştır.[392] Yunanlılar, Ayvalık'daki Türk direnişini kıramayınca her iki taraf arasında 4 Haziran 1919 tarihinde Belediye Çeşmesi Protokolü imzalanmıştır. Protokol kapsamında Ayvalık'ta tekrar Osmanlı bayrağı çekilmesi, Ayvalık'ın yerel yönetiminin Osmanlı memurları ve emirleriyle yürütülmesi kararlaştırılmıştır.[393]

Yunanlıların Ayvalık ve Ödemiş işgal girişimleri Amerikan basınında çok önemsenmemiştir. Yunanlıların cüzi bir Türk direnişi ile karşılaştığı[394] Ayvalık'taki karşılaşmada Türklerin dört kayıp verdiği ve çekilen Türklerin kendi evlerini ateşe verdiği aktarılmıştır.[395]

Yunanlılar, ana ikmal hatlarını ve lojistik devamlılığın sağlanabilmesi için Gediz Nehri ile Ayvalık arasındaki bölgenin de ele geçirilmesini planlamış, 12 Haziran tarihinde Bergama'yı işgal etmişlerdir.[396] Ancak teşkilatlanan Türk askeri ve gönüllü yerli halk, Yunan kuvvetleri üzerine saldırarak Yunan kuvvetlerini püskürtmüş ve 15 Haziran'da Bergama'ya girmişlerdir. Bergama'da yenilgiye uğrayan Yunan askeri yerli Rumların da desteğiyle Menemen'e girmiştir.[397] Bergama'da yaşanan olayların Yunan karargâhına ulaşması üzerine bölgedeki kuvvetlere takviye gönderilmiştir. İki bin kişilik Yunan kuvveti 20 Haziran tarihinde Bergama'yı tekrar işgal etmiş, ileri karakol tesisi amacıyla da Kınık ve Ayas'ı ele geçirmiştir.[398] Amerikan gazeteleri, Yunanlıların Bergama direnişi sonrası Türklerin *Mondros Mütarekesi'ni* ihlali ettiğini iddia ettiklerini duyurarak Yunanlıların Paris'ten İzmir'deki iletişim hatlarını işgal için izin isteyeceğini duyurmuştur.[399]

Amerikan basınında özellikle cumhuriyetçi ve bağımsız gazeteler tarafından yapılan haberlerde Yunan işgaline yönelik bir Türk direnişinin başladığına yönelik

---

[391] Çakmak, **age.,** s. 157.
[392] Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.I,** s. 267.
[393] **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi I.Kısım,** s.83.
[394] **The Evening World**, 30 Mayıs 1919 ve **The Los Angeles Times,** 31 Mayıs 1919.
[395] **Richmond Times-Dispatch,** 6 Haziran 1919 ve **Great Falls Daily Tribune,** 6 Haziran 1919.
[396] Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.I,** s. 283.
[397] **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi I.Kısım,** s.135-136. Aydın ili yetkililerince hazırlanan bir raporda Menemen ilçe merkezi ve köylerinde yetmiş kadın ve çocuk olmak üzere yaklaşık bin kişinin öldürüldüğünü aktarmaktadır. (S.R.Sonyel, **İngiliz Gizli Belgelerinde Türk- Yunan İlişkileri 1821-1923**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011, s. 163)
[398] **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi I.Kısım,** s.139.
[399] **The Washington Herald**, 22 Haziran 1919.

haberler dikkat çekiçidir. Örneğin *The Sun* gazetesi Yunan işgalinin ulusal bir harekete dönüşeceği öngörüsünde bulunmuştur.[400] Yayınlanan haberlerde, 20-40 bin Türkün İzmir'e, 15 bin Türk'ün ise İtalyanlara karşı Denizli'ye yürüdüğü yazılmıştır.[401] İzmir'in işgalini kabul etmeyen bu güçler ile Yunan kuvvetleri arasında açık bir savaş yaşandığı belirtilmiştir.[402] Bu direnişe rağmen Yunan kuvvetlerinin Türklere karşı üstünlük kurduğu ve birçok Türk subay ve askeri öldürdüğü belirtilmiştir.[403] *The New York Times* gazetesi ise Türk direnişinin bazı bölgelerde ciddi olduğunu aktarmış, Söke'de Türkler tarafından yapılan saldırılarda 11 Yunanlı ve iki Fransız Yahudi'sinin öldürüldüğünü iddia etmiştir.[404]

Yunan Kuvvetleri, Aydın Vilayeti içinde bulunan İzmir, Aydın, Denizli ve Manisa Sancaklarına bağlı Kazaları 1921 Ocak ayına kadar işgal etmeyi başarmışlardır. Yunan Kuvvetleri bu işgali düzensizlik ve Hristiyan halkın zulme uğradığı gerekçelerine dayandırmış, hiçbir büyük devlet Yunanlılara engel olmak için somut adım atmamıştır. Yunan işgali, Batı Anadolu'nun coğrafi yapısına uygun şekilde stratejik noktaları içerecek şekilde gerçekleşmiştir. Yunan kuvvetleri, işgalin Gediz vadisi, Büyük Menderes Vadisi, Küçük Menderes Vadisi ve Ayvalık gibi bölgenin ana stratejik ikmal ve harekât noktalarında gelişmesine özen göstermişlerdir. Amerikan basınında yaşanan gelişmelere yönelik taraflı bir kamuoyu oluşmamış, ancak Yunan ilerleyişi karşısındaki küçük çaplı Türk direnişinin ileride ulusal bir savaşa dönüşebilecek nitelik taşıdığı belirtilmiştir.

2.2. Batı Anadolu'da Yunan-İtalyan İşgal Bölgesi Sorunu

2.2.1. Yunan-İtalyan Anlaşmazlığı ve Milne Hattı

Mondros Mütarekesi sonrası İtalya gizli anlaşmalar kapsamında İzmir bölgesini topraklarına katmak için Yunanlılar ile çetin bir mücadeleye girişmiştir. Ancak Başbakan Venizelos'un çabaları sonucunda *Paris Barış Konferansı'nda* İzmir'in İşgalinin Yunanistan'a verilmesi üzerine İtalya, Anadolu'daki İzmir ve hinterlandı projesini revize ederek gözünü Antalya, Adana, Mersin ile zengin kömür yataklarının olduğu Karadeniz Ereğlisi'ne çevirmiştir. Bu kapsamda, 28 Mart 1919

---

[400] **The Sun,** 31 Mayıs 1919.
[401] **The Seattle Star,** 24 Haziran 1919 ve **The Washington Herald,** 24 Haziran 1919.
[402] **Grand Forks Herald,** 26 Haziran 1919 ve **Harrisburg Telegraph**, 27 Haziran 1919.
[403] **The Sun,** 27 Haziran 1919 ve **The Washington Times,** 30 Haziran 1919.
[404] **The New York Times,** 8 Temmuz 1919.

tarihinde Antalya'yı,[405] 11 Mayıs 1919'da Fethiye, Bodrum ve Marmaris limanını, 14 Mayıs 1919 tarihinde ise Kuşadası ve Selçuk'u işgal etmiştir.[406] Amerikan basını, İtalyanların Fethiye ve Bodrum işgalini Yunanlıların İzmir'deki faaliyetleri nedeniyle dikkate almamış ancak İzmir olaylarının yatışması üzerine duyurmuştur.[407]

İtalya, İzmir'in Yunanlılarca işgalinden sonra da ilerlemeye devam etmiştir. 16 Mayıs tarihinde Afyon ve Akşehir İstasyonlarını denetim altına almış, Milas ve Güllük'e asker çıkarmış, 17 Mayıs tarihinde ise Söke'yi işgal etmiştir.[408] İtalyan işgali sırasında en çok Söke işgali Amerikan basınınca haber yapılmıştır.[409] Çünkü İstanbul Hükümeti, Paris'e gönderdiği bir nota ile işgali protesto etmiştir.[410] Bunun üzerine İtalyanlar da kasabanın kontrolünü Türk askeri otoritelerine devretmişlerdir.[411]

Yunanistan'ın işgal bölgesini genişletmesi, İtalyanların ise Paris'ten yetki almadan işgale devam etmesi, her iki kuvvetin karşı karşıya gelecekleri ve sonunda olası bir çatışma yaşanacağı Müttefiklerce anlaşılmıştır. Nitekim İtalya ile Yunanistan arasında ilk gerilim Yunanlıların Aydın istikametinde ilerleyerek 22 Mayıs 1919 tarihinde Selçuk'u hemen ardından ise Aydın'ın işgali izlemiş ancak Yunanlıların, Aydın'ın güneyine inmesi İtalyanlar ile karşı karşıya gelmesine sebep olmuştur. *The Evening World,* Amerika, İngiltere ve Fransa'nın ortak bir bildiri ile İtalya'dan işgallerin açıklamasını talep ettiğini, *Üçler Konseyine* savunma yapan yeni İtalyan Başbakan Nitti'nin[412] söz konusu işgallerin Orlando'nun Başbakanlığı zamanında yapıldığını ve kendilerine bunu soranların konuyu çok iyi bildiğini

[405] **Türk İstiklal Harbi Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı I**, s. 215 ve Mevlüt Çelebi, **Milli Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri,** Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2001, s. 74-82.
[406] **Türk İstiklal Harbi Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı I**, s. 220.
[407] **The Morning Tulsa Daily World,** 17 Mayıs 1919.
[408] Çelebi, **Milli Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri,** s. 105. Üçler Konseyi'nin uyarılarını dikkate almayan İtalya, 2 Haziran'da Milas, Kurfallı ve Burgaz'ı, 4 Haziran'da Musalı ve Efes'i, 16 Haziran'da Eskihisar'ı, 5 Haziran'da ise Çine'yi işgal etmiştir. Bunun dışında Yunanlıların, Anadolu içlerine doğru hareketine karşılık vermek maksadıyla Haziran ortasında Antalya'ya asker yığmıştır. Paris Konferansı'nda, Yunanlılara İzmir-Aydın demiryolunu kullanma izni verilince İtalyanlar, Aydın-Nazilli-Denizli demiryolunu işgal etmişlerdir. İtalyanlar, Yunanlılara karşı giriştikleri bu işgal girişimlerine 28 Haziran'da Burdur ve Muğla'yı, 24 Temmuz'da ise Kaş'ı eklemişlerdir. (Çelebi, **Milli Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri,** s. 109-116)
[409] **Arizona Republican,** 27 Mayıs 1919 ve **Bisbee Daily Review,** 27 Mayıs 1919.
[410] **The Los Angeles Times,** 28 Mayıs 1919 ve **Chicago Tribune,** 28 Mayıs 1919.
[411] **The Evening World,** 27 Mayıs 1919.
[412] Orlando Hükümeti iç ve dış politikaları nedeniyle 19 Haziran 1919 tarihinde istifa etmiş, İtalya'nın yeni Başbakanı Nitti olurken Dışişleri Bakanlığına Tittoni getirilmiştir. (Paul. C.Helmreich, **Sevr Entrikaları- Büyük Güçler Maşalar, Gizli Anlaşmalar ve Türkiye'nin Taksimi,** Sabah Kitapları, İstanbul, 1996, s. 123)

söylediği aktarılmaktadır.[413] Yunanlılar ile İtalyanlar arasındaki durumdan çekinen İzmir'deki Ulusal Yahudi Cemiyeti ise Paris'e gönderdiği bir bildiri ile Yunan işgal bölgesinde bulunan Yahudilerin can güvenliklerinin sağlanmasını talep etmiştir.[414]

Paris Barış Konferansı'nda gündeme gelen Yunan-İtalyan işgal sorunu tartışmalara neden olmuş, 3 Temmuz 1919 tarihinde Clemenceau; iki kuvvet arasına bir hat oluşturulmasını teklif etmiştir.[415] Yunanlılar ile İtalyanlar arasındaki anlaşmazlığı *Yakın Doğu Sorunu* ile ilgili yazdığı makalelerle dikkat çeken gazeteci *Frank H. Simonds* ele almıştır. *Simonds,* İtalyanlar ile Yunanlıların On İki Ada, Rodos, İzmir ve Batı Anadolu'da çakışan isteklerine yönelik çözümün *Konferanstan* önce alınacak önlemlerle gerçekleşmesi gerekirken başarılamadığı yorumunda bulunmuştur. Bu problemlerin çözümünün Başkan Wilson'un prensiplerinin ve *self-determination* ilkesine göre karar almaktan geçtiğini vurgulamıştır.[416] Yazarın buradaki tespiti yerinde olmakla birlikte *self-determination* ilkesinin uygulanacağı Anadolu topraklarında İtalyan ve Yunan nüfusun varlığını üstü kapalı şekilde kabul ettiği ancak Türk nüfusundan hiç bahsetmediği dikkat çekicidir. Oysaki Amerikan delegasyonu Venizelos'un istatistiklerini eleştirmiş ve Türk yoğunluğunu kabul etmiştir.

16 Temmuz 1919 tarihinde *Onlar Konseyi* karşısına çıkan Başbakan Venizelos, Yunanlılar ile İtalyanlar arasında yaşanan sıkıntıların giderilebilmesi için Türkler ile Yunanlılar arasına *Müttefikler* tarafından oluşturulacak bir bölge oluşturulmasını talep etmiştir. Bu teklif Tittoni tarafından da uygun bulununca Yunanlılar ile İtalyanlar arasındaki çekişmenin sonlandırılması ve General Allenby tarafından gerekli düzenlemelerin yapılarak Türklere bildirilmesi kararlaştırılmıştır.[417] Gelişmeleri yakından takip eden Amerikan basını, General Allenby'nin, İngiliz ve Fransız kuvvetlerinden oluşan bir güç ile Yunan ve İtalyan kuvvetleri arasında bulunan bölgeyi işgal konusunda görevlendirildiğini duyurmuştur. Ayrıca, bu kararın İzmir ve Anadolu'nun güneyindeki durumu

---

[413] **The Evening World,** 22 Mayıs 1922.
[414] **The Denver Jewish News,** 2 Temmuz 1919.
[415] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. VII, Robert Lansing Papers, 3 July 1919, s.17.
[416] **Evening Star,** 13 Temmuz 1919.
[417] **FRUS**, The Paris Peace Conference 1919, Vol. VII, 763.72119/5955 HD-8 16 July 1919, s.154-158. İtalyanlar, General Allenby'nin sorumlu olmasına İngilizlerin Yunan yanlısı politikası nedeniyle endişeyle yaklaşmıştır. (Helmreich, **age.,** s. 124.)

sabitleyerek Yunan ile İtalyan kuvvetleri arasındaki çatışmaları önleyeceği düşünülmüştür.[418] *New-York Tribune* 18 Temmuz 1919 tarihli sayısında Venizelos ile Tittoni'nin Anadolu'daki Yunan ve İtalyan işgal bölgeleri konusunda anlaştıklarını duyurmuştur.[419]

Venizelos ile Tittoni arasındaki anlaşmaya göre oluşturulacak tampon bölge sınırı Küçük Menderes ağzından başlamış ve kabaca İzmir-Aydın Demiryolu Yunanistan'a, Aydın ve Büyük Menderes'in kontrolü ise İtalyanlara verilmiştir. Hattı kontrol yetkisi verilen General Allenby yerine Selanik'teki İngiliz Kuvvetler Komutanı General George Francis Milne'nin bu hattı kontrol altında tutması kararlaştırılmıştır.[420] Anlaşmayı manşetlerine taşıyan Amerikan basını General Milne'nin *Müttefik* kuvvetlerin adına İzmir'de düzenin yeniden tesisi edilmesi için görevlendirildiğini duyurmuştur. *New-York Tribune* gazetesi Yunan-İtalyan anlaşmasından sonra eski İtalyan Dışişleri Bakanı Sanino'yu eleştiren ve onun yerini alan Tittoni'nin politikasını öven haberler yapmıştır. Gazete, iki ülke arasındaki anlaşmazlığı İtalya'nın eski politikalarına bağlamıştır.[421] *Evening Star,* gazetesinde *Paul Scott Mowrer* imzalı makalede Tittoni'nin başarısına dikkat çekilmiş, antlaşma ile rakip iki gücün an itibariyle birbirine komşu olan bölgeleri işgal ettikleri belirtilmiştir. Gazete, İzmir'in işgalini Yunanistan'a yaptıran Fransa ve İngiltere'nin, bu konudaki sorumluluğu bertaraf etmek için Yunan işgal bölgesinin sınırlanmasına onay verdiklerini iddia etmiştir.[422]

General Milne tarafından belirlenecek hat ile Yunan-İtalyan işgal sınırı sorunu çözülme sürecine girince, 29 Temmuz 1919 tarihinde Tittoni ile Venizelos gizli bir anlaşma yapmışlardır.[423] Anlaşma ile İtalya; Trablusgarp Savaşında Osmanlı'dan aldığı On İki Ada ile birlikte İzmir ve Bulgaristan'ın Ege Denizi ile bağlantısını

---

[418] **Evening Star,** 18 Temmuz 1919.

[419] **New-York Tribune,** 18 Temmuz 1919. *New-York Tribune* gazetesi, iki işgalci güç arasına bir hat oluşturulması ile Yunanlıların buradaki kuvvetlerini azaltacağını yazmıştır. Söz konusu hattın kuşkusuz kalıcı olmayacağı ancak Yunanlılar ve İtalyanlarca kontrol altına alınacak olan nüfus bölgelerini belirleyeceği açıklanmıştır. (**New-York Tribune,** 17 Temuz 1919.)

[420] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. VII, 763.72119/5955 HD-10 18 July 1919, s.193. Alınan kararlar arasında Türk Hükümetine de Yunan ve İtalyan kuvvetlerinin artık ilerlemeyeceğinin *Müttefik* kontrolü altında olduğunu, güvenliğin Mütareke koşullarınca sağlanacağını, Commanderin-Chief tarafından belirlenecek noktada silahlarını bırakacağını ve belirlenen bu sınırın Paris'in nihai sınırı olmadığı bildirilmesi kararlaştırılmıştır.

[421] **New-York Tribune,** 21 Temmuz 1919.

[422] **Evening Star,** 21 Temmuz 1919.

[423] Helmreich, **age.,** s. 125.

kesmeyi hedefleyen tüm Yunan iddialarını kabul etmiştir.[424] Anadolu'daki işgal sınırı Menderes Nehri olarak belirlenmiş ve nehrin güneyinde kalan bölge İtalya'ya bırakılmıştır.[425] İtalya, Selçuk'a doğru ilerlememe karşılığında, İzmir Limanını kullanmayı[426] ve bazı İtalyan ürünleri için gümrük ödememeyi de Yunanlılara kabul ettirmiştir.[427]

Evening Star gazetesinde *Paul Scott Mowrer,* Yunan-İtalyan anlaşmasının dünya ve Amerikan siyasetine etkilerini değerledirdiği bir makale kaleme almıştır. *Mowrer,* Başkan Wilson'un, Bulgaristan konusundaki hassasiyeti doğrultusunda Amerikan menfaatlerinin Trakya'da olduğunu ancak İtalyanların hâlihazırda Balkanlardaki Yunan taleplerini kabul ettiğini aktarmıştır. Venizelos'un, İtalyanların Balkanlardaki isteklerini kabul edişiyle Amerikan çıkarlarının zarar göreceğini belirten *Mowrer,* daha önce övgüyle bahsedilen Tittoni'yi, Yunan-İtalyan anlaşması sonrası her konuyu kabul ettiği gerekçesiyle eleştirmiştir.[428]

Trakya'nın Yunanistan'a verilmesini sevinçle karşılayan *Yunan İddiaları Araştırma Komitesi*, Trakya'nın Bulgaristan'a teslim edilmesi gerektiği fikrini ileri süren Amerikan delegelerini eleştirmiştir. *Komite,* Trakya'daki nüfusun Yunanlılar lehinde olduğunu, Paris'teki Amerikan delegasyonunun, bölgeyi Bulgaristan'a verme girişimlerinin Yunanistan'a yapılacak *"ciddi bir haksızlık"* olacağını belirtmiştir.[429]

Venizelos'un da üye olduğu *Yunan Severler Komitesi* de yayımladığı bildiride *"Yunan iddiaları kesinlikle self-determination ilkesine, insanlığın her görüşüne ve aklı başında politikaya uygun olarak doğrudur"* savını ortaya atmış, Yunan talepleri yerine getirilmediği takdirde *"kaçınılmaz olarak savaş getirecek olan Balkanlar'da"* Yunan halkının barış içinde kalamayacağını açıklamıştır.[430]

Amerika'nın Trakya'da Bulgaristan'ın lehine olan iddiaları *Doğu Sorunu* ile ilgili dönüm noktalarından birini oluşturmaktadır. İzmir'in işgal kararında nüfus

---

[424] Necdet Hayta, **1911'den Günümüze Ege Adaları Sorunu,** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015, s. 130.
[425] **Evening Star**, 7 Ağustos 1919.
[426] **Rock Island Argus,** 18 Ağustos 1919.
[427] Helmreich, **age.,** s. 125.
[428] **Evening Star**, 7 Ağustos 1919.
[429] **The Bennington Evening Banner,** 21 Ağustos 1919.
[430] **The Washington Times,** 20 Ağustos 1919 ve **The Bridgeport Times and Evening Farmer,** 20 Ağustos 1919.

istatistiklerine rağmen işgal kararını onaylayarak kararın en önemli karakteri haline gelen Başkan Wilson, bu karardan dört ay sonra 29 Temmuz 1919 tarihinde bu kez de Yunan-İtalyan anlaşması hakkındaki olumsuz kanaatleri nedeniyle Trakya'daki Yunan taleplerini Bulgaristan lehine bozmayı tercih etmiştir. Bu gelişmelerden hareketle Yunan-İtalyan Antlaşması; Anadolu'da olası bir Amerikan mandası olasılığı ile Batı Anadolu'da devam eden Yunan işgalinin sonuçlarına doğrudan etki yapmıştır. Bu tarihten sonra Amerikan basınında Türk aleyhi yazı ve yorumlar azalmış, Mustafa Kemal Paşa öncülüğünde başlayan harekete yönelik bir sempati havası esmeye başlamıştır. Yunanlılar açısından bakıldığında ise Wilson-Venizelos arasındaki iyi ilişkiler çatırdamış, İzmir ve hinterlandının işgali esnasında Başkan Wilson'un *self-determination* ilkesini umursamayan Başbakan Venizelos, Trakya meselesinde bu ilkeye sarılmıştır. Ayrıca Yunan-İtalyan anlaşması hükümleri gereği Aydın, Büyük Menderes Vadisi ve Kuşadası İtalyanlarda kalmış, bu da 18 Temmuz'daki sınırları belirleyen anlaşma ile tezat oluşturmuştur. Anlaşmada her iki tarafın işgaline meşruluk kazandırmanın yanında Yunan talepleri ilk kez yazılı bir anlaşmaya girmiş, İtalya için ise *Müttefiklerden* izin almadan yapılan işgaller tanınmıştır. Daha sonraki süreçte bu gelişmeler özellikle Fransa-İngiltere olmak üzere *Müttefikler* arasında gerilime sebep olacaktır. Amerikan basını, Yunanlılar ile İtalyanlar arasında imzalanan antlaşmaya, Yunan lobisinin etkisiyle mesafeli yaklaşmıştır. Yunan propagandasının önemli üyeleri STK'lar antlaşmayı olumlu karşılamış, Beyaz Saraya yakın kaynaklar ise antlaşmayı eleştirmişlerdir.

Onlar Konseyi'nin görevlendirmesiyle Ağustos başında İzmir'e gelen *General Milne*[431] Türkler ile Yunanlılar arasındaki duruma yönelik yaptığı incelemeler sonrası 2 Ekim 1919 tarihli bir raporu *Onlar Konseyi'ne* sunmuştur. Raporda, Türkler ile Yunanlılar savaş halinde olduğu, Türklerin çetelerden kurulu güçlerle savaşı sürdürdüğü, Yunanlıların Türklere ait olması gereken yerlere ilerlediği ve Yunanlıların ilerlemeleri durumunda Türk kuvvetlerinin direnişiyle karşılaşacakları

[431] Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.II,** Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1991, s.192. General Milne, İzmir'e gelmeden önce görevlendirdiği General Henry ile bir ön çalışma ve inceleme de yaptırmıştır.

belirtilmiştir. Yunanlıların birkaç ufak düzeltmeyle oldukları yerde kalmasını sağlayarak çatışmaların önlenebileceğini aktarmıştır.[432]

7 Ekim 1919 tarihinde *General Milne'nin* önerileri *Onlar Konseyi'nce* tartışılmış, raporda Türkler ile Yunanlılar arasında kurulması teklif edilen hat prensip olarak kabul edilmiştir. Yunan işgal bölgesinin güney sınırı kuzeye çekilerek bu bölgeye İngiliz, Fransız ve Yunanlılardan kurulu bir kuvvet gönderilmesi kararlaştırılmıştır.[433] *General Milne, Onlar Konseyi'nin* kararını hem Türklere hem Yunanlılara bildirmiş ve iki tarafın da hattın 3 km gerisine çekilmelerini emretmiştir. Ancak Yunanlılar, *Milne'nin* uyarılarına rağmen belirlenen hatta çekilmeyerek Tire, Ödemiş, Keles ve Marmara Gölü istikametlerinde saldırılarna devam etmiş, Türk güçlerinin karşılık vermesiyle de çatışmalar meydana gelmiştir.[434]

Amerikan basını, Yunanlılar ile Türkler arasında çatışmalar yaşandığını aktarmaktadır. Örneğin *New-York Tribune, Milne Hattına* aykırı hareket eden

---

[432] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. VIII, 180.03501/66 HD-66, 7 October 1919, s.531. General Milne Yunan işgalinin şu şekilde genişletilmesini önermiştir. Ayvalık'ın 7 kilometre Kuzeydoğusundaki deniz kıyısı Osmanlar'dan başlayarak Yaylacık ve Akmaz Dağları sırtlarından Döşeme Köyüne kadar Batı-Doğu yönlü bir hat, buradan Ürgüt Dere il Menteşe Deresi arasından Bakır Çayının batısından Fuğlacık ve Srıtaş köylerine doğru Kuzey-Güney yönlü bir hat, buradan hafif güneybatı yönlü devam ederek Ürpek Kaya, Karasili, Yenice, Tepecik, Tatarköy, Yeni Çiftlik, Papazlı, Belen Dağı, Marmara Gölü güney batısından Kestelli ve Yarışlı köylerinden dik bir hat ile Bucak ve Çaylı köylerinin batısından Bademiye'ye oradan da Musluk Dere'nin doğusundan dik bir hat ile Büyük Menderes Nehrinin kuzeyinden Küçük Menderes'in döküldüğü yerin kuzeyinde İzmir Sancağının güney sınırın kadar. General Milne, Soma-Akhisar Demiryolunun doğusundan geçecek bir işgal bölgesinin Türk-Yunan temasına neden olacağından hareketle Yunanlıların işgalini genişleteceği bölgeyi Soma-Akhisar Demiryolunun batı kısmından geçirmeye özen göstermiştir.

[433] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. VIII, 180.03501/66 HD-66, 7 October 1919, s. 512-517. Görüşmelerde, genel olarak Yunanlıların işgal ettikleri bölgelerde kalması ya da İzmir sancağına kadar geri çekilmeleri ve 18 Temmuz tarihli İtalyan-Yunan sınırı genelinde düzenlemeye ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir. *Müttefikler,* Yunanlıların İzmir Sancağı güneyinde geri çekilmesi durumunda boşalacak bölgelerde tehlikeli bir şekilde İtalyan ilerlemesine sebep olacağını iddia ederek bu tarz bir risk yerine İngiliz ve Fransızlardan oluşturulacak bir gücün boşalacak bölgeye yerleştirilmesini teklif etmişlerdir. İtalyanlar ise bu çeşit bir tampon bölge konusunun 18 Temmuz anlaşmasında mevcut olmadığını ve 18 Temmuz anlaşmasının İtalya ile Yunanistan arasındaki sınırı belirleyen bir anlaşma olmasından hareketle birinin boşalttığı bölgeyi diğerinin doldurmasının doğal olduğunu, ayrıca tampon bölgenin (kurulacaksa) işgalinde bir İtalyan birliğinin de bulunması gerektiğini savunmuştur. İtalya'nın bu çıkışı Küçük Asya işgalinin Konsey tarafından onaylanmadığına yönelik muhalefetle karşılaşmış ancak İtalyanlar işgalini Konsey adına yaptığını savunmuştur. (**FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. VIII, 180.03501/66 HD-66, 7 October 1919, s. 512-517.) General Milne, Onlar Konseyi'nin kararını 3 Kasım tarihinde Harbiye Nazırı Cemal Paşaya bildirmiştir. Milne Hattı dışında, Müttefik kuvvetlerin (İngiliz, Fransız ve Yunan) Aydın ile Büyük Menderes arasındaki bölgeyi işgal edeceğini, bu işgal bölgesinin 3 km doğusuna Türk kuvvetlerinin çekilmesini ve bunun 13 Kasım'dan itibaren tatbik edileceğini bildirmiştir.

[434] Gnkur ATASE Bşk.lığı, **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi II.Kısım**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1965, s.121-126. Milne bu ilerlemelere herhangi bir müdahalede bulunmamış ancak raporunda özellikle *Milne Hattı* dışında bulunan Soma-Akhisar Demiryolunun kuzeybatısında Soma yakınlarındaki Yunan ilerleyişi *Onlar Konseyi'nin* dikkatini çekmiştir.

Yunanlılar nedeniyle İzmir'deki durumun gergin olduğunu, Türkler (*Kuva-yı Milliye*) ile Yunanlılar arasında çatışmalar yaşandığını, Türk kuvvetlerinin Ödemiş hattının kuzeyinde yoğunlaştığını aktarmıştır.[435] *The Sun* ise Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki *"başıbozuk askerlerin"* Yunan hatlarına yaptığı saldırıların, Atina basınınca gayri resmi savaş ilanı olarak algılandığını duyurmuştur.[436]

Yunanlılar *Milne Hattıyla* kendilerine verilen bölgeyi elde tutmak, Türkler ise daha fazla Yunan ilerleyişine engel olmak için karşılıklı çatışmalara girmişlerdir. Çatışmalar, 1919 Aralık - 1920 Ocak arasında Soma ve Akhisar hattında yoğunlaşmış, muharebe bölgeleri sürekli el değiştirmiş ve Yunan ilerleyişi ancak 1920 Mart ayında Bozdağ'da Türkler tarafından durdurulabilmiştir.[437] Amerikan basını, *Milne Hattını* hiçe sayarak ilerleyen Yunanlılar nedeniyle Batı Anadolu'da karşılıklı çatışmalar yaşandığını aktarmış ancak *Onlar Konseyi'nin* emirlerini dinlemeyen Yunanlıları desteklemeye devam etmiştir.

Batı Anadolu'da İtalyanlar tarafından gerçekleştirilen işgaller, İzmir'in işgali gölgesinde kalmış, ancak İstanbul Hükümetinin, Söke'nin İtalyanlarca işgalini protesto etmesi Amerikan basının İtalyan işgaline de yer vermesini sağlamıştır. İtalyanların Batı Anadolu'da gerçekleştirdiği işgalleri, Yunanlılar lehine verilen İzmir kararına bağlaması Amerikan basınınca fazlasıyla eleştirilmiştir. Ayrıca gizli Anlaşmalar konusundaki İtalyan tutumu Amerikan siyasi görüşü doğrultusunda haksız bulunmuştur.

2.2.2. İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu

Paris'te *Onlar Konseyi'nin* 18 Temmuz 1919 tarihli oturumunda Tittoni-Venizelos anlaşmasının detayları görüşülürken işgale uğrayan bölgelerdeki üçüncü ve asıl aktör konumundaki Türkler adına Şeyhülislam Sadrazam Vekili Sabri Efendinin Paris'e gönderdiği bir mektup tartışılmıştır. Şeyhülislam Sadrazam Vekili Sabri Efendinin 16 Temmuz 1919 tarihli mektubunda; Türk çoğunluğun olduğu İzmir ve Aydın Vilayetinde Yunanlıların yaptığı cinayetlerden, vahşetlerden ve tecavüzlerden bahsedilerek yaşanan olayların aydınlatılması maksadıyla ivedilikle bir

---

[435] **New-York Tribune,** 31 Ekim 1919.
[436] **The Sun,** 31 Ekim 1919.
[437] **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi II. Kısım,** s. 132-133.

araştırma komisyonunun kurulması talep edilmiştir.[438] *The Washingon Post* gazetesi Sabri Efendinin girişimlerinin olumlu sonuçlanabileceğini ancak *Onlar Konseyi'nin* vahşet, soykırım gibi kelimeleri telaffuz etmek istemediğini aktarmaktadır.[439] Türklerin Hristiyanları katlettiğine dair söylemi işgal nedeni olarak gösteren *Müttefiklerin*, söz konusu Türkler olunca temkinli yaklaşmasının sebebinin 1915 Olayları sonrası oluşan algı kaynaklı olduğunu söyleyebiliriz.

Onlar Konseyi yaptığı görüşmeler neticesinde oy hakkı ve bulgular hakkında takdir hakkı bulunmayan bir Yunan temsilcinin de bulunduğu *İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu'nun* kurulmasına karar vermiştir. *İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu'ndan*, İzmir'in işgali ve sonrasında Ayvalık, Aydın ve hinterlandında Yunan kuvvetlerince gerçekleştirilen olayların sorumlularını belirlemesi ve bunların ivedilikle *Onlar Konseyi'ne* bildirilmesi istenmiştir.[440]

İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu'nun kurulması ile birlikte Amerikan gazetelerinde İzmir'in işgal edildiği gün yaşanan olaylar ile ilgili bir görgü tanığına ait röportaj yayınlanmıştır. Görgü tanığı, Türk otoritelerinin Türk Kuvvetlerine kışlalarında kalmaları yönünde verdiği emrin uygulandığını ancak Yunan ordularının söz konusu kışlalara girerek subayları topladığını söylemiştir. Yunanlıların, *"Zito Venizelos"* şeklinde bağırmayanları vurduklarını, Türk askerlerinin Yunan gemisine götürülerek gemideki ahırlara kapatıldığını, Türklerin parmaklarındaki yüzüklerin Yunanlılarca alındığını, evlerin yağmalandığını ve kadınların tüm mücevherlerinin çalındığını aktarmıştır. Ayrıca Türklerin, Yunanlıların saldırılarından sonra karşılık verdiğini ancak yerli Rumların, Yunan kuvvetlerine katıldığını ve *Müttefik* kuvvetlerin yaşananlara müdahele etmediğini söylemiştir.[441] *Harrisburg Telegraph* Yunanlıların yaptığı vahşet ve cinayetlerin İngiltere tarafından da tasvip edilmediğini

---

[438] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. VII, 763.72119/5955 HD-10, 18 July 1919, s.200-201.
[439] **The Washington Post,** 20 Temmuz 1919.
[440] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. VII, 763.72119/6088 HD-13, 21 July 1919, s.264. Komisyon; Amerika adına Amiral Bristol, Fransa adına General Bunoust, İtalya adına Dallolio, İngiltere adına General Hare ve Yunanistan adına ise Albay Mazarakis'ten oluşmuştur. **(New-York Tribune,** 15 Ağustos 1919)
[441] **Grand Forks Herald,** 30 Temmuz 1919, **New- York Tribune,** 30 Temmuz 1919 ve **Evening Star,** 30 Temmuz 1919.

yazmıştır.[442] *"Güvenilir bir gazeteci"* olarak aktarılan görgü tanığının İngiliz yazar Marmaduke Pickhall[443] olduğu *The Washington Post* tarafından açıklanmıştır.[444]

Yunan lobisini destekleyen gazeteler ise Anadolu'da Ermenilere yapılanların görgü tanığı olduğu iddia edilen *Yakın Doğu'da Amerikan Yardım Komitesi* üyesi *George White'a* ait bir mektubu yayınlamıştır. *White,* Türklerin de Yunanlılar kadar acımasız olduğunu, Türk cinayetlerinden en acımasızının *"Türk Hamamı Silahı"* olarak adlandırılan bir yöntem olduğunu aktarmaktadır. Türk Hamamına sokulan mağdurların, daha sonra Anadolu kışının sert ikliminde yarı çıplak şekilde dört saat dışarıda bekletildiklerini ve bu uygulama sonunda insanların zatürree, tifo gibi hastalıklardan ölüme terk edildiklerini iddia etmiştir.[445] Aynı haber fazla sayıda gazete tarafından Araştırma Heyetinin faaliyeti süresince kamuoyuna servis edilmiştir.

İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu, 11 Ağustos 1919 tarihinde Amiral Bristol'ün İstanbul'a gelmesiyle toplanmış ve çalışmalarına 12 Ağustos'ta başlamıştır.[446]

Komsiyon, çalışmalarına başlar başlamaz özellikle cumhuriyetçi gazeteler *Komisyon'un* faaliyetlerini yakından takip etmiştir. *Norwich Bulletin* gazetesi 19 Ağustos 1919 tarihli sayısında İzmir'de yaşanan olaylara Amerika'nın tepkisini göstermesi açısından son derece kıymetlidir. *"Amerika İzmir Katliamını Anlatıyor"* başlığıyla yayınlanan haberde *"Mayıs ayında birkaç Yunanlı öldürüldü, ancak çok daha fazla Türk... Yunan askerleri öldürüldü ancak Türklerin katledilmesi çok daha ciddiydi"* tespiti yapılmıştır. Kayıplarla ilgili herhangi bir hesaplama yapılmadığı ancak Amerikan vatandaşlarının yaşananları gördüğü belirtilmiştir. *"Saygın Amerikalılar, askerlerin (Türklerin) öldürüldüğünü ve bedenlerinin denize atıldığını gördü, elleri havada teslim olmuş olanların bile! Fes Yunan askeri için bir hedefti!".*

---

[442] **Harrisburg Telegraph,** 5 Ağustos 1919.

[443] Kuran-ı Kerimi İngilizce'den Türkçe'ye *"The Meaning of the Glorious Koran"* ismiyle tercüme eden İngiliz islam yazarıdır. Londra'da Ocak 1914'te kurulan Anglo-Ottoman Society'nin aktif üyesi olan Pickthall, I. Dünya Savaşı boyunca Türk dostu İngilizler ve Hindistanlı müslümanlarla birlikte Osmanlı Devleti'nin parçalanmasını önlemeye yönelik siyasî çalışmalara katılmıştır. (https://islamansiklopedisi.org.tr/pickthall-marmaduke-william Erişim Tarihi. 21 Aralık 2020.)

[444] **The Washington Post**, 10 Ağustos 1919.

[445] **The New York Times,** 10 Ağustos 1919, **The Washington Times,** 12-13 Ağustos 1919 ve **East Oregonian,** 12 Ağustos 1919.

[446] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. VII, 180.03501/31 HD-31, 14 Agust 1919, s. 693.

Gazete, Amerikalıların Türklerle savaş halinde olmaması nedeniyle sadece olayların içinde kalan Amerikan Konsolosluğunun korunması için yirmi askerin karaya çıkarıldığını açıklamıştır. Yunanlıların karaya ayak bastığı andan sonra birkaç Yunan askerinin öldüğü, bunun üzerine Yunan kuvvetlerinin uzun süre rasgele ateş ettiği belirtilmiştir. İşgalin sadece askeri nitelik taşıyacağı, siyasi ve dini ilişkilere müdahale etmeyeceği açıklanmasına rağmen, valinin de aralarında bulunduğu yüksek devlet görevlilerinin elleri havada silah zoruyla rıhtıma yürütüldüğü, yağmanın tüm gece sürdüğü, silah dağıtılan Rum kadın ve çocukların da ateş edenlere katıldığı belirtilmiştir.[447] Haberde ayrıntısıyla verilen bilgilerin işgal günü yaşananlarla birebir örtüştüğü dikkate değerdir. Amerikan askerlerinin yaşanan olaylara müdahale amacıyla herhangi bir eylemi olmadığı sadece kendi vatandaşını korumak amacıyla harekete geçtiği görülmektedir. Asıl dikkat çekici olan, işgalin ilk günlerinde herhangi bir görgü tanığına ait haber yapmayan cumhuriyetçi gazetelerin *İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu* oluşturulduktan hemen sonra bu tarz haberlere yer vermesinin asıl nedeni Yunanlıların, Amerika'nın Balkan politikasını sekteye uğratacak şekilde İtalyanlar ile anlaşması olabilir.

Norwich Bulletin gazetesinin 27 Ağustos 1919 tarihli sayısında *"Yunanlılar Aklandı"* başlığıyla aktardığı haberde ise Yunanlılar aleyhindeki iddiaların *Yunan Dostları Komitesi* delegeleri tarafından iyi karşılanmadığı ve İzmir'deki Yunan kuvvetlerine atılan bir iftira olarak değerlendirildiği yazılmıştır. Delegeler, görgü tanığı ifadelerinin *Associated Press, United Press* ya da başka bir yabancı kaynaktan gelmemesi nedeniyle şüpheli bir karaktere sahip olduğunu ve haberin asıl amacının Amerikan kamuoyunun Yunanlılara olan geleneksel sempatisini ortadan kaldırmak amacıyla Yunan düşmanlarınca üretildiğini iddia etmiştir.[448]

Komisyon raporu hazırlanırken Amerikan basınında bir haber oldukça dikkat çekicidir. Türklerin, 1915 Olaylarında vahşet yaptığı söyleminin en büyük savunucusu eski Amerikan Büyükelçisi Henry Morgentau ile Haham Başı Haim Nahum Efendinin Paris'te bir takım görüşmeler gerçekleştirdiğine yönelik haberdir. Rapor yayınlanmadan önce bu buluşmanın içeriği hakkında herhangi bir bilgi

---

[447] **Norwich Bulletin,** 19 Ağustos 1919.
[448] **Norwich Bulletin**, 27 Ağustos 1919.

aktarılmamıştır.[449] Nahum Efendinin bu ziyaretinin nedenlerinden birinin *Komisyon* raporuna yönelik olabileceği değerlendirilebilir. Nitekim Eylül ayı içinde *The Sun* gazetesi Türklerin, *Komisyonun* oturumlarını yakından takip ettiğini[450] ve Türk Hükümeti'nin, araştırma sonuçlarında Türk çıkarlarının dikkate alıp almayacağını Paris'e sorduğunu açıklamıştır.[451]

İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu, tanıkları, yaşanan olaylarda yaralanmış olanları dinleyerek yapılan aşırılıkları tespit etmenin yanında maddi zararları da tespit etmeye çalışmış, 15 Mayıs 1919 günü ve daha sonraki günler yaşanan olaylara sebebiyet verdiği düşünülen herkesi dinlemiştir. Bu kapsamda Yunan Yüksek Komiseri *Stergiadis* ve *Müttefik* komutanı Fitzmaurice'i de dinleyen *Komisyon,* yaşanan olaylarda sadece kişisel sorumluları değil aynı zamanda Yunan Hükümetinin sorumluluklarını da tespit etmeye çalışmıştır. [452] *Komisyon*; İstanbul, İzmir, Aydın, Ödemiş, Menemen, Manisa ve Ayvalık'ta yaptığı incelemelerde kırk altı görüşme gerçekleştirmiş,[453] 175 tanık dinlemiş,[454] yaptığı tetkikler sonucunda hazırladığı raporu 14 Ekim'de Paris'e göndermiştir.[455] *The Sun* ve *Norwich Bulettin* gazeteleri Komisyonun raporu henüz Paris'te tartışılmadan önce yaşanan olaylardan Yunanlıların (Rumları) sorumlu olduğuna yönelik oy birliği ile alınmış bir karar olduğunu okuyucularına duyurmuşlardır. Raporun, Yunanlılarda heyecana neden olduğu ve İzmir'deki askeri işgalin sona erdirilerek bir an önce şehri terk etmeye eğilimli oldukları yazılmıştır.[456] Bu söylentiler üzerine *Yunan Dostları Komitesi* yaptığı açıklama ile Yunanistan'ın İzmir'i boşaltması için hiçbir sebep olmadığını açıklamıştır.[457]

İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu raporu incelendiğinde, Aydın vilayetinde Hristiyanların katliama uğramadığı, emniyetlerini tehlikeye sokacak ve

---

[449] **New-York Tribune,** 10 Ekim 1919.
[450] **The Sun,** 10 Eylül 1919.
[451] **The Sun,** 27 Eylül 1919.
[452] Ediz, **age.,** s. 205.
[453] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. IX, 180.03501/87 HD-87, 8 November 1919, s.46.
[454] Smith, **age.,** s . 166. Komisyon; İstanbul, İzmir, Aydın, Ödemiş, Menemen, Manisa ve Ayvalık'ta yaptığı incelemelerde 46 görüşme gerçekleştirmiştir. (**FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. IX, 180.03501/87 HD-87, 8 November 1919, s. 46.)
[455] Metin Ayışığı, **Kurtuluş Savaşı Sırasında Türkiye'ye Gelen Amerikan Heyetleri,** Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2004, s. s. 64.
[456] **The Sun,** 29 Ekim 1919 ve **Norwich Bulletin,** 29 Ekim 1919.
[457] **The Evening World,** 4 Kasım 1919.

bu nedenle işgali gerektirecek bir durumun söz konusu olmadığı belirlenmiştir. İzmir vilayeti ile İzmir tabyalarının *Mondros Mütarekesi'nin* yedinci maddesine göre de işgal edilemeyeceği tespit edilmiştir. *Komisyon,* 14 Mayıs 1919 gecesi Yahudi mezarlığında toplanan Türklerin sadece Yunanlılardan fazla olduklarını ispat için toplandığını bunun kesinlikle mukavemet olarak değerlendiremeyeceğini, Türk makamları tarafından işgale mukavemet gösterilmediğini belirtmiştir. *Komisyon,* çıkarma esnasında *Bişhop Chrysostomos* tarafından yapılan takdis töreninin halkı kışkırttığını, ilk kurşunun kim tarafından atıldığının tespit edilemediğini, Yunan kuvvetlerinin yaylım ateşiyle karşılık verdiğini belirttikten sonra ilk günkü Yunan kayıplarının 50 ölü ve 80 yaralı olduğunu ancak Türk kayıplarının 300-400 ölü ve yaralıya ulaştığını belirlemiştir. Raporda münferit gerçekleşen olaylar ile ilgili tespitlerin dışında Aydın'ın iki kez işgal edildiğini ve buradaki zayiatın Yunanlılar adına 1500-2000, Türkler adına ise 1200-1500 civarında olduğu belirtilmiştir. Sonuç olarak *Komisyon*, işgale sebep verecek bir durumun söz konusu olmadığını aksine işgal sonrası Yunanlılar ile Türkler arasında yaşanan çatışmaların durumun kötüleşmesine sebep olduğunu tespit etmiştir. *Onlar Konseyi'nin* yanlış bilgiler nedeniyle hatalı yönlendirildiği, Yunanlıların işgal gününde yetersiz önlem aldığı, yaşanan olayların dini nefretten kaynaklandığı ve işgalin bir uygarlık görevinden çıkarak bir nevi haçlı seferine dönüştüğü dile getirilmiştir. *Komisyon Raporu,* 8 Kasım'da Paris'te tartışılmaya başlanmış, rapor hakkında Başbakan Venizelos'un savunması istenmiştir. Görüşmeler boyunca İngilizler, Venizelos yanlısı bir tutum sergilemiş, işgal gerekçesini haksız bulan *Komisyonu* eleştiren Eyre Crowe, *Komisyonun* bu tarz bir görevi olmadığını savunmuştur.[458]

The Chattanooga News ve *The Washington Post* gazeteleri Venizelos'un, rapordaki tüm iddiaları reddederek ilk gün yaşananları savunduğunu, Türklerin katliama uğradığı tezinin doğru olmadığını, tanıkların ifadesi alınırken Yunanlıların

---

[458] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. IX, 180.03501/87 HD-87, 8 November 1919, s.45. *İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu,* Yunan kuvvetleri yerine Müttefiklerden kurulacak bir kuvvetin bölgeye yerleştirilmesini, nüfus çoğunluğunun Ayvalık ve İzmir hariç Türklerde olduğunun unutulmaması şartıyla Yunan işgalinin ancak bölgenin Yunanistan'a kesin olarak verilmesi (ilhakı) durumunda devam ettirilmesini önermiştir. Clemenceau, Venizelos'a Müttefiklerin yardımı olmadan işgali devam ettirebilme ihtimalini sormuş, Venizelos ise işgalin mevcut haliyle devam ettirilmesine karar verilecekse Yunanistan'ın finansal desteğe ihtiyacı olduğunu söylemiştir. Venizelos askeri anlamda sıkıntı olmadığını belirterek 12 tümenlik Yunan ordusunun Mustafa Kemal'in 70.000 bin kişilik eğitimsiz askerinden korkmadığını söylemiştir. (**FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. IX, 180.03501/87 HD-87, 8 November 1919, s.36-71.)

kendini savunacak ortamı bulamadıklarını aktardığını belirtmiştir.[459] *The Washington Post,* raporun sonucundaki tespitlerle ilgili hiçbir önyargı olmadan Yunanlıların işgale devam edeceğinin kararlaştırıldığını duyurmuştur.[460]

Onlar Konseyi, bölgenin geleceğine yönelik kesin karar vermemekle birlikte yaşanan olayların sorumlusu olarak bazı Yunan otoriteleri/komutanlarını görmüş, Yunan yetkilerinin bir kez daha bu tarz olayların yaşanmayacağını garanti etmesi üzerine İzmir ve Aydın Vilayetinde *geçici* Yunan işgalinin devamına karar vermiştir.[461] *The Evening World, Onlar Konseyi'nin* Yunanlılara geçici Yunan işgaline devam etmesini iletiklerini açıklamıştır.[462]

Başbakan Venizelos, bu gelişme üzerine 16 Kasım'da Amerikan basınına bir röportaj vermiştir. Venizelos, 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'de yaşanan olaylarla ilgili olarak, Yunan kuvvetlerinin karaya çıktığı anda Türklerin ve Yunanfobiklerin pencerelerden ateş ettiğini, Türklerin işgale karşı protesto gösterileri düzenlediklerini, hapishaneleri açtıklarını, silahlandırılan yüzlerce suçlunun serbest bırakılarak şehri yağmalamaya başladığını ancak her şeye rağmen şehrin düzeninin iki gün sonra kurulduğunu söylemiştir. *Üçler Konseyi* tarafından İzmir'i işgal etmeleri istendiğinde *geçici* işgalden bahsedilmediğini, işgal görevinin jandarmalık yapmaktan ibaret olsaydı daha büyük bir ulusun çağrılmış olacağını belirtmiştir. Venizelos, İzmir için herhangi bir görev talep etmediklerini sadece üç bin yıldır Yunan olan evlerine girmek istediklerini söylemiştir. Venizelos, Yunan-İtalyan anlaşmasına atıfta bulunarak *"Başkan Wilson, Trakya meselesinde benimle aynı görüşte olmamasına rağmen, self-determination ilkesine göre İzmir konusunda benim gibi düşündüğünden eminim"* diyerek, Başkan Wilson'a çağrıda bulunmayı unutmamıştır. Venizelos, sözlerini "*Barış konferansının Türkleri Avrupa'dan atma başarısızlığı barışın iflası anlamına gelecektir… Onlar Konseyi'ne, raporda bulunan bulguların boş ve geçersiz sayılması gerektiğini ve başka bir soruşturma yapılabileceğini düşünmesini istedim…*" sözleriyle sonlandırmıştır.[463] *Yunan Dostları Komitesi* başkan yardımcısı *N.J.Cassavetes'in The New York Herald*

---

[459] **The Chattanooga News,** 8 Kasım 1919 ve **The Washington Post,** 9 Kasım 1919.
[460] **The Washington Post,** 11 Kasım 1919.
[461] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. IX, 180.03501/90 HD-90, 12 November 1919**,** s.123-133.
[462] **The Evening World,** 12 Kasım 1919.
[463] **The Sun,** 16 Kasım 1919 ve **Chicago Tribune,** 16 Kasım 1919.

gazetesine yaptığı açıklamada Yunan kuvvetlerinin kendilerini savunduğunu, yaşanan olaylarda hem Türk hem Yunan 500 kişinin öldüğünü buna karşılık Aydın *isyanında* Türklerin 4 bin kişiyi öldürdüğünü iddia etmiştir.[464]

Onlar Konseyi'nin kararını öğrenen Başbakan Venizelos, işgalin geçici mahiyette oluşunu protesto etmiştir. Türklerin yenildiklerinin kendilerine hatırlatılması gerektiğini, *Onlar Konseyi'nin* Yunan iddialarını bildiğini ve uzun tartışmalar sonunda Yunan kuvvetlerinin İzmir'in işgali için görevlendirildiğini, bu konunun *Onlar Konseyi'nce* hatırlanarak Yunan halkı için en doğru kararın verileceğine inandığını söylemiştir.[465]

Amerikan basını barış konferansının bir kez daha işgalin geçici olduğunu Venizelos'a aktardığını duyurmuş,[466] Venizelos aynı gün Atina'da Yunan Meclisini toplayarak İzmir ve Anadolu'daki durum ile ilgili verilen gensoruyu tartışmıştır.[467]

Venizelos'un, işgalin türü ile ilgili itirazları yersizdir çünkü *Konsey* Yunanlılara *"birkaç bölük asker ile soydaşlarını korumak"* amacıyla İzmir'e çıkmasına izin vermiştir. Amerikan basınında da işgalin geçici mahiyette oluşu işgalin ilk günlerinde işlenmiş ve kalıcı işgalin Yunanlıların en büyük hayali olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Amerika'nın işgali sadece gayrimüslim toplumun korunması amacıyla değerlendirdiği açıklanmıştır. Örneğin *The Sun* gazetesi 17 Mayıs 1919 tarihli sayısında şu satırlara yer vermiştir.

> *"İzmir'in kalıcı işgali kuşkusuz Yunanlıların en büyük rüyalarından birinin gerçekleşmesi olacaktır… Bugüne kadar, Yunan işgalinin geçici olmaktan daha çok kalıcı olduğuna işaret eden hiçbir şey yok, ancak İzmir'e askerlerin iniş haberlerinin Atina'da "en büyük coşku"ile karşılandığı bildirildi."*[468]

---

[464] **The New York Herald,** 4 Ocak 1920.
[465] **FRUS,** The Paris Peace Conference 1919, Vol. IX, 180.03501/88 HD-88, 18 November 1919, s.218-219.
[466] **The Evening World,** 18 Kasım 1919.
[467] **New-York Tribune,** 18 Kasım 1919.
[468] **The Sun,** 17 Mayıs 1919.

İşgalin ilk günü Yunan işgal komutanı Zafirios'nun bildirisinde de Paris'in nihai kararı beklenmeden işgalin "*gayrimüslim nüfusu korumak için"* yapıldığı aktarılmaktadır.[469]

Onlar Konseyi, İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu raporuna rağmen *geçici* işgalin devamına karar vermiş ve Türkler ile Yunanlılar arasında kaçınılmaz olan çarpışmaları göz ardı etmiştir. *South Bend News-Times* gazetesine röportaj veren *Prof. Edgar J. Fisher,* işgalin devam etmesi durumunda Konya bölgesinde bulunan İtalyanlar ile İzmir'in doğu bölgesinde ilerleyen Yunanlıların karşı karşıya gelerek yeni bir savaşa neden olabileceği öngörüsünde bulunmuştur.[470]

Yakın Doğu Sorunu ile ilgili haberleri ile tanınan *Simonds, Komisyon* raporu sonrası Anadolu, manda ve Türkiye konulu bir makale kaleme almıştır. *Simonds, Paris Konferansı'nın* desteğiyle Yunanlıların, Türklerle savaşmaya kışkırtıldığını ve Paris tarafından *"kendini yönetme kabiliyetinden yoksun"* oldukları gerekçesiyle hesaba katılmayan 8 milyon Türkün savaşma yeteneğine sahip olduğunu gösterdiğini ve topraklarının işgaline sonsuza dek direneceklerini dile getirmiştir. *Simonds,* Yunanlılara göre kısmen Türklerce nefret beslenmeyen İtalya'nın da Avrupa, Ege Adaları ve Anadolu kıyısında Yunanlıların rolünü benimsediği anda darbe alacaklarını, Paris'in zaten sorunlu olan Yakın Doğu'ya İtalyanları da sokarak bölgenin tamamen karmaşık bir hale geleceğini savunmuş ve Paris'in *Doğu Sorunu'nu* çözmede başarısız kaldığını iddia etmiştir.[471] *Simonds'un* bu tespiti son derece önemlidir çünkü Amerikan basınında ilk defa Türkler de bir millet olarak kabul edilmiş, ortak bir mukavemet gösterebilecek bir güç olduklarının altı çizilmiştir. Türklere karşı olan bakış açısının Mustafa Kemal Paşa önderliğinde başlayan Milli Mücadele hareketinin değiştirdiğini söyleyebiliriz.

Paris'te *geçici* işgalin devamına karar verilmesi sonrası Yunan orduları *Milne Hattı* yönünde saldırıya geçmiştir. Amerikan basınında özellikle demokrat gazeteler tarafından aktarılan haberlerde Yunanlıların 21-22 Kasım tarihlerinde *Milne Hattında* başlattığı ileri harekâtta Türklerin 100 ölü ve 200 yaralı verdiğini açıklamışlardır. Türk kuvvetlerinin sayı bakımından dört kat üstün olduğunu, Yunan

---

[469] **South Bend News-Times,** 18 Mayıs 1919.
[470] **South Bend News-Times,** 20 Kasım 1919.
[471] **Evening Star,** 22 Kasım 1919.

askerlerinin süngü takarak savaştığını hatta yaralı olan bir topçu askerinin Türklerin eline geçmemek için intihar ettiğini yazmıştır.[472] Bir hafta sonra bağımsız *Rock Island Argus* gazetesi Yunanlıların, Milne tarafından belirlenen hattın işgalini tamamladığını duyurmuştur.[473]

Müttefik İşgal Kuvveti projesi *Müttefikle*r arasındaki tartışmalar ve özellikle Amerikan ve Fransızların asker göndermeyeceği yönündeki görüşü nedeniyle hiçbir zaman oluşturulamamıştır. İngilizlerin, Yunan işgalini *Komisyon* raporuna rağmen haklı göstermeye çalışması üzerine *Onlar Konseyi* Yunanlıları bölgede tek işgal gücü saymıştır.[474]

Araştırma Komisyonu'nun hazırladığı rapor hiçbir zaman yayınlanmamıştır. Herşeye rağmen *Komisyonun* varlığı bile işgalin ilk günü yaşanan olaylarda Türklerin haklılığını duyurması açısından oldukça önemlidir. Yunanistan açısından ise İngilizler dışında diğer *Müttefik* ülkelerin desteği yavaş yavaş kaybedilmeye başlanmış hatta Yunanistan'ın Türkiye'deki varlığı bile sorgulanır hale gelmiştir.[475] Ancak *İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu* raporunun basına sızması üzerine siyasi eğilimine bakılmaksızın tüm gazeteler Yunanlıları haksız bulmuşlardır. Türkler lehine *"gizli tanıklar"* ortaya çıkmış ve Yunanlıların İzmir'in işgalinin ilk gününde katliam yaptığı söylenmiştir. Amerikan kamuoyundaki bu gelişme üzerine Venizelos, Bulgaristan konusunda Başkan Wilson'u üzdüğünü kabul etmiştir. Amerikan basınının, raporun içeriği ile ilgili haberlerde tarafsız davrandığını ancak işgalin devam edilmesi noktasında *Müttefikleri* desteklediği belirtilmelidir.

2.3. Sevres Antlaşması ve İkinci Yunan İleri Harekâtı

Türklere uygulanacak barış şartlarını doğrudan ilgilendiren 1919 yılındaki en önemli gelişme Amerikan Senatosu'nun, Almanya ile imzalanan Versailles (Versay) Antlaşması'nı 19 Kasım 1919 tarihinde onaylamamasıdır. Cumhuriyetçi Parti'nin hem *Milletler Cemiyeti* hem de Versay Antlaşması aleyhine kampanya başlatması bu kararın alınmasında önemlidir. Versay Antlaşmasının ağır hükümler içermesinin yanında Fransa'nın Almanya'yı ezmek için plan yaptığı kanaati Amerikan görüşünde

---

[472] **The Daily Ardmoriete**, 2 Aralık 1919.
[473] **Rock Island Argus,** 8 Aralık 1919.
[474] Helmreich, **age.,** s. 127-128.
[475] Smith, **age.,** s. 168.

etkili olmuştur. Ayrıca Cumhuriyetçiler, Amerika'nın Milletler Teşkilatına girerek dış politikadaki bağımsızlığını kaybedeceğini ve *Monroe Doktrini'nden*[476] uzaklaşmak zorunda kalacağını ileri sürmüştür. Nihayetinde bu iki belge onay için üç kez Amerikan Senatosuna geldiği halde tasdik için gerekli olan üçte iki çoğunluk sağlanamamış ve Amerika, *Monroe Doktrini'ne* geri dönmüştür. Nitekim Amerika'da Kasım 1920'de yapılan seçimlerde Cumhuriyetçilerin 19 milyon oy alması Amerikan kamuoyunun da *Monreo Doktrini'ne* destek verdiğini göstermiştir.[477] Bu gelişme en çok Ermenistan mandası konusunu etkilemiş ve Amerika'nın *Müttefiklerle* ortak hareket etmek istemediği ortaya çıkmıştır.[478]

2.3.1. Londra Konferansı (12 Şubat – 10 Nisan 1920)

Amerika'nın *Monroe Doktrini'ne* dönüşü barış görüşmelerinden çekileceği izlenimi yaratmış, bu gelişme Fransa ve İngiltere'nin Barış görüşmeleri başlamadan uzlaşması gerektiğini ön plana çıkarmıştır. *Türk Milliyetçilerinin* her an savaş ilan edebileceği endişesi de eklenince Fransa ve İngiltere Aralık 1919'da Londra'da toplanmaya karar vermişlerdir.[479] Londra'daki görüşmelerde Fransa; Yunanistan ve İtalya'nın Anadolu'dan çıkarılmasını, Yunanistan'a İzmir yerine Doğu Trakya'nın verilmesini ayrıca İstanbul'un Türklere bırakılmasını önermiştir.[480] İngiltere ise yerel Yunan nüfusa *"kendini idare"* ve özerklik garantisi sağlanması şartıyla İzmir'in Türk egemenliğine bırakılmasını, İstanbul ve Boğazların Türklerden alınarak uluslararası bir düzene bağlanmasını önermiştir.[481]

Amerikan basını, Aralık ayında toplanan *Müttefiklerin* İstanbul'un geleceği, Boğazların Statüsü ile Yunanistan'a verilecek bölge konularını tartıştığını duyurmuştur. *The Chattanooga News* gazetesinde *Floyd Magriff'un, "Türklerin Dişleri Sökülüyor"* başlıklı makalesinde, Osmanlı Devleti'nin geleceğinin İngiliz ve

---

[476] 1817 yılında Amerikan Başkanı seçilen James Monroe'nun 1823 yılında Kongre'de yaptığı konuşmadır. Doktrinde, Avrupa'nın batı yarım küresinde yeni uydu ülkeler olmasını yasaklamak amacını güden kolonizasyonu reddeden düşünce ile Avrupa'nın Yeni Dünya uluslarının içişlerine onların bağımsızlığını tehdit edecek bir şekilde müdahale edemeyeceğini ilan eden karışmazlık düşüncesidir. (Nevins ve Commager, **age.,** s.198.)

[477] Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi,** s.268-269.

[478] Amerikan basınında manda tartışmaları için bakınız: Ceyhun Öğreten, "*Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Anadolu'da "Amerikan Mandası" Meselesi ve Amerikan Kamuoyuna Etkileri",* **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi** Sayı: 64, Bahar 2019, s. 267-312.

[479] Helmreich, **age.,** s. 136.

[480] Ediz, **age.,** s. 213.

[481] Smith, **age.,** s . 174.

Fransızların elinde olduğunu belirmiştir. *Magriff,* Amerika için son derece önemli olan Boğazların statüsü ile ilgili olarak Çanakkale Boğazı üzerindeki kontrolün uluslararası bir komisyona verileceğini, *Müttefiklerin* padişahın İstanbul'da kalması konusunda ısrarcı olmayacağını ve İstanbul'un İslam dininin merkezi olmaya devam edeceğini iddia etmiştir. *Floyd Magriff,* İstanbul'un Türklere bırakılması kararında Hint Müslümanlarının etkisinin olduğunu, Türklerin hesaba hiç katılmadığını belirtmiştir. *"Karara göre Padişah Türkiye'nin yöneticisi olarak değil, Müslüman inancının başı ve çoğunluğu İngiliz imparatorluğunda bulunan yaklaşık 100 milyon Müslümanın manevi lideri olarak İstanbul'da kalması kararlaştırılmıştır." Magriff,* barış şartlarını Türklere zorla kabul ettirecek Yunanistan'ın, 300 bin kişilik bir orduya- aylık 20 milyon dolara- sahip olması gerektiğini belirterek *"Böylesine küçük bir ülke için büyük bir miktar"* değerlendirmesinde bulunmuştur.[482] Venizelos ile bir röportaja yer veren *The New York Herald* gazetesi de aynı değerlendirmeyi yapmış ve Batı Anadolu seferinin maliyeti ile ilgili sorulara Venizelos'un sinirlendiğini ve sert tepki verdiğini yazmıştır.[483]

Yakın Doğu meselesi ile ilgili dikkat çekici değerlendirmeleri bulunan *Frank H. Simonds* Yunanistan'ın bu sorunlar ile ilgili en az söz hakkı olan devlet olması gerektiğini ve Avrupa'daki Türk varlığının Yunan-Türk savaşına sebep olacağını öngörmüştür.[484] Yunanistan aleyhinde gelişen olumsuz tabloya rağmen *Yunan Dostları Komitesi* başkan yardımcısı *N.J.Cassavetes* Amerikan basınınına yaptığı açıklamada Yunan iddialarını kabul eden herkese teşekkürlerini iletmiştir.[485]

Londra görüşmelerinde belirlenen prensiplerin Başbakanlar düzeyinde tartışılması için Paris'te görüşmelere devam edilmiş, yapılan bir takım görüşmelerden sonra Londra Konferansı, 12 Şubat 1920 tarihinde başlamıştır.[486]

---

[482] **The Chattanooga News,** 1 Ocak 1920.
[483] **The New York Herald,** 4 Ocak 1920.
[484] **New-York Tribune,** 8 Ocak 1920.
[485] **Omaha Daily Bee,** 30 Ocak 1920.
[486] Osman Olcay, **Sevres Andlaşmasına Doğru,** Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 455, Ankara, 1981, s. 1 ve 245. Görüşmeler, 27 Şubat'a kadar İngiltere adına Başbakan Lloyd George, Fransa adına yeni Başbakan Millerand, İtalya adına Başbakan Nitti, Japonya adına Londra Büyükelçisi Vikont Chinda ve Dışişleri bakanlarından oluşan Konsey tarafından yürütülmüştür. Amerika görüşmelere katılmamıştır. 27 Şubat'tan sonra karara bağlanan konuların ayrıntıları ise Dışişleri Bakanları ve Büyükelçiler Komitesince ele alınmıştır. (Ahmet Hurşit Tolon, **Birinci Dünya Savaşı Sırasında Taksim Anlaşmaları ve Sevr'e Giden Yol,** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2004, s. 137-138.)

Amerikan basını Şubat ayı boyunca Türkiye meselesinin tartışıldığı *Londra Konferansı'nda* İngiltere ve Fransa'nın savaş öncesi anlaşmalara göre Mezopotamya ve Türkiye'nin güneyini paylaştıklarını, İtalya'nın ise Büyük Yunanistan hayali ile İzmir'de duran Yunanlılar ile aynı yerleri talep ettiğini açıklamıştır.[487]

Yunan talepleri ve İzmir meselesi, *Londra Konferansı'nı* fazlasıyla meşgul etmiştir. İtalyan ve Fransız delegasyonları, Türklerin barışı imzalaması için Yunanistan'ın İzmir'den kesinlikle çıkarılmasını ve Yunanlılara Çatalca hattından Midye-Enez çizgisine kadar olan bölgenin bırakılmasını önermişlerdir.[488] *Onlar Konseyi'nin* talebi üzerine 17 Şubat 1920 tarihinde Konferansa katılan Venizelos, yine bir takım istatistikler vererek bölgede Yunan nüfusun fazla olduğunu iddia etmiştir.[489] İtalyan ve Fransız görüşüne rağmen İngiltere, *Müttefiklerin* yardım etmesi durumunda Yunanlıların İzmir'de kalabileceklerini belirtmiş ve bu düşünce Konferans tarafından benimsenmiştir.[490]

Amerikan basını, *Onlar Konseyi'nin,* Venizelos'un açıklamaları ile bir sonuca varılamadığını[491] bu nedenle Yunanlıların, İzmir'e sınırlandırılmış şekilde sahip olacaklarını yazmıştır.[492] Basın, İzmir konusunda Fransa'nın etkili olduğunu, anlaşma uyarınca Yunanistan'ın Anadolu'da İtalya'ya tavizler verirken, İzmir bölgesinin ve Gelibolu Yarımadasının bir kısmını alacağını iddia etmiştir.[493]

Amerikan basınının görüşünün aksine İzmir konusunda etkili olan İngilizlerdir. Lloyd George 25 Şubat 1920 tarihindeki görüşmelerde İzmir'in durumu ile ilgili olarak Lord Curzon'un beş maddelik bir öneri hazırladığını eğer kabul edilirse Venizelos'un görüşlerinin isteneceğini söylemiştir. Bu öneri; İzmir garnizonunda bir kaleye Türk bayrağı çekilmesi, İzmir'de Yunan yönetimi, bölgede Yunan askeri garnizon teşkili, Türklerden ve Yunanlılardan oluşacak Yerel Parlamento, iki yılsonunda yerel Parlamentonun Yunanistan ile birleşmek üzere *Milletler Cemiyeti'ne* başvurma hakkı, *Milletler Cemiyeti'nin* gerekli görmesi

---

487 **Washington Times,** 13 Şubat 1920.
488 Ediz, **age.,** s. 217-218.
489 Tolon, **age.,** s. 137-162.
490 Ediz, **age.,** s. 218.
491 **Norwich Bulletin,** 17 Şubat 1920 ve **The Arizona Republican**, 17 Şubat 1920.
492 **Evening Star,** 19 Şubat 1920 ve **The Evening World,** 19 Şubat 1920.
493 **The Daily Gate City and Constitution-Democrat,** 23 Şubat 1920 ve **The Washington Herald,** 23 Şubat 1920.

durumunda plebisit yapılması için ısrar etme hakkından oluşmuştur. Bu taslağı Venizelos ertesi gün katıldığı toplantıda sadece bayrak çekilecek kalenin kente yakın ama dışında bir yer olması şartıyla kabul etmiştir.[494]

İzmir konusunun netleşmesi üzerine gazeteler, Yunanistan'a verilecek yerler konusunu hemen gündemine almıştır. *"Yunanlılara Hediye Edilen Bölgeler"* başlığı altında yapılan haberlerde Konseyin, İzmir ve Edirne'yi kesin olarak -ekonomik sömürü amacıyla- Yunanistan'a hediye ettiği belirtilmiş, Yunanlıların bu şartların daimi olması için kalıcı manda yetkisini istediği açıklanmıştır.[495] *The Washington Herald* gazetesi ise İzmir bölgesinde *"katliamlarına"* devam eden Yunanlılara, *"Şu anda (Kemal'in)güçleri Milli ve İslami çıkarların korunması gibi iki motive kaynağı ile birlikte savaşmak isteyen on binlerce kişiyle güçleniyor"*[496] ifadesiyle Mustafa Kemal Paşa önderliğinde karşı konulacağını yazmıştır.

Sonuç olarak Yunan yönetimine bırakılacak İzmir bölgesine ilişkin ana taslak 16 Mart 1920 tarihinde kabul edilmiştir. Taslak, *San Remo Konferansı'nda* birkaç ufak değişiklik yapıldıktan sonra *Sevres Antlaşması'na* konmuştur. [497]

Yunan talepleri dışında Amerikan basınınca fazlasıyla üzerinde durulan bir diğer konu İstanbul'un durumudur. İstanbul, *Londra Konferansı'nın* diğer önemli

---

[494] Olcay, **age.,** s. 110-112. Konferans tarafından karar ek yapılarak belirlenen işgal sınırı *Sevres Antlaşmasının* 66. maddesine aynen geçmiştir. Lütfen bakınız: Olcay, **age.,** s.117.

[495] **The Topeka State Journal**, 27 Şubat 1920, **Chicago Tribune,** 27 Şubat 1920 ve **The Seattle Star,** 27 Şubat 1920.

[496] **The Washington Herald,** 29 Şubat 1920.

[497] Olcay, **age.,** s. 279-282. Görüşmelerde toprak meseleleri dışında mali, askeri ve azınlık meseleleri de gündeme gelmişir. Mali ve ekonomik konular ile ilgili olarak Türk mali sisteminin denetlenmesi, bütçenin İngiltere, Fransa ve İtalya tarafından oluşturulacak bir Mali Heyet tarafından onaylanması, mali değişikliklerin tamamının Heyetin onayına sunulması, iç ve dış borçlanmanın kontrol edilmesi ve piyasadaki para hacminin düzenlenmesinde söz sahibi olması kararlaştırılmıştır. Ekonomik yaptırımlar ile ilgili olarak ise Müttefikleri ilgilendiren tüm imtiyazlar savaş öncesi haklar ile aynı statüye getirilmesi planlanmıştır. (Helmreich, **age.,** s. 186.) Ayrıca, Müttefikler kendi aralarında imzaladıkları ve Üçlü Pakt(L'Accordo Tripartito) (British Treaty Series, 1920, No. 12, **Tripartite Agreement Between the British Empire, France and Italy Respecting Anatolia,** Signed at Sevres, Autgust 10, 1920.) olarak anılan anlaşma ile Türkiye'nin mali sisteminin gelişmesi, azınlık haklarının korunması ve bazı ekonomik düzenlemelerin gerekliliği iddiasıyla Türkiye'yi kendi aralarında bölüşmüşlerdir. (Salahi R. Sonyel, **Gizli Belgelerde Osmanlı Devleti'nin Son Dönemi ve Türkiye'yi Bölme Çabaları,** Kaynak Yayınları, İstanbul, 2009, s. 260.) Amerikan basını da Yunan, İtalyan, Fransız ve İngilizlerin Anadolu'da elde edeceği alanlar ile ilgili bir Türk Mali Kontrol Komisyonu oluşturulacağını açıklamıştır. **(The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 6 Mart 1920.) Londra Konferası'nda, Osmanlı Devleti ordusu için kısıtlamalar getirilmesi kararlaştrılmıştır. Taslağa göre Jandarma dâhil subayların %15'e kadar Müttefik veya tarafsız ülke subaylarından oluşması şartıyla 50.000 kişilik bir kuvvete ve 15.000 kişilik düzenli bir orduya izin verilmiştir. (Helmreich, **age.,** s. 195.)

gündem maddelerinden birisi olmuştur. İngiliz delegasyonunun muhalefetine rağmen Fransa ve İtalya'nın baskısı neticesinde Türklerin barış sonrası borçlarını sağlıklı bir şekilde ödeyebilmesi maksadıyla Hilafet Makamının ve Türklerin İstanbul'da kalması uygun görülmüştür.[498]

İstanbul'un Türklerde kalması kararı Amerikan basınında büyük ses getirmiştir. Basın genel anlamda İngilizlerin karara itiraz etmemesinin çok şaşırtıcı olduğunda hem fikirdir. *Rock Island Argus*, Türklerin İstanbul'da kalacağını ancak Ermenilere zülüm yapılması durumunda bu kararın değiştirilebileceğini iddia etmiştir.[499] *Evening Star* gazetesi Padişahın, İstanbul'da kalmasına izin verildiğini ancak İngiliz delegelerin Türk Hükümetini İstanbul'dan kovma yanlısı olduğunu açıklamıştır.[500] *The Sun and New-York Herald,* İstanbul'un Türklerde kalacağını şaşkınlıkla karşılamıştır.[501]

Amerikan basını Başkan Wilson olmadan barış ile ilgili görüşmeler yapılmasının Başkan tarafından hoş karşılanmayacağını açıklamıştır. Örneğin *The Washington Times* gazetesinde *Karl C. Sketch* imzalı haberde Fransızların, Başkan Wilson'un Türkiye meselelerine karşı bir tavır takınacağından korktuklarını aktarmıştır. Başkan Wilson'un *Onlar Konseyi'nden,* Türklere verilecek anlaşmanın 1920 ilkbaharına kadar ertelemesini istediği ancak Lloyd George, Millerand ve Nitti tarafından anlaşma şartlarının sonuçlandırılmaya çalışıldığı belirtilmiştir.[502] *The Pensacola Journal* gazetesinde açıklamasına yer verilen Amerika'nın İngiltere Konsolosu *John W. Davis,* Amerika görüşmelere katılmasa bile *Müttefiklerin* anlaşma şartlarını onaylatmak için Başkan Wilson'un danışacağını açıklamıştır.[503] *El Paso Herald* gazetesinin 5 Mart 1920 tarihli sayısında da bu konuya güzel bir örnek teşkil edecek bir habere yer verilmiştir.

> *"Türk anlaşması, İstanbul Hükümeti yetkililerine verilmeden önce Amerika'ya danışılacaktır. Amerika Birleşik Devletleri, Türk antlaşmasının hazırlanmasında yer almayı reddederken, Milletler*

---

[498] Ediz, **age.,** s. 214 ve Helmreich, **age.,** s. 184.
[499] **Rock Island Argus,** 17 Şubat 1920.
[500] **Chicago Tribune,** 18 Şubat 1920 ve **Evening Star,** 19 Şubat 1920.
[501] **The Sun and New-York Herald,** 22 Şubat 1920.
[502] **The Washington Times,** 21 Şubat 1920.
[503] **The Pensacola Journal,** 22 Şubat 1920.

Cemiyeti'nin potansiyel bir üyesi olarak Türk sorununun çözümünde özel bir menfaate sahip olduğu unutulmamalıdır. Alman ve Avusturya antlaşmalarının müzakerelerinde bulunan Avrupalı temsilciler, Amerikan temsilcisinin Türk sorunlarıyla ilgili tartışmalarda özellikle de İstanbul konusunda hazır bulunmaları için bir dizi çaba gösterdiler. Birleşik Devletlerin Türkiye'ye hiçbir zaman savaş ilan etmediği düşünülürse, Milletler Cemiyeti'nden başka, Türk sorununa ilgi göstermediği anlaşılmaktadır."[504]

Londra Konferansı, 4 Mart 1920 tarihinde oturumlarını sonlandırmış, anlaşma şartlarının 22 Mart 1920 tarihinde Türkiye'ye sunulacağını ve barış taslağına yönelik görüşmelerin San Remo'da devam edeceğini açıklamıştır.[505] Amerikan basınında, Konferans kararlarına yer veren birçok haber yapılmış ancak bunlar arasında en dikkat çekici olanları İstanbul'un geleceği ile Yunanlılara verilecek bölgeler oluşturmuştur.[506] Haberlerde, Türklerin İstanbul'da kalmasına izin verildiği, Türkiye'nin, kutsal yerler dışında Avrupa topraklarından atılacağı, Yunanistan'ın, Trakya ile ödüllendirildiği belirtilmiştir.[507] İzmir'in Yunan kontrolüne verilmesi *"Venizelos'un başka bir zaferi!"* olarak değerlendirilmiştir.[508]

Amerikan basınında *Londra Konferansı'nın* kararlarıyla ilgili yorumlar yapılmıştır. Basın, *Müttefiklerin* barış anlaşmasını uygulatma konusunda ısrar edeceklerini bu sebeple seçenekler arasında zorla kabul ettirmeminin de

---

[504] **El Paso Herald,** 5 Mart 1920.
[505] Londra Konferansı'nda üzerinde fazlasıyla durulan diğer konu Boğazlar meselesi olmuş, İstanbul konusundaki uzlaşıcı tavır Boğazlar konusunda net gösterilemeyince statünün belirlenmesi uzun tartışmalara neden olmuştur. Bu statüye Boğazların kontrolü için bir komisyon oluşturulması ve Komisyonda Amerika (katılmak isterse), Fransa, İngiltere, İtalya, Japonya, Yunanistan ve Romanya ile Rusya ve Bulgaristan (Milletler Cemiyet üyesi olmaları durumunda) temsilcilerinin yer alması kararlaştırılmıştır. (Tolon, **age.,** s. 137-169) Heyete Boğazların iki yanını işgal etme hakkı tanınmıştır. Ayrıca Boğazların, Müttefik ve Birleşmiş güçlerin üyesi olan ya da Milletler Cemiyeti tarafından onaylanan üyelere savaşta ve barışta açık tutulması kararlaştırılmıştır. (Olcay, **age.,** s. 158-159 ve Helmreich, **age.,** s. 184) Konferan'ta Trabzon ve Erzincan'ın dışarıda kaldığı Muş, Bitlis, Van ve Erzurum'dan oluşan bir Ermeni Devleti kurulması kararlaştırılmış ancak manda statüsü düşünülmemiştir. Ayrıca Bulgaristan'a Trakya'dan toprak verilmesi yönünde görüş bildiren Amerika'ya rağmen Çatalca ile Bulgaristan arasında kalan Trakya toprakları Yunanistan'a verilmiştir. Amerikan talebinin tekrar değerlendirilmesi için nihai çözüm San Remo'ya bırakılmıştır. (Tolon, **age.,** s. 137-175)
[506] **Evening-Times Republican,** 4 Mart 1920, **Daily Ardmoriete,** 4 Mart 1920 ve **Alexandria Gazette,** 5 Mart 1920.
[507] **The Daily Gate City and Constitution-Democrat,** 5 Mart 1920 ve **Chicago Tribune,** 5 Mart 1920.
[508] **Evening Star,** 5 Mart 1920.

bulunduğunu ancak Mustafa Kemal Paşaya kabul ettirmeyeceklerini, Yunanlılar ve Fransızlarca işgal edilen Türk topraklarının boşaltılmaması durumunda *Milliyetçilerin* savaşacaklarını aktarmaktadır.[509] Yunan propagandasının önemli temsilcisi olan gazetelerde barış antlaşmasının Türklere zorla kabul ettirilebilmesi için alınacak ilk önemli adımın İstanbul'un işgali olacağı iddia edilmiştir. Örneğin *The Washington Times* barış şartlarının zorlayıcı önlemler olmaksızın uygulanamayacağını ve bu önlemler içinde *Müttefiklerin* İstanbul'u işgal etmesinin söz konusu olduğunu duyurmuştur.[510] *The Seattle Star* gazetesinde *Ed L.Keen* imzalı bir haberde *Müttefiklerin* İstanbul'u işgal etme kararı alması durumunda Venizelos'un, Yunan birliklerini *Müttefiklerin* emrine vermeyi teklif ettiği belirtilmiştir.[511] *The News Scimitar,* İstanbul'daki *Müttefik* Komiserlerinin de Avrupa ve Anadolu'daki önemli Türk topraklarının *Müttefik* ordularınca işgal edilmesini istediğini iddia etmektedir.[512]

İstanbul'un işgal edilmesi gündemdeyken *Evening Star* gazetesi *William E. Nash* imzalı haberinde İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon'un bir konuşmasına yer vermiştir. Curzon, İstanbul'u tek başına işgal etmenin bir işe yaramayacağını çünkü herhangi bir hukuki bahane olmadan Yunanlıların İzmir'i, Fransızların Kilikya'yı ve İtalyanların Antalya'yı işgal etmesi nedeniyle İstanbul Hükümetinin, kendi halkının gözünde itibarsız ve desteksiz kaldığını, bu sebeple İstanbul işgal edilse bile Mustafa Kemal Paşaya güvenen Türklerin antlaşmayı kabul etmeyeceğini belirtmiştir.[513]

İngiltere Başbakanı Curzon'un röpartajında anlamsız olacağını söylemesine rağmen barış şartlarının Türklere zorla kabul ettirilmesinin önemli şartı olarak görülen İstanbul'un işgali, İstanbul'daki gayrimüslimlerin hayatlarını koruma ve

---

[509] **New-York Tribune,** 6 Mart 1920.
[510] **The Washington Times,** 7 Mart 1920.
[511] **The Seattle Star,** 11 Mart 1920.
[512] **The News Scimitar,** 11 Mart 1920. Fransız delege Paul Cambon, Türklerin İzmir'i asla vermeyeceklerini, Yunanistan'ın bu hareketinde tek kalacağını ve anlaşmanın tekrar gözden geçirilmek zorunda kalacağını iddia etmiş ve *"Türkler bizden nefret edecek"* sözleriyle önemli bir değerlendirmede bulunmuştur. (Helmreich, **age.,** s. 216.)
[513] **Evening Star,** 15 Mart 1920.

barış şartlarının uygulanmasına karşı oluşacak tepkiyi engellemek bahaneleriyle 16 Mart 1920 tarihinde *Müttefiklerce* gerçekleştirilmiştir.[514]

Başkan Wilson'un Türklere uygulanacak barış şartlarında özellikle Türklerin İstanbul'dan çıkarılması konusu önemli bir yer işgal etmiştir. Ancak *Londro Konferansı'nda* Amerika'nın görüşüne başvurulmamış ve İstanbul Türklere bırakılmıştır. Amerikan basını, *Müttefiklerin* İstanbul'u Türklere bırakmasını Başkan Wilson'un barış antlaşmasını geciktirmesine bağladığını aktarmış ve *Müttefiklerin*, Türkler ile ilgili alıncak kararlarda Amerika'yı bertaraf etmeye çalıştığını açıklamıştır. Örneğin *New York Tribune* gazetesi, Earl Curzon'un açıklamasına yer vererek, *Müttefiklerin*, anlaşmanın gecikmesinden Amerika'yı sorumlu tuttuğunu belirtmiştir.

> *"…Karşı karşıya kaldığımız zorluklar, Türkiye ile olan anlaşmanın bir yıl önce yapılmış olması gerçeğinden kaynaklanıyor. Paris'te bunu engelleyen ya da zorlaştıran koşullar iyi biliniyor ve biliyoruz ki, daha sonradan ortaya çıkan ek gecikme, bizim tarafımızdan herhangi bir eylem ya da eylemsizlikten kaynaklanmıyordu, beklememizin nedeni sadece Birleşik Devletlerdir. Sonuçları da son derece üzücüdür. Büyümekte olan durumun nedeni, bu sorunla ilgilenirken on iki ayın kaybolması gerçeğidir."* [515]

Amerika, *Müttefiklerin* öngördüğü şekilde Konsoloslar vasıtasıyla kararlardan haberdar edilmiştir. Konferans kararlarını alan Başkan Wilson, görüşmeleri takip eden Amerikan Büyükelçisi Jules Jusserand'a 24 Mart 1920 tarihinde bir nota şeklinde tamamen kendi görüşlerini yansıtan bir telgraf göndermiştir. Bu notada öncelikle Amerika'nın Konferansta temsil edilmesini uygun görmediğini ancak Türkiye'nin yenilmesinde payları olduğunu vurgulamıştır.[516] Söz konusu telgrafta Başkan Wilson, tarihsel ve kültürel olarak Bulgaristan'ın bir parçası olan Edirne ve Kırkkilise(Kırklareli)'nin Bulgaristan yerine Yunanistan'a verilmesini, Trabzon'un

[514] Ş. Can Erdem, *"İtilâf Devletleri'nin İstanbul'u Resmen İşgali ve Faaliyetleri"*, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,** Cilt 21, Sayı 62, 2005, s. 679.
[515] **New-York Tribune,** 11 Mart 1920.
[516] Evans, **age.,** s. 284-285.

Ermenistan'a verilmemesini ve İstanbul'un Türklerde kalmasını eleştirmiştir.[517] *The Barre Daily Times* ise Başkan Wilson'un *"Avrupa'daki Türklerin varlığının sona erdirilmesi"* görüşünün gerçekleşeceğini, Türklerin İstanbul'da kalması yönünde iddialar olsa da İstanbul'a yönelik Yunan taleplerinin göz ardı edilmeyecek kadar kuvvetli olduğunu aktarmıştır.[518]

Basına açıklama yapan Hükümet Sekreteri *Colby*, Amerikan hükümetinin dünya barışı ile ilgili olduğu için Türk antlaşmasına yönelik çözüm önerilerini açık bir şekilde ifade edeceğini, ayrıca eski Osmanlı Devletine ait toprak değişiklikleri veya düzenlemelerin hiçbir şekilde Amerikan vatandaşlarına ya da şirketlerine uygulanamayacağını açıklamıştır.[519]

New-York Tribune gazetesi San Remo'da toplanacak Konferansta tartışılacak ilk konunun nota olacağını ancak Amerika'nın konferanstaki rolü ile ilgili tereddütler olduğunu belirtmiştir. Gazete; İngiltere, Fransa ve İtalya'nın, Türkleri Avrupa'da tutmayı kabul ettiğini, San Remo'da *Müttefiklerin* ya Başkan Wilson'a karşı birleşeceklerini ya da görüşlerini değiştirerek Amerikan düşüncesine ilgi göstereceklerini iddia etmiştir.[520]

Edwin L. James, Fransa yetkileriyle yaptığı bir konuşmaya yer vererek Fransız Hükümetinin, Başkan Wilson'un görüşlerini dikkate almayacağını, Fransızların *Amerikan idealizminin* savaş sonu barış antlaşmalarında uygulanamayacağını belirttiğini aktarmaktadır. *James, Büyük Ermenistan* ve İstanbul mandasının Amerika tarafından kabul edilmediği sürece Fransızların, Amerikan görüşünü dinlenmeyeceğini yazmıştır.[521]

Amerikan basını, Başkan Wilson'un Türklerin, Avrupa ve İstanbul'dan atılmasına yönelik görüşünün Türkleri hayal kırıklığına uğrattığını belirtmiştir.[522] *Richmond Times-Dispatch* gazetesinde bir Türk diplomatın nota ile ilgili ifadelerine yer verilmiştir. "*Wilson'un yazdığı mektup, bizim için en büyük hayal kırıklığını oluşturuyor. Çünkü Wilson Prensipleri'ni temel alarak imzalanan Mondros Ateşkes*

---

[517] **FRUS,** 1920, Vol. III, Turkey, The Secretary of State to the French Ambassador (Jusserand) 24 March 1920, 763.72119/9608, s. 750-752.
[518] **The Barre Daily Times,** 31 Mart 1920.
[519] **The Los Angeles Times,** 31 Mart 1920 ve **The Arizona Republican,** 31 Mart 1920.
[520] **New-York Tribune,** 31 Mart 1920.
[521] **The New York Times,** 31 Mart 1920.
[522] **Evening Star,** 3 Nisan 1920 ve **The Topeka State Journal,** 3 Nisan 1920.

Antlaşması şartlarına uymuyor.” Diplomatın, Türklerin sınır dışı edilmesi durumunda yeni bir savaşın başlayacağını belirttiği ve bu haksızlığa karşı Türklerin direneceğini iddia ettiği aktarılmaktadır.[523]

Barış taslağı incelendiğinde İngiliz-Yunan ortaklığında alınmış kararların bu iki devlete fazlasıyla çıkar sağladığı söylenebilir. Hatta taslağı Lloyd George-Venizelos başarısı olarak adlandırmak mümkündür. Amerikan basınında çıkan haberler incelendiğinde, İstanbul’un işgaline neden olan en önemli gerekçenin *Londro Konferansı*’nda ana hatları oluşturulan barış taslağının Türklere zorla kabul ettirilmesi maksadıyla gerçekleştirildiği görülmektedir. Amerikan basını antlaşmanın içeriğinden çok Amerika’nın konferansa davet edimemesini ve İstanbul’un Amerika’ya sorulmadan Türklere bırılmasını tartışmıştır. Başkan Wilson’un gönderdiği telgraf sonrası Türklere uygulanacak barış şartlatına en azından ticari ve ekonomik anlamda müdahele edebileceği düşünülmüştür.

2.3.2. San Remo Konferansı (18-26 Nisan 1920)

Onlar Konseyi, Londra Konferansı’ndan sonra Türklere uygulanacak barış şartlarını tekrar gözden geçirmek, Londra’da belirlenemeyen askeri maddeler ile İzmir konusunu tekrar ele almak maksadıyla *Müttefik* Başbakanlarını, İtalya San Remo’da toplanmaya davet etmiştir.[524] Amerikan basını konferansta Amerika’nın temsil edilmeyeceğini, bu durumun *Müttefiklerce* üzüntüye neden olduğunu duyurmuştur. Demokrat gazeteler Başkan Wilson’un Mütefiklerce dikkate alınacağını ispatlama telaşı içinde Amerikan yokluğunun geçici olduğunu ve mevcut sorunların dünyayı etkilemesi nedeniyle Amerika’nın konferansa katılacağını yazmıştır.[525]

San Remo Konferansı 18 Nisan 1920’de başlamıştır.[526] Görüşmelerde, Türklerin Paris’e çağrılacağı tarihin belirlenmesi ve Başkan Wilson’un notasına verilecek cevap gündeme alınmıştır. Fransız Berthelot anlaşma şartlarını adım adım Amerika’ya anlatmak ile zaman yitiremeyeceklerini, anlaşmanın Amerikan Başkanının keyfine bırakılamayacağını söylemiştir. Lloyd George ise her durumun

[523] **Richmond Times Dispatch,** 5 Nisan 1920.
[524] **The Sun and The New York Herald,** 19 Nisan 1920.
[525] **The Pensacola Journal,** 19 Nisan 1920.
[526] Tolon, **age.,** s. 137-225.

Amerika’ya bildirilmesi konusuna katlanılamayacağını aksi takdirde anlaşmanın imzalanamayacağını aktarmıştır.[527]

Fransız ve İngilizlerin, Amerika’ya bakış açılarını gösteren bu dikkat çekici değerlendirmeler metne de yansımıştır. *Onlar Konseyi,* konferansa delege göndermeyen Amerika’nın anlaşmayı imzalayıcılar arasında da olmayacağı sonucuna varmıştır. Cevabi notaya, Amerika’ya *Müttefik* işlerine karışmaması yönünde sert bir ifade eklenmesine karar verilmiştir.[528]

Barış şartlarının konuşulduğu *San Remo Konferansı’na* Türkler adına kimse davet edilmemiş sadece eski büyükelçi Galip Kemali’nin İtalya Başbakanı Nitti’ye Türklerin de çağrılması yönünde başarışız bir girişimi olmuştur.[529] TBMM’nin açıldığı günlere denk gelen bu gelişme Amerikan basınında karşılık bulmuştur. *The Daily Gate City And Constitution-Democrat* gazetesi Galip Kemali Beyin, bir röportajına yer vermiştir.

Galip Kemal Bey, barış şartlarının Türkler tarafından hiçbir zaman kabul edilmeyeceğini ve bu tarz bir barış anlaşmasını asla imzalamayacaklarını söylemiştir. *“Şahsen, sınırlarımızı savunmak ve savaşa girmek için ben hazır olacağım”* diyen Galip Kemali Bey, Venizelos’un etkisiyle Millerand ve Lloyd George’un Türkleri Avrupa’dan atmaya çalıştığını ancak tüm Müslüman dünyasının gözünün İstanbul’da olduğunu, bu kararın *Müttefiklerin* Müslüman dinine bakış açısını ortaya çıkaracağını ve belki de kutsal bir savaş sinyali olacağını söylemiştir.

> *“Yunanistan’ı güçlü bir ulus haline getirme tehlikesini dikkate aldınız mı? Yunanlıların Türkiye’den çok daha geri medeniyet kurmaları ve Türkiye’den daha az medenileşmiş bir ülke inşa etmeleri kolay olacak. Lloyd’u etkileyen Venizelos, ne yazık ki, Türkiye’nin baş düşmanıdır. Tek başına tüm diğer ülkelerin haklarını dışlayarak güçlü bir Yunanistan yaratılmasını hedefliyor. Burada sadece anlaşmayı kabul edip onaylamamız bekleniyor. Padişahın kontrolünde olmayan*

[527] Olcay, **age.,** s. 446-450.
[528] **age.,** s. 453-461. Ayrıca Konsey, Wilson’un 24 Mart tarihli telgraf/notasında belirttiği Türklerin İstanbul’dan çıkarılması isteği, Müttefikler açısından göze alınamayacak sorumlulukların ve tehlikeler içerdiğinden kabul edilmemişir. Trakya’nın kuzeyinde Bulgaristan yararına toprak verilmemesi konusuna Bulgarların bölgede azınlık olduğu cevabı verilmiştir. Ermenistan sınırlarının ise Ermenistan’ın kendi güvenliğini dert etmeden yaşayabilecek şekilde düzenlendiği belirtilmiştir.
[529] Tolon, **age.,** s. 137-165.

bölünmüş devletler, bütün azınlık haklarının kabulü, kısacası uygulatmak için kesinlikle Müttefik gücü gerekir. Anlaşma imzalanabilir ancak imzalamak ile uygulamak arasında büyük fark vardır. Ama eğer dünya yıllarca süren katliamın gösterilmesini istiyorsa, Müttefiklerin şartlarını zorlamaya çalışmasına izin verin.''[530]

Onlar Konseyi'nin hazırladığı cevap Amerikan basınına sızmış, *Müttefik* cevabında Başkan Wilson'un Türkleri İstanbul'dan atma ve büyük Ermenistan yaratma düşüncesinin kabul edilmediği açıklanmıştır.[531] *New York Tribune* verilecek cevabı ılımlı bulmuş, *Müttefiklerin* çabuk ve kibarca cevap verdiklerini belirtmiştir.[532]

Demokrat kanada yakın gazeteler, *Müttefiklerin* cevabına rağmen Başkan Wilson'un barış antlaşmasına yönelik görüşmelerde hala önemli bir aktör olduğunu yazmıştır. Türk sorununun, Amerika sorumluluk almadan sonlandırılmayacağı,[533] barış antlaşması hükümlerinin Başkan Wilson'dan gelecek cevaba kadar rafa kaldırıldığı iddia edilmiştir.[534]

Cumhuriyetçi gazeteler ise taslağın Amerikan onayı olmaksızın Türklere verilecek olmasını Amerika'nın bertaraf edildiği şeklinde yorumlamıştır. Örneğin *The Sun and The New York Herald* gazetesinde *Laurence Hills, Onlar Konseyi'nin* Başkan Wilson'u Türk anlaşması dışında tuttuğunu, Başkanın önerilerinin kabul görmediğini ve ayrıca Amerika'nın Türkiye ile savaşa girmemesi sebebiyle *Müttefikler* gözünde sorumluluğu olmadığını aktarmıştır.[535]

Onlar Konseyi, barış şartlarının Türk delegelerine 10 Mayıs 1920 tarihinde Paris'te verileceğini açıklamış,[536] İstanbul'daki *Müttefik* Yüksek Komiserleri de Türk delegasyonun hazırlanmasını İstanbul'a bildirmişlerdir.[537] *San Remo Konferansı,*

---

[530] **The Daily Gate City And Constitution-Democrat,** 19 Nisan 1920.
[531] **The Sun and The New York Herald,** 20 Nisan 1920, **The Daily Gate City and Constitution-Democrat,** 20 Nisan 1920 ve **The Los Angeles Times,** 23 Nisan 1920.
[532] **New-York Tribune,** 20 Nisan 1920.
[533] **Richmond Times-Dispatch,** 20 Nisan 1920.
[534] **The Chattanooga News,** 20 Nisan 1920.
[535] **The Sun and The New York Herald**, 21 Nisan 1920.
[536] Olcay, **age.,** s. 451.
[537] Salahi R. Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II,** Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2003, s. 78.

Türkleri Konferansa çağırdıktan sonra Türkiye'ye uygulanacak barış koşullarını *Londra Konferansı'nda* belirlenen şartlar ışığında tartışmaya başlamıştır. Konferansta, Boğazlar Komisyonu, mali denetim, Duyunu Umumiye'nin 1923 yılında dağıtılması, Trakya'daki sınırlar gibi konular birkaç düzenleme ile kabul edilmiştir.[538]

Londra Konferansı'nda hem İzmir hem de Trakya için birçok noktada karara varılmış olsa da Yunanlıların, İzmir ve Trakya ile ilgili talepleri Konferans'ta uzunca tartışılmıştır.[539] Yunan taleplerine nüfus isttistikleri üzerinden İtalya karşı çıkmış ancak Lloyd George'un Yunanlıların Birinci Dünya Savaşında kovulduğunu iddia etmesi üzerine Çatalca hattı ve İzmir bölgesi sınırları Lloyd George ve Venizelos'un istediği şekilde kabul edilmiştir. İzmir'de oluşturulacak Yerel Parlamento'nun iki yıl sonra *Milletler Cemiyeti'ne* başvurması konusunun beş yıla çıkarılması gibi ufak değişiklikler yapılarak *Londra Konferansı'nda* alınan kararlar onaylanmıştır.[540]

Amerikan basını, alınan kararlara yönelik yaptığı haberlerde Yunanistan'ın kazanan taraf olduğunu ve Başkan Wilson'un bertaraf edildiğini aktarmaktadır. Örneğin *The Sun and The New York Herald* gazetesinde *Laurence Hills,* Yunanistan'ın neredeyse İstanbul'a kadar bütün Avrupa Türkiye'sini alacağını, Venizelos'un mutlu edildiğini söylemiştir. *"Müttefikler, Küçük Asya'daki Yunan çıkarlarının korunmasını sağlamak için her türlü önlemi aldılar." Hills,* Başkan Wilson'un Bulgaristan lehine önerisinin de kabul edilmemesine şu dikkat çekici yorumu yapmıştır.*"Buradaki gelişmelerden en belirgin olanı, ortak kararla Amerika'nın politik olarak elenmesidir."*[541]

24 Nisan 1920 tarihli Amerikan gazetelerinde, İzmir kararı ile ilgili daha net ifadelere yer veren haberler yapılmıştır. *Onlar Konseyi'nin,* İzmir'i Yunanlılara verdiğini, sözde Türk egemenliğinin İzmir körfezini koruyan dış kalelerden birindeki limanda asılacak bir Türk bayrağı ile temsil edilirken asıl kontrolün Yunanistan tarafından gerçekleştirileceğini ve Yunan otoritelerinin şehri yöneteceğini

---

[538] Helmreich, **age.,** s. 219. Kürdistan'a özerklik konusunun Fransa'ya verilecek ekonomik haklara zarar vermeyecek şekilde belirlenmesi kararlaştırılmıştır. (Olcay, **age.,** s. 481.)
[539] Olcay, **age.,** s. 495-498.
[540] **age.,** s. 513-527.
[541] **The Sun and The New York Herald,** 22 Nisan 1920.

duyurmuşur. Ayrıca İzmir'deki *"Türk azınlığın"* Yunanlılarca korunacağı, İzmir Limanının *Milletler Cemiyeti'ne* üye her devlete açık olacağı aktarılmıştır.[542]

İtalyan Başbakan Nitti'nin röportajına yer veren gazeteler görüşmeler esnasında, Yunanlılara muhalefet eden Nitti'nin, Yunanlılara yardım amacıyla Anadolu'daki savaşa asker göndermeyeceklerini söylediğini aktarmaktadır. Nitti, barış antlaşması şartlarına yönelik *Onlar Konseyi* tarafından alınan en kötü kararın İzmir kararı olduğunu söylemiş ve Türk haklarının savunulmadığını belirtmiştir. *"Türkler için kutsal olan Edirne'yi Türklerden aldınız. Başkentlerini yabancı kontrolüne verdiniz, bütün limanlarını ve geniş topraklarına el koydunuz, bu anlaşmayı imzalatmak için beş adam seçtiniz ancak bu adamlar ne Türk halkının ne de Türk parlamentosunu temsil etmektedir."* Nitti, barış antlaşmasının bu şekilde onaylanması durumunda yeni bir savaşa neden olacağı öngörüsünde bulunmuştur.[543]

Onlar Konseyi, 26 Nisan tarihinde konferansta çözümlenemeyen konuları görüşmek üzere Temmuz ayında *Spa Konferansı'nda* buluşmak üzere konferansı sonlandırmıştır.[544]

San Remo Konferansı'nın tamamlanmasından sonra barış şartları Amerikan basınınca tartışılmaya başlanmış ve barış şartlarının zorla kabul ettirilebileceği ancak Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Milliyetçilerin gücünün unutulmaması gerektiği belirtilmiştir. Örneğin *New-York Tribune* gazetesinde *Frank H. Simonds* tarafından kaleme alnan bir makalede, konferansın aldığı kararların Anadolu'nun sahibi konumundaki *Türk Milliyetçilerine* kabul ettirebilmek için 300 bin kişilik bir orduya ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. Türklerin her türlü işgal girişimine karşı koyacağını aktaran *Simonds,* Anadolu'nun *Müttefik* kontrolünden çıktığını ve bu coğrafyanın Mustafa Kemal Paşa kuvvetlerinin gücü altında olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle Amerika'nın Anadolu politikasını gözden geçirmesi gerektiğini söylemiştir.[545]

Evening Star gazetesinde *Oliver Kuhn* padişah ile ilgili verilecek kararların anlamsız olduğunu çünkü Türkiye'nin gerçek gücünü temsil eden *Milliyetçi* rejimin Padişahı tanımadığını yazmıştır. Padişahın direnmek için çok az gücü olduğundan

---

[542] **The Daily Gate City And Constitution-Democrat,** 24 Nisan 1920.
[543] **Alexandria Gazette,** 24 Nisan 1920, **The Arizona Republican,** 24 Nisan 1920 ve **The Washington Post,** 24 Nisan 1920.
[544] Tolon, **age.,** s. 225.
[545] **New-York Tribune,** 27 Nisan 1920.

İstanbul Hükümetinin anlaşmayı hemen kabul edeceğini ancak bu kararın Mustafa Kemal'in gücünü arttıracağını söylemiştir. *Kuhn, Müttefiklerin* Yakın Doğuda barışın sağlanabilmesi için en az 250 bin askerden oluşan bir ordu kullanmak zorunda olduğunu açıklamıştır. Barış şartlarının Mustafa Kemal Paşa tarafından kabul edilmemesi durumunda yeni bir savaşın ortaya çıkabileceğini, Türklerin gerilla savaşıyla uzun yıllar mücadele edebileceklerini ayrıca *Milliyetçi Harekete* mensup 300 bin organize asker olduğunu belirtmiştir.

> *"Mustafa Kemal askerleri iyi silahlanmış. Pratik olarak Türkiye'nin bütün savaş malzemeleri ellerinde. Örgütlü şubeleri var ve buna ek olarak, mücadeleyi sürdürecek bol miktarda ağır silah ve mühimmata sahipler… Padişah, Milliyetçileri kendi emirlerine uymaya zorlayamaz. Orduları zayıftır ve Milliyetçilerle savaşmaktan vazgeçmiştir… Müttefik destek olmadan Padişah kendi ülkesindeki isyanı bastıramaz… Kemal'in gücü büyüktür. Avrupa ülkelerine karşı cihat ilan edebileceği ancak bunun kapsamının tahmin edilemeyeceği düşünülüyor. Ama kesin olan bir şey var ki, Almanların cihata davet konusundaki başarısızlığı, yeni bir cihatın imkânsız olduğunu kanıtlamaz. Dünya üzerinde bulunan Müslümanlar dini inançlarının kurulduğu günden beri böyle bir savaşın hayallerini kurmuşlardır."* [546]

Amerikan basınının, barış şartlarına yönelik yaptığı genel değerlendirmelerde anlaşmanın birçok maddesinin *Londra Konferansı'nda* hazırlanan taslak ile aynı olduğu belirtilmiştir. Amerikan basını, İzmir'in Yunanistan'a verilmesi kararını olumlu karşılamış ve bu başarıyı Venizelos hesabına yazmıştır.[547] *Great Falls Daily Tribune* Yunanistan'ın Trakya'yı hemen işgal etmeyeceğini, bölgenin anlaşmayla kendisine verileceğini duyurmuştur.[548] Basın, antlaşmanın kazanan tarafının Yunanistan ve Venizelos olduğu konusunda hem fikirdir.[549] Örneğin *The Washington Herald*, *"Paris'teki müzakereler sırasında, tek bir figür büyük bir biçimde ortaya*

[546] **Evening Star,** 9 Mayıs 1920.
[547] **The Ogden Standard Examiner,** 9 Mayıs 1920 ve **Omaha Daily Bee,** 10 Mayıs 1920.
[548] **Great Falls Daily Tribune,** 14 Mayıs 1920.
[549] **The Pensacola Journal,** 15 Mayıs 1920, **Chicago Tribune,** 15 Mayıs 1920 ve **The Seattle Star,** 15 Mayıs 1920.

çıktı. Yeni Yunanistan'ın kurucusu, Alman hâkimiyetinin yıkıcısı ve Doğu Avrupa ve Batı Asya sorunlarıyla ilgili en iyi bilgilendirilmiş adam, Elefterios Venizelos."[550]

Richmod Times-Dispatch gazetesi Barış Antlaşması ile yeni bir Yunan İmparatorluğu doğduğunu iddia etmiş ve bunun sağlanmasında Lloyd George'un önemine dikkat çekmiştir.

> *"Sessiz sedasız ve nerdeyse fark edilmeden Avrupa'da daha büyük Yunanistan kuruldu… Daha büyük bir Yunanistan'ı haritaya yerleştiren imparatorluk kurucusu, Kral Konstantin'i talan eden ve Paris Barış Konferansı'na katılan tüm delegelerin en zekisi olarak görülen Venizelos'tur… Büyük Yunanistan şimdi dört denize, Adriyatik, Ege, Karadeniz ve Akdeniz'e ulaşmaktadır. Bu başarı, Pan-Hellenistler tarafından, tüm amaçlarının 'neredeyse gerçekleşmiş' olduğunu kabul eden ve tek pişmanlığı İstanbul'un da ellerine verilmediğidir."*[551]

The Sun and New York Herald gazetesi *Yunan Dostları Komitesi* başkan yardımcısı *N.J.Cassavetes'in* Yunanistan'ın ekonomik durumu ve İzmir bölgesinin Yunanistan'a sağlayacağı avantajlar ile ilgili bir bildiri yayınlamıştır.

> *"İzmir ticaretinin yüzde 75'inin Yunanistan'a tahsis edilen bölgeden geldiğini gördüm. Sadece yüzde 23 Yunan bölgesinin dışındaki kısımlardan geliyor ve bu da ithalattır. Son beş yıl boyunca birçok Yunanlı ve Ermeni, sınır dışı edildi veya öldürüldü. Bu unsurlar, Küçük Asya'nın endüstriyel yaşamında her zaman göze çarpan unsurlar olduğundan, ekonomik durum kritiktir. Umuyoruz ki, herhangi bir yönetim İzmir'i Türklerin yönetiminden daha müreffeh hale getirecektir. Dünyanın en iyi tüccarları olan Yunanlıların, İzmir'de huzursuz olması için hiçbir nedeni yoktur."* [552]

Amerikan basınının antlaşmayla ilgili genel görüşü Yunanistan'a büyük avantajlar sağlayacağı ve vaadedilen topraklar ile *Büyük Yunanistan* fikrinin hayat bulacağı yönünde olmuştur. *Frank H. Simonds, The Daily Ardmoriete* gazetesinde

[550] **The Washington Herald,** 19 Mayıs 1920.
[551] **Richmond Times-Dispatch**, 23 Mayıs 1920.
[552] **The Sun and New York Herald,** 30 Mayıs 1920.

Konferans kararlarını değerlendirdiği makalesinde, *San Remo Konferansı'nın* karmaşasında Venizelos'un ödülünü almayı başardığını söylemiştir. Yunanistan'ın, Bulgaristan sınırı ile İstanbul ve Gelibolu yarımadası üsleri arasında kalan bütün bölgeyi işgal edeceğini ayrıca İzmir ve hinterlandını alacağını aktarmıştır. *Simonds* yazının devamında Yunanlıların ülkelerine kattığı insan gücüne dikkat çekmiştir. *"Yunanistan'ın, yaklaşık 12 bin mil karelik bir alana sahip yeni bölgelerinde… kabaca 1 milyona yakın nüfusa sahip olacaktır." Simonds,* Yunanistan'ın, İzmir'e sahip olması ile nüfusunun yaklaşık 6,5 milyon, toprağının ise 60 bin mil karenin üzerine çıkacağı hesabını yapmış ve Venizelos'un çabalarının sonucunu aldığını belirtmiştir.[553]

Amerikan basını, *San Remo Konferansı* kararları sonrası Yunanlıların taleplerini elde ettiğini ancak arzu ettiği toprakları elde etmenin zor olacağını değerlendirmiştir. *San Remo Konferansı* kararlarının açıklandığı dönemde Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa önderliğinde gelişen Türk Kurtuluş Savaşı ve kadrosunun gücü Yunanlıların istekleri üzerinde tereddütlere neden olmuştur. Başkan Wilson'un özel taleplerinin başında gelen Türklerin İstanbul'dan atılması projesinin hayata geçmemesi nedeniyle *Müttefik* devletler ağır şekilde eleştirilmiştir. Ancak bu gelişmeyi Amerika'nın Yakın Doğu politikasının iflası olarak gören gazeteler de mevcuttur. Yunan İşgalinin sınırlandırılması konusunda ise hiçbir çözüm yolunun işe yaramayacağı, Türklerin, Yunanlıları er ya da geç yeneceği öngörülmüştür.

2.3.3. Barış Şartlarının Osmanlı Heyeti'ne Sunulması

San Remo Konferansı'nın daveti sonrası Padişah, Paris'e gidecek ekipte Tevfik Paşa, Dr. Cemil Bey, Reşit Bey ve Ferit (Fahrettin) Beyi görevlendirmiştir.[554] Osmanlı Heyeti Nisan ayı sonunda Paris'e varmıştır.[555]

Amerikan basını antlaşma taslağının üç hafta boyunca Türk yetkililerce incelenerek *Müttefiklere* cevap verileceğini, Türklerin itirazlarının *Müttefiklerce* birkaç gün incelendikten sonra Türklere imza atma ya da atmama kararı için on gün

---

553 **The Daily Ardmoriete,** 3 Haziran 1920.
554 Şerafettin Turan, **Türk Devrim Tarihi, C.II, 'Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyetine',** Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2008, s. 188.
555 **Bisbee Daily Review,** 30 Nisan 1920 ve **Norwich Bulletin,** 30 Nisan 1920.

süre verileceğini duyurmuştur.[556] Basın, görevlendirilen heyetin anlaşmayı imzalama yetkisi olmadığını, Damat Ferit Paşanın tam yetkili olacağını, Tevfik Paşanın sadece anlaşmanın bazı hükümlerini değiştirme talebinde bulunabileceğini ifade etmiştir.[557] Anlaşma hükümleri değiştirilemediği takdirde Padişahın tahttan çekilebileceği belirtilen haberlerde İstanbul Hükümetinin *Milliyetçilere* karşı düşmanlığı durdurma emri verdiği iddia edilmiştir.[558]

San Remo Konferansı'nda kararlaştırılan şartlar, 11 Mayıs tarihinde Osmanlı Heyetine tebliğ edilmiş ve bir ay içinde bu şartlar ile ilgili cevap beklendiği söylenmiştir.[559]

Barış şartlarının Türk delegasyonuna verilmesi Amerikan basınının fazlasıyla ilgisini çekmiştir. *Laurence Hills* imzalı bir yazıda savaştan doğan büyük barış antlaşmalarının beşincisinin Türklere verildiği ve antlaşma şartlarının *"Muhteşem Süleyman'ın anıları arasında bir imparatorluğun karanlık odada çöküşü"* anlamına geldiğini belirtmiştir. Antlaşmanın Fransızlar tarafından isteyerek imzalanmadığını yazan Hills, Fransızların *Wilson Prensipleri'nin* ihlal edildiğini düşündüklerini aktarmaktadır.

> *"Türk elçileri, anlaşmayı Türk halkının yasal temsilcilerine değil, İngiliz ajanları tarafından atanan bazı Bakan ve görevlilere teslim etmek için götürecekler. Fransız The Euvre gazetesi, Wilson'un Osmanlı topraklarına ait prensiplerine aykırı olarak İzmir'in Yunanlılara verildiğini iddia etmektedir. Yunanlılara İzmir'i sunan Başkan Wilson'dur."*[560]

Başbakan Venizelos 13 Mayıs'ta Osmanlı Heyetine sunulan barış şartlarını Atina'da açıklamıştır.[561] İstanbul basını da barış şartlarına yönelik haberlerde, anlaşma şartlarının çok ağır olduğunu bu şekilde imzalanması durumunda devlet ve ulus olarak yaşanma olasılığının kalmayacağı yorumları yapılmıştır. Osmanlı

---

[556] **Great Falls Daily Tribune,** 26 Nisan 1920 ve **The Arizona Republican,** 26 Nisan 1920.
[557] **The Ogden Standard Examiner,** 2 Mayıs 1920 ve **Richmond Times-Dispatch,** 2 Mayıs 1920.
[558] **Evening Star,** 15 Mayıs 1920 ve **The Sun and The New York Herald**, 16 Mayıs 1920.
[559] Temuçin Faik Ertan, *"Sevr ve Lozan Antlaşmaları Hakkında Karşılaştırmalı Bir Değerlendime"*, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S. 58, Bahar 2016, s. 25.
[560] **New-York Tribune,** 12 Mayıs 1920.
[561] Churchill, **age.,** s. 375. Churchill bu günü *"kötü tarih"* olarak isimlendirmiştir.

delegesi Tevfik Paşanın barış şartları ile ilgili İstanbul'a bilgi veren telgrafında geçen *"devlet ve istiklal mevhumlarıyla katiyen kabil-i telif"* cümlesi manşetlere taşınmıştır.[562]

Amerikan basını Mustafa Kemal'in, Damat Ferit Paşa tarafından imzalanacak bir anlaşmayı asla kabul etmeyeceğini açıklamıştır.[563] Basın, Türk delegasyonu tarafından anlaşmada düzenleme taleplerinin olumsuz karşılık bulmasının sadece Damat Ferit Paşa hükümetinin istifasıyla değil aynı zamanda Padişahın hilafet koltuğunu bırakmasına da neden olacağını ve artık Türk halkının *Milliyetçi* lider Mustafa Kemal Paşaya sempati duyduğunu aktarmaktadır.[564] *New-York Tribune* ise Türk basının Müslümanları Mustafa Kemal'e katılmak için Anadolu'ya davet ettiğini açıklamış ve Türk Basınından manşetler kullanmıştır. *"Müslümanlar: Anadolu'ya! Durum şu an açık. Neden bekliyorsun? Bu, Müslümanlara karşı bir Hristiyan haçlı seferi yapıldığı tezahürüdür. Umudun kim olabilir? Kalk ve düşmanlarına saldır!"* Bazı Türk gazetelerinin *"bu şartları kabul etmektense hemen ölmek daha iyi"* ifadesiyle haberler yaptığını aktaran gazete, savaşı iki yıl uzatan Türkiye'ye anlaşmanın hafif bir ceza olduğunu söyleyen gayrimüslim düşüncenin de var olduğunu aktarmıştır.[565]

The Sun and New York Herald, Türklerin özelikle Yunanlıları protesto ettiğini, Prens Sabahattin'in konuşma yaptığı bir mitingin düzenlendiğini açıklamıştır. Türk basının çağrısına uyan *Milliyetçilerin* Ankara'ya gittiğini, Türklerin saldırıya geçtikleri ve Yunanlılara karşı hazırlandıkları belirtilmiştir.[566] *The Washington Post* gazetesi Cafer Tayyar Bey komutasındaki 40 bin Türk ve Bulgar'ın Trakya'yı işgal etmeyi planlayan Yunanlılara karşı direnmeye hazır olduğunu yazmıştır.[567]

---

[562] İzzet Öztoprak, **Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele,** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989, s. 92-93.

[563] **The Los Angeles Times,** 15 Mayıs 1920 ve **The Washington Post,** 16 Mayıs 1920. Mustafa Kemal Paşa da 30 Nisan tarihinde Müttefiklere yolladığı notada Anadolu'da yeni bir düzenin kurulduğunu, barış şartlarının İstanbul'daki esir durumda bulunan İstanbul Hükümeti ile değil kendileri ile müzakere edilmediği sürece tanınmayacağını ilan etmiştir. (Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.III,** Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1991, s. 101-102)

[564] **Evening Star,** 16 Mayıs 1920 ve **New-York Tribune,** 16 Mayıs 1920.

[565] **New-York Tribune,** 17 Mayıs 1920.

[566] **The Sun and New York Herald,** 19 Mayıs 1920.

[567] **The Washington Post,** 21 Mayıs 1920.

Evening Star gazetesi barış şartlarının Türkiye'nin ölümü anlamına geldiğini ve Türkiye'nin silah zoruyla çaba göstereceğini açıklamıştır.

> *"Yunanistan, toprakları ele geçirmek için silahlanmış bir millet bulacaktır. Türkler dünya savaşına katılmak zorunda değildi, çünkü millet savaşmak için bir neden göremedi. Şimdi durum farklı ve bütün davetsiz misafirler sıkıntıdadır. Anlaşma, bu bölgelerde azınlık olan Yunanlılara toprak veriyor, Fransa kadar büyüklüğü olan Anadolu İzmir limanından yoksun ölüme mahkûmdur… Bu durumda, tek yol, silah zoruyla barış şartlarının yerine getirilmesini engellemektir."*[568]

Amerikan basını, Türklerin, Trakya ve İzmir'in Yunanlılarca *ilhak* edilmesine *self-determination* ilkesi bağlamında karşı çıktığını, Türkiye'nin bağımsızlığına kast eden kararların kabul edilmediğini aktarmış ve Türklere ait olduğu iddia edilen sözlere yer vermiştir.

> *"Trakya ve İzmir'in ayrılmasına asla razı olamayacağız. Haçlar camilerimizin üzerine asla yükseltilemez. Wilson Prensipleri'ne inanıyoruz ve sonuçta uygun şekilde uygulanacağından eminiz… Hiçbir zaman Haç tarafından yönetilmeyeceğiz. Hilal, kırık kılıcına rağmen her zaman var olmaya devam edecektir… Bizler adaletsiz antlaşmanın değişeceğine inanıyoruz. Eğer olmazsa, siyah yerine Kızıl Bayrağı(Bolşevik) tercih ederiz."* [569]

Barış şartları ile ilgili Mustafa Kemal Paşa da *Evening Public Ledger* gazetesine bir röportaj vermiştir. Röportajda, barış anlaşması şartlarının Türk toplumunu yok ettiğini belirtmiştir. Devamında şartları kabul etmeyeceklerini, İstanbul Hükümetinin gerekli tepkiyi veremediğini bu sebeple Türk Milletinin sorumluluğu üzerine alarak Büyük Millet Meclisini kurduğunu açıklamıştır. Mustafa Kemal Paşa, İngilizlerin Türkleri itibarsızlaştırmaya çalıştığını ancak TBMM'nin bu karalama ile mücadele etmek için tüm kaynaklarını kullanacağını

---

[568] **Evening Star,** 22 Mayıs 1920.
[569] **The Ogden Standard-Examiner,** 25 Mayıs 1920 ve **The Los Angele Times,** 25 Mayıs 1920.

belirtmiştir.*“İngiltere’nin, Türkiye’deki politikası iç savaş ve anarşi yaratmaktır. Bu amaçla entrika, para ve Halife’nin kutsal gücünü kullanıyorlar.”*[570]

Amerikan basını, antlaşmanın imzalanmaması durumunda Yunan kuvvetlerinin Anadolu’nun içlerine doğru hareket edeceğini yazmıştır. Ancak bu durumda Ankara’nın, Hristiyan nüfusun korunmasına garanti veremeyeceğini açıkladığını ve İstanbul’da bulunan Ermeniler, Yunanlılar, Avrupalılar ve hatta Amerikalıların Yunanlıların bu türden bir eylemde bulunmalarından endişe duyduğunu açıklamıştır.[571]

Müttefiklerce verilen barış taslağı, İstanbul Hükümetini de memnun etmemiş Damat Ferit Paşa İstanbul’daki İngiliz Yüksek Komiserini ziyaret ederek hoşnutsuzluğunu bildirmiş, özellikle Trakya ve İzmir’in Yunanlılara verilmesinin kabul edilemeyeceğini belirtmiştir. Ayrıca, Ermenilere verilecek bölgede Türk çoğunluğun olduğunu aktarmış ve anlaşmadaki bazı şartların değiştirilmesini talep etmiştir.[572]

Amerikan basını antlaşma taslağının Türklerce kabul edilmediğini, barış şartlarını alan İstanbul Hükümetinin, anlaşma şartlarının ayrıntılı olarak incelenebilmesi için 11 Temmuz’a kadar erteleme talebinde bulunduğunu duyurmuştur.[573]

Damat Ferit Paşanın sözlerine yer veren *New-York Tribune* anlaşmanın imzalanması durumunda Türklerin, kol ve bacaklarını kaybetmiş gibi olacağını, yürürlüğe girmesi durumunda ise kafasının vücudundan ayrılacağını söylemiştir. Damat Ferit Paşa, Türkiye'nin anlaşmayı imzalayıp imzalamayacağı sorulduğunda, şu sözleri söylemiştir. “*Tehdit etme niyetim yok, ancak bunun nasıl kabul edileceğini bilmiyorum. Doğu Trakya ve Anadolu kabul etmeyebilir ve uygulanması imkânsız olabilir.”* Damat Ferit Paşanın, anlaşmanın kabulü için Doğu Trakya, İstanbul, Boğazlar, Ermenistan ve İzmir ile ilgili hükümlerin değiştirilmesi gerektiğini belirttiği aktarılmaktadır.[574] Damat Ferit Paşa yaşananlardan Bolşevik yanlısı *Milliyetçilerin* sorumlu olduğunu belirtmiş ve Milli Mücadele Hareketinin önemli

---

[570] **Evening Public Ledger,** 27 Mayıs 1920.
[571] **Norwich Bulletin,** 29 Mayıs 1920 ve **The Sun and New-York Herald,** 31 Mayıs 1920.
[572] Ediz, **age.,** s. 191.
[573] **Norwich Bulletin,** 29 Mayıs 1920 ve **The Sun and The NewYork Herald,** 31 Mayıs 1920.
[574] **New-York Tribune,** 7 Haziran 1920.

şahıslarını karalamaya çalışmıştır. *"Mustafa Kemal Paşa bir Selanik Yahudisidir, Ali Fuat Bey bir Alman ve Ahmed Rustem Beyin gerçek adı Bilinski'dir, bir Polonyalıdır"* sözleriyle *Milliyetçilerin* gerçekte Türk olmadıklarını iddia etmiştir.[575]

Antlaşma şartlarının Türk Heyetine sunulmasından sonra Amerikan basını, Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Türklerin bu hükümleri kabul etmeyeceğini tespit etmiştir. Antlaşma hükümlerinin zorla kabul ettirilmeye çalışılması durumunda buna direnç gösterecek *Milliyetçilerin* yenilse bile Yunanlıları Batı Anadolu'dan atmak için tekrar güçleneceği ve gerekirse bir gerilla savaşı yapacakları Amerikan basınınca değerlendirilmiştir. Amerikan basınının Türklere uygulanacak bir barış antlaşmasında taraf olarak Ankara'yı seçmesi dikkate değerdir.

2.3.4. İkinci Yunan İleri Harekâtı (22-26 Haziran 1920)

Türklere sunulan barış şartlarının zorla kabul ettirilmesi seçeneği kapsamında İstanbul işgal edilmiş ve Batı Anadolu harekâtı seçeneği de konferanslarda konuşulmuştur. Hatta Amerikan basını, Nisan ayı sonunda *Müttefik* ordularının istihdamı için İngiliz Marshal Foch ve Mareşal Sir Henry ile İtalyan Genelkurmay Başkanı General Badoglio tarafından hazırlanan bir planı kabul ettiğini duyurmuştur.[576] Basın, *San Remo Konferansı* görüşmelerinde Mustafa Kemal Paşa komutasında bulunan 120 bin kişilik Türk ordusuna yönelik alınacak önlemler ile İzmir'in savunulması için Yunanistan'a verilecek desteğin tartışıldığını,[577] İngiltere, Fransa ve İstanbul Hükümetinin askeri tedbirler almak için çalıştıklarını açıklamıştır.[578] Amerikan basınında çıkan haberlerde belirtildiği üzere *Müttefikler,* barış koşullarının Mustafa Kemal Paşa tarafından kabul edilmeyeceğini anlamışlar ve bunun için askeri hazırlık yapmışlardır.

Ankara Hükümetinin Anzavur Ayaklanmasını bastırırken 14-15 Haziran 1920 tarihinde İngilizlere karşı yaptığı taarruz, Ankara'nın ne pahasına olursa olsun savaşacağını kanıtlamıştır. Bu taarruz *Müttefiklerin* ileri harekât kararı açısından son derece belirleyici olmuştur.[579]

---

[575] **The Sun and The New York Herald,** 7 Haziran 1920 ve **The American Jewish World,** 18 Haziran 1920.
[576] **Great Falls Daily Tribune,** 22 Nisan 1920 ve **The Arizona Republican,** 22 Nisan 1920.
[577] **The Topeka Daily State Journal,** 22 Nisan 1920.
[578] **Fulton Company Tribune,** 23 Nisan 1920.
[579] Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II,** s. 87.

Ankara Hükümetine karşı planlanan olası bir Yunan ileri harekâtı kararını almak için Lloyd George ile Millerand, 20 Haziran 1920 tarihinde İngiltere Lympne'de *Hythe Konferansı'nda* buluşmuşlardır.[580] *Hythe Konferansı'nda*, Lloyd George, Venizelos'un kendisine İzmir'den gönderdiği bir mesajı okumuştur. Bu mesajda, Venizelos'un *Milliyetçilerin* saldırılarına karşı hareketsiz kalmalarının aleyhlerinde olduğunu, saldırı emrinin bir an önce verilmesini talep etmiştir.[581] Lloyd George bu görüşe katılmış ve Yunanlılara derhal ileri harekâta geçme emrinin verilmesi gerektiğini söylemiştir.[582] Bu gelişme üzerine *"Hristiyanlığın kurtarılması"* ve *"barış zırhının sağlanması için"* Yunanlılara taarruza geçme izni verilmiştir.[583] İzmir'in işgal kararında olduğu gibi Yunan ileri harekâtı da İtalya'nın olmadığı toplantıda kararlaştırılmıştır. Karar İtalyanlara 21 Haziran 1920 tarihinde Boulogne'da toplanan konferansta verilmiştir.[584]

Amerikan basını Yunan ileri harekâtı ile değil *Müttefiklerce* desteklenip desteklenmeyeceği ile ilgilenmiştir. Ö*rneğin South Bend News-Times* gazetesi Venizelos'un, İngiliz veya Fransız desteği olmadan anlaşmanın yürürlüğe konamayacağını söylediğini aktararak yapmayı planladığı ileri harekâtta *Müttefiklerin* desteğini aldığını iddia etmiştir.[585] *Richmond Times-Dispatch ve Great Falls Daily Tribune* gazeteleri Yunan ve İngiliz birliklerinin Türklere karşı konuşlanacağını, Lloyd George'un İzmit'te bulunan Türk kuvvetlerinin yok edilmesini sağlamak için Yunan yardım teklifini kabul ettiğini, ancak İngiliz kamuoyunun aynı görüşü paylaşmadığını aktarmışlardır. *"İnsanlar ışık oyunundan*

---

[580] Evans, **age.,** s. 292.

[581] *New-York Tribune* gazetesi Venizelos'un, Mustafa Kemal emrindeki *"Türk haydutlarını"* ezmek için hazır olduğunu söylediğini aktarmakadır. (**New-York Tribune,** 20 Haziran 1920)

[582] Olcay, **age.,** s. 588. Lloyd George sözlerine şöyle devam etmiştir. *"Mustafa Kemal, Küçük Asya'ya yerleşmiştir ve ona orada vurmak çok önemlidir… Mustafa Kemal'e böyle pervasızca davranamayacağının gösterilmesinin büyük önemi vardır. Şimdi Mustafa Kemal, Fransızları Kilikya'dan attığını ve İngilizleri de İzmit Yarımadasına sürdüğünü sanmaktadır. Bu durumda Müttefiklerin işi sıkı tuttuklarının kanıtlanması zorunluluğu vardır. Bu nedenle, Venizelos'a derhal General Paraskevopulos'a ilerleme yetkisi tanınması için izin verilmesini önermektir."*

[583] Tolon, **age.,** s. 137-245 ve Apak, **age.,** s. 147-148. İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri, Curzon'a gönderdiği bir mektupta ilgi çekici cümleler sarf etmiştir. *"Bu durumda Yüksek Konsey(Onlar Konseyi) savaşın ve çatışmaların yeniden başlamasına hazırlıklı demektir… Kendi ilan ettikleri ilkelerini bile ihlal ediyorlar. Yakın doğuda sonsuza kadar kan akmasını göze alıyorlar, hem de ne uğruna? Yunanistan'da Venizelos'u iktidarda tutma uğruna ki o da en çok bir iki yıl sürebilir."* Curzon da mektuba verdiği cevapta Venizelos'un Türkleri yenebileceğine inanmadığını dile getirmiştir. (Macmillian, **age.,** s. 438.)

[584] Evans, **age.,** s. 292 ve **Chicago Tribune,** 21 Haziran 1920.

[585] **South Bend News-Times,** 21 Haziran 1920 ve **The Los Angeles Times,** 21 Haziran 1920.

bıkmıştır… Çocuklarını, küçük bir mucize elde etmek için Küçük Asya'da ölmeye göndermeyecekler. Yakın Doğu'daki birliklerimizi güçlendirmeli ve ardından Türk Milliyetçileri ile adil bir barış yapmalıyız."[586]

Amerikan basınının diğer bir gündem maddesini harekâtın finansmanı oluşturmuş, Yunanlıların mevcut durumda Türklere karşı kazanamayacağı değerlendirmesi yapılmıştır. Örneğin *The Sun and The New-York Herald* gazetesi olası bir Yunan harekâtının büyük paralara ihtiyaç duyacağını açıklamış,[587] Mustafa Kemal ordusunun Müslüman *"fanatizminden"* esinlenen askerlerden oluştuğunu, Yunanlıların karşısında son Balkan savaşında savaştığı zayıf ve verimsiz Türk gücü olmayacağını aktarmıştır.[588]

İleri harekât kararının Amerikan basınınca beklenen bir karar olduğunu söylemek mümkündür. Basın, 23 Haziran 1920 tarihiden sonra Yunan ileri harekâtının onaylandığını duyurmuştur.[589] *East Oregonian*, Yunan askerlerinin Mustafa Kemal Paşa yönetimindeki *Milliyetçi* güçlerin saldırganlığını engellemek için İzmir'den ayrılmasına izin verildiğini aktarmaktadır.[590] Yunanistan'a, *Türk Milliyetçilerine* karşı 90 bin askerle yeni bir savaşa girme izni verildiği, Yunanistan'ın Anadolu'da hareket serbestîsine sahip olurken İngiliz ve Fransız birlikleri ile İngiliz filosunun İstanbul'u ve Boğazları savunacağı belirtilmiştir.[591]

Amerikan basınının Yunanlıların başarılı olacağı konusunda endişeleri olsa da Yunan ileri harekâtı kararından memnun olduğunu ve barışın sağlanabilmesi için *Milliyetçilerin* yok edilmesi gerektiği konusunda hem fikir olduğu belirtilmelidir. Örneğin *New-York Tribune*, *Müttefiklerin* en sonunda barış anlaşmasını yürürlüğe sokması için bir güç gösteriminin gerekli olduğunu kabul ettiğini, Türkiye ile ilişkilerde ahlaki baskı ve tehditlerin işe yaramayacağını anladığını yazmıştır.

> *"Fransızlara Kilikya'yı tahliye etmek zorunda bıraktırdılar. Ayrıca, Marmara Denizi kıyılarına kadar nüfuz etmişlerdir. Müttefik savaş gemileri İstanbul'a gitme konusunda acele etmelidir. Mustafa, Türk*

---

[586] **Richmond Times-Dispatch,** 21 Haziran 1920 ve **Great Falls Daily Tribune,** 21 Haziran 1920.
[587] **The Sun and The New-York Herald,** 21 Haziran 1920.
[588] **The Sun and The New-York Herald,** 22 Haziran 1920.
[589] **Chicago Tribune,** 23 Haziran 1920.
[590] **East Oregonian,** 23 Haziran 1920.
[591] **The Daily Gate City and Constitution-Democrat,** 23 Haziran 1920 ve **The Ocala Evening Star,** 27 Haziran 1920.

antlaşmasına taraf olmadığını ve ona bağlı kalmayacağını iddia ediyor. Mustafa, gerçek bir Türk anlaşması yapılmadan önce imha edilmelidir."[592]

İleri harekât kararının onaylandığı gün Paris'te olan Damat Ferit Paşa, *Müttefikleri* antlaşmada değişiklik yapmaya ve bir kez daha ertelemeye davet etmiştir. *Müttefikler* aynı gün Osmanlı heyetinin erteleme ve revize talebini reddederek Yunan ileri harekâtı ile şartların zorla kabul ettirileceğini açıklamışlardır.[593] Bu gelişmeyi okuyucularına aktaran *Edwin L. James,* İngiliz ve Fransızların, Yunanlıları savaşa zorladıklarını harekâtın muhtemel sonuçlarını görmenin zor olduğunu belirterek Anadolu coğrafyasının çok büyük ve geniş olduğunu, Türklerin yenilse bile geri çekilerek savaşa devam edebileceğini yazmıştır.[594]

Müttefikler tarafından alınan antlaşmanın zorla kabul ettirilmesi kararı kapsamında, Yunan birlikleri, 22-25 Haziran 1920 tarihinde Akhisar-Soma, Salihli, Kula, Uşak ve Alaşehir yönünde ileri harekâta başlamıştır.[595] Amerikan basını Yunan ordusunun 22 Haziran günü Türkleri Boğazlar bölgesinden ve İzmir-Bandırma demiryolunun batı kesiminden çıkarmak, Trakya ve Edirne'yi işgal etmek için *Milne Hattını* geçerek üç koldan *Milliyetçilere* karşı harekâta geçtiğini duyurmuştur.[596]

Yunan ordusu Başkomutanı General Paraskevupulos 24 Haziran'da yayınladığı bir bildiri ile Mustafa Kemal ordusunu dağıtmak, ırkı, dini ne olursa olsun bütün halkın yararına düzen ve güvenliği sağlamak için harekete geçtiklerini ve hiçbir fetih emeli beslemediklerini açıklamıştır.[597]

Amerikan basını Yunan ileri harekâtının barış antlaşmasına yönelik şartların kabul edilmesi için başlatıldığını duyurmuştur. Örneğin *The New York Times* gazetesi Yunan açıklamalarına paralel olarak ileri harekâtın *"Mustafa Kemal kuvvetlerini*

---

[592] **New-York Tribune,** 22 Haziran 1920.
[593] Helmreich, **age.,** s. 239.
[594] **The New York Times,** 22 Haziran 1920.
[595] Bilge Umar, **Yunanlıların ve Anadolu Rumlarının Anlatımıyla İzmir Savaşı,** İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2002, s. 62-63.
[596] **The Ogden Standard-Examenir,** 24 Haziran 1920 ve **The Topeka State Journal,** 24 Haziran 1920. Umar'ın aktardığına göre işgalin başladığı gün Batı Anadolu'da 3 bini subay, 98 bini er olmak üzere 100 bin Yunan askeri bulunmaktadır. (Umar, **Yunanlıların ve Anadolu Rumlarının Anlatımıyla İzmir Savaşı,** s. 62.)
[597] Sina Akşin, **İç Savaş ve Sevr'de Ölüm**, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2010, İstanbul, s. 162.

yenip, anlaşma hükümlerini uygulatmak" kadar basit bir amaca hizmet edeceğini açıklamış ancak Ankara'daki meclisin son düşman askeri Anadolu'yu terk edinceye kadar savaşacağını belirtmiştir.[598] İzmir'e gelen Kral Alexandar da *"Bu kampanyanın bir sonucu vardır, o da Müttefiklerin Türkiye'yi parçalama amacını hayata geçirmek ve Milliyetçi Türkleri saf dışı bırakmaktır"* sözleriyle ileri harekâtın amacını açıklamıştır.[599]

Amerikan basınında bazı gazeteler Yunan ilerleyişine şüpheyle yaklaşmışlardır. Özellikle cumhuriyetçi ve bağımsız gazeteler tarafından paylaşılan bu görüşte, Yunan ileri harekâtının *Müttefikler* arası ilişkilerde bazı çatlaklara sebep olacağı düşünülmüştür. Örneğin cumhuriyetçi *The Sun and The New York Herald* gazetesinde *Laurence Hills,* Fransız gazetelerinin Yunan harekâtının olası başarısızlığı hakkında kötümser makalelerle dolup taştığını, Fransa'nın Yunanlılara yardım etme ihtimali olmadığını ve Fransa'nın *Milliyetçilerle* barış içinde kalarak Türk antlaşmasının revize edilmesini sağlayacak bir politikayı açıkça tercih edeceğini aktarmaktadır.[600] *Evening Star* gazetesinde *Oliver Owen Kuhn, Müttefiklerin,* Avrupa'nın ekonomik ve sosyal sorunlarını bir kenara iterek *Paris Barış Konferansı'nın* diktatörlüğünü gerçekleştirmek için savaşa başvurduğunu, Türklere yapılan saldırının milyonlarca dolarlık harcamaya ve İtalya ve Fransa'da hükümet krizlerine neden olacağını iddia etmiştir. *Kuhn,* bu değerlendirmesine rağmen *Müttefiklerin* harekâtı başarıyla sonuçlandırması gerektiğini eklemeyi ihmal etmemiştir.*"Türkiye, itaat etmeye zorlanmalı ve müttefiklik kanıtlanmalıdır, aksi takdirde bütün Doğu Avrupa boyunca Paris'in diktatörlüğüne çok az saygı olacaktır."*[601] Amerikan basınındaki bu iddiaya rağmen Millerand, Fransız Meclisi'nde Türk *Milliyetçilerine* karşı askeri harekâta verdiği desteğin, "*Fransa'nın Yakın Doğu'da sahip olduğu paya"* müdahale etmeyeceğini açıklayarak Yunan ilerleyişine destek verdiğini açıklamıştır.[602] *The Washington Times* gazetesi ise Türkler ile Yunanlılar arasındaki savaşın Anadolu'dan Avrupa topraklarına doğru yayılacağını, Trakya'nın Yunanlılara karşı harekâta hazırlandığını ve Yunanlıların

---

[598] **The New York Times,** 25 Haziran 1920.
[599] **East Oregonian,** 25 Haziran 1920 ve **Richmond Times-Dispatch,** 29 Haziran 1920.
[600] **The Sun and The New-York Herald,** 26 Haziran 1920.
[601] **Evening Star,** 27 Haziran 1920.
[602] **The Sun and The New York Herald,** 27 Haziran 1920 ve **Evening Star,** 27 Haziran 1920.

İzmir ve hinterlandında kaldıkça Türklerin anlaşmayı imzalama şansının olmadığını belirtmiştir.[603]

Başbakan Venizelos, Amerikan basınına verdiği röportajda ilerlemenin istedikleri gibi gittiğini, gerektiğinde orduları takviye edeceklerini açıklamıştır. Venizelos,*"Genel Karargâhımızca planlanan tüm hedefleri iki veya üç hafta içinde almayı umuyoruz. Türkler yenilmezse ordumuzun yarım milyona çıkarmaya hazırız."* diyerek savaşmak ve Türkleri yok etmek için gerekenin yapılacağını söylemiştir. Venizelos, saldırının ilk iki gününde sekiz binden fazla esir ve çok sayıda silahı ele geçirdiklerini açıklamıştır.[604] Venizelos, sanılanın aksine Türk-Bolşevik ittifakının olmadığını, harekâtın sonunda Türklerin barışı imzalamakla kalmayacaklarını aynı zamanda uyacaklarını iddia etmiştir. Gazetecinin Yunanistan'ın yardıma ihtiyacı var mı sorusuna *"Türkler zaten zayıflar… Türklerin askeri bilimde ilerlememeleri ilk zaferimizin etkisini çok uzağa ulaştıracaktır"* diyen Venizelos böyle bir ihtimalin olmadığını Yunanistan'ın *Müttefiklerden* ne mali ne de askeri yardım talebinde bulunmayacağını dile getirmiştir.[605] Venizelos'un ekonomik yardım ile ilgili açıklamasından hemen sonra *New-York Tribune* gazetesi Başbakan Lloyd George'un, Avam Kamarası'na yaptığı açıklamada, Türk *Milliyetçilerine* yönelik operasyonlarda Yunanlılara yardım etmek için Büyük Britanya tarafından hiçbir yükümlülüğün üstlenilmediğini açıkladığı aktarılmıştır.[606]

28 Haziran 1920 tarihinde Yunan İleri Harekâtı; Balıkesir, Bandırma ve Bursa istikametinde genişlemiştir.[607] Bu gelişme sonrası Amerikan basını Yunanlıların hedeflediği çizgiye ulaştığını açıklamıştır. Yunan açıklamalarına dayandırılan haberlerde Yunan kuvvetlerinin İzmir'in yaklaşık yüz mil yarıçapındaki eğri hattını işgal ettiği,[608] Türklerin çatışmalarda ağır kayıplar verdiği, iki bin kişiye yakın ölü olduğu tahmin edilmiştir.[609] *The Sun and The New York Herald,* Yunanlıların başarıları sayesinde İzmir bölgesinden Marmara Denizi'ne kadar bir hat oluşacağını

---

[603] **The Washington Times,** 27 Haziran 1920.
[604] **The Washington Post**, 28 Haziran 1920.
[605] **The Sun and The New York Herald,** 28 Haziran 1920.
[606] **New-York Tribune,** 29 Haziran 1920.
[607] Umar, **Yunanlıların ve Anadolu Rumlarının Anlatımıyla İzmir Savaşı,** s.63.
[608] **New-York Tribune,** 29 Haziran 1920 ve **Evening Star,** 29 Haziran 1920.
[609] **Norwich Bulletin,** 29 Haziran 1920 ve **The Washington Times,** 29 Haziran 1920.

aktarmaktadır.[610] Basın, Yunan saldırısının hızıyla *Milliyetçi* Türklerin düzeninin bozulduğunu[611] ve Balıkesir kasabasının 29 Haziran'da Yunanlılarca işgal edildiğini duyurmuştur.[612]

New-York Tribune gazetesinde *Frank H.Simonds* Yunan işgalinin *Müttefikler* arasındaki ilişkileri nasıl etkilediğine dair çarpıcı bir yazı kaleme almıştır. *Simonds,* İngilizlerin Yakın Doğu'daki Yunan ilerlemesini destekleme kararının son ayların en ilginç gelişmelerinden biri olduğunu söylemiştir. Fransızlar ve İtalyanların bu yeni İngiliz politikasını hoş karşılamayacaklarını belirten *Simonds*, Fransızların bu hareketi Türk anlaşmasının gözden geçirilmesi teklifine doğrudan bir cevap olarak algıladığını yazmıştır. Yunanlıların elindeki bu fırsatı sonuna kadar değerlendireceğini belirten *Simonds* Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'de İtalyanlar için önemli bir rakip olacağı anlamına geldiğini belirtmiştir.

> *"Yunanlıların tutkusu, İstanbul'u yeniden almak ve Küçük Asya'da Bizans İmparatorluğu'nu canlandırmaktır. Yunanistan, İzmir'deki yerini sağlamlaştırır, Epirus ve Trakya'daki malvarlıklarını güçlendirebilirse, gelecekte başka büyük bir genişleme politikasına güvenle bakabilir. Yunanlılar, İngiliz dostlarından mütevazı bir destek elde ettikleri takdirde, bazı plebisit koşullarına sahip olan Ege kıyılarını yeniden kurmak için herhangi bir Türk direnişine karşı koymaları ve kontrol etmeleri zor olmamalı. Venizelos ve Yunanlılar İzmir'e ve iç bölgelere tutunmayı başarabilirse, doğuya uzanan demiryolları ile iç bölgelere doğru ilerleyeceklerinden şüphe etmek için çok az sebep vardır."*[613]

Amerikan basını 15 gün süreceği ilan edilen Yunan ileri harekâtının 11 günde bittiğini duyurmuştur.[614] Gerçekten Yunan birlikleri kısa zamanda *Müttefikleri* bile şaşırtarak başarılı olmuş, Türkler iki hafta içinde birçok bölgeyi kaybetmişlerdir.[615] Yunanlılar, 22 Haziran'da Akhisar'ı, 23 Haziran'da Kırkağaç, Soma ve Salihli'yi, 25

---

[610] **The Sun and The New York Herald,** 29 Haziran 1920.
[611] **Chicago Tribune,** 30 Haziran 1920 ve **El Paso Herald,** 30 Haziran 1920.
[612] **Evening Public Ledger,** 3 Temmuz 1920 ve **Chicago Tribune,** 3 Temmuz 1920.
[613] **New-York Tribune,** 1 Temmuz 1920.
[614] **New-York Tribune,** 5 Temmuz 1920 ve **Norwich Bulletin,** 6 Temmuz 1920.
[615] Jorge Blanco Villalta, **Atatürk**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2004, s. 255.

Haziran’da Alaşehir’i, 29-30 Haziran’da Balıkesir’i, 2 Temmuz’da Kırmasti ve Karacabey’i, 3 Temmuz’da Nazilli’yi işgal etmişlerdir.[616]

Amerikan basını Yunanlıların Anadolu içlerine gerçekleştirdiği harekât enasında İngiliz ve Yunan kuvvetlerinin Beykoz civarında *Milliyetçilerle* şiddetli çatışmaya girdiği bunu fırsat bilen Yunanlıların Bursa’ya ilerlediklerini aktarmış,[617] nitekim Yunan birlikleri 8 Temmuz tarihinde Bursa’yı da işgal etmiştir.[618]

Bursa işgali Türkler açısından oldukça moral bozucu olmuştur. Amerikan basınında çıkan haberlerde de bu konuya dikkat çekilmiştir. *Evening Star* gazetesinde *Constantine Brown,* Bursa işgali üzerine kaleme aldığı yazıda Mustafa Kemal’in savaşın en büyük blöfü olduğunu, Türk basınındaki tepkilerin de Türklerin sonunun geldiğini kanıtladığını iddia etmiştir.[619]*The New York Times,* Bursa işgalinin *Türk Milliyetçilerinin* moralini çok bozduğunu ve artık Türklerin barışı imzalamaya hazır olduğunu iddia etmiştir.[620]

Yunan komutanlığı Bursa işgalinin yarattığı etkiyi hesaba katarak ilerleme hakkında bilgiler paylaşmış, örneğin *Fulton County Tribune* 20 bin *Türk Milliyetçisinin* Anadolu’nun kuzeyinde yok edildiğini iddia etmiştir.[621] *Brown,* İzmir’de Türk direnişinin çok zayıf olduğunu, Yunanlıların iki gün içinde otuz iki mil ilerlediğini yazmıştır. *Milliyetçilerin,* Yunanlıları sadece küçük askeri gruplar ile karşıladıklarını, düzenli ordunun halen mevcut Yunan hattının yirmi kilometre doğusunda olduğu iddiasının gerçeği yansıtmadığını belirtmiştir.[622]

İkinci Yunan İleri Harekâtı, Bursa işgali dışında Amerikan basınının ilgisini çekmemiştir. Basın, İngilizler ile Milliyetçiler arasındaki mücadeleye daha çok önem vermiş çünkü İngilizlerin yenilmesi durumunda Türklerin İstanbul’a kadar gideceği düşünülmüştür. İlgi derecesi az olsa bile basının harekâtı desteklediğini söylemek mümkündür. Ancak bu kararın barışı tamamen bozup savaşa devam etme anlamına geldiği, barış antlaşmasının *Milliyetçi Türkler* tarafından kabul edilmeyeceği tespit edilmiştir.

---

[616] Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II,** s. 89.
[617] **New-York Tribune,** 7 Temmuz 1920.
[618] Churchill, **age.,** s. 375 ve Akşin, **age.,** s. 162.
[619] **Evening Star,** 7 Temmuz 1920.
[620] **The New York Times,** 14 Temmuz 1920.
[621] **Fulton County Tribune,** 16 Temmuz 1920.
[622] **Evening Star,** 9 Temmuz 1920.

2.3.5. Sevres Antlaşması'nın İmzalanması (10 Ağustos 1920)

Türklere uygulanacak barış antlaşmasına yönelik görüşmelerde bulunan Damat Ferit Paşa 26 Haziran 1920 tarihinde Çanakkale, Trakya, İzmir ve Ermenistan konularını içeren beş bölümden oluşan cevabını Konferansa sunmuştur.[623]

Amerikan basını, Damat Ferit Paşanın sunduğu barış antlaşması taslağı ile Osmanlı Devletinin, İzmir ve Trakya dışında Ermenistan, Hicaz, Tunus, Fas ve Libya Adalarındaki haklarından vazgeçtiğini, Suriye, Mezopotamya, Filistin ve Mısır'daki tüm haklarından feragat etmeyi kabul ettiğini açıklamıştır.[624] Basın, Türklerin İzmir'in Yunan egemenliğine verilmesini kabul etmeyeceğini ve bu toprakları yalnızca silah zoruyla bırakacaklarını belirttiğini iddia etmektedir.[625] *Fulton County Tribune* gazetesi ise barış antlaşmasının, Türk imparatorluğunu pratik olarak ortadan kaldırdığını, *Müttefiklerin* en zengin kısımları parsellediğini, geriye kalan Türk İmparatorluğu'nun; Yunanlılar, Ermeniler ve diğer düşman milletler tarafından kuşatıldığını, Anadolu'da limanı olmayan küçük bir bölge ile sınırlandırıldığını belirtmiştir. Gazete, Türklerin bu kötü duruma gelmesinin tek sorumlusunun Mustafa Kemal'in başlattığı isyan olduğunu yazmıştır.[626]

Yunan ileri harekâtı sonrası Batı Anadolu'da önemli merkezlerin işgal edilmesi barış antlaşmasına yönelik görüşmeleri de etkilemiştir. Amerikan basını *Müttefiklerin,* Yunanlıların başarılı harekâtını göz önünde bulundurarak Türk notasına cevaben gayri resmi bir konferans düzenlediğini ve Türkiye'nin itirazlarının reddedildiğini açıklamıştır.[627] Bu görüşmelerde konferansta Venizelos yer almış ve Yunan askerlerinin *Türk Milliyetçilerine* karşı yürüttüğü harekâttaki başarılarından ötürü *Müttefiklerce* tebrik edilmiştir.[628]

Müttefikler, Osmanlı Heyeti tarafından sunulan yazılı görüşlerin son bir kez tartışılması için 11 Temmuz 1920'de *Spa Konferansı'nda* toplanmıştır.[629] *Müttefiklerin* Spa'da toplanması Amerikan basını tarafından Türk anlaşmasında

---

[623] **Evening Public Ledger,** 26 Haziran 1920.
[624] **Chicago Tribune,** 1 Temmuz 1920.
[625] **New-York Tribune,** 1 Temmuz 1920 ve **Richmond Times-Dispatch,** 1 Temmuz 1920.
[626] **Fulton County Tribune,** 2 Temmuz 1920.
[627] **East Oregonian,** 7 Temmuz 1920 ve **Bemidji Daily Pioneer,** 7 Temmuz 1920.
[628] **Evening Star,** 6 Temmuz 1920.
[629] Tolon, **age.,** s. 137-245.

Müttefiklerce bazı yeniliklerin yapılmasına izin verileceği şeklinde yorumlanmıştır.[630]

Konferansta, Türklere Boğazlar Komisyonunda bir üyelik verilmesi dışında bir değişiklik olmamıştır. Venizelos, Türklerin anlaşmayı imzalamaması durumunda İzmir ve İstanbul'daki haklarından tamamen mahrum bırakılması önerisini sunmuş; Konferans, Türklerin anlaşmayı imzalamak zorunda olmasından hareketle bu teklifi kabul etmemiştir.[631] Venizelos bu öneri dışında "*Milliyetçileri tamamen ezmek"* için İngilizlerden ayda 3,5 milyon sterlin yardım gelmesi gerektiğine dair bir istekte bulunmuştur.[632] Değişiklik yapılamayacağı anlaşılmasına rağmen İstanbul Hükümetinin Yunanlılar tarafından kurulacak İzmir ve Trakya hükümetlerinde Türklerin temsil edileceğine dair bir haber Amerikan basınınca yayınlanmıştır.[633]

Müttefikler, Spa Konferansı'nda aldıkları karar paralelinde 16 Temmuz 1920 tarihinde Osmanlı Barış Heyeti'nin yazılı cevabına yönelik hazırlanan notayı Başbakan Millerand aracılığıyla Reşit Beye vermişlerdir.[634] Notada anlaşmanın kesin olarak kabul edildiğini bildirmek için 27 Temmuz 1920 gece yarısına kadar süre tanınmıştır.[635] Barış şartlarının Türklere verilmesi üzerine Amerikan gazetelerinde anlaşmanın imzalanmaması durumunda *Müttefiklerin* Türkleri İstanbul'dan atacağı yazılmıştır. *"Müttefikler, Türklerin imparatorluğuna son vermek için zamanın geldiğini açıkça belli ediyor. Türkiye, iki yıldan az olmamak kaydıyla savaşı uzattı ve binlerce insanın ve milyonlarca sterlinin kaybına neden oldu."*[636]

Amerikan basını, İngiltere ve Yunanistan'ın antlaşmanın uygulanması konusunda ısrarcı olduğunu, İtalyanların antlaşma hükümlerini, Fransızların ise uygulanış şeklini reddettiklerini duyurmuştur. Ayrıca Türklerle savaşmadan 500 bin kişilik Mustafa Kemal Paşa ordusunun yenilmeyeceği belirtilmiştir.[637]

---

[630] **The Seattle Star,** 12 Temmuz 1920.
[631] Olcay, **age.,** s. 1 ve 595-599.
[632] Solomonidis, **agt.,** s. 93.
[633] **Evening Public-Ledger,** 16 Temmuz 1920 ve **El Paso Herald,** 16 Temmuz 1920.
[634] Gotthard Jaeschke, **Kurtuluş Savaşı ile ilgili İngiliz Belgeleri III,** Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 2001, s. 16.
[635] Söylemezoğlu, **age.,** s. 10.
[636] **Evening Public Ledger,** 17 Temmuz 1920, **The Evening World,** 17 Temmuz 1920 ve **El Paso Herald,** 17 Temmuz 1920.
[637] **Evening Star,** 19 Temmuz 1920 ve **The Los Angeles Times,** 19 Temmuz 1920.

Yunanlıların saldırdıkları her noktada başarı sağlaması üzerine Padişah, anlaşma şartlarını tartışmak üzere 22 Temmuz 1920 tarihinde Yıldız Sarayında bir Saltanat Şurası toplamıştır.[638] Tartışmalar sonucunda Mareşal Rıza Paşa dışında tüm katılımcılar anlaşmayı mevcut haliyle kabul etmiştir. Bunun üzerine Hükümet, Hadi Paşa, Rıza Tevfik ve Reşat Halis Beyden oluşan heyete anlaşmayı imzalama yetkisi vermiştir.[639]

Amerikan basını, Saltanat Şurasının herhangi bir yetkisi ya da katkısı olmadığını belirten haberlere yer vermiştir. *Evening Star* gazetesinde *Constantine Brown* imzalı haberde *"Padişah, Müttefik emirlerini yerine getirmeye ve Paris'teki temsilcilerini imzalamak için yetkilendirmeye mecburdur"* değerlendirilmesinde bulunarak Saltanat Şurasının olumlu bir etkiye sebep olmadığını belirtmiştir.[640] Basın, Saltanat Şurası kararı sonrası TBMM'nin, Damid Ferid Paşayı ölüme mahkûm ettiğini açıklamıştır.[641] *Richmond Times-Dispatch* ise Saltanat Şurasının *Müttefiklerin* hazırladığı barış antlaşmasını onayladığını ancak *Milliyetçilerin,* Şura'nın aldığı kararı halkın iradesini temsil etmediği gerekçesiyle yok saydığını aktarmıştır.[642] Padişahın sokakta gezen İngiliz polisten daha güçsüz duruma geldiğini, İstanbul'un 20 kilometre ötesine gitmeyen bir güce sahip olduğunu söyleyen *Constantine Brown*, Milliyetçilerin ne Padişaha ne de İstanbul'a artık ihtiyaçları kalmadığını belirterek *Müttefiklerin* de birkaç askeri başarı haricinde Ankara'ya antlaşmayı imzalattıramayacaklarını anlamaları gerektiğini belirtmiştir.[643]

Amerikan basını, barış antlaşmasının Osmanlı Heyeti tarafından imzalanacağı haberi üzerine Ankara Hükümetinin kararı eleştirdiğini açıklamıştır. Örneğin *The Washington Times* gazetesi Mustafa Kemal'in bir beyanname yayınlayarak kararı eleştirdiğini, Mustafa Kemal ait olduğu iddia edilen konuşmasındaki ifadelere dikkat çekilerek Sovyet Rusya ile *Türk Milliyetçilerinin* ittifak halinde olduklarını iddia etmiştir.

---

[638] Helmreich, **age.,** s. 240.
[639] Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II,** s. 84.
[640] **Evening Star,** 19 Temmuz 1920.
[641] **The Washington Times,** 21 Temmuz 1920.
[642] **Richmond Times-Dispatch,** 25 Temmuz 1920.
[643] **Evening Star,** 23 Temmuz 1920.

"Mustafa Kemal Paşa: Müslüman ve Komünist yoldaş kardeşler! Bir masa etrafında toplanmış devlet adamları, ölüm kararını bize verdiler ve kendi ellerimizle imzalamamızı arzu etmektedirler. Türk, Müslümanların böyle ahlaksız ve onur kırıcı belgeyi imzalamasını asla istemez. İhanete uğradık. Başkan Wilson'un var olma hakkımızı güvence altına alan ilkeleri çiğnendi. İslam'ın kardeşleri! elimizdeki silahlarla öleceğiz. Sessizce ölürken, komünizmin müttefiki olan İslam'ın intikam alacağı güne yakın olduğunu bilerek. Bugün Küçük Asya'da kan akıyor. Büyük Güçler, Türkiye'yi sömürüyor, çünkü bizler kapitalist değil, Müslümanız. Allah büyüktür. Muhammed Peygamberdir ve bizi koruyacaktır."[644]

Amerikan basınında bir başka dikkat çekici haber ise *The Barre Daily Times* gazetesince kaleme alınmıştır. Gazete, Türk anayasasına göre, Meclisi Mebusan'ın anlaşmayı onaylayabileceğini ancak şu anki şartlar altında bunun olanaksız olduğunu açıklamış ve antlaşmanın hukuksuz sayılabileceğini belirtmiştir. *"Meclisin çoğunluğu Ankara'da bulunan Milliyetçilerden oluşmaktadır. Padişahın başka bir Meclisi toplamasının yasal bir yolu yoktur."*[645]

Saltanat Şurasının kararı sonrası Yunanlılar Doğu Trakya'ya doğru yürümüşlerlerdir. Yunanlıların yürüyüşü Amerikan kamuoyunda fazlasıyla ses getirmiş, gazeteler harekât sırasında Yunan askerlerinin aşırı hareketlerine dikkat çekmişlerdir. Yunan propagandasının önemli temsilcilerinden *The Washington Times* bile İngiliz kaynaklarından alınan bilgiye göre Edirne'yi işgal eden Yunanlıların ileri harekâtları sırasında Türklerle çatıştığını ve birçok yeri ateşe verdiğini açıklamıştır.[646]

Yunanistan Dışişleri Bakanı Nicholas Politis Amerikan basınına verdiği bir röportajda Trakya işgalinin birkaç gün içinde bitmiş olacağını ve birkaç ay içinde Anadolu'daki Yunan ordusunun terhis edileceğini açıklamıştır. Röportajın devamında Yunanlıların, Batı Anadolu'ya barış ve ekonomik refah getireceğini

[644] **The Washington Times,** 24 Temmuz 1920.
[645] **The Barre Daily Times,** 26 Temmuz 1920.
[646] **The Washington Times,** 23 Temmuz 1920.

ancak Türklerin uzun yıllar boyunca bölge üzerindeki olumsuz yönetiminin alınacak tedbirleri zorlaştırdığını söylemiştir.

> *"Niyetimiz intikam politikasını sürdürmek değil, herkes için ekonomik refahtır. Bu büyük bir görev ...fakat savaşlar ve Türk yıkımlarından dolayı barınma, yol, liman ve orman sorunları var. Siyasi olarak, Türkler uzun süre Padişahlar tarafından sömürüldüler ama Türkler dinlerine dokunulmadığı sürece idare etmeleri en kolay insanlardır. Niyetimiz camileri korumaktır. Bu bakımdan çok dikkatliyiz, bu usta eserlere zarar vermeden Edirne'yi almak için insanca mümkün olan her şeyi yaptık."*[647]

Yunanlılar, 25 Temmuz'da Edirne'yi işgal ederek tüm Trakya'yı ele geçirmişlerdir.[648] *The New York Times* gazetesi Cefer Tayyar Beyin Türklerin Trakya'daki direniş için son umudu olduğunu aktarırken,[649] *Evening Public-Ledger* ise Cafer Tayyar Paşanın Yunanlılarca yakalandığı duyurmuştur.[650]

İtalyan Dışişleri Bakanı Kont Carlo Sforza, İstanbul Hükümetinin antlaşmayı imzalayacağının anlaşılmasından sonra antlaşmada bazı değişikliklere ihtiyaç olduğunu açıklamıştır. Ayrıca Venizelos'a Tittoni-Venizelos anlaşmasını iptal etmek istediğini söylemiş ve İtalya 29 Temmuz 1920 tarihinde anlaşmayı tek taraflı iptal etmiştir.[651] Sforza, değişen şartların ikili anlaşmada yer alan beraber hareket etme hükmünü ortadan kaldırdığını artık İtalya'nın tek başına hareket edeceğini ve Türklere uygulanacak barış antlaşmasının savaştan sonra yapılan barış antlaşmaları içinde en mantıksızı olduğunu söylemiştir.[652]

Amerikan basını, İtalyanların bu hareketine karşılık Venizelos'un da Türk antlaşmasını imzalamayı reddettiğini duyurmuş ve Yunan-İtalyan anlaşmazlığı çözülene kadar Türk antlaşmasının ertelenebileceğini açıklamıştır.*"*[653] Basın, Antlaşmanın imzalanmama olasılığını farklı bakış açılarıyla değerlendirmiştir.

---

[647] **Evening Star,** 27 Temmuz 1920.
[648] Churchill, **age.,** s. 375.
[649] **The New York Times,** 28 Temmuz 1920.
[650] **Evening Public Ledger,** 29 Temmuz 1920.
[651] Helmreich, **age.,** s. 240.
[652] Çelebi, **Milli Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri,** s. 240-241.
[653] **New-York Tribune,** 30 Temmuz 1920 ve **The Sun and The New York Herald,** 30 Temmuz 1920.

Örneğin *Albequerque Morning Journal* gazetesi Oniki Adalar üzerinde Yunanlılar ve İtalyanlar arasındaki bir tartışmaya,[654] *The Arizona Republican* gazetesi yeni İtalyan hükümetinin beklediği imtiyazları alamamasına bağlamıştır.[655]

Evening Star gazetesi Tittoni-Venizelos Anlaşmasının bozulmasının Türkleri rahatsız ettiğini, İtalyanların Antalya, Yunanlıların Menderes Vadisinde harekete geçmesinden korkulduğunu açıklamıştır.[656] *The New York Times* gazetesinde *Edwin L. James,* barış koşulları ile ilgili çok ciddi farklılıklar olduğunu, İstanbul Hükümetinin hazır olsa bile *Müttefklerin* Türklere uygulanacak bir antlaşma için hazır olmadığını aktarmıştır.[657]

Amerikan basının değerlendirmeleri gerçek olmuş, İtalya'nın Tittoni-Venizelos Antlaşmasını iptal etme kararı Türklere uygulanacak barışın gecikmesine neden olmuştur. Tittoni-Venizelos anlaşmasına göre düzenlenen On İki Adanın geleceği tehlikeye düşünce Venizelos, barış antlaşmasının bu konu çözülmeden imzalanmasını istememiştir. Ancak Yunanstan'ın imdadına yetişen İngiltere, İtalya'ya Anadolu'da nüfuz bölgeleri veren Üçlü Paktı[658] imzalamama tehdidinde bulununca İtalyanlar geri adım atmak zorunda kalmıştır.[659] Türklere uygulanacak barış şartlarıyla tüm istediklerini diğer *Müttefiklere* kabul ettiren İtalya için Üçlü Paktın önemi büyük olmuş, bu sebeple İtalya, Yunanistan ile anlaşarak Adalar konusunda karşısında sadece Ankara Hükümetini bırakmıştır.[660]

Yaşanan bu krizin ardından barış antlaşmasının 10 Ağustos 1920 tarihinde Yunanlılar ve İtalyanların katılımıyla imzalanması kararlaştırılmıştır.[661] Anlaşmanın imza günü belli olduktan sonra Amerikan basınında kararı eleştiren birçok haber yapılmıştır. *The Washington Herald,* Fransızların, barış anlaşmasını Türklere kabul

---

[654] **Albequerque Morning Journal,** 29 Temmuz 1920.
[655] **The Arizona Republican,** 29 Temmuz 1920.
[656] **Evening Star,** 4 Ağustos 1920.
[657] **The New York Times,** 2 Ağustos 1920.
[658] British Treaty Series, 1920, No. 12, **Tripartite Agreement Between the British Empire, France and Italy Respecting Anatolia,** Signed at Sevres, August 10, 1920.
[659] Helmreich, **age.,** s. 241.
[660] Çelebi, **Milli Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri,** s. 242 Amerikan basını anlaşma sonrası barış anlaşmasına göre Oniki Adanın Yunanlılara verildiğini, Rodos Adasında yapılacak plebisitin ertelenerek 5-15 yıl içinde yapılmasına karar verildiğini ve tarafların İzmir konusunda Yunanlıların sorumlu olması konusunda anlaştıklarını açıklamıştır. **(New-York Tribune,** 10 Ağustos 1920.)
[661] **The Barre Daily Times,** 2 Ağustos 1920 ve **El Paso Herald,** 3 Ağustos 1920.

ettirmenin imkânsız olduğuna inandığını belirtmektedir.[662] *Evening Public Ledger,* Müslümanların savaşmaya hazır olduğunu, Hristiyan ve Ermeni nüfusunun yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu iddia etmiştir.[663] *Evening Star,* Türklerin barışın şartlarından son derece rahatsız olduğunu, barış antlaşmasının imzalandığı günün Türkler tarafından genel yas ilan edileceğini, mağaza ve kıraathanelerin kapalı olacağını açıklamıştır.[664] Yine aynı gazetede *Edgar Ansel Mowrer* antlaşma şartlarını emperyalizmin başka bir boyutu olarak nitelendirmiş *Constantine Brown* ise *Milliyetçilerin* Yunan ve İngiliz ilerleyişine direnebileceğini aktarmıştır.[665]

Osmanlı barış heyeti İstanbul Hükümeti tarafından verilen yetkiye dayanarak 10 Ağustos 1920'de *Sevres Antlaşması* adını alacak Türk barış antlaşmasını Paris'te imzalamıştır.[666] Yunanistan için tam bir başarı, Venizelos için en *"önemli olay"*[667] olan *Sevres Antlaşması* iki bölüm ve 433 maddeden oluşmuş, çok çeşitli hükümlerden oluşan 13 kısımdan meydana gelmiştir. Antlaşmaya göre Doğu Trakya ve İzmir Yunanlılara verilmiştir.[668] Boğazların denetimi uluslararası bir Komisyona bırakılmış, Türkiye'nin mali ve ekonomik tüm işlemleri *Müttefiklerce* denetime açık hale getirilmiş, Arap Vilayetleri, Filistin, Ermeni ve Kürtlerin yaşadığı bölgeler *Milletler Cemiyeti* prensiplerine göre Osmanlı'dan alınmıştır.[669] Churchill anılarında, Mütarekeden 18 ay sonra imzalanabilen antlaşmanın sadece Yunanlılar için yapıldığını ancak bu antlaşmanın *"Türkiye ile barıştan Türkiye ile savaşa dönülen"* kırılma anı olduğunu söylemektedir.[670]

Amerikan basını, anlaşmayı ilk olarak Hamdi Paşanın imzaladığını, Türklerden sonra dokuz küçük devletin anlaşmayı imzaladığını ve ayrıca Yunanlılar ile İtalyanlar arasında Ege Adalarını paylaşan anlaşmanın da imza altına alındığını

---

[662] **The Washington Herald,** 3 Ağustos 1920.
[663] **Evening Public Ledger,** 10 Ağustos 1920.
[664] **Evening Star,** 2 Ağustos 1920.
[665] **Evening Star,** 9 Ağustos 1920.
[666] **The Ogden Standard-Examiner,** 10 Ağustos 1920 ve **Omaha Daily Bee,** 11 Ağustos 1920, Sonyel, **İngiliz Gizli Belgelerinde Türk-Yunan İlişkileri 1821-1923**, s. 237, Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.III,** s. 170, Tolon, **age.,** s. 247, Evans, **age.,** s. 293, Helmreich, **age.,** s. 241 ve Jaeschke, **Kurtuluş Savaşı ile ilgili İngiliz Belgeleri III,** s. 17.
[667] Smith, **age.,** s . 187.
[668] J.C. Hurewitz, **Diplomacy in the Near and Middle East – A Documentary Record: 1914-1956 V.II,** D.Von Nestrand Company, New Jersey, 1957, s.82-83.
[669] **Treaty of Peace With Turkey,** 10 Agust 1920, Signed at Sevres.
[670] Churchill, **age.,** s. 375.

aktarmıştır.[671] *The Washington Times, "Antlaşma Türk vaatlerinin kırılganlığının sembolü olarak bir porselen fabrikasında imzalandı"* diyerek görüşmeler boyunca Osmanlı delegelerinin kabul edilemez isteklerde bulunduklarını iddia etmiştir. [672]

The Chattanooga News, Sevres Antlaşması ile savaşın teknik olarak sona erdiğini ancak Başkan Wilson'un; Padişahın İstanbul'dan çıkarılması, Trakya'nın Yunanlılara verilmemesi isteklerinin dikkate alınmaması sebebiyle Amerika'nın antlaşmayı imzalamadığını açıklamıştır.[673]

Amerikan basınınca, antlaşma imzalansa bile uygulabilirliği konusunda tereddütler yaşanmış antlaşmanın barıştan çok savaşı çağrıştırdığı belirtilmiştir. Örneğin *The New York Times* gazetesi *"Son İttifak Devleti de Antlaşmayı İmzaladı"* başlığıyla okuyucularına duyurduğu haberinde antlaşma maddelerinin barış şartlarına benzemediğini ima ederek Sevres parkında toplanmış annelerin *"Bu tekrar bir savaş mı?"* sorularını delegelere haykırdıklarını yazmıştır.[674] *The Barre Daily Times* gazetesi barış antlaşmasının Osmanlı Heyeti tarafından imzalandığını ancak Anadolu'nun barış içinde olamayacağını, Ankara'nın antlaşmayı kabul etmeyeceğini ve bunun yeni bir savaşın başlangıcı olacağını belirtmiştir.

> *"Türkiye yalnızca antlaşmanın şartlarını yerine getirme zorunluluğu altında, Hükümdarlarının günahları için ağır cezalar ödemek zorunda kalıyor. Sınırların belirlenmesinde adeletsizlik olması mümkün değil, ancak Küçük Asya'daki Türkler bu antlaşmayı reddediyor, Müttefiklerden nefret ediyor, padişahı ve onun kabinesine karşı savaşıyorlar. Bu anlaşma sadece Padişahın Avrupa'da varlığını sürdürmesi için fantastik bir düzenlemedir, onu savunanlar şu an bir avuçtur ancak bunun yanında Küçük Asya'daki tüm halklar otoritesine karşı isyan halindedir. Padişah bu duruma dayanamaz. Bu antlaşmanın içinde barış yoktur ve kuvvet kullanmadan uygulanamaz. Trakya'da görünüm daha umut verici. Orada, İstanbul sınırı dışında, Türk köylüleri muhtemelen Yunan yönetimi altında sessizce yerleşeceklerdir. Fakat Başkan Wilson, Ermenistan sınırlarını çizmeyi*

---

[671] **Evening Public-Ledger,** 10 Ağustos 1920 ve **The Sound Bend News-Times,** 11 Ağustos 1920.
[672] **The Washington Times,** 10 Ağustos 1920.
[673] **The Chattanooga News,** 10 Ağustos 1920.
[674] **The New York Times,** 11 Ağustos 1920.

bitirdiğinde boğazın diğer tarafında ne olacak? Vahideddin ve hükümeti, hangi sınırlar dâhilinde olursa olsun bağımsız bir Ermenistan'ın kurulmasını kabul etmiştir. Ancak Mustafa Kemal Paşa ordusu ve hükümeti, Hicaz'ın Arap krallığına, İzmir'in Yunan işgaline, Suriye ile Mezopotamya'nın Fransız ve İngiliz yönetimine devredilmesine karşı oldukları gibi bir Ermeni devleti için Türkiye'den herhangi bir toprağın alınmasına da karşı çıkıyorlar. Türkiye, kendisine bağlı olan toprakları yeniden kazanmak için mümkün olabilecek her şeyi yapacaktır."[675]

Grand Forks Herald, antlaşmanın imzası sonrası Mustafa Kemal Paşaya ait olduğu iddia edilen *Sevres Antlaşması'nı* kabul etmeyen bir beyannameyi satırlarına taşımıştır.

"İtirazımız, Fransa ve İtalya'nın, Boulogne Konferansı'nda, barış anlaşması şartlarını yürürlüğe koyması için Yunan ordusunun harekât isteğini kabul etmeleri ile bağlantılıdır. Bu, Müslüman güçlerini yok etmeye yönelik İngiliz politikasının bir parçasıdır. Yunanlılar atalarımızın beşiğini yok etmeye çalışıyor, camileri kiliseye çevirmiş, kardeşlerimizi katletmiş ve İzmir'deki dükkânları yağmalamışlardır. Bu korsanlar bize karşı saldırıyor, savaşacağız"[676]

Amerikan basını, *Sevres Antlaşması'nın* Türkler ve Yunanlılar tarafından nasıl karşılandığına yönelik aktardığı haberlerde, antlaşmanın Yunanlılarca sevinçle karşılanırken Türklerin yas ilan ettiğini, İstanbul sokaklarında arabaların beş dakika kontak kapattığını, Türk gazetelerinin siyah çerçeveyle basıldığını, vitrinlerin siyaha büründüğünü ve antlaşmanın acımasızlığının protesto edildiğini aktarmaktadır.[677] *The Washington Times,* bir Türk dergisinin *"Şafaktan hemen önce daima karanlıktır"* şeklinde manşet attığını ancak sansürün çok katı olmasından dolayı gazetelerin açık bir Türk görüşü beyan edemediklerini belirtmiştir.[678] Hint Müslümanlarının da *"Türk Barış Antlaşmasının' tatmin edici olmayan koşullarını*

[675] **The Barre Daily Times,** 16 Ağustos 1920.
[676] **Grand Forks Herald,** 17 Ağustos 1920.
[677] **The New York Times,** 14 Ağustos 1920.
[678] **The Washington Times,** 15 Ağustos 1920.

protesto" ettiğini, anlaşma hükümlerinin Türkiye'yi *'bir güç zerresinden'* yoksun bırakacak duruma getirdiğine yönelik itirazda bulundukları aktarılmaktadır.[679]

Antlaşmanın imzalanmasından hemen sonra Yunanlıların, Batı Anadolu'da ilerlemeye başlayacağı ve Uşak'ın kısa bir süre içinde geri alınacağını iddia eden gazetelerin öngörüsü gerçekleşmiş ve Yunanlılar, 29 Ağustos tarihinde Uşak'ı işgal etmiştir.[680] *The Pensacola Journal* gazetesi Türklerin antlaşma hükümlerine uymaması durumunda Yunanlılara İstanbul'u işgal izninin de verilebilceğini açıklamıştır.[681] Yunanlıların İstanbul'a doğru yürüyeceğine yönelik söylentiler üzerine Türklerin, değerli belgeleri ve dini hazineleri gizlice başka yerlere naklettikleri iddia edilmiştir.[682]

Amerikan basını Yunanlıların, Uşak'ı işgal ettikten sonra *Milliyetçilerin*, Yunanlıları Eskişehir bölgesinde durdurduğunu, Fransız ve İtalyanların daha fazla Yunan ilerleyişine karşı olduklarını açıklamıştır.[683]Amerikan basınındaki *Milliyetçi Hareketin* gücünü kanıtlar nitelikteki başka bir iddiada ise Osmanlı Devleti veliaht prenslerinin, Padişaha olan bağlılıklarını bırakarak *Milliyetçi Harekete* katılma niyetinde oldukları yönündeki haberdir.[684]

Ankara'nın, *Sevres Antlaşması'nı* kabul etmeme kararlığına yönelik örnek bir habere *Grand Forks Herald* gazetesi imza atmış ve Halide Hanıma ait bir açıklamaya yer vermiştir. Türklerin kararlılığı açısından Halide Hanımın sözleri oldukça dikkat çekicidir.

> *"Türkiye'nin güçlü ve barışçıl bir devlete dönüşmesine izin verilmediği sürece yeteri kadar toprak elde etmek için hayatımızdan vazgeçmeye hazırız. Eğer bu mücadelede Asya'nın gücü zorla ortadan kaldırılırsa, dünyanın hiç bilmediği gibi kan dökülecektir. Yunanlılar, eninde sonunda Anadolu'dan gidecek. Mücadele ne kadar sürecek olursa olsun, daha fazla kaybedemeyiz. Bu, Türk halkının var oluşu için son mücadelesidir. Anadolu kendi başına*

---

[679] **The Ogden Standard-Examiner,** 20 Ağustos 1920 ve **Evening Star,** 20 Ağustos 1920.
[680] Akşin, **age.,** s. 162.
[681] **The Pensacola Journal,** 21 Eylül 1920.
[682] **The Sun and The New York Herald,** 21 Eylül 1920.
[683] **New-York Tribune,** 26 Eylül 1920. Türk kadınlarının, *'ölüm taburu'* adı altında bir birlik kurmak maksadıyla Mustafa Kemal'e başvurduğu açıklanmıştır.
[684] **New-York Tribune,** 21 Eylül 1920.

bırakılır ve hain saldırılara maruz kalmazsa, kendisine müreffeh bir ülke yeniden kurabilecektir. Bu, Türk tarihinin dönüm noktasıdır. Türkiye'nin yeniden inşasında önde gelen unsurlar batı ürünüdür. Demokratik bir yaşamın Anadolu'da Bolşevizme göre daha kolay ve daha içtenlikle düzenlenebilir olduğuna inanıyorum. Türk milletini, Asya ideallerini benimsemeye zorlayacak aşırılıklara sokmak üzücü olur. Ama Müttefiklerin Anadolu'daki savaşa devam etmeleri halinde gerçekleşecek şey budur.''[685]

Milliyetçilerin kararlı bir şekilde savaşacaklarını belli etmesi üzerine İngilizler, anlaşmanın TBMM tarafından onaylanması gerektiğine inanmaya başlamış ve bu kapsamda Ankara ile İstanbul'un barıştırılması gerektiğini düşünmüştür. Damat Ferit Paşa da Ankara ile barışmak maksadıyla Mustafa Kemal Paşa ve *Milliyetçi* liderler hariç bağlılık yemini edenlere af çıkarılacağını açıklamıştır. Bu gelişmeler üzerine *Müttefikler* Ankara'ya heyet göndermeye karar vermişlerdir. [686] *Omaha Daily Bee* gazetesi bu gelişmeye yönelik yaptığı haberinde *Müttefiklerin,* Yunan askerlerini kullanarak *Milliyetçileri* bastırma planından vazgeçtiğini ve artık hakemlik yapmaya başlayacağını iddia etmiştir.[687]

Müttefikler, İstanbul Hükümeti başında Damat Ferit Paşa olduğu sürece Ankara ile anlaşılamayacağını ve bu durumda barışın imzalanamayacağını düşünerek 11 Ekim'de Damat Ferit Paşanın görevden alınması talebini Padişaha iletilmişlerdir. Ankara-İstanbul arasında iletişime geçilmesi yönünde ilk somut adım 17 Ekim 1920 tarihinde Damat Ferit Paşanın istifası olmuştur.[688] Damat Ferit Paşanın istifasından sonra 21 Ekim 1920 tarihinde Ankara eğilimli olduğu düşünülen Tevfik Paşa Hükümeti kurulmuştur.[689] *The New York Herald,* Tevfik Paşanın liderliğinde yeni bir Türk kabinesinin kurulmasının Avrupa tarafından izlediğini, bu kabinenin antlaşmanın onaylanması konusunda Mustafa Kemal ile anlaşacağına inanıldığını aktarmaktadır.[690]

---

[685] **Grand Forks Herald,** 20 Eylül 1920.
[686] Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II,** s. 100-101.
[687] **Omaha Daily Bee,** 24 Ekim 1920.
[688] Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.III,** s. 185.
[689] İhsan Güneş, **Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de Hükümetler, Programları ve Meclisteki Yankıları (1908-1923),** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012, s. 263.
[690] **The New York Herald,** 22 Ekim 1920.

Mütefiklerin, *Sevres Antlaşması'nı* imzalatmak maksadıyla *Milliyetçiler* ile anlaşma zemini aradığı dönemde Türkler ile Yunanlılar arasında çatışmalar devam etmiştir. Amerikan basını iki tarafın durumuna yönelik aktardığı haberlerde çatışmalarda bir Yunanlıların bir Türklerin avantajlar sağladığını yazmıştır. Örneğin *Evening Star* gazetesi Türklerin, Kütahya ve Afyon istikametinde büyük kayıplar vererek çekildiğini belirtirken[691] *New-York Tribune* ise kuzey hattında duran Yunanlıların savaşmayı bırakarak kaçtıklarını, Türklerin Bursa'nın kuzeydoğusundaki Yenişehir'i işgal ettiğini duyurmuştur.[692] Yunan lobisinin etkisinde olan gazeteler, Türklerin Yunanlılardan geri aldıkları bölgeleri aktarırken *işgal* kelimesini kullanarak Türklerin barış istemeyen taraf olduğunu kanıtlama çabası içindedir. Örneğin *The New York Times* Türklerin, İnegöl, Simav ve Demirciyi *işgal ettiğini* iddia etmektedir.[693]

Müttefikler, Simav ve Demirci harekâtlarından sonra TBMM ile temas kurarak *Sevres Antlaşması* şartlarından ödün vermeyi düşünmüşlerdir.[694] Bu kapsamda Ahmet İzzet Paşa başkanlığındaki İstanbul Hükümeti ile Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki TBMM heyeti (İsmet Paşa ve Bekir Sami Bey) 5 Aralık 1921 tarihinde Bilecik'te görüşmüşlerdir. Mustafa Kemal Paşa kendini TBMM reisi olarak tanıtmış ve karşısındaki heyeti kimler olduğunu sorarak İstanbul Hükümetini tanımadığını ima etmiştir. Bu başlangıçtan sonra Mustafa Kemal, İstanbul Hükümeti heyetini *Milliyetçilere* katıldığı algısı yaratmak için Ankara'ya götürmüştür.[695] *The New York Times,* İzzet Paşanın gönderdiği bir telgrafta Ocak ayının ortasına kadar dönemeyeceğini, Mustafa Kemal ile İzmir cephesindeki durum sonlanmadan anlaşma sağlanmasının mümkün olamayacağını bildirdiğini duyurmuştur.[696]

The Evening World, Bilecik Görüşmesi sonucu ile ilgili yaptığı haberde Mustafa Kemal Paşanın, İstanbul Hükümeti ile şu şartlarda anlaşmaya hazırlandığını bildirmiştir. *"1- Anadolu ve Trakya'dan Yunan kuvvetlerinin çıkarılması, 2- İzmir'in koşuluz Türk yönetimine verilmesi, 3- Tarafsız kuvvetlerin kontrolü altında*

---

[691] **Evening Star,** 5 Kasım 1920.
[692] **New-York Tribune,** 27 Kasım 1920.
[693] **The New York Times,** 27 Kasım 1920.
[694] Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II,** s. 106-110.
[695] Oğuz Aytepe, *"Milli Mücadele'de Bilecik Görüşmesi",* **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,** Sayı 33-34, Mayıs-Kasım 2004, s. 24-27.
[696] **The New York Times,** 10 Aralık 1920.

Trakya'da acil bir plebisit, 4- Tarafsız Güçlerin kontrolünde Boğazlar ve Çanakkale'nin tarafsızlaştırılması, 5- Sevres Antlaşması'nın ekonomik ve mali hükümlerinin revizesi."[697]

Müttefiklerin son umut olarak gördüğü Bilecik Görüşmesi Mustafa Kemal tarafından olmazsa olmaz olarak belirlenen konular sonucunda *Müttefikler* katında amacına ulaşamamış ve *Sevres Antlaşması'nın* ancak bir dayatma sonucu kabul ettirilebileceği gerçeği *Müttefiklerce* kabul edilmiştir.[698] Ancak *Milliyetçilerin* (Doğu cephesindeki başarıları sonrası) kuvvetlerini Batı Cephesine kaydırması, *Kuva-yı Milliye'yi* düzenli bir ordu içinde örgütlemesi ve ayrıca Yunanistan'daki seçimler neticesinde Venizelos'un seçimleri kaybetmesi *Sevres Antlaşması'nda* bazı değişikliklerin yapılması gerektiği fikrini ortaya çıkarmıştır. Amerikan basını da *Müttefiklerin* yılbaşından önce *Sevres Antlaşması'nın revize edilmesi* için toplanacaklarını açıklamıştır.[699] Bu doğrultuda, İngiltere, Fransa ve İtalya Başbakanlarının 28 Aralık 1920 tarihinde Nice'de toplanacağı duyurulmuştur.[700]

[697] **The Evening World,** 20 Aralık 1920.
[698] Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.III,** s. 190.
[699] **The Morning Tulsa Daily World,** 5 Aralık 1920.
[700] **The Washington Herald,** 13 Aralık 1920 ve **Chicago Tribune,** 13 Aralık 1920.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İNÖNÜ SAVAŞLARINDAN BÜYÜK TAARRUZA: TÜRK YUNAN MUHAREBELERİ

3.1. Yunan İleri Harekâtı (Ocak – Eylül 1921) ve Yunan Saldırı Gücünün Kırılması

Ankara Hükümeti, Doğu cephesindeki başarıları neticesinde askeri gücünün büyük bir kısmını Batı Cephesine kaydırmış, *Kuva-yı Milliye'yi* düzenli bir ordu içinde örgütleme düşüncesi Gediz harekâtındaki yenilgi üzerine daha da ön plana çıkmıştır.[701] Bu gelişme üzerine TBMM, 8 Kasım 1920 tarihinde muntazam orduya geçiş kararı vermiştir.[702] Bu karar ile Ankara Hükümetinin *Sevres Antlaşması'nı* imzalamayacağı ve savaşacağı anlaşılmıştır. Ankara Hükümetinin bu kararından en çok Başbakan Venizelos etkilenmiştir. Türklere bir barış antlaşması imzalattıktan sonra seçimlere gitmek isteyen Başbakan Venizelos hedefine ulaşsa da Ankara Hükümetinin tutumu kesin bir zafer almasını engellemiştir. Bu sebeple Venizelos, *Sevres Antlaşması* imzalanır imzalanmaz meclis seçimlerinin yapılacağı yönündeki açıklamasına rağmen seçimleri ertelemiştir. Ancak Venizelos'un bu tutumu kendisine karşı muhalefet oluşmasına neden olmuştur.[703]

Venizelos için sıkıntılı geçen 1920 yılının son aylarında Kral Aleksandar'ın sarayın bahçesinde bir maymun tarafından ısırılmasından üç hafta sonra 25 Ekim 1920 tarihinde ölmesi, Yunanistan'da siyasal durumu daha kritik bir hale getirmiştir.[704]

Venizelos, kralın ölümünden sonra Kral Konstantin'in oğlu Paul'u tahta davet etmiş ancak Paul'un reddetmesi üzerine, muhalefetin de baskısıyla Kralın kim

---

[701] **Gediz Harekâtı:** İkinci Yunan Harekâtı sonrası Gediz'i ele geçiren Yunanlılara karşı TBMM bilgisi dışında Çerkez Ethem birlikleri tarafından düzenlenen başarısız harekâttır. (Hasan Dinçer, *"Türkiye Büyük Meclisi'nin Açılması ve Yeni Türk Devletinin Kuruluşu",* **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi,** (Ed. Temuçin Faik Ertan), Siyasal Kitabevi, Ankara, 2018, s. 117.)

[702] Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam C.II.,** Remzi Kitabevi, İstanbul, 2014, s. 421.

[703] Dobkin, **age.,** s. 135.

[704] Smith, **age., s**. 203. Churchill yıllar sonra Kralın ölümüne atıfta bulunarak bir maymun ısırığının çeyrek milyon insanın ölümüne sebep verdiğini söylemiştir. (Lord Kinross, **Atatürk, Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2014, s.301.)

olacağına yönelik bir plebisit yapılması kararlaştırılmıştır.[705] Meclis seçimleri, 14 Kasım 1920 günü gerçekleştirilmiş, Venizelos'un Liberal partisi çoğunluğu kaybedince Venizelos görevinden ayrılmıştır.[706] Seçim sonuçlarının belli olması üzerine Başbakan olan Dimitrios Rhallis, 5 Aralık 1920 tarihinde plebisit yapılacağını duyurduktan sonra Venizelosçulara yönelik bir tasarruflarının olmayacağını açıklamıştır.[707]

Amerikan basını, yeni başbakan Rhallis'in sözlerini yeni Yunan Hükümetinin Türklerle savaşmaya devam edeceği şeklinde yorumlamıştır. Eski Başbakan Gounaris de Başbakan Rhallis'in Venizelos'un dış politikasını sürdüreceğini ve Anadolu'daki *Milliyetçilere* karşı Yunan ordusunun destekleneceğini açıklamıştır.[708] Bu açıklamaların ardından 23 Kasım tarihinde yeni Başkomutan Papoulas, Hükümet emri gereği *Anadolu Seferi'nin* süreceğini gazetecilere duyurmuştur.[709]

Yeni Yunan Hükümetinin kararı sonrası Batı Anadolu'daki savaş başka bir aşamaya geçmiş, Yunanlılar ile Türkler arasındaki anlaşmazlıkların diplomasi yoluyla çözülemeyeceği anlaşılmıştır. Venizelos'un iktidarı kaybetmesi sonrası *Müttefikler, Sevres Antlaşması'nın* değiştirilmesi gerektiğini gündeme getirmişlerdir. Fransız basını *Sevres Antlaşması'nın* değiştirilmesi gerektiğini ilan etmiş, Fransız Hükümeti ise eski Kral Konstantin'in dönüşünü engellemek için ortak bir bildiri yayınlanmasını İngilizlere teklif etmiştir. Bu teklif üzerine üç *Müttefik* devlet tarafından Kralın tahta dönmesi durumunda Yunanistan'a ekonomik yardım yapılmayacağı hükmünü içeren bildiri 3 Aralık 1920 tarihinde Başbakan Rallis'e

---

[705] Dalby, **age.,** s. 137. Yunanistan'daki bu iç siyasi gelişmeler seçim atmosferini de etkilemiştir. Kralcılar, Venizelos zulmünden kurtulma temalı propagandalarında özellikle Venizelos'un Anadolu siyasetini beğenmediklerini ve Yunanistan'ın bir savaşı kaldıramayacağını savunmuşlardır. (Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika C.II,** s. 103.) Ordu içinde ise Krala oy vermenin terhis ve barış ile eş anlamlı olduğuna dair propaganda yapılmıştır. Askerler arasında *"Kral Konstantin ve Terhis", "Venizelos Savaş, Gounaris Barış Demektir"* gibi sloganlar çok yaygın şekilde kullanılmıştır. (Foti Benlisoy, **Kahramanlar, Kurbanlar, Direnişçiler, Trakya ve Anadolu'daki Yunan Ordusunda Propaganda, Grev ve İsyan 1919-1922,** İstos Yayın, İstanbul, 2014, s. 12.)

[706] Kitsikis, **age.,** s. 23. Muhalefet 370 sandalyenin 246'sını kazanmayı başarmıştır. (Ediz, **age.,** s. 244.) Venizelos, savaş sonrası ülkesine kattığı birkaç yer, Yunanistan Batısı, Girit ve Trakya gibi yerlerde çoğunluğu almışlar ancak sadece 118 sandalye kazanabilmiştir.(Smith, **age., s**. 219.)

[707] Smith, **age.,** s. 234.

[708] **The Evening World,** 17 Kasım 1920 ve **The New York Times,** 22 Kasım 1920.

[709] Özmakas, **age.,** s. 89.

verilmiştir.[710] *The Washington Post,* Kral Konstantin'in tahta dönmesi durumunda Yunanistan'a yapılan ekonomik yardımın kesileceğini duyurmuştur.[711]

Müttefiklerin bu tehdidine rağmen plebisit yapılmış ve halkın tamamına yakınının desteğini alan Konstantin tekrar tahta oturmuştur.[712] Yunanistan kamuoyundaki savaşın artık sona ereceği beklentisinin aksine Kral Konstantin, Meclis açılış konuşmasında *Müttefiklerin* yanında olduğunu ilan etmiş ve ardından Anadolu seferinin devam edeceğini açıklamıştır.[713] Yunanistan'daki gelişmeleri yakından takip eden Amerikan basını *Müttefiklerin* 6 Aralık 1920 tarihinde Kralın tekrar dönüşü ile ilgili endişeler içeren bir notayı Yunanistan'a verdiğini ve bir kaç gün sonra ekonomik ambargo kararı alındığını duyurmuştur.[714] *Müttefiklerin* tepkisine rağmen *New-York Tribune* gazetesi, Yunan komutanların savaşmakta kararlı olduklarını yazmıştır.[715]

Venizelos'un seçimi kaybetmesi üzerine ülkesine geri dönen Kral Konstantin'in savaşa devam etme kararı Batı Anadolu'da Yunan işgalinin devamı açısından kritik olmuştur. Yunanistan halkı Batı Anadolu'da devam eden seferin ekonomik zorluklarının faturasını Venizelos'a kesmiş ve Yunanistan için ekonomik refahı tekrar sağlayacak kişi olarak Kral Konstantin'i seçmiştir. Ancak Kral Konstantin'in, Yunanistan ekonomisi için büyük bir yük haline gelen *Anadolu Seferine* devem etme kararı Yunan halkının umutlarını tamamen kırmış, ordu içinde Venizelos-Konstantin çekişmesini körüklemiş ve işgalin devamında problemlere neden olmuştur. Amerikan basını da Kral Konstantin'in kararını ilginç bulmuş ancak Yunan lobisinin etkisiyle Yunanistan'ın Batı Anadolu'daki seferini desteklemiştir. Kral Konstantin'in kararı sonrası Amerikan basını Yunan seferinin ekonomik boyutuna eğilmiş ve ekonomik yardımdan yoksun Yunanistan'ın başarılı olamayacağı değerlendirilmiştir.

---

[710] Smith, **age.,** s. 235-242.
[711] **The Washington Post,** 4 Aralık 1920.
[712] Pallis, **age.,** s. 42. Plebisit için oy kullanan 1.013.724 seçmenden sadece 10.383'ü Krala karşı oy kullanmıştır. (Dalby, **age.,** s. 141.)
[713] Dobkin, **age.,** s. 137.
[714] **The Washington Post,** 6 Aralık 1920 ve **The Los Angeles Times,** 6 Aralık 1920.
[715] **New-York Tribune,** 4 Ocak 1921.

3.1.1. Birinci İnönü Muharebesi (6-11 Ocak 1921)

Yunanistan Hükümeti ve Kral Konstantin, Anadolu Seferinin Ankara'nın ele geçirilmesi ile birlikte sona ereceği tezinden hareketle 1921 yılının Ocak ayında Eskişehir'i ele geçirme planları yapmaya başlamışlardır. Kral Konstantin, *Müttefik* siyasetini devam ettirdiğini ispat etmek, Türk kuvvetlerinin gücünü tartmak ve Ankara'yı ele geçirmek amacıyla Eskişehir yönünde hareket kararı almıştır.[716]

Bu plan doğrultusunda Yunan ordusu 6 Ocak 1921 tarihinde taarruza geçmiştir.[717] Yunan Kuvvetleri, muharebenin ilk günlerinde üç ayrı koldan harekete geçmiş, kuzeyden ilerleyen birlikler Bilecik'i ele geçirmiş ve Eskişehir'e otuz beş kilometre kadar yaklaşmıştır. Orta hattan ilerleyen Yunan kuvvetleri ise Eskişehir'e yaklaşmalarına rağmen Bursa'ya kadar geri çekilmek zorunda kalmışlardır.[718]

Amerikan basını, Yunan taarruzunu 10 Ocak 1921 tarihinde Yunan kuvvetlerinin Eskişehir yönündeki ilerleyişi sonrasında okuyucularına duyurmuştur. Amerikan basının ilk haberleri incelendiğinde Yunan lobisinin etkili olduğu gazetelerin Yunanlıların başarılı olduğuna dair haberler yaptığı görülmektedir. Yunan Genelkurmayına dayandırılan haberlerde, Yunanlıların önemli başarılara imza attığı, Bursa'da büyük bir *Milliyetçi* birliğinin Yunanlılarca mağlup edildiği, Türklerin Bursa yolunda geri çekildiği,[719] Yunanlıların diğer kolunun ise Uşak güneyinden hareket ederek, Çerkez Ethem'den aldıkları yardım ile Uşak'ı işgal ettiği duyurulmuştur.[720] *The Topeka State Journal* Yunan kuvvetlerinin başarılı ilerleyişi sonrası yeni kurulan Yunan Hükümetinin, orduyu demoralize edeceği yönündeki öngörüsünün boşa çıktığını aktarmaktadır.[721]

Yunan başarısından bahseden gazetelerin aksine Yunanlılara karşı önemli bir Türk direnişinden bahseden gazeteler de bulunmaktadır. Örneğin *New-York Tribune* ve *Norwich Bulletin* gazeteleri Yunanlıların Türkler tarafından durdurulduğunu,[722]

---

[716] Selek, **age.,** s. 462-463.
[717] Aydemir, **age.,** s. 429.
[718] Ediz, **age.,** s. 251.
[719] **East Oregonian,** 10 Ocak 1921 ve **The Ocala Evening Star,** 11 Ocak 1921.
[720] **The Ogden Standard Examiner**, 11 Ocak 1921.
[721] **The Topeka State Journal,** 10 Ocak 1921.
[722] **Norwich Bullettin,** 11 Ocak 1921 ve **New-York Tribune,** 11 Ocak 1921.

Chickasha Daily Express gazetesi ise *Türk Milliyetçilerinin*, Yunan ilerlemesine şiddetle karşı koyduğunu yazmıştır.[723]

Amerikan ve Avrupa basınında Yunanlıların beklenen ilerlemeyi gerçekleştiremediğine yönelik haberler çıkması üzerine Yunan yetkililer basına açıklamalar yapmak zorunda kalmışlardır. *Chicago Tribune* gazetesinde sözlerine yer verilen Başbakan Rhallis, Türklere karşı ilerleme kaydettiklerini, harekâtın başarısız olduğu iddiasının asılsız olduğunu belirttikten sonra Venizelos yanlılarının Yunan başarılarını aza indirmeye çalıştığını söylemiştir.[724] Yunan ordusu Batı Anadolu'da ilerlemeye çalışırken Kral Konstantin ise mali destek arayışı içindedir. Yaptığı bir açıklamada, *Müttefiklerin* fakir bir Yunanistan istemeyeceğini söylemiş ve Amerika'nın kendilerine yardımda bulunabileceğini ifade etmiştir.[725] Kral Konstantin'in bu girişimi karşılıksız kalmamış Amerikan hükümeti daha önce Venizelos başbakan iken vermiş olduğu 32 milyon dolarlıborç verme sözünü, savaş dışı malzemeler için harcanması şartıyla vereceğini taahhüt emiştir.[726]

Yunanlılar Türklere karşı üstünlük sağlayamamış, bunun üzerine Yunan Komutanlığı, 11 Ocak 1921 tarihinde geri çekilme kararı almıştır.[727] Yunan kuvvetlerinin Türk direnişi karşısında geri çekilmesi Amerikan basınında manşet olmuştur. *The New York Times, Milliyetçilerin,* Yunan cephesini üç bölgede kırdığını, bunun üzerine Yunanlıların geldikleri *"İzmir Konisine"* geri döndüklerini açıklamıştır.[728] *The New York Herald* gazetesi Türk kaynaklarına dayandırdığı haberinde Yunan saldırısının Eskişehir'de durdurulduğunu ve bir Yunan Tümeninin tamamen dağıldığını aktarmıştır.[729] *The Los Angeles Times* gazetesi ise 11 Ocak tarihinde gerçekleşen muharebelerde İnönü Ovasındaki Türk Tümeninin Yunanlıları mağlup ettiğini açıklamıştır.[730] Türk kuvvetlerine *Kuva-yı Milliye* tarafından destek

---

[723] **Chickasha Daily Express,** 13 Ocak 1921.
[724] **Chicago Tribune,** 14 Ocak 1921.
[725] **The Washington Post,** 13 Ocak 1921 ve **The Evening World,** 13 Ocak 1921.
[726] **New-York Tribune,** 14 Ocak 1921 ve **The Washington Herald,** 17 Ocak 1921.
[727] Gnkur ATASE Bşk.lığı, **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi III. Kısım**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999, s.216-217. 6 -12 Ocak tarihleri arasında devam eden Türk kayıpları 4 subay, 117 er ölü, 12 subay, 85 er yaralı; 5 subay, 29 er esir, toplam olarak 252 insan kayıp verilmişti. Yunan kayıpları ise; 8 subay ve 49 er ölü; 9 subay ve 145 er yaralı tümü 211 olarak tespit edilmiştir. (**Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi III. Kısım,** s. 246.)
[728] **The New York Times,** 13 Ocak 1921.
[729] **The New York Herald,** 17 Ocak 1921.
[730] **The Los Angeles Times,** 18 Ocak 1921.

sağlandığını aktaran *Constantine Brown,* Yunanlıların kazandıkları topraklar ile karşılaştırıldığında kayıplarının daha fazla olduğunu, Türk kuvvetlerinin geçen yaza göre daha örgütlü olduğuna dikkat çekmiştir.[731]

Muharebe sonuçlarının hissedilmeye başlandığı Ocak ayının sonlarına doğru yapılan haberlerde ise Türklerin, Yunanlılara karşı büyük bir zafer kazandığı vurgulanmıştır. Örneğin *The Richmond Palladium and Sun-Telegram* gazetesi Türklerin 27 bin esir aldığını, Eskişehir cephesinde sadece 20 bin Yunan askerinin kaldığını açıklamıştır.[732] *The New York Times,* Yunanlıların kötü hava şartlarından etkilendiğini belirttiği yazısında Türklerin Bolşeviklerden herhangi bir yardım almadan Yunanlıları püskürttüğünü açıklamıştır.[733] Yunan propagandasının önemli temsilcilerinden olan gazetenin, hem Amerikan basınını hem de *Müttefikleri* endişelendiren Bolşevik yardımı konusunda yaptığı açıklama oldukça önemlidir.

Türklerin başarısı, Amerikan basınında *Sevres Antlaşması'nda* Türkler lehine revize yapılacağı yönünde bir hava oluşmasına sebep olmuştur. Türklerin, *Müttefiklerle* arabuluculuk yapmak için tarafsız bir gücü kabul etmeye hazır olduğu iddia edilmiştir.[734] *The Washington Herald* gazetesi, Türklerin başarısının Fransız ve İtalyanların *Sevres Antlaşması'na* yönelik tutumunda değişime neden olabileceğini aktarmaktadır.[735] Amerikan basınında iddia edildiği üzere Türklerin başarısı sonrası *Müttefikler,* gerçekten *Sevres Antlaşması'nda* bazı değişiklikler yapılabileceğini düşünmüşlerdir.[736]

Müttefiklerin, Sevres Antlaşması üzerinde değişilik yapacağı beklentisi üzerine Amerikan basını bu olasılığı tartışmaya başlamıştır. *Edwin L. James* Müttefiklerin olası bir değişiklik öncesi Amerikan görüşünü öğrenmek maksadıyla Başkanlık seçimlerini kazanan Warren G. Harding'ten Avrupa meseleleri ile ilgili görüşünü sorduklarını iddia etmiştir.[737] *Evening Star* gazetesinde *Paul Scott Mowrer,* Hindistan Müslümanlarının *Sevres Antlaşması'na* yönelik itirazlarının, Rus Bolşevikleri ile *Türk Milliyetçileri* arasında bir ittifak korkusunun ve hepsinden öte Yunanistan'ın

---

[731] **Evening Star,** 17 Ocak 1921.
[732] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 19 Ocak 1921.
[733] **The New York Times,** 17 Ocak 1921.
[734] **New-York Tribune,** 20 Ocak 1921.
[735] **The Washington Herald,** 25 Ocak 1921.
[736] Kazım Özalp, **Milli Mücadele 1919-1922**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1993, s. 173.
[737] **The New York Times,** 26 Ocak 1921.

kendisine verilen büyük maddi rolü dolduramadığına dair artan şüphenin barış antlaşmasında revize olasılığını gündeme getirdiğini belirtmiştir. İngiltere’nin Türk anlaşmasını yürürlüğe koymak için asker ve para vermek zorunda olduğunu ayrıca antlaşma şartlarında değişiklik yapmaktan başka alternatifi olmadığını belirterek *Büyük Güçlerin* en sonunda Trakya’yı Yunanistan’a terk ederken, İzmir’de Türk egemenliğini yeniden kuracak ya da en azından bu bölgeyi uluslararasılaştıracak bir uzlaşma önereceğini iddia etmiştir. *Mowrer,* antlaşmanın revizesi için *Müttefiklerin* konferans düzenlemek zorunda olduklarını ancak görüşmelere sadece İstanbul Hükümetinin mi yoksa Ankara Hükümetinin de mi davet edileceği konusunda şüpheli olduğunu belirtmiştir.[738] *Mowrer’ın* makalesindeki endişelerin Müttefikler tarafından da tespit edildiği görülecek ve bir Konferans toplanması sonucunu doğuracaktır.

3.1.2. Londra Konferansı (21 Şubat 1921-12 Mart 1921)

Müttefikler, Batı Anadolu’da yaşanan gelişmeleri dikkate alarak *Sevres Antlaşması’nda* bazı değişiklikler yapmak ve Anadolu’nun durumunu tekrar gözden geçirmek maksadıyla 21 Ocak 1921’de Paris’te toplanmaya karar vermişlerdir.[739]

Amerikan basını, konferans için eski Başbakan Venizelos’un büyük güvenlik önlemleri altında gizlice Paris’e geldiğini duyurmuştur. Venizelos yaptığı açıklamada Kral Konstantin Hükümetine sadık bir şekilde destek vermek ve *Sevres Antlaşması’nın* revize edilmesine karşı çıkmak için geldiğini açıklamıştır. Venizelos, *Müttefikler* tarafından verilen göreve istinaden 50 bin kilometrekarelik bir bölgeyi işgal etmeleri gerekirken sadece 8 bin kilometrekarelik İzmir’i işgal ettiklerini belirterek Yunan hükümetince yapılan işgalin istenen seviyede olmadığını söylemiştir.[740] Venizelos’un açıklamalarında en dikkat çekici nokta Ankara Hükümetinin *Londra Konferansı’na* davet edilmemesi için çaba göstermesi olmuştur.

Paris görüşmelerinde, Fransızlar, *Sevres Antlaşması’nda* değişiklik yapılmasını önermiş, Lord Curzon ise ‘*Türklerin başının ezilmesi’* gerektiğini söylemiştir.[741] *Londra Konferansı’nın* 21 Şubat 1921 tarihinde toplanması

---

[738] **Evening Star,** 27 Ocak 1921.
[739] Ediz, **age.,** s. 252.
[740] **New-York Tribune,** 28 Ocak 1921.
[741] Selek, **age.,** s. 534.

kararlaştırılmış, Venizelos muhalefetine rağmen Ankara Hükümeti, Konferansa davet edilmiştir.[742] Venizelos'un girişimleri sonrasında İngiliz desteğinden mahrum kalmak istemeyen Yunanistan, konferansa katılmaya karar vermiş ancak konferanstan önce Rhallis yerine Kalogeropoulos Başbakan olmuştur.[743]

Türklerin, *Londra Konferansı'na* katılacağının belli olmasından sonra Yunan devlet adamları art arda yaptıkları açıklamalarla Ankara Hükümeti ile eşit şartlarda konferansa katılmak istemediklerini belirtmişlerdir. Örneğin *Chicago Tribune* gazetesinde röportajına yer verilen eski Başbakan Rhallis, *Sevres Antlaşması'nda* yapılması planlanan değişikliğe karşı çıkacaklarını ve Türklerin Anadolu'da Hristiyan katliamları yapacağına inandıklarını açıklamıştır. Rhallis, *Müttefiklerce* düşman olarak görülmesi gereken Türkiye'nin Yunanistan ile aynı temelde *Londra Konferansı'na* davet edilmesini anlayamadığını söylemiştir. Ayrıca "*Sevres Antlaşması kategorik olarak özel ve herhangi bir revizyona açık değildir. Tüm güçler tarafından imzalandı ve Doğu Sorunu'nun son çözümü olarak görülmesi gerekiyor"* beyanıyla *Sevres Antlaşması'nın* değiştirilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Rhallis, İzmir'deki Yunan manda görevinin de sonlandırılamayacağını sözlerine eklemiştir.

> *"Yunanistan, Sevres Antlaşması yoluyla Büyük Güçlerden aldığı bir manda görevi nedeniyle İzmir'i işgal ediyor. Manda yetkisi mantıken sonlandırılamaz. Yunanistan görevini sonuna kadar yerine getirmeye kararlı. Müttefikler en azından Yunanistan'ın bu görevi yerine getirmesine izin vermelidir. Bugün İzmir'de daha önce hiç bilinmeyen bir huzur, düzen ve memnuniyet derecesi olduğunu öğreneceklerdir. 500 yıl boyunca Türkler Hristiyanları öldürdü. Son savaş sırasında, yalnızca 3.500.000 Yunanlı öldürdüler ve Müttefiklerin şimdi Türklerin İzmir'e geri dönmesine izin vereceği düşünülemez. Mustafa Kemal ya da delegeleri, Londra Konferansı'nda sadece gözlemci ya da korkuluk olabilirler. Mustafa Kemal sadece bir düşman olarak tanınabilir."*[744]

---

[742] Erkin Akan, *"Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Londra Konferansı (21 Şubat 1921-12 Mart 1921)"* **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı,** Yıl 16, Bahar 2018, Sayı 24, s. 251.
[743] Smith, **age.,** s. 264.
[744] **Chicago Tribune,** 31 Ocak 1921.

Rhallis, *Sevres Antlaşması'nın* revizyonu ile ilgili son sözün Amerika'da olduğunu belirtmiştir. Rhallis, bu düşencesini *"İzmir'in Türklere geri verileceğine yönelik Sevres Antlaşması'nda yapılacak herhangi bir değişikliği Amerika'nın protesto edeceğinden eminim. Yunan ordusu, İzmir'den uzaklaştırılırsa, şehrin insanları önceden olduğu gibi esarete, boyun eğmeye ve tehlikeye bırakılacaktır"* sözleriyle aktarmıştır.[745] Rhallis'in beklentisi anlamsızdır. *Müttefikler, Sevres Antlaşması* ile iligili görüşmelere katılmayan Amerika'nın söz hakkı olmadığına dair daha önce karar almışlardır. Ayrıca Anadolu coğrafyası üzerindeki politikanın temellerini atan Başkan Wilson'ın, Milletler Cemiyeti'ne üyelik tartışmaları sırasında oluşan muhalefetin etkisiyle 1920 Amerikan seçimlerinde iktidarını Cumhuriyetçi aday Warren G. Harding'e kaptırması sonucunda Amerikan siyasetinin yalnızlık politikasına dönmesi Yunanlıların Batı Anadolu'daki taleplerinde bir müttefikini yitirmesine neden olmuştur.

Kral Konstantin de Yunanlılar ile Ankara Hükümeti arasında doğrudan müzakerelerin mümkün olmadığını ancak İstanbul Hükümetinin Yunan çıkarlarını kabul etmesi şartıyla konferansa katılabileceğini söylemiştir.

> *"Mustafa Kemal'i uğraşmaya değer bir kişi olarak tanımıyorum. Avrupa neden bütün bu yaygarayı bir yasadışı yolla önlüyor? Mustafa Kemal sadece büyük bir blöftür; büyük bir balon ve onu masadan fırlatacağımız gibi haritadan çıkarabiliriz. Londra Konferansı'ndan sonra Yunanistan'ın İstanbul Hükümeti ile müzakerelere başlaması akıllıca görünüyorsa, bu adımı atmakta tereddüt etmeyiz, ancak müzakerede İzmir ve Trakya'nın Yunanistan'a ait olduğu unutulmamalıdır. Bu emperyalist bir politika değildir. Bu bizim ulusal politikamızdır. Vatanımızın dışındaki insanlarımızı da korumalıyız."*[746]

Yunan devlet adamları, Konferans'ta Ankara Hükümeti yerine İstanbul Hükümetini tercih ettiklerini çekinmeden açıklamışlardır. Ankara Hükümetinin toplantıya davet edilmesinin *Sevres Antlaşması'nda* revize anlamı taşıyacağının Yunan devlet adamlarınca anlaşıldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle

---

[745] **The New York Times,** 31 Ocak 1921.
[746] **The Daily Ardmoreite,** 2 Şubat 1921.

açıklamalarında *Sevres Antlaşması'nda* yapılması planlanan değişikliklere şiddetle karşı çıkacaklarını açıklamışlardır.

Ankara Hükümeti, Bekir Sami Bey Başkanlığında bir heyeti görevlendirmesine rağmen Konferans'tan resmi bir talep beklemiştir. Ankara'nın bu tutumu Amerikan gazetelerinde de yankı bulmuştur. Yapılan haberlerde Mustafa Kemal'in, *Müttefik* davetini Anadolu'da bulunan yabancı unsurların tüm Türkiye topraklarını derhal tahliye etmesi ve tazminat ödenmemesi koşulunun kabul edilmesi durumunda Konferansa katılacağını bildirdiği duyurulmuştur.[747]

Amerikan basınında Konferans öncesi *Sevres Antlaşması'nın* durumu ve Yakın Doğu'nun çözümüne yönelik birçok haber yapılmıştır. Bu haberler arasında özellikle Türklerin röportajlarına yer verilmiş ve Türk bakış açısı öğrenilmeye çalışılmıştır. Örneğin *Evening Star* gazetesinde Abdülmecid Efendi ile yapılan bir röportaja yer verilmiştir. Abdülmecid Efendi Konferanstan bir barış çıkabileceğini belirttiği konuşmasında, antlaşmanın sadece Ankara-Bolşevik yakınlaşması durumunda yapılamayacağını belirtmiştir. *"Müttefikler Türk ırkını yok etmenin imkânsızlığını kabul ederse müzakereler için ortak bir zemin bulabiliriz. Müttefikler için asıl mesele Boğazlar ve Çanakkale Boğazı'nın kontrolünü sağlamaktır ve bu konuda bir anlaşma imzalamakta istekliyiz."* Abdülmecid Efendi, Ankara'ya gideceği iddialarını da yalanlamış ancak Ankara Hükümetine yakın olduğunu söylemiştir.[748]

Amerikan basını, *"Türk Lider Müttefiklere Meydan Okuyor"*, *"Türk Lider Hücuma Geçecek"* başlıklarıyla Mustafa Kemal Paşanın *United Press'e* verdiği röportajı manşetlere taşımıştır. Mustafa Kemal Paşa, *Sevres Antlaşması'nın* Büyük Millet Meclisince reddedildiğini ve İstanbul'un Türklerin kontrolünde bırakılması gerektiğini söyleyerek şu şartların Konferansa sunulacağını söylemiştir.

> *"1. Sevr Antlaşması'nın iptali, 2. İstanbul'un Müttefiklerin güvenliği için Türk egemenliğinde kalması, 3. Boğazlardan geçiş serbestîsinin, İngiltere tarafından değil, Karadeniz devletlerinin belirlediği*

---

[747] **Norwich Bullettin,** 31 Ocak 1921 ve **The Washington Post,** 3 Şubat 1921.
[748] **Evening Star,** 14 Şubat 1921.

düzenleme ile sağlanması, 4. Yunanistan'ın, emperyalist amaçlarının feshi…"

Mustafa Kemal Paşa, *Sevres Antlaşması'nın*; siyasi, hukuki, ekonomik ve mali bağımsızlığımızı ortadan kaldırdığını bu nedenle, Türkler tarafından yok hükmünde olduğunu söylemiştir. Ayrıca Yunanistan'ın, İzmir'de hiçbir hakka sahip olmadığını *bu haydutları* kısa bir süre sonra Türk topraklarından atacaklarını vurgulamıştır.

"Ancak düşmanın haklarımızı tanıdığını ve ülkeyi terk ettiğini görmeyi tercih ederiz. Bu şartlar altında barış görüşmeleri yapardık. Bu görüşmeleri doğrudan Yunanistan ile yapmayı tercih ederdik, ancak Birleşik Devletlerin yardımsever ve insani arabuluculuğunu memnuniyetle karşılarız."'[749]

Mustafa Kemal Paşanın röportajı incelendiğinde *Sevres Antlaşması'nı* Türkiye'de uygulamaya çalışan İngiltere ve Yunanistan'a sert bir mesaj olduğu görülecektir.

Evening Star gazetesi Konferans toplanmadan önce Lloyd George ve Briand tarafından *Sevres Antlaşması'nın* gözden geçirilmesinin kararlaştırıldığını ancak bu kararın Yunanistan'ın işgal ettiği bölgenin dörtte birinin elinden alınması anlamına geleceğini belirterek *Müttefiklerin* yapılacak değişikliklerin Türkler lehine olacağına karar verdiklerini iddia emiştir.[750] *Londra Konferansı* öncesi Amerikan basınındaki hava Yunanistan aleyhinde gelişmiş, Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Ankara Hükümetinin askeri başarıları neticesinde masaya daha güçlü oturacağı şeklinde değerlendirilmiştir.

Ankara Hükümeti Heyeti, 6 Şubat 1921 tarihinde Eskişehir'den hareket ederek 17 Şubat akşamı Roma'ya varmıştır. Bekir Sami Beyin burada İtalyan Dışişleri Bakanlığı ile yaptığı görüşmeler sonucunda Ankara Hükümeti bir notayla Konferansa davet edilmiştir.[751] Ankara'nın stratejik gördüğü Konferansa davet

---

[749] **Chicago Tribune,** 14 Şubat 1921 ve **The Seattle Star,** 14 Şubat 1921.

[750] **Evening Star,** 21 Şubat 1921 ve **The Evening World,** 21 Şubat 1921.

[751] **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi III. Kısım,** s. 257. Londra'ya gidecek heyette; Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Bey, Yunus Nadi Bey (İzmir), Mahmut Esat Bey(İzmir), Hüsrev Bey (Trabzon), Necati Bey (Erzurum), Cami Bey (İzmit) ve 10 kadar danışmandan oluşmuştur. (**Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi III. Kısım,** s. 257)

girdisi olumlu sonuçlanınca *Müttefiklerin* Ankara Hükümetini tanımak zorunda kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Londra Konferansı, 21 Şubat 1921'de toplanmıştır.[752] Konferans, Türk Heyetini 23 Şubat tarihinde kabul etmiştir.[753] İstanbul Hükümeti adına Tevfik Paşa hazırlanan muhtırayı Konferansa sunmuş[754] hemen ardından sözü Ankara Hükümeti heyet başkanı Bekir Sami Beye bırakmıştır.[755]

Bekir Sami Bey konuşmasında; Türkiye'nin tam bağımsızlığının sağlanmasını, Boğazlarda geçiş serbestliğinin sağlanabileceğini, Osmanlı borçlarının sadece Türkiye'ye kalacak topraklara düşen kısmının kabul edilebileceğini, azınlık haklarının korunacağını ve Osmanlı Devleti tarafından verilmiş kapitülasyon haklarının kaldırılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca, Yunan ordusunun Batı Anadolu ve Trakya'dan çekilmesi ile İzmir ve Trakya'da plebisit yapılması Bekir Sami Beyin Konferansa ilettiği diğer talepler olmuştur. [756] Bekir Sami Beyin konuşma yaptığı gün *Washingon Post* gazetesi Türklerin, İzmir cephesinde Yunanlılara karşı büyük bir taarruz hazırlığı yaptığını duyururken,[757] *New-York Tribune,* Lloyd George'un, Bekir Sami Beyin açıklamalarından tatmin olmayarak Türk isteklerini yazılı olarak talep ettiğini aktarmaktadır.[758]

Türk taleplerinin Konferans tarafından dinlenmesi üzerine Amerikan basını gelişmeleri aktarmaya başlamıştır. Haberlerde, Ankara ve Padişah adına iki ayrı konuşma yapan heyetlerin, Trakya ve İzmir'i geri istediklerini duyurmuştur. Konferans esnasında *Müttefiklerin* masasında Türk temsilcilerine yer verilmediği ayrı bir masada dinlendikleri belirtildikten sonra Ankara adına Konferansa katılan Bekir Sami Beyin ise yalnızca Türk halkı için konuşma yetkisine sahip olduğu konusunda ısrar ettiğini, Bekir Sami Beyin diplomattan çok bir askere benzediğini ve

---

[752] Nurten Çetin, *"Londra Konferansı'nda Ahmet Tevfik Paşa",* **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,** Cilt 2, Sayı 4, Temmuz-2012, s. 109.
[753] Çağla D. Tağmat, *"1921 Londra Barış Konferansı'nda Yunan Heyeti ve Tezleri",* **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi** Yıl 9. Sayı 18. Güz, 2013, s. 43.
[754] **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi III. Kısım,** s. 259. Muhtırada; Türk çoğunluğu olan yerlerin tam egemenliği, Türkiye'nin tam hâkimiyeti, Azınlık haklarının korunması, Boğazlar ile ilgili diğer devletlerle anlaşılacağı, ekonomik düzenlemeler ve askeri işgalin kaldırılması talep edilmiştir. (**Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi III. Kısım,** s. 259.)
[755] Aydemir, **age.,** s. 436.
[756] Tağmat, **agm.,** s. 43-45.
[757] **The Washington Post,** 21 Şubat 1921.
[758] **New-York Tribune,** 24 Şubat 1921.

olağanüstü bir kişiliği olduğu vurgulanmıştır.[759] Bekir Sami Bey tarafından özellikle İzmir'in Türklere verilerek Yunanlıların tahliye edilmesi yönündeki isteğinin dikkat çektiği belirtilmiştir.[760] İstanbul Hükümeti adına Konferansa katılan Tevfik Paşanın ise eski Türk rejiminin diplomatı ve zavallı bir figür olduğu aktarılmıştır.[761] Amerikan basınında iki devlet adamı hakkında yapılan yorumların fiziksel özelliklerden değil, temsil ettikleri kurumun gücünden kaynaklandığı düşünülebilir.

Bekir Sami Beyin plebisit talebi ile ilgili Yunan Heyeti de görüş bildirince İtalyan Kont Sforza konunun incelenmesi için araştırma Komisyonu kurulmasını ortaya atmıştır.[762] Lloyd George, Türklerin Komisyonun kararını kabul ederek Anlaşmada başka değişiklik yapılmadan kabul edilmesi durumunda Komisyonun kurulabileceğini belirtmiş, bu talep Bekir Sami Bey tarafından sadece Komisyon kararının kesin olması yönüyle kabul edilmiştir. *Sevres Antlaşması* ile ilgili öneri Türkiye'nin bağımsızlığına müdahale olarak değerlendirildiğinden Ankara'ya sorulmuş ve tam bağımsızlık durumunda anlaşmanın imzalanacağı belirtilmiştir.[763] Yunanlılar ise nüfus istatistiklerini bildikleri için komisyon fikrine yanaşmamışlardır.[764]

Amerikan basını da plebisit teklifini Yunanlıların şiddetle reddettiğini, Türklerin ise kabul ettiğini açıklamıştır.[765] *Evening Star* gazetesi İngiliz basının Türk isteklerini şaşkınlıkla karışıladığını açıkladığı haberinde özellikle *Londra Times* gazetesinin İzmir ve Trakya'daki nüfus istatistiklerinde Türkler lehine büyük farklar olduğunu açıklayarak Türklere yakın haberler yaptığını belirtmiştir.[766]

The Washington Times gazetesi Mustafa Kemal Paşanın, Türk Heyetine şartların kabul edilmemesi durumunda geri çekilmelerini emrettiğini ayrıca *Müttefiklerin,* koşullarını reddeden Türleri *"Anadolu'da savaşa devam"* ile tehdit ettiğini ancak heyet başkanı Bekir Sami Beyin, alınan kararlardan olduğunu

---

[759] **The Evening World,** 22 Şubat 1921.
[760] **Evening Star,** 24 Şubat 1921 ve **The Evening World,** 24 Şubat 1921.
[761] **Great Falls Tribune,** 24 Şubat 1921 ve **Chicago Tribune,** 24 Şubat 1921.
[762] Tağmat, **agm.,** s. 44.
[763] Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika C.II,** s. 128.
[764] Akan, **agm.,** s. 260.
[765] **The Washington Post,** 25 Şubat 1921, **The Los Angeles Times,** 25 Şubat 1921 ve **Bisbee Daily Review,** 25 Şubat 1921.
[766] **Evening Star,** 25 Şubat 1921.

açıklamıştır.[767] *Londra Konferansı'nda* tartışmalar devam ederken *New-York Tribune* gazetesinde *Arthur S. Draper*, *Londra Konferansı* kararlarının Mustafa Kemal Paşanın saygınlığını arttırdığını dile getirdiği yazısında İstanbul Hükümetinin artık Ankara Hükümetini daha fazla dikkate alması gerektiğini, Yunanlıların ise *Londra Konferansı* sonuçlarından memnun olmadığını belirtmiştir. *"Görünüşe göre Yakın Doğu'ya barış geldi ama tüm eski kıskançlıklar ve acılar kaldı."*[768]

Londra kararlarının düşmanlıkları ve savaşı sonlandırmayacağını *Evening Star* gazetesinde *Oliver Owen Kuhn* da dile getirmiştir. *Kuhn*, güncel gelişmelerin Türkler ile Yunanlılar arasındaki uzlaşmayı imkânsız hale getirdiğini ve *Londra Konferansı'nda*, *Sevres Antlaşması'nın* imzalandığı şekliyle var olmayacağının en önemli sonuç olduğunu vurgulamıştır. *Kuhn, Müttefiklerin,* Türkleri *"dünyanın burun deliklerinden çıkarmak"* üzere yola çıktılarını ancak *Sevres Antlaşması'nın* hazırlanmasından beri kavga halinde olduklarından sonuç alamadıklarını ve yaşanan gelişmelere göre daha büyük anlaşmazlıkların çıkacağını belirtmiştir. *Kuhn,* Anlaşmanın gözden geçirilmemesi durumunda Türklerin, Yunanlıları denize dökmeye çalışacağını, Yunanlıların ise *Sevres Antlaşması'nı* sürdürmek için Müttefik mali yardımı arayacağını aktarmaktadır. *Kuhn, Müttefiklerin,* Yunanistan'ı mali olarak desteklememe nedeninin sadece Konstantin'i tahta geri gelmesinden kaynaklanmadığını aynı zamanda askeri yetersizliklerinin de bir başka nedeni oluşturduğunu ifade etmiştir.[769]

Sevres Antlaşması'nda yapılması planlanan düzenlemeler ile plebisit kararının Atina Meclisi tarafından kabul edilmeyeceği ve Anlaşmanın ilk haliyle onaylanması yönünde bir kararın alınacağı Amerikan basınınca duyurulmuştur.[770] *The Washington Herald* gazetesinde *Henry Wales* imzalı haberde *Müttefiklerin* maddi yardımda bulunup bulunmadığına bakmaksızın İzmir'in Yunanistan tarafından korunacağı yönünde Yunanistan Başbakanlık sözcüsü *Caftanoglu* tarafından açıklama yapıldığını açıklamıştır. *Caftanoglu* tarafından yapılan açıklamada, aylık 3.5 milyon drahmi maliyete sahip on iki tümenin, beş tümene indirilmesi durumunda maliyetin 1 milyon drahmiye düşeceğini ve kentin elde tutulabileceğini, bu güçle Kemalistlerin,

---

[767] **The Washington Times,** 25 Şubat 1921.
[768] **New-York Tribune**, 26 Şubat 1921.
[769] **Evening Star,** 27 Şubat 1921.
[770] **Chicago Tribune,** 27 Şubat 1921.

İzmir menzili dışında tutularak Türk topçuların şehri bombalamada başarısız olacaklarını belirtmiştir. Mevcut kaynaklar ile İzmir'i dört ya da beş ay boyunca tuttuktan sonra doğrudan Türklerle müzakere yapacaklarını ancak Trakya'yı asla terk etmeyeceklerini açıklamıştır.[771] *Londra Konferansı'ndaki* tutumu göz önünde bulundurulduğunda Yunanlıların, İzmir'i elde tutmak amacıyla savaşın devamını istediği görülmektedir. Yunanlıların Batı Anadolu'da kaldıkları süre içinde ekonomik olarak işgali devam ettiremeyeceği kendi açıklamalarında da anlaşılmaktadır.

Yunanlıların bu çıkışından sonra Fransız ve İtalyan delegasyonu, Yunanlıların Anadolu'da ihtiyaç duyacağı kaynağın ne Yunanistan ne de *Müttefiklerce* karşılanamayacağından hareketle Yunan ilerleyişinin durdurulmasını talep etmişler, İngilizler ise Yunanlılara gerekli desteği sağlamaya çalışmışlardır. Amerikan basınının öngörüsü ışığında Yunan Meclisi, *Sevres Antlaşması'nda* planlanan değişiklik taslağını kabul etmemiş ve *"Büyük Yunanistan"* fikrine devam etmiştir.[772]

Yunanlıların savaşın devamı anlamına gelen bu kararından sonra Amerikan basınına konuşan Bekir Sami Bey ise *"İzmir ve Trakya, Türkiye'nin refahı için hayati öneme sahiptir ve Sevres Antlaşması uygulanabilir değildir"* sözleriyle savaşacaklarının sinyalini vermiştir. Bekir Sami Bey, *Müttefiklerin* destek vermemesi durumunda Ankara Hükümetinin mücadele ederek haklarını alacağını söylemiştir.[773]

Amerikan basını, Yunanlıların savaşın devamına karar vermesinden sonra İzmir cephesindeki Yunan kuvvetlerinin komutanı General Papoulas'ın *Türk Milliyetçilerine "bir darbe vurma"* izni için Atina'ya telgraf çektiğini duyurmuştur.[774] Başbakan Kalogeroupoulos da İzmir ve Trakya'da kalacaklarını ve *Müttefik* ülkelerin anlaşmanın arkasında durması gerektiğini söylemiştir.[775] *Kurtarılamamış Yunanlılar Merkez Komitesi* de *Sevres Antlaşması'nın* revize edilmesine karşı olduğunu açıklamıştır.[776] *Yunan Dostları Komitesi* başkanı *William S. Felton* ve başkan yardımcısı *N.J. Cassavetes* ise basına verdikleri bir bildiri ile *Sevres Antlaşması'nın* revizesine karşı olduklarını açıklamışlar, *Mütefiklerin,* Kral

---

[771] **The Washington Herald,** 27 Şubat 1921.
[772] Ediz, **age.,** s. 260-265.
[773] **The Manitowoc Pilot,** 4 Mart 1921.
[774] **The Bridgeport Times And Evening Farmer,** 1 Mart 1921 ve **The Los Angeles Times,** 1 Mart 1921.
[775] **New-York Tribune,** 4 Mart 1921.
[776] **The New York Herald,** 6 Mart 1921 ve **The Los Angeles Times,** 6 Mart 1921.

Konstantin'in tahta dönmesine yönelik kızgınlığını *Sevres Antlaşmasını* revize ederek giderdiklerini ancak böyle bir sebep için Yunanistan'ın cezalandırılamayacağını belirtmişlerdir. Trakya ve İzmir'in Türklere geri verilmesi durumunda dünyanın yeni bir *Ermeni Trajedisi* yaşayacağını iddia etmişlerdir.[777]

Chicago Tribune gazetesinde makale kaleme alan *John Steele,* konferanstaki tutumları ve sözleri ile Türklerin, Yunanlıları İzmir'de kesinlikle istemediğini ve Yunanlılar ile sonuna kadar savaşacaklarının gösterdiklerini belirtmektedir.[778]

3.1.3. İkinci İnönü Muharebesi (23 Mart 1921 – 1 Nisan 1921)

Yunanlıların ve Türklerin kararlı tutumları tekrar savaş ihtimalini doğurmuş ve *Müttefiklerin* kararı beklenmeye başlanmıştır. Yunanlıların savaşa devam kararı *Müttefiklerce* uygun bulunmamış ancak İngilizler, Yunanlıların tutumunu desteklemiş ve bunun bir sonucu olarak Lord Curzon, Yunanistan'a uygulanan silah ambargosunun kaldırılmasını önermiştir.[779] Lloyd George ise Türklerin yapılan teklifleri kabul etmemesi durumunda askeri harekâtın zorunlu olacağını Yunan heyetine bildirmiştir. Yunanlılar, Bekir Sami Beyin Konferans sürecinde Fransızlar ile yakından ilişki kurmasını iki taraf arasında bir anlaşma zemini arandığı şeklinde yorumlamıştır. Yunanlılar, Anadolu'nun güneyinde Fransızlara karşı savaşan askerlerin anlaşma durumunda kendilerine karşı kullanılabileceği endişesini belirterek, İngiliz teklifine mesafeli yaklaşmışlardır. Yunanlıların endişelerini göz önünde bulunduran Lloyd George, *Sevres Antlaşması'nda* yapılan değişikliklerin kabulü için verilen bir aylık sürenin ateşkes anlamı taşımadığını bu sebeple olası bir Türk-Fransız anlaşmasından önce Yunanlıların her türlü ileri harekâta girişebileceklerini söylemiştir.[780] Bu gelişmeleri aktaran *New-York Tribune* gazetesi Fransa Başbakanı Briand ve Bekir Sami Bey arasında bir anlaşma imzalansa bile Anadolu'daki Yunan ordusunun Türklere yönelik askeri saldırılarına devam edeceğini duyurmuştur.[781]

Yunanlıların, Anadolu'daki harekâtın İngiliz piyasalarından alınacak borç ile yapılacağını açıklaması üzerine Lloyd George, Yunan Savaş Bakanı Gounaris'e bu

---

[777] **The Washington Herald,** 13 Mart 1921.
[778] **Chicago Tribune,** 13 Mart 1921.
[779] Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika C.II,** s. 151.
[780] **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi III. Kısım,** s. 264-265.
[781] **New-York Tribune,** 10 Mart 1921.

konuda yardım edeceğini belirtmiş,[782] hemen ardından *Sevres Antlaşması'nın* kabul ettirilmesi için Yunanlılara Anadolu'da askeri harekât tavsiyesinde bulunmuştur.[783]

Yunanlıların Batı Anadolu'da askeri harekâta devam etme olasılığı Amerikan basınında karşılığını bulmuş, Yunanlıların İzmir cephesinde büyük bir harekâta hazırlandıkları duyurulmuştur.[784] Basın, Yunanistan'ın, Ankara'ya bir saldırı için hazırlandığını, bu kapsamda üç celbin askere çağırıldığını ancak Yunanlıların yeni askerleri beklemeden saldırıya başlayacağını açıklamıştır.[785] Gounaris ise basına yaptığı açıklamada bu harekâta, Trakya ve İzmir'i talep eden Türklerin neden olduğunu iddia etmiştir.[786]

Yunan kuvvetleri, 23 Mart 1921'de Bursa ve Uşak istikametinde taarruza geçmiş ve aynı gün Bilecik ve Adapazarı'nı işgal etmiştir. Amerikan basını Yunanlıların taarruzunun başladığına yönelik aktardığı haberlerde İzmir ve Bursa istikametinde ilerleyen 120 bin kişilik Yunan ordusunun, 90 bin kişilik Türk ordusu ile karşılaştığını açıklamıştır.[787] *İkinci İnönü Muharebesi* olarak adlandırılacak bu savaşta Amerikan basınında çıkan haberlerde basının net bir eğilimi tespit edilememekle birlikte gelişmelerin tarafsız bir şekilde aktarıldığını söylemek mümkündür.

Yunan kaynaklarından verilen haberlerde Yunan taarruz hedefinin Bağdat Demiryolu olduğu açıklanmıştır.[788] *Chicago Tribune* gazetesi Yunanlıların, İzmir ve Bursa cephelerinde taarruza geçtiğini ve Türkleri 20 mil geri püskürttüğünü duyurmuştur.[789] General Papoulas'ın *"barbarları yok et ve Helen uygarlığının elçileri haline getir"* sloganıyla Yunan askerlerini yüreklendirdiği aktarılmaktadır.[790] *The New York Herald* gazetesinde konuşması aktarılan Gounaris, 45 bin askerin seferber edilerek Anadolu'daki Yunan kuvvetlerine katılacağını, bununla birlikte Yunanlılara Ankara'yı fethetmek için sadece iki ya da üç ayın yeterli olacağını ve

---

[782] Smith, **age.,** s. 282.
[783] Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika C.II,** s. 132.
[784] **The Washington Times,** 16 Mart 1921 ve **The Bridgeport Times and Evening Farmer,** 22 Mart 1921.
[785] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 22 Mart 1921 ve **The Washington Post,** 23 Mart 1921.
[786] **The Ogden Standard-Examiner,** 21 Mart 1921 ve **The Topeka State Journal,** 21 Mart 1921.
[787] **The Pensacola Journal,** 24 Mart 1921 ve **Great Falls Tribune,** 24 Mart 1921.
[788] **Evening Star,** 24 Mart 1921 ve **The Los Angeles Times,** 25 Mart 1921.
[789] **Chicago Tribune,** 25 Mart 1921.
[790] **The Barre Daily Times,** 24 Mart 1921 ve **Bisbee Daily Review,** 25 Mart 1921.

böylece *Sevres Antlaşması'nın* değişmeyeceğini söylemiştir. Gounaris, Yunanistan'ın mali durumunun umutsuz olmadığını, Yunanistan'ın ihtiyacının İngiltere tarafından onurlandırılacağını sözlerine eklemiştir.[791] *Evening Star,* Yunanlıların yaptığı açıklamada İstanbul'a kadar ulaşacağını ve Paskalya Bayramlarını *Saint Sophia/Ayasofya* camisinde kutlayacaklarını söylediklerini aktarmaktadır.[792]

Yunanlıların giriştikleri harekâtta başarısız olacağını belirten haberler de basında yer almıştır. Örneğin *The New York Herald* gazetesi, Yunan taarruzunu *"Yunanlıların ölmekte olan son tekmesi"* olarak tanımlamıştır. İstanbul'daki Venizelistlerin bile Yunan ordusunun başarısından endişe duyduklarını aktarmıştır.[793] Başka bir haberde ise *The Washington Herald* gazetesi Yunanistan'ın Türkiye'yi yenerek savaşı sonlandıracağı düşüncesinde olduğunu ancak Yunanistan'ın ev sahibi olmadan hesap yaptığını ve Ankara'ya kadar ilerlemelerinin imkânsız olduğunu belirtmiştir.[794] Amerikan basınındaki Yunanlıların olası bir harekâtta başarısız olacağına dair düşüncenin Türklerin Güney Anadolu'da Fransızlara karşı gösterdiği direnişten kaynaklandığını söylemek mümkündür.

Dünya ve Avrupa basınında *Müttefiklerin* Yunanistan'ı desteklediğine dair söylentiler çıkması üzerine *Evening Star* gazetesi *Reuters'e* dayandırdığı bir haber yayınlamıştır. Gazete, İngiltere'nin Yunanlıları desteklediği veya harekâtı onayladığına yönelik bir bilginin olmadığını belirterek iddiaların asılsız olduğunu açıklamıştır.[795] *New-York Tribune* gazetesi de Venizelos'un yaptığı bir açıklamaya yer vermiştir. Venizelos'un kendi Başbakanlık zamanında yapılan Yunan taarruzlarına benzemeyen bu harekâtın *Müttefikler* tarafından desteklenmediğini söylediği aktarılmaktadır. Venizelos sözlerinin devamında *Müttefiklerin* seyirci olduğunu belirterek harekâtın başarısızlıkla sonuçlanmasının büyük bir olasılık olduğunu dile getirmiştir.[796] Yunan kaynaklarına dayandırılan haberler incelendiğinde Yunanlıların bile harekâtın başarısına yönelik tereddütleri olduğu göze çarpmaktadır. Amerikan basını, taarruzun ilk günlerinde aktardığı haberlerde

---

[791] **The New York Herald,** 25 Mart 1921.
[792] **Evening Star,** 26 Mart 1921.
[793] **The New York Herald,** 25 Mart 1921.
[794] **The Washington Herald,** 26 Mart 1921.
[795] **Evening Star,** 27 Mart 1921.
[796] **New-York Tribune,** 26 Mart 1921.

Yunanlıların, İngilizler veya *Mütefiklerce* desteklenmediği sürece başarılı olamayacağı yönündedir.

Türk kaynaklarına dayandırılan haberlerde Yunanlıların cephelerde durdurulduğu, Türklerin Yunan taarruzuna karşı son savunma aracı tükenene kadar geri çekilmeyeceklerini açıkladıkları belirtilmiştir.[797] Türklerin yenilmeleri durumunda ise gerilla savaşını sürdürmeyi planladıkları yazılmıştır.[798] Amerikan basını muharebenin ilk günlerinde Türk kaynaklarına dayalı daha az haber yapmış ve Türklerin, Yunan taarruzuna karşı son derece motive olduğunu belirtmiştir.

Yunan kuvvetleri 27 Mart 1921 tarihinde Afyon istikametinde taarruza geçmiştir.[799] Yunan kuvvetlerinin bu saldırısı sonrası daha önce Yunanlıların İngilizlerce desteklenmediğini belirten *Reuters* haber ajansı söylem değiştirmiş, İngilizlerin Yunan ilerlemesini desteklediğini ve saldırıya izin verdiğini açıklamıştır.[800]

Amerikan basını Yunan kuvvetlerinin ilerleyişi sonrası Türk birliklerinin çekilmek zorunda kaldığını, Yunanlıların, Afyon'u ele geçirdiğini ve bu sebeple Türklerin düzensiz bir şekilde geri çekildiğini duyurmuştur.[801] Türk birliklerinin Afyon işgali üzerine çıkan çatışmalarda çok hırpalandıkları, Türklerin şiddetle ilerlemeye direndikleri ve birçok karşı saldırı yaptıkları ancak Yunan savunmasının başarısı karşısında Türk kuvvetlerinin Kütahya istikametinde çekildikleri belirtilmiştir.[802] Haberlerde, Bağdat Demiryolunun önemli kavşaklarından olan Afyon–Eskişehir hattının Yunanlılar tarafından ele geçirilmesi ile Ankara yolunun açıldığı iddia edilmiştir.[803] *The Washington Herald* gazetesi İngiliz kamuoyundan alınan bilgilerde Yunanlıların Bursa ve Uşak bölgesinde başarılı olduğunu, Uşak'ta Nurettin Paşa komutasındaki Türk birliklerinin geri çekildiğini ve Yunanlıların bölgeyi işgal etmeyi başardığını aktarmakadır. Gazete, Türk lider Mustafa Kemal

---

[797] **Evening Public Ledger,** 24 Mart 1921 ve **Albuquerque Morning Journal,** 25 Mart 1921.
[798] **The Topeka State Journal,** 25 Mart 1921 ve **The Barre Daily Times,** 25 Mart 1921.
[799] **The Evening World,** 28 Mart 1921, **Norwich Bulettin,** 28 Mart 1921 ve **Omaha Daily Bee,** 29 Mart 1921.
[800] **Albuquerque Morning Journal,** 27 Mart 1921 ve **The Ogden Standard-Examiner,** 28 Mart 1921.
[801] **East Oregonian,** 28 Mart 1921, **The Los Angeles Times,** 28 Mart 1921 ve **Chicago Tribune,** 29 Mart 1921.
[802] **The Washington Post,** 29 Mart 1921 ve **The New York Herald,** 29 Mart 1921.
[803] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 29 Mart 1921 ve **Evening Star,** 29 Mart 1921.

Paşanın askeri harekâttan kişisel olarak sorumlu olduğunu ve çekilen Türk kuvvetlerinin konumlarının bile belli olmadığına yer vermiştir.[804] Bazı gazeteler, Afyon işgali üzerine *Londra Konferansı'nda* bulunan Yunanistan Başbakanı Kalogeropoulos'un, *Sevres Antlaşması'nı* kurtardığını ve Yunan ilerleyişinin devam etmesi için *Müttefiklerden* gerekli mali desteği sağlayacaklarını açıkladığını aktarmaktadır.[805]

Yunan ilerleyişinin başarılı olduğunu aktaran gazetelerin aksine Türk kuvvetlerinin geri çekilişini bir başarı olarak değerlendiren gazeteler mevcuttur. Örneğin *The Arizona Republican* gazetesi Türk birliklerinin Eskişehir'i iyi bir şekilde tahliye ettiğini, General İsmet Paşanın, Yunan saldırılarına karşı Bursa cephesinde kararlı bir duruş sergilediğini açıklamıştır.[806] *The Richmond Palladium and Sun-Telegram,* Türk kuvvetlerinin, Kazım Karabekir Paşanın yardıma gönderdiği iyi donanımlı 25 bin asker ile sayısal olarak çoğaldığını, Türklerin asıl planının orduyu sağlam tutarak Yunanlıları Anadolu'nun derinliklerine çekme üzerine kurulu olduğunu belirtmiştir.[807] *New-York Tribune* gazetesi Yunan ikmal kanallarının engellenmesi amacıyla Türklerin geri çekilirken Bağdat demiryolu yakınlarındaki köprü ve tünelleri havaya uçurduklarını, Yunanlıların harekât hızının yavaşladığını ve sonunda Yunan seferinin başarısız olacağını aktarmaktadır.[808]

Mustafa Kemal Paşa ise yaptığı açıklamada savaş girişimi ile ilgili inisiyatifin Türklerde olduğunu, gerekirse orduyu korumak için Erzurum'a kadar çekeceğini aktararak Yunan zafer iddialarını Türkler tarafından dikkate alınmamasını söylemiştir. *"Ordumuz sadece 60 bin kişi, onlar ise 100 bin. Güçler eşit olduğunda, saldıracağız."*[809] Mustafa Kemal Paşanın bu sözleriyle Amerikan basını tarafından aktarılan Yunan başarısı iddialarının göreceli olduğu ve haberlerin gerçek amacının Amerika'da yaşayan Yunanlıların moralini arttırmak için yapıldığı söylenebilir.

Türklerin iyi bir direnç gösterdiğini aktaran *The Washington Post* gazetesi ise 120 bin kişilik Yunan ordusunun karşısında 70 bin Türk askerinin olduğunu, Ermeni

[804] **The Washington Herald,** 28 Mart 1921.
[805] **Grand Forks Herald,** 29 Mart 1921 ve **Evening Public Ledger,** 29 Mart 1921.
[806] **The Arizona Republican,** 28 Mart 1921.
[807] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 29 Mart 1921.
[808] **New York Tribune,** 30 Mart 1921.
[809] **The New York Herald,** 31 Mart 1921.

cephesinde hazır bulunan 20 bin asker ile güneyde Fransızlara karşı duran Türk askerlerinin de düzenli orduya katılması durumunda iki taraf arasındaki sayının eşitleneceğini yazmıştır. Bu durumda *Müttefiklerin* kimi destekleyeceği konusunda tereddüde düşeceğini, Yunanlıların kazanması durumunda tüm Anadolu'da anarşi olacağını, Türklerin Yunanlıları denize sürmesi durumunda *Milliyeçilerin* tüm isteklerinin kabulü anlamına geleceğinden hiçbir *Müttefik* devletinin bunu istemeyeceğini belirtmiştir.[810]

Türk ve Yunan kuvvetleri arasındaki çarpışmalar 31 Mart 1921 tarihinde şiddetlenmiş ancak Türk savunmasını aşamayan Yunan kuvvetleri, 1 Nisan gecesi General Papoulas'un emriyle ilk önce İnegöl'den Eskişehir'e daha sonra ise Bursa istikametinde geri çekilmiştir. Bu gelişme sonrası Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa, Ankara'ya çektiği bir telgraf ile Yunanlıların *"binlerce ölüsüyle muharebe meydanını terk ettiğini"* bildirmiştir. Aynı gün Mustafa Kemal Paşa, verdiği cevapta *"siz orada yalnız düşmanı değil, milletin makus talihini de yendiniz"* cümlesiyle tarihe geçen sözlerini aktarmıştır.[811]

Amerikan basını, Türk basınına dayandırdığı haberlerde Türklerin bu geri çekilişe taarruz ile karşılık verdiğini Eskişehir yakınlarında bir tümenin ele geçirildiğini yazmıştır.[812] Bu haberlerin aksine Yunanlıların taarruzunu başarılı bir şekilde sonlandırdığını iddia eden gazeteler mevcuttur. Örneğin *South Bend News-Times* gazetesi Yunan ordusunun saldırı başladığından beri 75 mil ilerlediğini ve başlangıçta planlandığı yere ulaşan Yunanlıların saldırıyı başarıyla sonlandırıldığını açıklamıştır.[813]

Türk kuvvetlerinin Yunanlılar karşısında elde ettiği başarıdan aldığı cesaretle İstanbul Hükümetinin Anadolu'daki Yunan taarruzunu resmen protesto eden bir notayı *Müttefiklere* vermesi Türklerin Yunan saldırısının durdurulduğunu kanıtlar

---

[810] **The Washington Post,** 2 Nisan 1921.

[811] Aydemir, **age.,** s. 439. II. İnönü muharebesi sonucunda Türk kayıpları şöyle gerçekleşmiştir. Subay; 44 ölü, 102 yaralı, 4 esir, 2 kayıp, 4 firar. Erler; 637 ölü, 1720 yaralı, 2 esir, 1359 kayıp, 1076 firar. Genel Türk kaybı 3950 insan, 388 hayvan, 2432 adet çeşitli cins piyade tüfeği, 60 kasatura, üç makineli tüfek kaybedilmiş ve 350 bomba ile 23.847 çeşitli top mermisi ve 2002 sandık (2.802.800 adet) piyade tüfeği mermisi harcanmıştır. Yunan kayıpları Yunan kaynaklarında 360 subay 4920 er olarak belirtilmektedir. (**Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi III. Kısım,** s. 512,**)**

[812] **The Arizona Republican,** 31 Mart 1921 ve **The Topeka State Journal,** 31 Mart 1921.

[813] **South Bend News-Times,** 1 Nisan 1921.

nitelikte olmuştur.[814] Ancak Amerikan basını çatışmaların şimdilik durduğunu Türklerin asker sayısını eşitleyinceye kadar çekileceğini, Yunanlıların ise asker sayısını arttırmaya çalıştığını aktararak savaşın yakında devam edeceğini açıklamıştır. Örneğin *Evening Star* gazetesinde *Hiram K. Moderwell* imzalı haberde Yunanistan'da yeni celp konusundaki gelişmelerin hem Venizelist hem de Kraliyet gazetelerinde yaklaşmakta olan bir savaş olarak algılandığına yer vermiştir. Ayrıca Yunanlıların yurtdışından savaş malzemesi satın almasını sağlayan bir İngiliz kredisi aldığı ve İngiltere'nin her yerde Yunan planlarını şiddetle desteklediği iddia edilmiştir.[815]

Anadolu'daki haber kaynaklarından gelen bilgilerin Amerika'ya ulaşmasından sonra basınının Yunan kayıpları ve Türk başarısı hakkında daha objektif haberler yapmaya başladığı söylenebilir. Örneğin *The New York Herald* gazetesi iki taraf arasındaki iddiaların birbirinden farklı olduğunu belirterek hem Türk hem de Yunanlıların, *"Eskişehir'in Zaferi"ni* kutladığını ancak her iki tarafın da resmi tebliğlerinde böyle bir açıklama olmadığını yazmıştır. Gazete kendi yaptığı değerlendirmede; Türklerin pozisyonlarını tutmayı başardıklarını, hatta karşı saldırı gerçekleştirdiklerini, Ankara'yı şiddetle savunmak için onlarca Türk generalin cepheye gittiğini açıklamıştır.[816] Bazı gazeteler, Yunanlıların Türkler tarafından tuzağa düşürüldüğünü ve Yunanlıların kaçtığını duyurmuştur.[817]

Amerikan basını Yunan Başkomutanlığının şiddetli taarruzları püskürttüğü yönünde açıklamasına rağmen[818] Türklerin, *"Eskişehir cephesinde tam bir zafer kazandık ve düşmanı takip ediyoruz. Yunan kayıpları ağırdır"* şeklinde açıklamalar yayınlandığını aktarmaktadır.[819] Yunan kayıplarının yedi bini bulduğu, ölenler arasında çatışmalarda yaralanan Kral Konstantin'in kardeşi Tümen komutanlarından Prens Andreas ile Orgeneral Vlachapoulos'un da bulunduğunu okuyuculara

[814] **The Washington Herald,** 31 Mart 1921.
[815] **Evening Star,** 1 Nisan 1921. Yunanistan kanadında yeni bir saldırı olasılığı gündeme gelince Amerikan basını, Müttefikler veya Yunanistan'ın Anadolu'da Türklere karşı askeri bir harekâta geçmesi durumunda Sovyet Rusya'nın, Türkiye'ye askeri destek verebileceğini açıklamıştır. (**Richmond Times-Dispatch,** 5 Nisan 1921 ve **The Pensacola Journal,** 5 Nisan 1921)
[816] **The New York Herald,** 1 Nisan 1921.
[817] **The Washington Herald,** 2 Nisan 1921 ve **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 2 Nisan 1921.
[818] **Arizona Republican,** 3 Nisan 1921 ve **Bisbee Daily Review,** 3 Nisan 1921.
[819] **New-York Tribune,** 3 Nisan 1921 ve **Evening Star,** 3 Nisan 1921.

duyrulmuştur.[820] *The Washington Herald*, Yunanlıların, Anadolu'da bozguna uğradığını, Türklerin göğüs göğüse muharebede ciddi başarılar elde ettiklerini, Türk *"gerillalarının"* Yunan cephesi arkasına baskınlar yaptığını, köprüleri havaya uçurup, deve kervanlarını ele geçirdiklerini ve Yunan asker sayısının yarı yarıya düştüğünü açıklamıştır.[821]

1 Nisan 1921 tarihinde İsmet Paşanın çektiği telgrafa dayandırılan haberlerde Yunanlıların tamamen yenilgiye uğradığı, çatışmaların bittiği ve Yunanlıların Bursa'ya geri çekildiği duyurulmuştur.[822] *Evening Star* gazetesinde çıkan bir makalede Türk-Yunan Muharebelerinin başında Yunanlıların başarılar elde ettiğini hatta Ankara'ya 130 mil kadar yaklaştığını ancak çatışmaların sonlarına doğru Türklerin şiddetli bir direniş göstererek Yunanlıları Bursa yönünde geri ittiklerini açıklamıştır. Gazete, Mustafa Kemal Paşanın *"Bu, imparatorluğun korunmasına yönelik son savaştır. Her Türk, askere kaydolmalı veya hain olarak idam edilmeli"* içerikli bir bildiri yayınladığını açıklamıştır. Gazete, bu başarısızlık ile Kral Konstantin'in, kraliyet konumunu tehlikeye soktuğunu iddia etmiştir.[823]

The Topeka State Journal gazetesinde *"Tam Anlamıyla Yunan Kuvvetleri, Türk'ten Kaçtı"* başlıklı bir makale yayınlanarak yaşanan çatışmalar tüm ayrıntılarıyla açıklanmıştır. Türk ilerleyişi karşısında, Yunanlıların, üç tümeninin yok olduğunu, iki tanesinin panikle kaçtığını, geride geniş bir ölü yığını, terk edilmiş silahlar, harap ambulanslar, sakat atlar ve yanan kalıntılar bıraktıklarını açıklamıştır. Makalede, Türk taarruzunun Alman planına göre başlatıldığı iddia edilmiştir. Buna göre, topçu birliklerinin hafif Yunan savunmasını ezdikten sonra, Türk kuvvetlerinin, Yunan siperlerine büyük bir kitle halinde taarruza geçtiği, Yunanlıların, ilerleyen Türk kuvvetlerine tüfek ve hafif toplarla karşılık verince iki tarafta da müthiş kayıplar yaşandığı belirtilmiştir. Türklerin ölümcül bir şekilde bıçak ve süngü kullandığı, geleneksel silahları *"pala"*yı ortaya çıkardıkları, göğüs göğüse muharebeden sonra Yunan hatlarının kırıldığı ve ardından Türk süvarisinin saldırısının başladığı aktarılmıştır. *"Altmış mil boyunca, hilal pankartları, ev sahibi*

---

[820] **The New York Herald,** 3 Nisan 1921 ve **The Washington Post**, 3 Nisan 1921.
[821] **The Washington Herald,** 5 Nisan 1921.
[822] **The Pensacola Journal,** 4 Nisan 1921 ve **Albuquerque Morning Journal,** 4 Nisan 1921.
[823] **Evening Star,** 4 Nisan 1921.

Türklerin düşmanı takip etmesiyle sallandı.”[824] *Albuquerque Morning Journal,* 6 Nisan tarihli sayısında Yunanlıların, Afyon'u tahliye ettiğini duyurmuştur.[825] *The Richmond Palladium and Sun-Telegram* gazetesi Türklerin Yunanlıların geri çekilirken Türk köylerini yakmasını protesto ettiğini aktarmaktadır.[826]

Evening Star gazetesinde *Constantine Brown, “Türklerin Gücü Hafife Alındı”* başlıklı bir makale kaleme almıştır. *Brown*, Yunanlıların, Türklerin süngü ve topçu saldırılarına hazırlıksız yakalandığını belirterek Türk kuvvetleri komutanı İsmet Paşanın, mevcut tüm makineli tüfekleri ön cepheye yerleştirerek en son modern savaş yöntemlerine göre pozisyon aldırdığını ve bu yöntem ile Yunan saldırılarının makineli tüfek ateşi ile on kez püskürtüldüğünü aktarmıştır. Gazete, Yunan kayıplarının 13 bin olduğunu buna karşılık Türk ordusunun, yaklaşık 3.000 asker kaybettiğini belirtmiştir.[827]

The Washington Herald gazetesi *İnönü Muharebesinin,* Mustafa Kemal Paşa için hem askeri hem de politik stratejisi için bir zafer anlamına geldiğini belirttiken sonra Mustafa Kemal Paşanın savaş sanatında bilinen en eski numaralardan birinde *“düşmanı kaynağından uzağa çekme”* taktiğinde başarıya ulaştığını yazmıştır.[828] Amerikan basınında yapılan haberler incelendiğinde tüm gazeteler tarafından Türklerin bir zafer kazandığı ve Ankara'nın saygınlığını arttırdığı yönündedir. *İnönü Muharebelerini,* Türk Kurtuluş Savaşı tarihi açısından son derece önemli bir nokta olduğu Amerikan basının muharebelere gösterdiği ilgiden de kolayca anlaşılmaktadır. Ayrıca Amerikan basını *İnönü Muharebelerindeki* başarının ana karakteri olarak İsmet Paşayı seçmesi dikkate değerdir.

Yunanlılar, muharebenin kaybedilmesini Türk topçu ateşine bağlamış, Fransız ve İtalyanların yardımı sayesinde Türklerin başarılı olduğunu belirtmişlerdir.[829] Amerikan basınında çıkan haberlerde Yunanlıların, Bursa'daki beklenmedik direnişin Kilikya'dan gelen takviyeye ve İtalyanların yardımına bağladıkları görülmektedir. Ayrıca yalnızca Kemalistlerle değil *“İtalyanların gizlice desteklediği*"

---

[824] **The Topeka State Journal,** 5 Nisan 1921,
[825] **Albuquerque Morning Journal,** 6 Nisan 1921.
[826] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 5 Nisan 1921.
[827] **Evening Star,** 7 Nisan 1921.
[828] **The Washington Herald,** 10 Nisan 1921.
[829] Ediz, **age.,** s. 271.

bütün Türkiye'yle savaştıklarını iddia etmişlerdir.[830] *The New York Times* gazetesi ise Yunanlıların kötü teçhiz edildiklerini ayrıca Venizelosçu subaylar yerine yıllardır savaş meydanlarında olmayan Kral Konstantin yanlısı komutanların atanmasının Yunanlıların savaşı kaybetmesinde en önemli sebep olduğunu iddia etmiştir.[831]

Haberlerde, Yunan ordusunun ve hükümet yetkililerinin tamamen sessiz olduğu ve tüm Yunanlılar arasında korku ve karamsarlığın hâkim olduğu aktarılmaktadır. Yunanistan ve Girit'teki bazı bölgelerde, Kral Konstantin'in resimlerinin yakıldığı, Kralcı Yunan subayların Anadolu'daki mücadelede liderlik ve inisiyatif eksikliği gösterdikleri ve bu başarısızlığın modern savaş yöntemleri konusundaki cehaletten kaynaklandığı belirtilmiştir.[832] *The Bennington Evening Banner* gazetesi Anadolu'da Yunan kuvvetlerinin yaşadığı terslikler ve Türk kuvvetlerinin neden olduğu kayıpların Yunanistan'da büyük bir depresyona neden olduğunu aktarmaktadır.[833] Yunanistan'daki bu olumsuz durumun başka bir nedeninin de Atina'ya sevk edilen yaralı Yunan askerlerinin fiziksel durumundan kaynaklandığı iddia edilmiştir.[834] *The Washington Herald* gazetesi Kral Konstantin'in, Venizelos'un militarist politikasına muhalefet amacıyla geri çağrıldığını buna karşılık Konstantin'in Yunanistan'ı tekrar savaş bataklığına çektiğini bu nedenle Yunan ordusunun kaybettiği toprakları hızlı bir şekilde geri alamaması durumunda Konstantin'in devrilmesinin an meselesi olduğunu değerlendirmiştir.[835] *The Cordova Daily Times* gazetesi Venizelos'un Kralı aniden devirmek için planlar yaptığını yazmıştır.[836] Bir başka Atina kaynaklı haberde Anadolu'daki başarısızlığın Başbakan Kalogeropoulos kabinesinin derhal devrilmesine sebep olabileceği ve Gounaris'in Başbakan olacağı yorumlarına yer verilmiştir.[837] Yunanistan'daki bu olumuz hava değerlendirildiğinde, Türk başarısının Yunanlıların moralini çok bozduğu hatta savaş gücünü kırma yolunda önemli bir adım olduğu söylenebilir.

---

[830] **Bisbee Daily Review,** 10 Nisan 1921.
[831] **The New York Times,** 11 Nisan 1921.
[832] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 9 Nisan 1921 ve **The Evening World,** 9 Nisan 1921.
[833] **The Bennington Evening Banner,** 9 Nisan 1921.
[834] **The Barre Daily Times**, 8 Nisan 1921.
[835] **The Washington Herald,** 10 Nisan 1921.
[836] **The Cordova Daily Times,** 8 Nisan 1921.
[837] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 13 Nisan 1921.

Yunanlıların amaçlanan ilerlemeyi gerçekleştiremediğine yönelik bilginin *Müttefik* kanadına ulaşması üzerine Yunanistan sessizliğini bozmuştur. Resmi bir tebliğ yayınlayarak bazı bölgelerin işgal edildiğini, Eskişehir'e yönelik saldırının kırılması üzerine ilk pozisyonlarına geri çekildiklerini, askerlerin moralinin mükemmel olduğunu açıklamışlardır.[838] *The Pensacola Journal,* Yunanistan günlük gazetelerinde Türklerin, Anadolu'dan atılması için diğer milletlerden yardım talep edildiğine dair haberler yayınlandığını okuyucularıyla paylaşmıştır. [839]

Yunanlıların yaptığı açıklamalardan yeni bir saldırı için ordunun moralini yükseltmeye çalıştıkları, İngilizlere bitmediklerini ve hala savaşacak güçlerinin olduğunu kanıtlama çabası içine girdikleri söylenebilir. Örneğin *Richmond Times Dispatch* gazetesi Yunanlıların, zafer için son bir çaba içinde birleşeceklerini belirtmiştir.[840] *The New York Times* gazetesinde çıkan haberde ise Yunanlıların, Türklere karşı yapacakları kuvvetli bir saldırı ile başarı sağlayacaklarına inandıkları aktarılmaktadır.[841]

Yunanistan, savaşın devamını sağlayabilmek için girişimlerine devam etmiştir. Bu kapsamda, Gounaris ve Yunanistan Ulusal Bankası Müdürü Maximos, *Müttefiklerden* ekonomik yardım alabilmek için Paris'te bir takım girişimlerde bulunmuştur. Maximos yaptığı açıklamada, Türklere karşı savaşta yeterli miktarda ekonomik destek verilirse başarıya ulaşabileceklerini açıklamıştır.[842] Bu gelişmeden sonra Müttefiklerden yardım alınabileceğine inanılan Gounaris Başbakan olmuştur. Yeni Başbakan Gounaris, *Londra Konferansı'nda* Lloyd George ve Briand ile olan temasları sonucunda Yunanistan ile *Müttefikler* arasındaki tüm yanlış anlaşılmaların düzeltildiğini ve bu nedenle Başbakanlığı kabul ettiğini açıklayarak ekonomik yardım alınabileceğinin sinyallerini vermiştir.[843]

Gounaris'in Başbakan olmasından sonra Amerikan basınında 8-9 Nisan 1921 tarihinden sonra çıkan haberlerde Yunanlıların yeni bir saldırı girişimi planladıkları ve bu yönde önlemler aldıkları iddiasıyla doludur. Bu haberlerde, son çatışmalarda

---

[838] **The Barre Daily Times,** 5 Nisan 1921 ve **The Bennington Evening Banner,** 5 Nisan 1921.
[839] **The Pensacola Journal,** 6 Nisan 1921.
[840] **Richmond Times Dispatch,** 6 Nisan 1921.
[841] **The New York Times,** 10 Nisan 1921.
[842] **Evening Star**, 6 Nisan 1921
[843] **Albuquerque Morning Journal,** 10 Nisan 1921.

mağlubiyetin Yunanlılarca da kabul edildiği ancak bu durumun Anadolu'da devam eden Yunan ilerleyişinin bir parçası olduğu ve yeni Yunan taarruzlarına hazırlanıldığı aktarılmıştır. Yabancı bir kredi veya ekonomik destek alamayan Yunan Hükümetinin savaşma maliyetini karşılamak amacıyla vatansever Yunanlıların servetlerini, bazı kadınların mücevherlerini orduya bağışladıkları yazılmıştır.[844]

Yunan lobisinin etkili olduğu haberlerde Yunanlıların savaşma azminin kırılmamasına özen gösterilmiştir. Örneğin *The Washington Post ve The Los Angeles Times* gazetelerinde çıkan bir haberde Türklerin karşı atağının Yunanlılarca kırıldığı ve Türkler geri çekilirken altı bin Türk askerinin esir alındığı iddia edilmiştir.[845] *The New York Times* gazetesi Yunan resmi makamlarına dayandırdığı haberinde Yunanlıların *Büyük Güçlerden* Anadolu'da ilerleme izni aldığını duyurmuştur. Bu kapsamda Yunan ordusunun Uşak, Bursa ve İzmir'den oluşan üç cepheye bölünerek yeni taarruz için hazırlıklara başladığını ve bu kapsamda Yunanlıların, 40 bin yeni askeri Uşak cephesine yerleştirdiği açıklanmıştır.[846]

Yunan lobisinin etkisiyle Amerikan basınındaki bu iyimser hava Başbakan Lloyd George'un Avam Kamarası'nda yaptığı açıklama ile Yunan-Türk savaşında tarafsız kalabileceklerini açıklaması ile sona ermiştir. Basın, bu gelişmenin Yunanistan'ı hayal kırıklığına uğrattığını yazmıştır.[847] Lloyd George'un açıklaması sonrası ekonomik nedenlerle iş başına getirilen Gounaris'in dış yardım alabileceği ihtimali ortadan kalkmıştır. *The Washington Post* gazetesi, Gounaris'in istifaya zorlanması durumunda Kralın başka bir hükümet kuramayacağını, Batı Anadolu seferinin günlük 1 milyon dolara mal olduğunu, Yunanlıların 1897 Türk-Yunan savaşından sonra olduğu gibi hazinesini *Müttefik* kontrolüne vermek zorunda kalabileceğini belirtmiştir.[848]

Lloyd George'un açıklamalarından birkaç hafta sonra Amerikan basınında *Müttefiklerin,* Anadolu'daki Türk-Yunan Muharebelerinde tarafsız olduklarını açıklamak üzere oldukları açıklanmıştır.[849] Nitekim bu iddia *Müttefik Yüksek*

---

[844] **The New York Herald,** 10 Nisan 1921.
[845] **The Washington Post,** 15 Nisan 1921 ve **The Los Angeles Times,** 19 Nisan 1921.
[846] **The New York Times,** 19 Nisan 1921 ve **The New York Herald,** 22 Nisan 1921.
[847] **The New York Herald,** 20 Nisan 1921.
[848] **The Washington Post,** 21 Nisan 1921.
[849] **The Topeka State Journal,** 12 Mayıs 1921.

Komiserlerinin 18 Mayıs 1921'de tarafsız olduklarını açıklamasıyla doğrulanmıştır.[850]

İnönü Muharebelerinden sonra Amerikan basınında Ankara Hükümetinin daha fazla ciddiye alındığını söylemek mümkündür. Amerikan basını *İnönü Muharebelerinin* parlayan yıldızı olarak İsmet Paşayı seçmiştir. Örneğin 10 Mayıs 1921 tarihli haberlerde İsmet Paşa, Mustafa Kemal Paşadan sonraki *"ikinci adam/kahraman"* olarak gösterilmiştir. İsmet Paşanın, askeri başarısı neticesinde *Müttefiklerin* bile İstanbul'dan gidebileceği, *Müttefiklerin* Moskova'ya karşı bakışının bile değişebileceği iddia edilmiştir. *"İsmet Paşa 45 yaşında ve sağır bir adamdır. Sağırlığı, sessizliği ve sabrı seven Türklerin başarılı planlamasının sebeplerinden biri olarak gösteriliyor"*[851] şeklinde tanımlamalarla İsmet Paşa hakkında bilgi verilmiştir.

Amerikan basını, Türklerin *"düşmanı kaynağından uzağa çekme"* taktiğini uyguladığını açıklamıştır. Yunanlıların, *İkinci İnönü Muharebesi'nden* istediği sonucu alamaması üzerine Kral Konstantin'in tahtının tehlikede olduğu belirtilerek Yunan lobisinin desteğiyle Venizelos'un tekrar iktidara gelmesi yönünde haberler yapılmıştır. Amerikan basını, Yunanistan'ın ekonomik nedenlerle savaşı sürdüremeyeciğine inanmış ancak Yunan lobisinin etkisindeki gazeteler Yunanlılar lehinde haberler yaparak Yunan azmini ayaka tutmaya çalışmışlardır.

3.1.4. Üçüncü Yunan İleri Harekâtı: Kütahya-Eskişehir Muharebeleri (27 Haziran – 10 Temmuz 1921)

Yunanistan, *İnönü Muharebelerinden* istediğini alamamasına rağmen Anadolu'daki harekâta devam etmek istemiştir. Yunanistan, Türklerin, Fransız ve İtalyan desteği sayesinde morallerinin yükseldiğini, Sivas ve Adana cephelerinden takviye alacaklarını bu sebeple Türk Ordusunun bir an önce yok edilmesi maksadıyla Eskişehir, Afyon ve Kütahya'nın işgal edilmesine karar vermiştir.[852]

---

[850] Ş.Turan, **Türk Devrim Tarihi, C.II,** s. 249.
[851] **Albequerque Morning Journal,** 9 Mayıs 1921 ve **Grand Forks Herald,** 9 Mayıs 1921.
[852] Gnkur ATASE Bşk.lığı, **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi IV. Kısım**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1974, s.22.

Kral Konstantin alınan karardan sonra 12 Haziran 1921 tarihinde İzmir'e gitmiştir.[853] Amerikan basınında Kralın gelişinden sonra yapılan haberlerde Yunan taarruzunun yakın olduğu değerlendirilmesi yapılırken,[854] İngilizler, Yunanlıları destekleyinceye kadar Kral Konstantin'in saldırıyı erteleme kararı aldığını aktaran haberler de mevcuttur.[855] *The New York Times* gazetesinde *Edwin L. James* imzalı makalede ise İngilizlerin Yunanlılara çoktan destek sağladığını hatta Fransa'nın bu konuda İngilizleri eleştirdiğini belirtmiştir. *James*, İngilizlerin hem barış hem de Anadolu sorunu ile ilgili tüm inisiaytifi kendi elinde tutmak istediğini ancak Kral Konstantin dışında savaş isteyen olmadığı için İngiliz desteğinin anlamsız olduğunu vurgulamıştır.[856]

Yunanistan, *Sevres Antlaşması'nın* en iyi koşullarda imzalanmasını sağlamak maksadıyla, Afyon'dan Eskişehir'e uzanan ve Kütahya üzerinden geçen demiryolu hattını ele geçirme amaçlı bir saldırı planlamıştır.[857] Yunanistan, gerçekleştireceği taarruz için İngilizlerden hem siyasi hem de mali destek almak istemiştir. Ancak *Müttefiklerin* bir nota ile harekâtın yapılmaması, bunun yerine iki düşmanın barışçıl yoldan anlaşmalarını öğütleyen görüşü ile umduğu desteği bulamamıştır. Kral Konstantin de yaptığı bir açıklama ile Yunan ordusunun İngiliz hükümetinden yardım almadığını,[858] 3 Temmuz'a kadar cepheye gitmeyeceğini, Türklere yönelik Yunan taarruzunun birkaç hafta boyunca başlatılmasının imkânsız olduğunu

---

[853] John Freely, **Troya Savaşı'ndan İstiklal Harbi'ne Anadolu'da Yunanlar,** Doğan Yayıncılık, İstanbul, 2011, s. 232. İzmir Limanı'na yanaşan Lemnos savaş gemisinde Kral Konstantin dışında, veliaht Prens Nicholas, Prens Andrew, Prens Paulos, Başbakan Gunaris, Dışişleri Bakanı Baltacis, Savaş Bakanı Teotokis, Denizcilik Bakanı Mavromihalis, Genel Kurmay Başkanı Dusmanis, yardımcısı General Stratigos vardır. (Özmakas, **age.,** s. 97 ve **The Los Angeles Times,** 13 Haziran 1921.)

[854] **The Evening Herald,** 15 Haziran 1921 ve **The Bismarck Tribune,** 16 Haziran 1921.

[855] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 17 Haziran 1921 ve **The Topeka State Journal,** 17 Haziran 1921.

[856] **The New York Times,** 18 Haziran 1921. Dünya siyasetini fazlasıyla meşgul eden Anadolu'daki kritik duruma karşılık bazı Amerikan gazeteleri fazlasıyla zaman ayrıldığını belirterek zamanında dünyanın en büyük askeri güçleri olan Türk ve Yunanlılar arasındaki savaşların artık telaşa neden olmaması gerektiğini çünkü artık her ikisinin de küçük ulus olduklarından fazla önemsenmemesi gerektiğini iddia etmiştir. (**South Bend News-Times,** 18 Haziran 1921 ve **The Bismarck Tribune,** 18 Haziran 1921)

[857] Freely, **age.,** s. 232.

[858] **New Britain Herald**, 16 Haziran 1921.

açıklamıştır.[859] *Norwich Bulletin*, Yunan ileri harekâtının ertelenmesinin Yunan askerlerinin moralini bozduğunu iddia etmektedir.[860]

Amerikan basını, *Müttefik* notası neticesinde Kral Konstantin'in düşebileceğini, Yunanlıların, Ankara ile anlaşmasının Yunanistan'a yeni bir güç verebileceği değerlendirmesinde bulunmuştur. Basın, notanın barışı sağlaması durumunda *Müttefiklerin* mali ambargoyu kaldıracağını ve Atina hükümetinin mali sıkıntılardan kurtulacağını iddia etmiştir.[861] Amerikan basınında oluşan hava değerlendirildiğinde Yunanistan'ın mevcut mali yapısıyla Batı Anadolu işgaline devam edemeyeceği düşünülmüş ve bir an önce Türklerle barış imzalanması gerektiği belirtilmiştir.

Müttefik notası ile istediği desteği alamayan Yunanistan savaş konusundaki arzusunu ortaya koymuştur. *The Bridgeport Times and Evening Farmer* gazetesi Yunanistan hükümetinin resmi yetkilisi Stratos'un bir röportajına yer vermiştir. Stratos, barışın odalarda değil savaş alanlarında çözülmesini belirttiği röportajda *"Arabuluculuk kabul edilemez. Trakya ve İzmir'i veremeyiz. Tek çözüm silah zorudur. Türkleri daha makul bir duruma getirmek için askeri saldırı gereklidir"*[862] yönündeki sözleri Yunanistan'ın *Müttefik* notasına vereceği cevabın içeriği açısından önemli olmuştur.

Müttefiklerin notası ile ilgili *The Washington Times* gazetesinde çıkan haber dikkat çekicidir. Gazete, *Müttefiklerin* arabuluculuk konusunda Yunan çıkarlarına değil kendi çıkarlarına baktıklarını, İzmir ve Batı Anadolu topraklarının, Türkiye'nin *Sevres Antlaşması'nın* geri kalanının kabul etmesinin bir şartı olarak Türkiye'ye geri vereceklerini, zavallı Konstantin'in *Müttefik* hükümetlerin kararına boyun eğmesi ve Anadolu'yu tahliye etmesi durumunda Venizelos'un yeşerttiği ulusal umutları mahvedeceği belirtilmiştir. Kral'ın, Venizelos'un, Anadolu'da yarattığı Büyük Yunanistan'ı imha etmiş olacağını, Konstantin rejiminin böyle bir ulusal utançtan kurtulmayacağını, öte yandan *Müttefikler* tarafından kendisine verilen notayı

---

[859] **Evening Public Ledger,** 16 Haziran 1921.
[860] **Norwich Bulletin,** 20 Haziran 1921.
[861] **The Barre Daily Times,** 20 Haziran 1921, **The Los Angeles Times**, 20 Haziran 1921 ve **The Topeka State Journal,** 20 Haziran 1921.
[862] **The Bridgeport Times and Evening Farmer**, 20 Haziran 1921.

reddederek Türkler ile savaşmaya devam etmesi durumunda kendi öz kaynaklarına bırakılacağına dikkat çekilmiştir.[863]

Yunanistan; *Müttefik* teklifine bir cevap niteliğinde İzmit'te bulunan askerlerini çekmiş, böylece İstanbul yolunu Türklere açmıştır. Ayrıca Türklerin İzmit'i 30 Haziran'da geri alması üzerine de Hristiyan katliamları yapıldığına dair propaganda yapmıştır.[864] Yunanlılar bu hareketle hem *Müttefikleri* Türklere karşı bir harekâta inandırmaya/ikna etmeye hem de İngiliz ordusunu Türk tehlikesine karşı savunmasız bırakarak *Müttefik*-Türk çatışması yaratmaya çalışmıştır.[865]

Yunanlıların planı işlemiş, *The Washington Herald* gazetesi Mustafa Kemal Paşanın, İstanbul'daki Hükümeti devirmeye ve Yunanlılara karşı bir saldırı başlatmaya hazırlandığını yazmıştır. Gazete, *Müttefiklerin* Yunan saldırısının ertelenmesi kararını Mustafa Kemal'in Bolşevik ve İtalyanlardan malzeme ve mühimmat almasına ve Kafkaslar üzerinden askeri birliklerini takviye etmesine bağladığını aktarmaktadır.[866]

Evening Star gazetesinde *Olıver Owen Kuhn, Müttefiklerin* notası sonrası yaptığı değerlendirmede Konstantin'e mali anlamda yardım edilmediği sürece Kralın tahtının tehlikede olduğunu, böylece Venizelos'un tekrar dönüşünün son derece yakın olduğunu belirtmiştir. *Kuhn,* Konstantin'in yenebileceğini düşünmediği Türk ordularıyla karşı karşıya geldiğini, Yakın Doğudaki savaşın Yunan hazinesini kuruttuğunu, Yunanistan halkına çok büyük yükler getirdiğini ve bu savaşa devam etmesi için yardıma ihtiyacı olduğunu belirtmiştir. *Kuhn*, sonuç olarak, Konstantin'in *Müttefiklerin* iradesine boyun eğeceğini bu sebeple Yunanlıların taleplerini azaltması gerektiğini vurgulamıştır.[867]

Fransa Parlamentosu tarafından Yunanistan'a yardım yapılamaması yönünde alınan karar gereği, İtalya ile birlikte daha fazla Yunan ilerlemesini engellemek amacıyla *Sevres Antlaşması'nda* değişiklik teklifini (Özerk İzmir) Yunanistan'a

---

[863] **The Washington Times,** 22 Haziran 1921.
[864] Ediz, **age.,** s. 281.
[865] Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika C.II,** s. 172. Yunanlıların bu hareketi İngiliz çevrelerinde panik yaşanmasına sebep olmuştur. İngiliz kabinesi, Türklerin tarafsız bölgeye girmesi durumunda *Müttefiklere* karşı düşmanca davranış olarak değerlendirileceği kararı alınmıştır. (Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika C.II,** s. 172.)
[866] **The Washington Herald,** 25 Haziran 1921.
[867] **Evening Star,** 26 Haziran 1921.

iletmiş ancak Kral Konstantin, Türklerle sorunların savaş dışında bir yolla halledilemeyeceğini söyleyerek bu teklifi reddetmiştir.[868] Hemen ardından Yunan Hükümeti, *Müttefik* notasının askeri bakımdan çıkarlarına uymadığını gerekçe göstererek Kral Konstantin'i desteklemiştir.[869]

Amerikan basını, Kral Konstantin'in *Müttefik* teklifini reddettiğini duyurmuştur. Yunanistan, *Sevres Antlaşması'nın* Türklere sadece zorla kabul ettirilebileceğini belirttiği cevabi notada şu ifadelere yer vermiştir. *"Yunanistan, tüm ahlaki ve fiziki gücünün toplanmasına yönelik yüce bir çaba ile Müttefiklerin ortak aldığı kararları zorlayarak kabul ettirebileceği bir noktaya ulaştı. Bu nedenle karar ordulara bırakılmalıdır..."*[870] *The New York Herald* ise Yunan cevabının yeni kaygılara neden olduğunu, Yakın Doğu'daki barışın ancak Amerika ya da başka bir tarafsız gücün arabuluculuk teklifini yenilemesi durumunda kurulabileceğini iddia etmiştir.[871]

South Bend News-Times gazetesi *"Yunanlılar, Türklere Yönelik Saldırılarda Israr Ediyorlar"* başlığıyla duyurduğu haberinde Fransızların, Yunanlıların kararına yönelik tepkisine yer vermişir. *La Temps'ten* haberlere yer veren gazete Konstantin'in aptal bir oyun oynadığını, ekonomik yardım olasılığının tamamen ortadan kalktığını duyurmuştur.[872]

Yunanlılar arabuluculuk teklifini reddettikten sonra Kral Konstantin'in başkanlığında İzmir'de toplanan Yunan Savaş Konseyi, Yunan ordusunun ileri bir harekât ile Türkleri Ankara'ya kadar sürme kararı almıştır.[873] Bu gelişme sonrası İngiltere, Yunanistan'a uygulanan ambargonun kaldırılması, savaş döneminde ele geçirilen toprakların korunması amacıyla Venizelos yanlısı subayların göreve iadesi karşılığında Yunanistan'ı destekleme kararı almıştır.[874]

İngiltere Yunanlıları destekleme kararı almasına rağmen Mustafa Kemal Paşa ile de barış şartlarını görüşmek için bir takım girişimlerde bulunmuştur. Türk İnkılâp Tarihi ile ilgili kaynaklarda Yunan taarruzu başlamadan önce İngiliz politikasını

[868] Kinross, **age.,** s. 317.
[869] **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi IV. Kısım,** s. 23-25.
[870] **The Los Angeles Times,** 28 Haziran 1921 ve **New-York Tribune**, 28 Haziran 1921.
[871] **The New York Herald,** 27 Haziran 1921.
[872] **South Bend News-Times,** 27 Haziran 1921.
[873] Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika C.II,** s. 173.
[874] Ediz, **age.,** s. 277-278.

anlatmak maksadıyla General Harrington aracılığıyla Mustafa Kemal Paşaya görüşme teklifi yapıldığı, Haziran ve Temmuz aylarında yapılan karşılıklı yazışmalardan sonra bir sonuca varılamadığı aktarılmaktadır.[875] *Evening Star* gazetesinde *Henry W. Bunn, Haftanın Hikayesi* köşesinde bu görüşmeleri doğrulamaktadır. Haberde, Mustafa Kemal Paşanın, General Harrington ile görüşme talebinde bulunduğunu, Generalin Karadeniz'de bulunan İngiliz gemisinde görüşebileceğini söylediğini, Mustafa Kemal Paşanın ise Türklerin; İzmir, Trakya, İstanbul ve Boğazlar ile ilgili taleplerinin karşılanması durumunda görüşebileceğine yönelik cevap verdiğini yazmıştır.[876] İngilizlerce doğruluğu konusunda tartışmalar yaratan bu girişimin birkaç gün sonra Amerikan basınında yayınlanması böyle bir girişimin yapıldığını kanıtlar niteliktedir. Ayrıca Türk taleplerini ileten Mustafa Kemal Paşaya herhangi bir cevap verilmediği dikkate alındığında görüşme isteğinin İngilizlerden geldiği, ayrıca İngiltere'nin bu siyasi girişiminin olası bir Yunan başırısızlığı durumunda Ankara Hükümeti ile İngiliz çıkarlarını gözetecek bir barış yapma amacıyla yapıldığı düşünülebilir.

İzmit ve Uşak sektöründeki öncü çatışmalar sonrasında üçüncü Yunan ileri harekâtı 10 Temmuz 1921 tarihinde başlamıştır.[877] *Kütahya - Eskişehir Muharebeleri* olarak adlandırılacak bu muharebelerde Yunanlılar, Bursa'da konuşlu kuvvetlerle İnönü mevzilerine, Uşak grubu ile ise Afyon-Kütahya üzerinden Eskişehir'e taarruz planlanmış, en son Ankara'ya ulaşmayı hedeflemişlerdir.[878]

Amerikan basını, Yunan genel taarruzunun başladığını duyurmuştur.[879] İlk günkü taarruzlar sonrasında hiçbir direnişle karşılaşmayan Yunanlıların, Yenişehir ve Yeniköy'ü işgal ettiği açıklanmıştır.[880] *The Daily Ardmoreite* gazetesinde Yunan Generali Papoulas'ın sözlerine yer verilmiştir. Papoulas, *Türk Kemalistleri* karşısında tam bir zafer kazanacaklarını ve Kemal'in *"yasadışı"* hükümetine son vermek istediklerini söylemiştir. *"Askerlerimiz, Türk kapasitesinin ve cinayetinin kurbanı*

---

[875] Rahmi Doğanay, *"Kurtuluş Savaşının Diplomatik Bir Cephesi İnebolu (Mustafa Kemal Harington Görüşmesi Meselesi)",* **Atatürk Yolu Dergisi,** Cilt 6, Sayı 21, 1998, s. 49-64.
[876] **Evening Star,** 17 Temmuz 1921.
[877] Sedef Bulut, *"Batı Cephesinde En Sıcak Yıl (1921): I.İnönü Savaşı'ndan Sakarya Savaşı'na",* (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Sedef Bulut, **Sakarya Zaferi ve Haymana III,** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 477, Ankara, 2015, s. 73.
[878] Selek, **age.,** s. 603-604.
[879] **The Evening World,** 11 Temmuz 1921.
[880] **The Barre Daily Times,** 12 Temmuz 1921 ve **The New York Herald,** 13 Temmuz 1921.

olan kardeşlerinin yaşamları için tazminat istiyor. Kralımız artık bizimle; onun varlığında askerlerimiz ilham ve güç bulacaklar. Doğal olarak, saldırının ne zaman başlayacağını bilemiyorum; ama hazırız ve sonuçtan korkmuyorum." Türk kuvvetlerin gücü, General Papulos tarafından 80 bin ile 90 bin arasında olduğu tahmin edilmiştir.[881]

The Washington Post, Yunan ileri harekâtının kuzeyde Bursa, güneyde Uşak bölgesi ile Kütahya üzerinden Bağdat demiryolu hattında birleşerek, genel bir saldırı haline geleceği ve Türklerin stratejik noktaları kaybedeceği aktarılmıştır.[882]

Yunan kuvvetleri 13 Temmuz tarihinde Afyon işgal etmiş,[883] Türk cephesine paralel demiryolu Yunan kontrolüne geçmiştir.[884] Amerikan basını, Yunan taarruzu ile ilgili yayınladığı haberlerde Yunanlıların günde yaklaşık 22 mil ilerlediğini, Türkleri; Eskişehir ve Kütahya istikametinde beklediklerini,[885] Türklerin direnç göstermeden Afyon'u terk ettiklerini, Yunanlıların Eskişehir ve Kütahya istikametinde ilerlediklerini duyurmuştur.[886] *The Pensacola Journal* ise Yunan ilerlemesinin genel bir taarruza dönüştüğünü açıklamıştır. [887]

Yunan taarruzunun başarılı şekilde ilerlemesi üzerine *New-York Tribune* gazetesinde röportajı yayınlanan Mustafa Kemal Paşanın, Amerika tarafından teklif edilecek arabuluculuk teklifini memnuniyetle karşılayacağını söylediği iddia edilmiştir. Gazete, Mustafa Kemal Paşanın, Yunanlılar ile silahlı mücadele dışında başka bir seçenek olmadığını söylediği aktarılmaktadır.

> *"Beni iki yıl önce Sivas'ta gördüğünüzde, Türklerin, Türk nüfusunun egemen olduğu sınırlar dâhilinde coğrafi ve siyasi bağımsızlık istediklerini ve aynı zamanda Boğazlarda Müttefiklerin kabul edeceği şekilde İstanbul'u istediklerini açıkladım. O zamanlar, Milliyetçi*

---

[881] **The Daily Ardmoreite,** 13 Temmuz 1921.
[882] **The Washington Post,** 14 Temmuz 1921.
[883] Nilüfer Erdem, *"Yunanlıların Gözüyle Sakarya Savaşı (Ankara Harekâtı)",* (Yayına Haz.) Hakan Uzun ve Necdet Aysal, **90. Yıldönümünde Sakarya Zaferi ve Haymana,** Ankara Üniversitesi Yayınları No:354, Ankara, 2012, s. 283.
[884] Arnold J. Toynbee ve Kenneth P. Kirkwood, **Türkiye, Bir Devletin Yeniden Doğuşu,** Örgün Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 132.
[885] **The Barre Daily Times,** 14 Temmuz 1921 ve **The New York Herald,** 15 Temmuz 1921.
[886] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 15 Temmuz 1921 ve **The Barre Daily Times,** 15 Temmuz 1921.
[887] **The Pensacola Journal,** 14 Temmuz 1921.

hareket küçüktü ve birkaç yurtsever Türk dışında, ciddiye alınmadı. Bugün çok daha güçlüyüz, ancak şartlarımız değişmedi. Barış ve tam bağımsızlık (ekonomik bağımsızlık) konusunda endişeliyken, herhangi biriyle barışı imzalama ihtimali yoktur. Yunanlıların bizi yok etmesi, Müttefiklerin büyük bir orduyla bile bizi yenmesi mümkün değil. Yeterli savaş ganimeti olan Mezopotamya ve Suriye'yi terk ettik, hatta imtiyazlar halinde tazminat vermeye bile hazırız. Sadece kaybedenlerin kaybettiği savaş için para ödemeleri gerekiyor."[888]

Mustafa Kemal Paşanın Milli Mücadeleye başladığı ilk günlerdeki kararlılığının hala sürdüğüne ve Türklerin barış yanlısı olduğuna dair iyi bir örnek teşkil eden sözleri dikkat çekicidir.

The New York Herald gazetesi İstanbul kaynaklı haberinde Türkler ile Yunanlılar arasındaki savaşın Kütahya'da kitlendiğini, Türk resmi açıklamasına göre Yunanlıların, Yenişehir'in güney kanadını tuttukları ve dört tümen ile ilerlediklerini duyurmuştur.[889]

New-York Tribune gazetesi Yunan ilerleyişinin *Müttefiklerin* ekonomik yardımı ve müdahalesi olmadan devam ettiğini, *Müttefiklerin* müdahalesini reddetmiş olan Konstantin'in, *Sevres Antlaşması'nın* uygulanmasını engelleyen Kemalistlerle tek başına mücadele ettiğini iddia etmiştir. Gazete, antlaşmayı imzalayan diğer güçlerin, antlaşmanın uygulanabileceğini düşünmediklerini ve hepsinden öte Yunan zaferiyle uygulanmasını umursamadıkları yorumunu yapmıştır.[890]

Ankara'ya ulaşma hedefinde olan Yunan ordusu 16-17 Temmuz tarihinde Kütahya'yı,[891] 19 Temmuz tarihinde ise Türklerin çekilmesi üzerine Eskişehir'i işgal etmiştir.[892] *The New York Herald* gazetesi Yunan başarısını *"Türkler Bütün Cephede*

---

[888] **New-York Tribune,** 14 Temmuz, 1921.
[889] **The New York Herald,** 15 Temmuz 1921.
[890] **New-York Tribune**, 15 Temmuz 1921.
[891] Zafer Koylu, *"Haymana, Sakara Savaşı ve Mangal Dağı",* (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Sedef Bulut, **Sakarya Zaferi ve Haymana III,** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 477, Ankara, 2015, s. 154.
[892] Sadiye Tutsak, *"Sakara Savaşı'nda Yunanlılar Tarafından Yakılan Köler ve Köylülülere Yapılan Zulümler",* (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Zeynep Orakçı, **Sakarya Zaferi ve Haymana IV,** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 526, Ankara, 2016, s. 128.

Düştü" başlığıyla yayınladığı haberinde Mustafa Kemal güçlerinin topraklarını savunduklarını ancak tüm cephede çekildiklerini duyurmuştur. Kütahya işgalinden sonra büyük bir Yunan çevreleme hareketinin tüm Türk ordusunun geri çekilmesine neden olduğunu belirtmiştir.[893]

Yunan kuvvetlerinin başarısı üzerine Yunan yetkililerin röportajları Amerikan basınınca yayınlanmaya başlamıştır. Örneğin Yunan Başbakanı Gounaris verdiği bir röportajda Türklerin, Kütahya'dan panik içinde silahlarını bırakarak kaçtığını ve Yunan kuvvetlerinin, Türklerin Eskişehir'e çekildikleri yolu kestiğini açıklamıştır.[894] Yunan kaynaklarına dayandırdığı haberinde *The Ocala Evening Star* gazetesi Yunanlıların Kütahya işgalinde 20 bin esir aldığını, birçok Rus menşeli silah, çok miktarda mühimmat, erzak ve 3.000 deve ele geçirdiğini aktarmaktadır.[895] Eskişehir'in işgal edildiğini duyuran *The Topeka State Journal,* General Polymenakos'un, Yunanlıların işgal ettiği tüm bölgelerde adalet, özgürlük, eşitlik, ırk ve din ayrımı olmadan eşitliğin hüküm süreceğini ilan ettiğini duyurmuştur.[896] Atina basınında Yunan havacılar tarafından Mustafa Kemal Paşanın karargâhına atılan bombanın etkisiyle on bir kişinin öldüğü, yirmi kişinin ise yaralandığı, Mustafa Kemal Paşanın ölümden döndüğü iddia edilmiştir.[897] *Albuquerque Mornıng Journal* gazetesi Yunanlıların askeri başarısının Yunan kamuoyunda büyük coşkuyla karşılandığını ve Yunan tarihinin en büyük zaferi olarak değerlendirildiğini yazmıştır.[898]

Yunan kaynaklarına dayandarılan haberler dışında Yunanlıların bir zafer kazandığı kabul edilmekte ancak Türk ordusunun iyi bir şekilde geri çekilerek savaşın devamını getireceği değerlendirilmiştir. Örneğin *New-York Tribune,* Yunan ordusunun, 1920 baharında elde ettiği bölgelere geri döndüğünü, ancak Mustafa Kemal Paşa ordusunun Ermeni ve Kilikya'dan gelen birçok askeri batı cephesine kaydırdığı için dört ay öncesine göre daha iyi durumda olduğunu belirtmiştir. Türk-Yunan mücadelesinin kaderini Mustafa Kemal Paşanın, bu noktada ikinci bir karşı

---

[893] **The New York Herald,** 18 Temmuz 1921.
[894] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 20 Temmuz 1921 ve **New-York Tribune,** 20 Temmuz 1921.
[895] **The Ocala Evening Star,** 20 Temmuz 1921.
[896] **The Topeka State Journal,** 21 Temmuz 1921.
[897] **The Bridgeport Times and Evening Farmer,** 21 Temmuz 1921.
[898] **Albuquerque Morning Journal,** 22 Temmuz 1921.

saldırı başlatmaya çalışıp çalışmayacağı veya bir saldırı yapmadan önce ana demiryolu hattının daha doğusundan çekilip çekilmeyeceği ekseninde belirleneceğini aktarmıştır. Askeri uzmanlara göre Yunanlıların, Anadolu demiryolunun ana hattına ulaşabileceği ancak ulaşım yetersizliği nedeniyle bunun ötesine geçemeyecekleri, bir başka görüşte ise Türklerin savunmada kalması durumunda yenilmeyecekleri yönünde olmuştur. Gazete, Mustafa Kemal Paşanın, Çanakkale'de savaştığını, savunma ya da saldırı savunmasına aşina olduğu hatırlatmıştır.[899] *Evening Star* gazetesinde *Henry W. Bunn* da Yunanlıların Eskişehir'den daha ileriye gitmeye çalışması durumunda zorlu ve tehlikeli bir ülkede ilerlemeye çalışacaklarını belirtmiş; iletişim hatlarının daha uzun ve savunmasız hale geleceğini aktarmıştır. Yunanlıların durmaları halinde morallerini kaybedecekleri ve kendi ülkesinde olan Türklerin daha önce olduğu gibi *"bir-iki numara"* daha yapacaklarını belirtmiştir.[900] Yunan kaynaklarına dayandırılan haberlerde Yunanlıların başarılı olduğuna dair haberler yapıldığı görülmektedir. Bu haberlerde dikkat çekici nokta günlük cephe başarılarının haber yapılmasıdır. Amerikan haber kaynaklarına dayandırlan haber ve yorumlarda ise günlük askeri durum yerine savaşın devamı ve geleceği ile ilgili değerlendirmelere yer verilmiş ve Yunanlıların anavatanlarından uzakta düşman topraklarında bu savaşı sürdüremeyecekleri ve sonunda Batı Anadolu topraklarını terk edecekleri tespit edilmiştir.

Türk Kuvvetleri 20-21 Temmuz tarihlerinde Eskişehir'i geri almak maksadıyla kısmen başarılı bir taarruz gerçekleştirmiş ancak Yunanlıların karşı taarruzuna karşılık veremeyince bir sonuç elde edememişlerdir.[901] *The New York Herald* gazetesi 21 Temmuz 1921 tarihli haberinde Türklerin, Yunanlıların kendilerine saldırmasını önlemek maksadıyla geri çekilmeyi amaçladığını açıklamıştır.[902] Türklerin karşı taarruzunun başarısızlığı üzerine Mustafa Kemal Paşanın emriyle İsmet Paşa 23 Temmuz 1921 tarihinde Türk ordusuna Sakarya Irmağının doğusuna

---

[899] **New-York Tribune,** 23 Temmuz 1921.
[900] **Evening Star,** 23 Temmuz 1921.
[901] Tutsak, **age.,** s. 128. Türk kuvvetlerinin Yunanistan'ın merkez hattına on dört piyade ve iki süvari tümeniyle saldırdığı, ancak yedi Yunan tümeninin saldırıyı püskürttüğü ve karşı bir saldırı başlatarak Türkleri tüm cepheden takip ettikleri, Türklerin düzensizce doğuya ve kuzeydoğuya çekildiği Amerikan basınınca da duyurulmuştur. **(Evening Star,** 24 Temmuz 1921) Basın, 20-21 Temmuz tarihli çarpışmalara 6.000 Türk askerinin öldüğünü duyurmuştur. **(The Arizona Republican,** 24 Temmuz 1921 ve **South Bend News Times,** 25 Temmuz 1921.)
[902] **The New York Herald,** 21 Temmuz 1921.

çekilme emri vermiştir.[903] Türk ordusunun tamamı 26 Temmuz 1921 tarihi itibariyle belirlenen hatta çekilmeyi gerçekleştirmiştir.[904]

Amerikan basını geri çekilme konusunu manşetlerine taşımış ve bu kararı Türklerin başarısızlığı olarak görmüştür. Örneğin *Omaha Daily Bee,* çekilme sırasında esir düşen Türk tutsaklarının sayısının Yunan kaynaklarına göre otuz bine ulaştığını ve Mustafa Kemal Paşanın, Ankara'ya kaçtığını iddia etmiştir.[905] *The Topeka State Journal* gazetesi ise İzmir halkının Yunan zaferini heyecanla kutladığını, İzmir limanında bulunan Yunan savaş gemilerinin kutlama yaptıklarını, Kral Konstantin'in Eskişehir yolunda coşkuyla karşılandığını duyurmuştur.[906] Yunan basını büyük bir sevinç içinde Yunan ordusunun İstanbul'a yürümesini istemiştir.[907] General Papoulas, Yunan ordularının ilerleyişi karşısında Türklerin yenilerek İnönü mevzilerinde geri çekildiğini, Yunan ordusunun itinayla yedi ayda hazırladığı planın sonucunun bugün bulunduğu yer olduğunu belirtmiştir.[908] Yunan hattının, Birinci Dünya Savaşı'ndaki Fransız hattından daha uzun olduğunu ve Kral Konstantin'in İzmir'e gelmesiyle başlayan sürecin başarıyla sonuçlanması nedeniyle Kralın tüm asker ve subaylarını tebrik ettiğini yazmıştır.[909]

Amerikan basını, Yunanistan'ın 22 Temmuz 1921 tarihinde yaptığı resmi açıklamada yakalanan Türk subaylarına verilen gizli emirlerde, Türklerin bütün güçlerini Eskişehir'i yeniden ele geçirmek için kullandığını ve Türk birliklerinin geri kalanının Sivrihisar'a çekildiklerini açıkladığını yazmıştır.[910]

Yunan resmi açıklamalarından aldığı bilgileri aktardığını iddia eden *The Yorkwille Enquirer* gazetesi, Anadolu'daki Türk savaş gücünün %75'inin öldürüldüğünü, yaralandığını, esir alındığını veya kaybolduğunu açıklamıştır. Resmi açıklamada, Afyon, Kütahya, Eskişehir ve Bilecik'i işgal ettikten sonra, kuzey

---

[903] Zekeriya Türkmen, *"Fahri Aykut'un Yazdıklarına Göre Sakarya Meydan Muharebesi'nde IV. Grup Komutanlığı'nın Faaliyetlerine Dair Bir Değerlendirme",* Temuçin F. Ertan ve Bahar İzmir, **Sakarya Meydan Muharebesi ve Haymana Üçüncü Uluslararası Sempozyumu (11-12 Eylül 2018),** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 646, Ankara, 2019, s. 207.

[904] Aydemir, **age.,** s. 444.

[905] **Omaha Daily Bee,** 24 Temmuz 1921.

[906] **The Topeka State Journal,** 22 Temmuz 1921.

[907] **The New York Herald,** 23 Temmuz 1921.

[908] **Chicago Tribune,** 25 Temmuz 1921.

[909] **Evening Star,** 25 Temmuz 1921.

[910] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 25 Temmuz 1921 ve **The Pensacola Journal,** 26 Temmuz 1921.

sektöründeki birlikler ile güney sektöründeki birliklerin bir bağlantı kurmayı başardığı; böylece merkezde kırılan Türk cephesinin Ankara ve Konya yönünde ikiye ayrıldığı iddia edilmiştir.[911] *The New York Times,* Yunanlıların bir dalga halinde Kemalist başkent Ankara'ya doğru ilerlediğini ve Ankara'nın Konya ile olan bağlantısının kesildiğini yazmıştır.[912] *Alexandria Gazette*, geri çekilen Türk ordusunun kaçmasının dahi şüpheli olduğunu iddia etmektedir.[913]

Norwich Bulletin, Yunanlıların başarılarını övdükten sonra sahip olunan avantajlardan en iyi şekilde yararlanacaklarını ve geçmişte yaptıkları hataları yapmayacaklarını belirtmiştir.[914]

New Britain Herald gazetesine röportj veren General Papoulas, bir daha asla ordu kuramayacak şekilde güçlerini tamamen çözene kadar Mustafa Kemal Paşayı bırakmayacaklarını söylemiştir. "*Gerekirse, bunu başarmak için Ankara'ya gideceğiz. Mustafa Kemal beni her zaman yakalayabileceğinden övündü ama ben onu çoktan bitirdim. Ordudaki adamları ve silahları neredeyse yüzde 40 oranında azalttık ve gerisi kolay olacak."*[915]

Amerikan basını tarafından Türklerin yenildiğine yönelik yapılan bu haberler içinde *The Yorkwille Enquirer* gazetesinin haberi dikkat çekicidir. Gazete, Yunanlıların, *Müttefik* güçlerin özel bir yardımı olmadan Türklerle çok iyi başa çıktığını ancak Türkler temizlendiğinde, daha fazla sorun yaşanacağını, çünkü ne İtalya ne de Fransa'nın, Yunanistan'ın Akdeniz'de baskın güç haline gelmesini istemediğini aktarmaktadır.[916]

Amerikan basını Yunanların ilerleyişini farklı bakış açılarıyla değerlendirmiştir. Bazı haberlerde Türklerin geri çekilişi başarısız olarak görülürken, Türklerin düzenli bir şekilde geri çekildiğini ve ordusunun moralinin çok yerinde olduğunu aktaran haberler de mevcuttur.

---

[911] **The Yorkwille Enquirer,** 26 Temmuz 1921.
[912] **The New York Times,** 27 Temmuz 1921.
[913] **Alexandria Gazette,** 27 Temmuz 1921.
[914] **Norwich Bulletin,** 27 Temmuz 1921.
[915] **New Britain Herald,** 28 Temmuz 1921.
[916] **The Yorkwille Enquirer,** 26 Temmuz 1921.

3.1.5. Yunan Saldırı Gücünün Kırılması: Sakarya Meydan Muharebesi (22 Ağustos – 13 Eylül 1921)

Türk ordusunun Sakarya'nın doğusuna çekilme kararı, TBMM, halk ve ordu içinde Mustafa Kemal Paşaya yönelik olumsuz bir tepkinin oluşmasına sebep olmuştur.[917] 23 Temmuz 1921 tarihinde Meclis'te başlayan tartışmalarda muhalefet, askeri başarısızlığın sorumluluğunu Mustafa Kemal Paşaya yıkmak istemiştir.[918]

Meclisteki tartışmaları aktaran *The Richmond Palladium and Sun-Telegram* gazetesi Ankara Hükümetinin, Meclisi Sivas'a taşımayı tartıştığını duyurmuştur.[919] *Evening Star,* Fevzi Paşanın Meclisi paniğe karşı uyardığını ve mücadelenin başarılı bir şekilde sürdürülmesini sağlamak için her türlü önlemin alındığını söylediğini aktarmaktadır.[920]

27 Temmuz 1921 tarihinde Kütahya'da toplanan Yunan Harp Meclisi'nde Ankara'ya ilerlemenin askeri ve politik çıkarları tartışılmış ve *"Kemalistleri dağıtmak"* amacıyla harekâtın Ankara yönünde devam ettirilmesine karar verilmiştir.[921] Yunan ordusu bu karar sonrası yaklaşık yirmi gün hazırlık dönemine girmiştir. Kral Konstantin karargâhını Eskişehir'e taşımış ancak bu gelişmelere rağmen Amerikan basını Türkler ve Yunanlıların *Müttefiklerden* arabuluculuk yapmalarını isteme niyetinde olduklarını açıklamıştır.[922]

TBMM'de yapılan görüşmeler sonucunda ordunun moralinin yerinde olması ve vekiller tarafından bir sonraki savaşın ölüm-kalım savaşı olacağının anlaşılması Mustafa Kemal Paşaya karşı oluşan olumsuz havayı dağıtmıştır.[923] *Bisbee Daily Review,* Meclisin bu kararını sür manşetten duyurmuştur.[924] *Omaha Daily Bee,* Türklerin mücadele etmeyi ilan ettiklerini, Yunanlıların uzun tedarik hatları ve

---

[917] Afet İnan, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi,** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998, s. 85.
[918] **TBMM Gizli Celse Zabıtları,** 1. Dönem, 2. Yasama Yılı, Cilt 2, 23.7.1921.
[919] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 26 Temmuz 1921.
[920] **Evening Star,** 27 Temmuz 1921.
[921] Çiğdem Kılıçoğlu Cihangir, *"Sakarya Savaşı Öncesinde Yunan Savaş Meclisi'nin Kütahya Toplantısı",* (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Sedef Bulut, **Sakarya Zaferi ve Haymana III,** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 477, Ankara, 2015, s. 104-106.
[922] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram**, 1 Ağustos 1921 ve **The New York Herald,** 2 Ağustos 1921.
[923] Esma Torun Çelik, *"Başkomutanlık Yasası Tartışmaları",* (Yayına Haz.) Hakan Uzun ve Necdet Aysal, **90. Yıldönümünde Sakarya Zaferi ve Haymana,** Ankara Üniversitesi Yayınları No:354, Ankara, 2012, s. 83-84.
[924] **Bisbee Daily Review,** 31 Temmuz 1921.

güçlerinin geniş bir alana dağılmasından dolayı dezavantajlı olduklarına yönelik Türkler arasında bir inanç olduğunu dile getirmiştir.[925] *The New York Herald,* Türklerin, geri çekilme sonrası, Yunan kuvvetlerine ciddi bir direnç gösterebilecek duruma geldiğini açıklamıştır.[926]

TBMM, 5 Ağustos 1921 tarihli oturumda üç ay geçerliliği bulunan Başkomutanlık görevini Mustafa Kemal Paşaya vermiştir.[927] *The Richmond Palladıum and Sun-Telegram* gazetesi bu gelişmeyi aktardığı haberinde Eskişehir'i Yunanlılara karşı iyi savunamayan Türk *Milliyetçi* komutan Genelkurmay Başkanı İsmet Paşanın istifa ettiğini, Mustafa Kemal Paşanın ise Başkomutanlık görevini üstlendiğini yazmıştır.[928]

Paris'te toplanan *Müttefiklerin,* 10 Ağustos 1921 tarihinde iki taraf arasındaki savaşta tarafsız olduklarını ilan etmesinden sonra hazırlıklarını tamamlayan Yunan ordusu 13 Ağustos 1921 tarihinde Eskişehir hattından Ankara'ya ilerleyerek taarruza geçmiştir.[929] Yunanlılar, hava istihbaratından aldıkları bilgiye göre yüz on millik bölgede hiçbir Türk biriminin bulunmadığını, Türklerin Sakarya Nehri'nin sağ sapağını savunmaya karar verdiklerini ve kendilerini nehir boyunca güçlendirmeye çalıştıklarını açıklamışlardır.[930]

Amerikan basını 15 Ağustos 1921 tarihi itibariyle Yunanlıların, Sivrihisar ile Sakarya Nehrinin doğusunda Türklerle temas kurduğunu duyurmuş[931] ve Türklerin, Ankara'nın altmış beş mil batısında çok güçlü bir pozisyonda bulunduğunu aktarmıştır.[932] *New-York Tribune* gazetesi Yunan saldırısına karşı önlem olarak Ankara Hükümetinin Kayseri'ye transfer edildiğini, sivil nüfusun olası bir Yunan

---

[925] **Evening Star,** 1 Ağustos 1921 ve **Omaha Daily Bee,** 2 Ağustos 1921.
[926] **The New York Herald,** 5 Ağustos 1921.
[927] Ahmet Emin Yaman, *"Başkumandanlık Kanunu",* **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi,** Cilt III, Sayı 9, Mayıs 1992, s. 85. Mustafa Kemal Paşa, Başkomutan olarak atanmasından sonra 7-8 Ağustos 1921 tarihlerinde ordunun ihtiyacını karşılamak için *Tekâlif-i Milliye* isimli emirleri yayınlamıştır. (Serpil Sürmeli, **Tekalif-i Milliye Emirleri,** Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1998, s. 61-74.) *Tekalifi Milliye* emirleri için bakınız: (Cengiz Şavkıllı, *"Sakarya Savaşı'nda Levazım İkmal Faaliyetleri*", (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Hakan Uzun, **Sakarya Zaferi ve Haymana II,** Ankara Üniversitesi Yayınları No:462, Ankara, 2015, s. 91-96.)
[928] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 9 Ağustos 1921.
[929] Jean Deny, **Yeni Türkiye,** Doğuş Matbaası, Ankara, 1960, s. 93.
[930] **The New York Herald,** 8 Ağustos 1921.
[931] **The Evening World,** 15 Ağustos 1921.
[932] **The Barre Daily Times,** 15 Ağustos 1921 ve **Evening Public Ledger,** 15 Ağustos 1921.

ilerleyişi nedeniyle Ankara'dan gönderildiğini, Türklerin Sakarya Nehrinde duramaması durumunda Büyük Millet Meclisinin de Yozgat'a çekileceğini iddia etmiştir.[933] *The New York Herald* gazetesi de olası Yunan zaferi durumunda savaşın Ankara'ya geleceğini ve savaşın Anadolu'nun kalbine taşınacağını açıklamıştır.[934]

Türklerin, Yunan taarruzuna hazırlıklı olduğunu belirten *Evening Star* gazetesi Türk ordusunun Sakarya Nehrinde duracağını, Kemal'in boşa zaman geçirmediğini ve yenilmiş ordusunu geri kazanarak kaynaklarını güçlendirdiğini belirtmiştir. Türklerin, Yunanistan'ın ilerleyişini durdurması durumunda denizden yaklaşık iki yüz mil uzakta bulunan Yunan ordusunun Anadolu harekâtından vazgeçeceğini aktarmaktadır.[935] Bu değerlendirmeye katkıda bulunan *The New York Herald* gazetesi de Yunanlıların, Anadolu'ya kalma konusundaki ısrarının anlamsız olduğunu *Müttefiklerin* destek ve yardımı olmadan bu taarruzu devam etme arzusunu çok şaşırtıcı bulmuştur.[936] Amerikan basınının Türklerin yaptığı hazırlıkları ve ordunun moral durumunu iyi analiz ederek Yunanlıların başarısız olabileceğini değerlendirdiği söylenebilir.

Amerikan basını, Yunan taarruzunun ilk birkaç gününde Yunan tümenlerinin, Ankara ve İzmit istikametinde ilerlediğini açıklamış, Türklerin sadece Ankara'ya yönelik saldırılara hafif bir direnç gösterdiğini aktarmıştır.[937] *Evening Public Ledger* ise Türk-Yunan Muharebelerinin asıl noktasının Sakarya ve Pursak Nehirlerinin birleştiği bölgede bulunan Gordium (Ankara-Polatlı civarı) antik bölgesinde gerçekleşeceğini duyurmuştur.[938]

Taarruzun ilk günlerindeki Yunan ilerleyişi Amerikan basınınca Yunan zaferi olarak görülmüştür. Yunanlıların Türk süvarisini yok ettiği, Sakarya Nehrinin batı yakasında bir kaç nokta ele geçirdiği, nehrin sağ kanadında Tuz Gölü'nü geçtiği, sol kanatta ise yüz yetmiş subay ve dört bin askerin esir alındığı, bu noktadaki Türk süvarilerinin yok edildiği iddia edilmiş ancak nehrin batı yakasında güçlü çatışmaların sürdüğü belirtilmiştir.[939] *The New York Times,* Yunan Genel

[933] **New-York Tribune,** 17 Ağustos 1921.
[934] **The New York Herald,** 17 Ağustos 1921.
[935] **Evening Star,** 17 Ağustos 1921.
[936] **The New York Herald,** 17 Ağustos 1921.
[937] **The Washington Times**, 17 Ağustos 1921.
[938] **Evening Public Ledger,** 18 Ağustos 1921.
[939] **The Washington Post,** 22 Ağustos 1921 ve **Chicago Tribune,** 22 Ağustos 1921.

Kurmayının taarruz ile ilgili açıklama yapmadığını ancak üç Yunan Tümeninin Ankara demiryolu hattı, Seyit Gazi ve Afyonkarahisar istikametinde ilerlediğini açıklamıştır.[940]

Amerikan basınında Yunan zaferinin kesin olduğu hatta Türklerin, Ankara demiryolunun her iki tarafındaki dağlarda umutsuzca savaştıkları yazılmıştır.[941] *Evening Star* gazetesinde 22 Ağustos 1921 tarihinde çıkan bir haber oldukça dikkat çekicidir. Yunan zaferine karşılık eski Osmanlı müttefiki Alman Kralı II. Wilhelm'in, Kral Konstantin'i bir mektupla tebrik ettiğini ve hatta yeni ticari imtiyazlar amacıyla girişimlere bile başladığını duyurmuştur. *"Wilhelm: Artık sizin elinizde olan Anadolu demiryollarının inşası ile şahsen ne kadar ilgilendiğimi hatırlamalısınız."* Kral Wilhelm, İzmir'de olan kız kardeşi Kraliçe Sofya'ya yazdığı bir mektupta yaptığı benzetme ile açıkça Yunanlılara destek vermiştir. *"Yaralı Yunan askerlerini emzirerek Almanya'nın yaralarından birini iyileştiriyorsunuz."*[942]

Herhangi bir resmi açıklamaya dayanmayan Yunanlıların zafer kazandığı iddiasının aksine bazı gazeteler Türklerin Sakarya doğusunda güçlü bir pozisyonda durduğunu yazmıştır. Örneğin *South Bend-News Times* gazetesi İstanbul'dan alınan bilgilerin İzmir'den alınan bilgilerle çeliştiğini açıklamaktadır. Gazete İstanbul kaynaklı haberinde güçlü Türk kuvvetlerinin Sakarya Nehrinin doğusunda yoğunlaştığını ve Türk kuvvetlerinin her yerde başarılı olduğunu yazmıştır.[943] *Evening Star* gazetesi ise *"Türk kuvvetlerinin muhteşem şefi Mustafa İsmet Paşa"*nın röportajına yer vermiştir. İsmet Paşanın kelimelerden çok eylem adamı olduğunun vurgulandığı haberde İsmet Paşa ile günlerce süren röportajdan alıntılar yapılmıştır. İsmet Paşanın tüm çıplaklığıyla savaşın ve gidişatın ne olacağına dair yaptığı değerlendirme çok dikkat çekicidir.

> *"Bir Amerikalı olarak, arkadaşça olmasanız bile en azından tarafsızsınız… Biz burada dağlarda yalnızız, dünyadan kopuğuz ve dünyanın ne düşündüğünü bilmek isteriz. Tek bildiğimiz savaşı kazanmamız gerektiği. Sahip olduğumuz her şey için mecburuz. Amacımız adil… Kaçınılmaz bir gereklilik olmadıkça savaş kabul*

---

[940] **The New York Times,** 22 Ağustos 1921.
[941] **Norwich Bulletin,** 23 Ağustos 1921 ve **The New York Herald,** 23 Ağustos 1921.
[942] **Evening Star,** 22 Ağustos 1921.
[943] **South Bend-News Times,** 23 Ağustos 1921.

edilmemelidir, Yunanlılar bu gereklilikte değildir… Bu savaş, beyaz yakalı diplomatlar tarafından gerçekleştiriliyor ancak savaşlar aptal diplomatlar tarafından bizden daha zalimce yapılıyor… Yunan köylüler katliamlara katılıp öldürmek ve yakmak üzere mi ülkemize gönderildi? Elbette köylü bunu yapmak istemiyor. Tek bildiği Kral Konstantin için savaştığı. Kral, askeri yeteneğe sahip olduğunu düşünüyor ancak halkının savaştan ne kadar mutsuz olduğunu anladığında savaşı ve tahtını kaybedecek. Kral, savaşın İsviçre'de yaptığı gibi bir gezinti olduğunu düşünüyor… Yunanlılar çok fazla malzeme ile birlikte geliyorlar ve bunlar zamanı geldiğinde bizim olacak. Yunanlıların şu an 80.000 etkili savaşçısı olduğu söyleniyor ve hiçbir zaman daha güçlü olamazlar, oysa bizim ordumuzda ilerlemeye devam edecek askerlerimiz var. Yunanlılar son birliklerini on sekiz yaşındaki çocuklardan oluşturdular. Ateşkes sırasında 500.000 kişilik bir orduyu dağıttık. Onları tekrar toplayabiliriz ancak şimdi sadece seçilmiş olanları alıyoruz."

Türk kuvvetleri içinde herhangi bir Alman ya da Rus var mı sorusuna da değinen İsmet Paşa şu etkili tespitte bulunmuştur.

"Tabii ki yok. Hiç gördünüz mü? Onlara ihtiyacımız yok! İnanç olmadan en iyi hazırlanmış savaş kaybedilebilir… Askerlerimizin inançlı ve nasıl savaşılacağını biliyorlar. Savaşın bittiğini ve kazandığımızı söyleyinceye kadar savaşacaklardır. On yıl sürebilir ancak bunun için hazırlanıyoruz… Büyük savaşın sonunda, Müttefikler bizi sürmek için Yunanlıları ve Ermenileri kullanarak, çarmıha gerdiklerini düşünüyorlardı. Silahlarımızı ve topumuzu bıraktık. Fakat düzensiz bir orduyla yavaşça toplarımıza ait parçaları tamir ettik. Yunan malzemelerini ele geçirdik, aynı şekilde İngilizler tarafından Ermenistan'a gönderilen silah ve toplar ile Denizli'ye gönderilen İngiliz malzemelerini ele geçirdik… İstanbul'u tekrar almamamız için

bile askeri bir engel yok. Ama önce bu cephede Yunanlılardan kurtulmalıyız."[944]

İsmet Paşanın röportajı sonrası *The New York Times* gazetesi Amerika ile diplomatik ilişkilerin yeniden başlatılması konusunun Türk hükümeti tarafından değerlendirildiğini açıklamıştır. 1917 yılında Amerika ile diplomatik ilişkileri kesen Türklerin resmi bir talepte bulunmasına müteakiben bir maslahatgüzarın Washington'a gönderilebileceğini duyurmuştur.[945] Bu haber ile Amerikan kamuoyunun, Ankara Hükümetini, asıl Türk Hükümeti olarak görmeye başladığını, Yunanlıların Batı Anadolu'ya çıkışına onay veren güçlerden birisi olarak Amerika'nın, böyle bir algı değişimine götüren sebebin Türklerin, Yunanlılar karşısındaki dirençten kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Türk-Yunan Muharebelerinin bu döneminde aslında Sakarya Nehri hattı üzerinde 23 Ağustos 1921 tarihine kadar ciddi bir çarpışma da gerçekleşmemiş, Türk ve Yunan birlikleri ilk kez bu tarihte karşılaşmışlardır. Türk-Yunan temasının artması üzerine Türk-Yunan Muharebelerini ayrıntıları ile inceleyen *Frank H. Simonds* Yunanlıların olası başarısı durumunu makalesinde değerlendirmiştir. Buna göre *Büyük Güçlerin*, Balkan Savaşı sonunda olduğu gibi bu savaş sonunda da statükoyu korumayı yeğleyeceğini ancak bu son Yunan taarruzunun oluş şekline bakıldığında statükoyu belirleme görevinin Yunan ordusuna verildiğini belirtmiştir. Anadolu'daki bir zaferin İstanbul'un da ele geçirilmesine ve böylece Büyük Bizans İmparatorluğu'nun kurulmasına sebep olacağını yazmıştır. Batı Anadolu'nun büyük bir kısmı ile Marmara'nın Yunanlılarca ele geçirilmesinin en ilginç sonucunun, İstanbul şehri çevresindeki Yunan sınırlarının çizilmesi olacağını ve bundan sonraki adımın, en büyük etnik unsuru Rum olan bu şehirde egemenliğin, Helen devletine devredilmesi olacağını iddia etmiştir. *Simonds*, ne Fransa ne de İtalya'nın yeni durumu memnuniyetle karşılamayacağını ve her ikisinin de Türkleri bir savaş durumuna döndürmek için ellerinden geleni yapacaklarını aktarmaktadır. *Simonds*, olası bir Yunan başarısının*"İtalyan umutları ve planları için ölümcül, Fransızlar için ise aşırı derecede iğrenç olacaktır"*değerlendirmesinde bulunmuştur.[946]

---

[944] **Evening Star,** 23 Ağustos 1921.
[945] **The New York Times,** 28 Ağustos 1921.
[946] **The Washington Herald,** 24 Ağustos 1921.

Yunanlılar, 26 Ağustos 1921 tarihinde Haymana istikametinde şiddetli bir taarruz başlatmıştır.[947] *New-York Tribune* gazetesi yapılan resmi bir açıklamaya dayandırdığı haberinde 26 Ağustos 1921 tarihinde iki kuvvetin Sakarya Nehrinin doğusunda karşılaştığını doğrulamıştır. Gazete, Türk Kafkasya tümeninin savaş hattına girdiğini; Türk ordusunun merkezde altı tümen, demiryolu boyunca iki tümen, sağ kanatta dört tümen ve güçlendirilmiş dört tümenin ise Türk ordusunun sol kanadında konuşlandığını açıklamıştır.[948] *The Washington Times* gazetesi ise Yunanlıların resmi açıklamalarına dayandırdığı haberinde Yunan kuvvetlerinin, Ankara'ya sadece otuz mil uzaklıkta olduğunu ve Yunan uçaklarının Ankara'yı bombaladığını iddia etmiştir.[949]

Türkler, Yunan saldırısına güçlü bir şekilde cevap vermişlerdir. Amerikan basını da 29 Ağustos 1921 tarihi itibariyle Türk başarasından bahsetmeye başlamıştır. Üç gün süren şiddetli çatışmalar sonucunda Türklerin, Yunanlıları Sakarya nehrinden çekilmeye zorladıkları açıklanmıştır.[950] Basın, Yunanlıların Tuz Gölünü geçerken, su eksikliği ve sıtma nedeniyle askerlerini kaybettiği ve savaşı kaybetme aşamasına geldiğine dair haberler yapmıştır.[951]

İstanbul'dan *L'lnformation* muhabirinden alınan bilgiye dayandırlan bir haberde Yunan ordusunun sağ kanadının bozguna uğradığı, sağ kanadın ana Yunan kuvvetinden koptuğu ve Yunan ordusunun çok zor bir duruma düştüğü açıklanmıştır.[952] Bu açıklama sonrası Yunan resmi makamları Türk başarısının gerçeği yansıtmadığına yönelik açıklama yapmışlardır.[953] *"Türk kaynaklarından, Yunan sağ kanadından iki Tümeninin ana kuvvetlerden koptuğunu açıklayan*

---

[947] Efdal As, *"Sakarya Meydan Savaşı'nda Haymana Civarında Geçen Muharebeler ve Haymana Ahalisine Etkileri"*, (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Kadri Unat, **Sakarya Meydan Muharebesi ve Haymana Uluslararası Sempozyumu,** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 570, Ankara, 2017, s. 142.
[948] **New-York Tribune,** 27 Ağustos 1921.
[949] T**he Washington Times,** 27 Ağustos 1921.
[950] **The Bismarck Tribune,** 29 Ağustos 1921.
[951] **Richmond Times Dispatch**, 29 Ağustos 1921 ve **The Great Falls Tribune,** 29 Ağustos 1921. *The New York Times,* suzusuzluk nedeniyle iki tarafın geçici bir ateşkes kararına vardığını iddia etmiştir. **(The New York Times,** 29 Ağustos 1921.)
[952] **Norwich Bulletin,** 29 Ağustos 1921 ve **Albuquerque Morning Journal,** 29 Ağustos 1921.
[953] **The Rock Island Argus,** 30 Ağustos 1921.

haberler kesinlikle yanlıştır. Sağ kanadımız düşmanla her noktada tam temas halindedir.''[954]

Yunan resmi açıklamasına rağmen Yunan kuvvelerinin sağ kanadının yıkıldığı bilgisi Amerikan basınınca çok kritik olarak değerlendirilmiştir. Örneğin *The New York Herald* gazetesi Yunanlıların çok ciddi bir durumla karşı karşıya olduklarını, Atina'nın ilerlemeyi düşünmeden önce tamamen yeni bir taarruz planına ihtiyaç duyduğunu ve bu planın *Müttefik* yardımı olmadan gerçekleşemeyeceğini yazmıştır.[955]

Çatışmalar esnasında hem Yunan hem Türk kuvvetlerinin geri çekildikleri ya da ilerledikleri anlar olmuştur. Amerikan basını bu gelişmeleri günbegün takip etmiş ve yaşananları tüm ayrıntısına kadar aktarmaya çalışmıştır. Amerikan basını bu taarruzu Yunan ilerleyişinin finali olarak değerlendirdiğinden çatışmalara fazlasıyla ilgi göstermiştir. Bu nedenle 23 Ağustos ile Yunanlıların çekilmeye başlayacağı 4 Eylül 1921 tarihine kadar yayımlanan haberlerde her iki taraf açısından kazanç ve kayıp olarak değerlendirilecek haberler mevcuttur. Örneğin 30 Ağustos 1921 tarihli gazetelerde Yunanlıların stratejik olarak zor durumda olduğunu duyuran gazeteler bir gün sonra ise Yunan kuvvetlerinin ilerlemesi üzerine Türklerin zor durumda olduğuna dair haberler yapmışlardır. Başka bir örnekte ise 30 Ağustos ve 1 Eylül 1921 tarihli haberlerde Yunanlıların, Türk ordusunun güçlendirilmiş sol kolunu kırarak Sakarya Nehri'ni geçtiği ve Türklerin geri çekildiği duyurmuştur. Örneğin *The Washington Times* Yunanlıların 4 Eylül tarihine kadar Ankara'ya gireceklerini ve Türklerin hızla geri çekildiklerini belirtirken[956] *Henry W. Bunn,* ise *Haftanın Hikayesi* köşesinde Yunan birliklerinin sıtma ve su sıkıntısı yüzünden hareket dahi edemediklerini duyurmuştur.[957]

4 Eylül 1921 tarihinde Yunan kaynaklarına dayandırılan haberlerde Türk kuvvetlerinin Gordium, Polatlı, Sarıgöl ve Karahoca hattını tuttuğunu ve Yunan merkezine şiddetli bir karşı saldırı başlattıkları duyurulsa da *New-York Tribune* ve *The Arizona Repubican* gazeteleri Türklerin kuzeydoğu istikametinde geri çekildiklerini iddia etmişlerdir. Aynı gazeteler, Yunanlıların *"Düşman direnişi*

[954] **The Pensacola Journal,** 31 Ağustos 1921.
[955] **The New York Herald,** 30 Ağustos 1921.
[956] **Evening Star,** 31 Ağustos 1921.
[957] **Evening Star,** 5 Eylül 1921.

kırıldı, Türk zaferi ile ilgili tüm Türk raporları asılsızdır” şeklinde raporlar yayımladığını açıklamışlardır.[958] Yunan askerlerinin Sakarya Nehri boyunca ilerledikleri,[959] aynı tarihli bazı gazetelerde ise yine Türkler aleyhinde propaganda malzemesi olan sivil ve masum Rum ve Ermenilerin öldürüldüğü haberleri yayınlamaya başlanmıştır.[960]

The Arizona Republican gazetesinin başını çektiği bazı gazeteler 5 Eylül 1921 tarihli sayılarında Türklerin tüm hatlarını tahliye ederek Ankara'ya tamamen geri çekildiğini, Yunan kuvvetlerinin Ankara'yı işgal etmek üzere olduğunu duyurmuşlardır.[961] *The Washington Herald*, Ankara işgalinin psikolojik üstünlük anlamında çok önemli olduğunu ve Yunanlıların yakında bu stratejik hamleyi gerçekleştireceğini açıklamıştır. Kemalistlerin saygınlığını kaybettiğini, tüm silah rezervlerini tükettiklerini ve artık barış masasında olmayacaklarını iddia etmiştir.[962] *The Washington Post* gazetesi *Reuters'e* dayandırdığı haberde Ankara'nın düştüğünü açıklamıştır.[963] Türk kayıplarının 12 ile 30 bin arasında olduğu açıklanmıştır.[964]

Yunanlıların 4-5-6 Eylül 1921 tarihlerinde Polatlı istikametindeki şiddetli taarruzlarına, Türkler tarafından güçlü bir şekilde cevap verilmiştir. 6 Eylül 1921 tarihinden sonra cephelerde durağanlık başlamış ancak 7 Eylül 1921 günü Yunanlılar tekrar taarruz yapmıştır. 7 Eylül 1921 tarihi savaşın kaderi açısından önemlidir çünkü bu tarihten sonra savaş Türkler lehine dönmüş ve Yunanlılar savunmaya geçmiştir.[965] Ankara'nın işgal edileceği haberleri 8 Eylül 1921 tarihli sayısında *Bisbee Daily Review* gazetesi tarafından yapılan bir açıklama ile yalanlanmış ve Ankara'nın işgaline yönelik herhangi bir açıklama ve bulgu olmadığı duyurulmuştur.[966]

8-9 Eylül 1921 tarihinden itibaren Amerikan basını Yunan ilerlemesinin durduğunu, cephane sıkıntısı nedeniyle taarruzların hafiflediğini duyurmuştur.[967]

---

[958] **New-York Tribune,** 3 Eylül 1921 ve **The Arizona Republican,** 4 Eylül 1921.
[959] **Norwich Bulletin,** 5 Eylül 1921.
[960] **Albuquerque Morning Journal,** 5 Eylül 1921 ve **The Arizona Republican**, 5 Eylül 1921.
[961] **The Arizona Republican,** 5 Eylül 1921 ve **Norwich Bulletin,** 5 Eylül 1921.
[962] **The Washington Herald,** 6 Eylül 1921.
[963] **The Washington Post,** 7 Ağustos 1921.
[964] **The New York Herald,** 8 Eylül 1921 ve **The Rock Island Argus,** 9 Eylül 1921.
[965] Ali Çeker, *"Sakarya Meydan Muharebesi Döneminde Sindiren (Büyükgökgöz)"*, (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Kadri Unat, **Sakarya Meydan Muharebesi ve Haymana Uluslararası Sempozyumu,** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 570, Ankara, 2017, s. 114.
[966] **Bisbee Daily Review,** 8 Eylül 1921.
[967] **The Arizona Republican,** 8 Eylül 1921 ve **The Great Falls Tribune,** 9 Eylül 1921.

Evening Star gazetesi Türklerin Ankara'yı, ulusal varoluşlarının yegâne amacı gibi savunduklarını, Yunanlıların ağır kayıplar, ana karargâhın uzaklığı gibi nedenlerle muharebeyi daha fazla sürdüremediğini, hastalar da dâhil olmak üzere Yunan kayıplarının toplam on bin civarında olduğunu açıklamıştır.[968] *The New York Times* ise Türk kaynaklarına dayandırdığı haberinde Yunan kayıplarının otuz bin olduğunu yazmıştır.[969]

The New York Herald gazetesi *"Türk-Yunan Savaşında Çatışmalar Durdu, Her İki Taraf da Zorlu Çarpışmaların Ardından Dinleniyor"* başlığıyla duyurduğu haberinde Yunanlılar ve Türkler arasındaki düşmanlıkların, haftalarca süren çatışmaların ardından sona erdiğini, Ankara'ya yapılan Yunan saldırısının tamamen başarısızlıkla sonuçlandığını açıklamıştır. Gazete, başarısızlığın sadece ulaşım sıkıntısından kaynaklanmadığını aynı zamanda kötü komuta ve verimsiz topçu atışlarının da bu sonucu hazırladığını, Türklerin de inatçı bir direniş göstererek saldırgan Yunan kuvvetlerini ağır kayıplar verdirerek geri püskürttüklerini açıklamıştır. Ancak gazete Yunanlıların, Sivrihisar'a kadar rahatça çekileceklerini belirtmiştir.[970]

11 Eylül 1921 tarihinde Kral Konstantin'in emriyle General Papoulas, Yunan ordusuna geri çekilme emri vermiştir.[971] Bu emir doğrultusunda Yunan kuvvetleri eski mevzileri olan Eskişehir-Afyon hattına kadar geri çekilmişlerdir.[972] *The Richmond Palladium and Sun-Telegram* gazetesi çekilmeye başlayan Yunan ordusu ile ilgili yaptığı haberinde Yunan kayıplarının yirmi bini aştığını, Türklerin birçok esir aldığını ve Yunan silahlarını ele geçirdiğini açıklamıştır.[973]

Türkler, Yunanlıları 13 Eylül'den sonra takibe başlamışlar, 8 Ekim 1921 tarihine kadar takip harekâtını sürdürmüşlerdir.[974] Ancak Türk ordusunun durumu, gücü ve şartları uygun olmadığı için etkili olamamıştır. Amerikan basını da Türklerin

---

[968] **Evening Star,** 8-9 Eylül 1921.
[969] **The New York Times,** 10 Eylül 1921.
[970] **The New York Herald,** 10 Eylül 1921.
[971] Walder, **age.,** s. 187.
[972] Toynbee ve Kirkwood, **Türkiye, Bir Devletin Yeniden Doğuşu,** s. 133.
[973] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 15 Eylül 1921.
[974] Hüsnü Özlü, *"Harp Raporları Işığında Sakarya Meydan Muharebesi'nin Askeri Açıdan Değerlendirilmesi"*, (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Sedef Bulut, **Sakarya Zaferi ve Haymana III,** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 477, Ankara, 2015, s. 141.

Yunanlılar geri çekilirken aşamasında karşı saldırı denediklerini açıklamıştır.[975] Hatta Türk takip harekâtı esnasında Yunanistan Kraliyet Prensi George'un bir grup Türk tarafından köşeye sıkıştırıldığı ancak Prensin kaçmayı başardığı açıklanmıştır.[976] Yunanistan resmi raporları da bir Türk kuvvetinin Sakarya'yı geçmeye çalıştığını doğrulamış[977] ancak Yunan ordusunun kusursuz bir düzen içinde ve düşman tarafından taciz edilmeden Sakarya Nehrini geçmeyi başardığı iddia edilmiştir.[978]

Amerikan basını, Yunanlıların geri çekilişinden bir hafta sonra Yunan ordusunun Ankara harekâtının başarısız olduğunu kabul ettiğini açıklamıştır.[979] Türklerin, Yunanlılar karşısındaki başarısına yönelik dikkat çekici bir haber *New-York Tribune* gazetesinde yayımlanmıştır. Haberde, Türklerin takip harekâtı nedeniyle bazı *Milletler Cemiyeti* delegelerinin Türklere askeri anlamda müdahale edilmesine yönelik şiddetli bir kampanya başlattıklarını yazmıştır.[980]

New-York Tribune gazetesi yaşanan gelişmeleri değerlendirdiği haberinde Kral Konstantin'in Nisan ayındaki çekilişinden daha fazla Türk toprağı aldığını ancak stratejik olarak iyi bir konumda olmadıklarını çünkü Türk *başkentini* işgal edemediğini belirtmiştir. Gazete, Yunan ordularının uzun iletişim hatlarına ihtiyaç duyduğunu, mevsim itibariyle Yunanlıların Anadolu'da kalmasının imkânsız olduğunu aktarmaktadır. Ayrıca bu savaş sonucunda Mustafa Kemal'in, İstanbul Hükümetinin aksine *Müttefiklere* bir ateşkes için yalvarmadığına dikkat çekilmiştir.[981]

Constantine Brown, "Müttefiklerin Sevres'i Uygulama Ümitleri Yine Ellerinde Patladı" başlıklı yazısında Türklerin başarısı sonrası Yakın Doğu sorununun tekrar gündeme geldiğini ve *Sevres Antlaşması*'nın artık bir bilmeceye döndüğünü

---

[975] **Norwich Bulletin,** 17 Eylül 1921 ve **Bisbee Daily Review,** 17 Eylül 1921.
[976] **The Barre Daily Times,** 16 Eylül 1921 ve **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 16 Eylül 1921.
[977] **Richmond Times-Dispatch,** 17 Eylül 1921 ve **The Washington Herald**, 17 Eylül 1921.
[978] **The New York Herald,** 18 Eylül 1921.
[979] **The New York Herald,** 19 Eylül 1921. *The New York Times* gazetesi bu başarısızlığın göstergesi olarak Amerika tarafından Ocak 1921'de Yunanlılara verileceği söylenen 32.000.000 dolarlık kredinin Anadolu harekâtının devamı için kullanmayacağına dair garanti alınması durumunda verileceğini açıklamıştır. (**The New York Times,** 27 Eylül 1921)
[980] **New-York Tribune,** 17 Eylül 1921.
[981] **New-York Tribune,** 20 Eylül 1921. *Evening Star* gazetesinde *Constantine Brown* imzalı makalede de Türk zaferi ile Mustafa Kemal Paşanın Müslümanlar gözündeki saygınlığının arttığı belirtilmiştir. (**Evening Star,** 4 Ekim 1921.)

aktarmıştır. *Brown,* Müttefikler içinde Anadolu'daki durum ile en çok ilgilenen Fransa'nın ekonomik çıkarlarını düşünerek Milliyetçilerle bir an önce anlaşılması taraftarı olduğunu yazmıştır. Olası bir barışın Batı Anadolu'ya çok fazla sermaye yatıran ve her şeyi kaybetmenin eşiğinde olan Amerikalı iş adamları tarafından da arzu edildiğini belirtmiştir.[982] *Brown'ın* tespiti çok yerinde olup, Amerikan basınının Yunan İşgaline ilgisinin nedenlerinden biri olan ekonomik endişelerin Amerikan kamuoyunca da hissedildiği görülmektedir. Türklerin başarısı sonrası Amerikan sermayesi için Batı Anadolu'da Yunanlıların kazanması değil, Amerikan sermayesinin en karlı duruma getirecek düzenin bir an önce sağlanması istenmiştir. Batı Anadolu'da ticari endişeleri olan Yahudiler ise Batı Anadolu'daki yağma, yakma ve cinayetlerin sorumlusu olarak gördükleri Yunanlılar yerine Türklerin egemenliği altında daha güvende olacaklarını açıklamışlardır.[983]

Yunan taarruzunun başarısızlığı Amerikan basını ve Türk kaynaklarınca açıklansa da Yunanlıların taarruzu bir başarısızlık olarak göstermemek üzere bir çaba içine girdiğini söyleyebiliriz. *The Bridgeport Times and Evening Farmer* gazetesi Kral Konstantin'in Türklere karşı büyük bir zafer kazanmanın saygınlığı ile eve dönmeyi planladığını ancak bir yenilgi ile umutsuz bir şekilde Atina'ya döndüğünü açıklamıştır. Haberde Konstantin'in dönüşünden önce Bursa'da Yunan ordusunu öven genel emrinde yenilgiyi kabul etmediğini yazmıştır. Konstantin'in ordusunu Ankara'ya göndermek istemediği ve elde edilenlerin yeterli olduğunu söyleyerek başarısızlığını örtbas etmeye çalıştığı açıklanmışır. Gazete, Konstantin'in cümlelerinin gerçeği yansıtmadığını aksine Türklerin yeterli gücü olması durumunda Yunanlıları Anadolu'dan atabileceğini ancak şimdilik sadece Yunanlıları genel bir geri çekilmeye zorladıklarını belirtmiştir.[984]

Kral Konstantin'in zafer kazandıkları imasında bulunduğu bu açıklaması bazı Yunan Komutanlar tarafından da paylaşılmıştır. Örneğin yayınlanan bir Yunan tebliğinde Türk askerlerinin tamamen yürüyemeyen gerçek iskelet halinde oldukları, çok sayıda Türk subayın öldürüldüğü, aksine Yunan ordusunun çok iyi durumda olduğu söylenerek askerlerin durumu üzerinden bir galibiyet algısı yaratmaya

---

[982] **Evening Star,** 27 Eylül 1921.
[983] **The American Jewish World,** 30 Eylül 1921.
[984] **The Bridgeport Times and Evening Farmer,** 28 Eylül 1921.

çalışmışlardır.[985] *Sakarya Meydan Muharebesi* sonucunda Türklerin yararlılar ile birlikte 25 bin,[986] Yunanlıların ise yaralılar ile birlikte 15 bin ile 30 bin kişi arasında asker kaybettiği[987] ve Sivrihisar'a kadar çekildiği göz önünde bulundurulduğunda bu söylemlerin gerçeği yansıtmadığını söyleyebiliriz.

Kral Konstantin ve Yunan ordusunun aksine Başbakan Gounaris, Yunan Meclisindeki yaptığı konuşmada, yenilgiyi kabul etmiş, harekât ile ilgili tüm sorumluluğun askerlerde olduğunu ve yaşananlardan Hükümetin sorumlu tutulamayacağını söylemiştir.[988] Ancak her şeye rağmen Yunanistan'ın, *Sevres Antlaşması'nın* öngördüğünden altı kat daha fazla alanı Anadolu'da işgal ettiğini vurgulamayı unutmamıştır.[989] *Great Falls Daily Tribune* gazetesi Gounaris'e cevap verircesine Yunanlıların Anadolu'da sahip olduğu toprakları kış ve sonbahar ayları boyunca elde tutmasının büyük bir sorun olduğunu, Yunan kuvvetlerinin bu geniş alanı kış aylarında tutmaya çalışması durumunda Napolyon'un Moskova'da yaşadığı feci geri çekilişinin aynısının tekrarlanacağını aktarmıştır.[990]

Sakarya Meydan Muharebesi sonrası Büyük Millet Meclisi 19 Eylül 1921 tarihinde Mustafa Kemal Paşaya Mareşallik ve Gazilik unvanı vermiştir.[991] Milli Mücadelenin iç cephesinde Mustafa Kemal Paşaya olan güveni pekiştiren *Sakarya Meydan Muharebesi*, dış ilişkilerde de önemli gelişmelere sahne olmuştur. TBMM, 13 Ekim 1921 tarihinde Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan Devletleri ile Kars Antlaşması'nı imzalayarak Kafkas sınırlarını belirlemiştir. Fransa ile 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşmasını,[992] 23 Ekim 1921 tarihinde İngilizlerle imzalanan esir mübadele anlaşması takip etmiştir. 2 Ocak 1922 tarihinde Ukrayna ile imzalanan Dostluk Antlaşması ve *Müttefiklerin* 1922 Mart ayında sunduğu Mütareke

---

[985] **New-York Tribune,** 9 Ekim 1921 ve **The Pensacola Journal,** 9 Ekim 1921.
[986] Ş.Turan, **Türk Devrim Tarihi, C.II,** s. 251.
[987] Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika C.II,** s. 180.
[988] Ediz, **age.,** s. 292.
[989] **Evening Public Ledger,** 17 Ekim 1921.
[990] **Great Falls Daily Tribune,** 24 Ekim 1921.
[991] Yaşar Özüçetin, *"Sakarya Zaferi'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki Yansımaları"*, (Yayına Haz.) Hakan Uzun ve Necdet Aysal, **90. Yıldönümünde Sakarya Zaferi ve Haymana,** Ankara Üniversitesi Yayınları No:354, Ankara, 2012, s. 182.
[992] Ankara Antlaşması için bakınız: Bige Yavuz, **Kurtuluş Savaş Döneminde Türk-Fransız İlişkileri, Fransız Arşiv Belgeleri Açısından 1919-1922,** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994.

teklifinin arkasında Sakarya'da Yunanlılara karşı elde edilen başarı bulunmaktadır.[993] Amerikan basını Ankara Hükümetinin kısa sürede birçok anlaşmayı yapmasını gündeme taşımış ve Ankara'nın anlaşma imzalamada *dünya rekorunu* kırmaya çalıştığını söylemiştir.[994]

Amerikan basını son karar savaşları olarak gördüğü *Sakarya Muharebesine* fazlasıyla ilgi göstermiş, yaşanan gelişmeleri anlık olarak aktarmıştır. Muharebenin ilk günlerinde Yunanlıların muhteşem ve kesin bir zafer elde ettiğine dair haberler yapılsa da İsmet Paşanın röportajları sonrası Türklerin her ne pahasına olursa olsun savaşacağı anlaşılmıştır. İsmet Paşanın kararlı açıklamaları sonrası Türklerle durdurulan Amerikan diplomatik ilişkilerinin tekrar başlayabileceği belirtilmiştir. Bu gelişme başka dönüm noktalarından birini oluşturmaktadır çünkü Ankara Hükümeti, Amerika tarafından ilk kez bu kadar net bir şekilde yasal Türk Hükümeti olarak görülmüştür. Amerika'nın, Yunanlıların Batı Anadolu'ya çıkışına onay veren güçlerden birisi olarak böyle bir algı değişimine götüren sebebin Türklerin, Yunanlılar karşısındaki askeri duruşundan kaynaklandığı söylenebilir.

3.2. Batı Anadolu'da Yunan İşgalinin Sonu

Sakarya Meydan Muharebesi sonrası Yunanlıların Anadolu'daki varlığı *Müttefiklerce* tartışılmaya başlanmıştır. Fransa ve İtalya, *Sevres Antlaşması* yerine yeni bir anlaşma imzalanmasını desteklerken, İngiltere Yunanistan'ın yanında yer almayı tercih etmiştir.[995] Ancak Fransa'nın, Ankara Hükümeti ile yakınlaşarak 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara Antlaşmasını imzalaması İngilizleri de bu yönde önlem almaya itmiştir. Bu kapsamda, İngiltere askeri yetkililer aracılığıyla Ankara Hükümeti ile temasa geçilmesini sağlayarak hem Anadolu topraklarında imtiyaz elde etmek hem de Ankara'nın barışa yönelik görüşlerini öğrenmek istemiştir. İngilizlerin bu talebi Amerikan basının fazlasıyla ilgisini çekmiştir. Amerikan basını Mustafa Kemal Paşanın, İngiliz temsilcilerini İnebolu'da ağırlamak istediğini yazmıştır.[996]

Amerikan basınının beklentisi ve Mustafa Kemal Paşanın isteği doğrultusunda Türkler ile İngilizler arasındaki görüşmeler İnebolu'da gerçekleşmiştir. İngilizler

---

[993] Söz konusu Antlaşmalar için bakınız: İsmail Soysal, **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları Cilt I (1920-1945),** Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1995.
[994] **Evening Star,** 17 Kasım 1921.
[995] Smith, **age.,** s. 342.
[996] **The New York Times,** 28 Kasım 1921 ve **New-York Tribune,** 28 Kasım 1921.

adına Binbaşı Henry, TBMM adına ise Refet Paşa 27 Kasım – 5 Aralık 1920 tarihleri arasında İnebolu'da buluşmuşlardır.[997] Yapılan görüşmelerde barışın sağlanmasına yönelik somut bir gelişme olmayınca görüşmeler sonlandırılmıştır.[998] İngilizlerin bu girişimi ile Yunan ordusuna güveninin kalmadığı, hızlı bir anlaşma ile Anadolu'daki durumu sonlandırmayı, asıl hükümet olarak gördüğü Ankara Hükümetinden çıkarlarına en uygun imtiyazları alma amacını güttüğünü söylemek mümkündür.

Evening Star gazetesinde bir makale kaleme alan *Henry W. Bunn,* İngilizler ile temas halinde olan Ankara'nın Konferans öncesi İngilizlere bazı imtiyaz öncelikleri vereceğini, Boğazların uluslararası kontrolünü şimdiden kabul ettiğini iddia etmiştir.[999] Aynı gazete 3 Ocak 1922 tarihli sayısında Refet Paşanın görüşmelerdeki sözlerine yer vermiştir. Haberde, Refet Paşanın, Sovyetler ile iyi ilişki içerisinde oldukları ve bu durumu İngiltere aleyhinde kullanabileceklerini belirten tehdit dolu bir mektubu İngiliz Parlamentosunda okunması için İngiliz heyetine verdiği iddia edilmiştir. Söz konusu mektupta Refet Paşa, Müslüman devletler ile olan ilişkileri kullanarak İngiltere'yi ekonomik zarar uğratacaklarını, İstanbul'un Türklere verilmediği sürece Avrupa'nın Slav tehdidi ile yüz yüze olacağını bu nedenle İngiltere'nin Ortadoğu'daki çıkarları için Yunanlılar yerine Türklere yardım etmek zorunda olduğunu dile getirmiştir.[1000]

---

[997] Doğanay, **agm.,** s. 63.
[998] Bayur, **XX. Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyasası Üzerindeki Etkileri,** s. 239.
[999] **Evening Star,** 1 Ocak 1922.
[1000] **Evening Star,** 3 Ocak 1922. "*İngiltere'nin, Türkiye'ye karşı geleneksel olarak dostane politikası temel olarak Rus tehdidine karşı tampon devlet isteği gerçeğinden kaynaklanıyordu. İngiltere'nin, İstanbul'u Rusya'ya vaat ettiği savaşın başlangıcında bu politikanın terk edilmesi nedeniyle Almanya tarafında savaşa girdik. Her ikisi de yanlıştı… Yunanlıları bize karşı destekleme fikri İngiliz menfaatlerine zarar vermektedir. İngiltere'nin; mısır, pamuk ve petrol için Mezopotamya'ya ve Slav tehdidine karşı Hindistan'a ihtiyacı var… Zayıfız ancak Müslümanlar üzerindeki etkimizi kullanarak İngiliz İmparatorluğu'na zarar verebiliriz… Para artık geçmişte olduğu gibi aynı etkiye sahip değil, Kürtleri bize karşı ayaklandırmak için harcadığınız altının büyük kısmı Kürt liderler tarafından hazinemize devredildi… İngiltere, Slav tehlikesini bizim yardımımız olmadan çözemez. Türkiye'nin çıkarları Rus amaçları ile çatışmaktadır çünkü sonunda Slavlar tarafından yutulacağımızın farkındayız. İngiltere, Slav baskısına direnmek için zayıf Yunanistan'ı desteklemektedir. Balkanlar'da, Slavlar bir Slav konfederasyonu oluşturma konusunda aktiftirler. Belli başlı Bulgar-Sırp düşmanlığına rağmen, beş yıldan kısa bir süre içinde bir Jugo-Slav-Bulgar birliği görmeyi bekliyoruz. Bu yapıldıktan sonra Yunanistan, Selanik ve Dedeağaç'ı tutamayacaktır. Bu, Slavları İstanbul'un kapılarına getirecektir. Kenti korumak için Trakya, Türkiye'ye geri verilmelidir çünkü Meriç Nehri İstanbul'un tek stratejik savunmasıdır. İngiltere'nin, Avrupa'daki Slavlara karşı doğal savunması ve en iyi karakolu İstanbul'dur. İngiltere, İstanbul'u kaderine bıraktıktan sonra bize yardım etmeyi reddederse, bağımsızlığımızın Rusya tarafından tehdit edileceğini bilsek bile bu olmadan önce İngiliz imparatorluğuna bir darbe vurabiliriz. Kararlı bir adım atmadan önce İngiltere'ye gerçekleri dikkate almasını tavsiye ediyoruz. Amerika çok uzak, Fransa ve İtalya ise bize yardım edemeyecek kadar*

3.2.1. Cannes Konferansı (6 – 13 Ocak 1922)

Ankara Hükümeti ile yaptığı görüşmelerden bir sonuç alamayan İngiltere, Fransa ile bir anlaşma yapmayı amaçlamıştır.[1001] Bu kapsamda, Fransa'yı, Ankara Hükümeti ile düşman hale getirmek ve Anadolu'daki yeni dengelerin tekrar değerlendirilmesini sağlamak için Aralık ayında Paris'te bir *Müttefik* konferansı düzenlemeyi Fransa'ya teklif etmiştir.[1002]

Amerikan basını İngiltere ile Fransa arasında gerçekleşecek görüşmelere fazlasıyla ilgi göstermiştir. *Evening Star* gazetesinde *Constantine Brown* İngiltere ve Fransa arasında Yakın Doğu problemlerini sona erdirecek bir ön anlaşma için yakın bir zamanda ikili görüşmeler yapılacağını duyurmuştur. *Brown,* Konferansta İngiliz-Fransız anlaşması dışında Yunanlıların Anadolu'dan çekilmesi karşılığında *Sevres Antlaşması* ile kendilerine verilen bölgede bir halk oylaması yapılması, Midye-Enez hattı göz önünde bulundurularak Trakya'nın, Yunanlılara verilmesi gibi Batı Anadolu'daki savaşı doğrudan etkileyecek kararların da alınabileceğini değerlendirmiştir. *Brown,* bu şartların 1920 Şubatında Londra'da Osmanlı Heyeti tarafından kabul edildiğini ancak durumun tamamen değiştiğini, geçen zamanda Batı Anadolu'nun birbirinden nefret eden iki ırk arasında kanlı bir savaş sahnesi haline dönüştüğünü belirtmiştir. Bu savaş nedeniyle yerlerinden edilen Türklerin ya İstanbul'a ya da Ankara'ya gittiğini bunun için plebisit fikrine karşı çıkacaklarını belirten *Brown* söz konusu önerinin sonuçsuz kalacağını ve Türkler tarafından kesinlikle reddedileceğini dile getirmiştir.[1003]

İngilizlerin teklifi Fransızlar tarafından olumlu karşılanınca Fransa ve İngiltere Başbakanları, 19-22 Aralık 1921 tarihlerinde Paris'te toplanmıştır. Konferansta, İngilizler, Fransızları, Türklerle anlaşma yaptığı için eleştirmişlerdir. Karşılıklı tartışmalardan sonra Lloyd George tarafından bir İngiliz-Fransız Anlaşma tasarısı

---

zayıftır. Bu nedenle, İngiltere'nin etkili yardımı olmadan yaşayamayacağımızın da farkındayız. Öte yandan, İngiltere'nin Ortadoğu'daki hayati çıkarları, şu anki Türk karşıtı politikasını sürdürmesi durumunda tehdit altında olacaktır. Slavlar tarafından kuşatılmış ve tehdit altındadırlar. Güçlü bir Asya ülkesinin yaklaşmakta olan tehlikeye karşı korunması gerektiğine inanıyoruz." Refet Paşanın bu değerlendirmesine dikkat çekerek Milliyetçi Hareketin lideri Mustafa Kemal Paşanın, başarılı olması durumunda Müslüman dünyası için yeni bir omurga oluşturabileceğini yazmışlardır. **(The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 11 Ocak 1922 ve **Grand Forks Herald,** 11 Ocak 1922.)

[1001] Bayur, **XX. Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyasası Üzerindeki Etkileri,** s. 241-242.

[1002] Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika C.II,** s. 253.

[1003] **Evening Star,** 15 Aralık 1922.

teklif edildiyse de konferansta Fransa ile İngiltere arasında somut bir anlaşmaya varılamamış ve görüşmelerin Ocak ayında Cannes'da toplanacak bir konferansta ele alınmasına karar verilmiştir.[1004]

Cannes Konferansı'nın toplanacağının açıklanması üzerine Amerikan basınında İngiltere-Fransa temelli bir anlaşma olmadığı sürece Batı Anadolu'daki durumun çözülemeyeceğine dair bir algı oluşmuştur. Örneğin *The Topeka State Journal*, İngiltere ile Türkiye arasında görüşme önemli olsa bile asıl anahtarın Fransa ile İngiltere arasında bir anlaşma yapmaktan geçtiğini, Fransız-İngiliz anlaşmasının tüm anlaşmaların temelini oluşturacağını aktarmaktadır.[1005]

İngiliz-Fransız anlaşması olasılığını eleştiren *South Bend News Times* gazetesi ise iki *Müttefik* ülkenin Alman tazminatı, Fransa'nın deniz istekleri ve Yakın Doğu konularında anlaşmazlık nedeni ile olumlu sonuçlanmayacağını yazmıştır. Gazete, Yakın Doğu konusundaki anlaşmazlığın temelini, İngilizlerin Yunanlıları desteklemesine karşılık Fransızların Türklerle ayrı bir antlaşma yapmasından kaynaklandığını dile getirmiştir.[1006]

Amerikan basını, Cannes'da toplanacak Konferansa; Rusya, Almanya, Bulgaristan, Avusturya, Macaristan ve diğer tüm Avrupa güçlerinin davet edilirken asıl unsur Türklerin çağrılmamasını eleştirmiştir.[1007]

Cannes Konferansı, 6-13 Ocak 1922 tarihleri arasında toplanmıştır.[1008] Görüşmelerde Lloyd George iki ülkenin Avrupa ekonomik sorunları, Yakın Doğu problemlerinde uzlaşı öneren bir anlaşma taslağını Fransız Başbakan Briand'a sunmuştur. Bu anlaşma taslağında İngilizlerin, Fransızları olası bir Alman tehdidine karşı koruması karşılığında Fransızların Ankara Hükümetini destekleyici politikasından vazgeçmesini istemiştir. İngilizler açıkça *Sevres Antlaşması'nın* Ankara Hükümetine zorla kabul ettirilmesi karşılığında Fransızlara, Almanlarla olan sorunlarında yanında olma sözü vermiştir. İngilizler, Fransızların görüşüne etki etmesi amacıyla ekonomik ve mali işlerin görüşülebilmesi için Genova'da bir

---

[1004] Bayur, **XX. Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyasası Üzerindeki Etkileri,** s. 243.
[1005] **The Topeka State Journal,** 3 Ocak 1922.
[1006] **South Bend News Times,** 4 Ocak 1922.
[1007] **The Pensacola Journal,** 7 Ocak 1922 ve **Richmond Times-Dispatch,** 7 Ocak 1922.
[1008] Jaeschke, **Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi-Mondros'tan Mudanya'ya Kadar,** s.171.

konferans yapılacağının sözünü de vermişlerdir.[1009] Ancak Briand'ın Başbakanlıktan çekilmesi üzerine Başbakan olan Poincare'den yeterli desteği alamayan İngilizler Konferanstan istedikleri sonucu elde edememişlerdir.[1010] Ancak olası bir Alman saldırısından koruncağı garantisini alan Fransızlar, İngiltere'nin Anadolu politikasını destekleme sözü vermişlerdir.[1011]

Kurtuluş Savaşı Tarihi ile ilgili kaynaklarda üzerinde çok durulmayan *Cannes Konferansı'nın* Türkleri ilgilendiren bölümü ile ilgili Amerikan basınında birçok haber yapılmıştır. *Cannes Konferansı'nda* istenilen etkinin sağlanamadığını belirten basın Türkler ile Yunanlılar arasındaki düşmanlığın devam edeceğini öngörmüşlerdir. Türklere uygulanacak barışın uzun sürmesine atıfta bulunan haberlerde *Cannes Konferansı'nın* da Türklere uygulanacak barışa yönelik yapılan her konferansta olduğu gibi başarısızlık ile sonuçlandığını iddia etmiştir. *The New York Herald* gazetesi olumsuz sonuçlanan görüşmelerin Anadolu'daki düşmanlıkları ve belirsizlikleri körükleyerek Ankara ile Atina Hükümetleri arasındaki görüşmelerin sonlanmasına neden olacağını dile getirmiştir.[1012]

Cannes Konferansı sonrası yeniden savaş ihtimalinin gündeme gelmesi üzerine Amerikan basını Ankara Hükümetinin ekonomik sıkıntılar içinde olması nedeniyle savaşı devam ettiremeyeceğini düşünmüştür.[1013] Örneğin *The New York Times* gazetesinde *Laurence Moore* imzalı bir makalede Mustafa Kemal Paşanın tüm Türkleri *"anavatan"* ideali etrafında toplasa bile ordusunun Amerikalılardan, Gürcülerden, Yunanlılardan ve Ermeni askerlerden kalan üniformaları giydiklerini belirterek içinde bulunulan şartların zorluğundan bahsetmiştir.[1014] Basın, Türklerin ekonomik desteğe ihtiyaç duyduğunu aktaran haberlere yer verirken Amerika Yunan başkonsolosu Johannes Gennadius, 9 Ocak 1922 tarihli bir açıklamasında; Amerika'nın yüzyıl önce esaret altındaki Yunan halkına yaptığı görkemli desteğin şimdi de yapılmaması için hiçbir sebep olmadığını belirten sitem dolu bir açıklamaya

---

[1009] A. I. Stepanov, **The Great Soviet Encyclopedia,** "*Cannes Conference 1922*", Devlet Yayınları, Moskova, 1970-1979, s. 3-10.
[1010] Walder, **age.,** s. 199.
[1011] Gnkur ATASE Bşk.lığı, **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt Batı Cephesi, VI. Kısım, 1.Kitap, Büyük Taarruza Hazırlık ve Büyük Taarruz (10 Ekim 1921-31 Temmuz 1922),** Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994, s. 120.
[1012] **The New York Herald,** 13 Ocak 1922.
[1013] **New-York Tribune,** 16 Ocak 1922 ve **The New York Herald,** 16 Ocak 1922.
[1014] **The New York Times,** 22 Ocak 1922.

imza atmıştır. İsteklerinin hep Yunan olan Efes, Bergama, Didim gibi Yunan şehirlerini kendilerine verilmesinden ibaret olduğunu, haklarını alabilmek için ekonomik desteğe ihtiyaç duyduklarını dile getirmiştir.[1015]

Türklerin yaşadığı ekonomik sıkıntıyı dile getiren haberler dışında cumhuriyetçi gazetelerde *Exchange Telegraph Company'e* dayandırılan başka bir haberde ise Mustafa Kemal Paşanın Yunanlılarca öldürüldüğü, hatta Mustafa Kemal Paşayı öldürenlerin muhalif kanattan bir Müslüman olduğu iddia edilmiştir.[1016] Cumhuriyetçi kanadın asılsız bu haberine karşılık bağımsız *The Ogden Standard Examiner* gazetesi bu haberin dedikodudan ibaret olduğunu açıklamıştır.[1017] Diğer bir bağımsız gazete *Ocala Evening Star* gazetesi ise bu haberi *"Mustafa bir kez daha öldü"* manşetiyle alaycı bir tavırla yalanlamıştır.[1018] Yunan yanlısı haberleriyle dikkat çeken *The Washington Times* gazetesi ise üzgün bir tavırla Mustafa Kemal'in hala *Türk Milliyetçilerini* komuta etiğini duyurmuştur.[1019]

Evening Star gazetesinin 17 Ocak 1922 tarihli sayısında *Sevres Antlaşması'nın* revizyonunun Amerikan ticareti açısından değerlendirildiği bir yazı kaleme alınmıştır. *Constantine Brown* imzalı haberde Amerikan dış siyasetine uyarı niteliğindeki haber oldukça çarpıcıdır. Haberde, Levanten Amerikan Ticaret Odası, Dışişleri Bakanlığı'na şikâyette bulunarak İzmir'de ticarette fırsat eşitliğinin olmadığını belirtmiştir. *Müttefiklerin,* Yakın Doğu'da Amerikan çıkarlarını dışlayıcı politikalar güderek *Sevres Antlaşması'nı* imzaladıklarını ancak şimdi değişmesi kaçınılmaz olan Antlaşmada, Amerikan ticari çıkarlarının savunulmasına yönelik taleplerin gündeme getirilmesinin önemli olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda, özel girişimin sınırsız olması, İstanbul'un durumu ile ilgili görüşmelere *Müttefiklerle* eşit katılım sağlanması ve diplomatik işlemlerin karmaşıklığının Amerikan çıkarlarına zarar vermemesi talep edilmiştir.[1020] Başkan Wilson'un 1920 seçimlerini kaybetmesinden sonra Avrupa meselelerinden uzaklaşan Amerika'nın, olası bir *Sevres Antlaşması* değişikliğinde ekonomik çıkarları elde edecek fırsatı kovalaması,

---

[1015] **The Washington Post,** 9 Ocak 1922.
[1016] **The Bismarck Tribune,** 14 Ocak 1922 ve **Albuquerque Morning Journal,** 23 Ocak 1922.
[1017] **The Ogden Standard Examiner,** 15 Ocak 1922.
[1018] **Ocala Evening Star,** 14 Ocak 1922.
[1019] **The Washington Times,** 19 Ocak 1922.
[1020] **Evening Star,** 16 Ocak 1922.

Amerika'nın Yakın Doğu sorununda dışarıda kalmadığını ve en yakın takipçilerden biri olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Sevres Antlaşması'nın revizyonunun gündeme gelmesi üzerine Yunan devlet adamları *Anadolu Seferini* sonuna kadar devam ettireceklerini açıklamışlardır. Örneğin Amerika'nın Yunan mali elçisi olan *Spero Papafranco'*nun bir yemekte yaptığı konuşmaya yer veren *Evening Star* gazetesi Yunanistan'ın, Türklere yönelik saldırılarında geri adım atmayacaklarını açıklamıştır. Haberde, *Papafranco*, Hellenliler tarafından *"barbarlığa"* karşı yürütülen savaşın başarılı bir şekilde sonlandırılacağını ve Amerikalıların Yunanlıları desteklediğinden emin olduğunu söylemiştir. Aynı yemekte konuşan Amerikalı Senatörler *King* ve *Gennadius*, Yunanistan'ın Türkiye aleyhine başlattığı harekâtın azaltılmaması gerektiğini, Yunanistan hükümetinin elde edeceği yeni toprakların Amerika tarafından resmi olarak tanınmasının gerekli olduğunu belirtmişlerdir.[1021]

Cannes Konferansı'nın en somut kararlarından olan ekonomik ve mali işlemlerin görüşülmesi için Genova'da toplanacak konferansa Türkiye'nin çağrılmaması kararı Amerikan basınında fazlasıyla işlenmiştir. Örneğin *The New York Herald* gazetesi Ankara Hükümeti Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Beyin bir röportajını yayınlamıştır. Yusuf Kemal Bey, Türkiye'nin, dünya ekonomik krizini hafifletecek her türlü önlemi memnuniyetle karşılayacaklarını, *Büyük Güçlerin* Avrupa'nın normal koşullara geri dönmesini güvence altına almak istiyorsa, ilk önce *mezarlarını* onarmaya başlamalarını ve doğudaki adaletsizliği çözüp barışı yeniden sağlaması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca *"Türkiye'nin konferansa katılması, Anadolu'nun doğu ürünleri için önemli bir çıkış noktası ve aynı zamanda Avrupa'nın büyük bir ithalatçı ülkesi olması nedeniyle gereklidir"*[1022] açıklamasıyla Ankara'nın neden Konferansa katılması gerektiğini belirtmiştir.

Evening Star gazetesi de Türklerin katılmadığı bir konferansa ait kararların Mustafa Kemal Paşa tarafından tanımayacağını duyurmuştur.[1023] Yine aynı gazetede Ankara Hükümetinin, *Genova Konferansı'na* çağırılmamasını eleştiren *Oliver Owen Kuhn, Müttefiklerin,* Türkleri konferansa çağırmayarak *Sevres Antlaşması'ndan*

[1021] **Evening Star,** 16 Ocak 1922.
[1022] **The New York Herald,** 20 Ocak 1922.
[1023] **Evening Star,** 15 Şubat 1922.

vazgeçtiklerini iddia etmiştir. *Kuhn,* Türklerin Batı Anadolu konusunda asla taviz vermeyeceklerini, *Müttefiklerin,* Ankara Hükümetini dışlayıcı politikasından bir an önce vazgeçmesini önermiştir.[1024]

Yunan yanlısı haberleriyle dikkat çeken *The Washington Times* gazetesi ise Türklerin Konferansa çağırılmama sebebi olarak Fransa ile Türklerin yakınlaşmasını göstermiştir. İngilizlerin, Fransız-Türk yakınlaşması ile Akdeniz'deki İngiliz kontrolünü ciddi şekilde tehdit ettiğini düşündüğünü ve Akdeniz'deki diğer İngiliz çıkarlarına karşılık Fransız-Türk yakınlaşmasını koz olarak kullandığını iddia etmiştir.[1025]

Cannes Konferansı sonrası gündeme gelen başka bir konu ise İngilizlerin, Yunan yanlısı tutumunun Hint Müslümanları arasında hoşnutsuzluğa neden olmasıdır. Örneğin *Evening Public Ledger* gazetesi Hint Müslümanlarının, Konferans kararlarını eleştirerek Türkler lehine *Sevres Antlaşması'nın* değiştirilmesi yönünde girişimde bulunduğunu açıklamıştır.[1026] *The New York Herald* gazetesi ise Hindistan Hükümetinin isteklerini Avam Kamarasına bildiren Hindistan Bakanı Edwin Samuel Montagu'nun sözlerine yer verdiği haberinde Hindistan'ın özellikle Çanakkale Boğazı'nın tarafsızlığı ve azınlıkların güvenliğinin güvence altına alınması konularında gerekli düzenlemelerin yapılmasına sıcak baktığını aktarmıştır.[1027] *The Los Angeles Times*, Hint taleplerine yer vermiştir. Bu talepler arasında İstanbul'un tahliye edilmesi, Padişah'ın kutsal yerler üzerindeki egemenliğinin tanınması, Trakya'nın Türklere iadesi, Edirne ve İzmir'in Yunanlılarca tahliye edilmesi konuları bulunmaktadır.[1028]

Hint Hükümetinin talepleri sonrası bu isteklerin İngiliz politikasıyla çelişkili olduğu gerekçesiyle Hindistan Bakanı Montagu'nun görevinden istifa ettiği duyurulmuştur.[1029] *New-York Tribune* gazetesi bu istifanın Lloyd George Kabinesinin çatırdamasına sebep olduğunu, *Sevres İskeletinin* yürürlüğe girmeden önce parçalanan *Paris Barış Konferansı* antlaşmalarından bir başkası olduğunu

---

[1024] **Evening Star,** 19 Şubat 1922.
[1025] **The Washington Times,** 23 Şubat 1922.
[1026] **Evening Public Ledger,** 8 Mart 1922.
[1027] **The New York Herald,** 9 Mart 1922.
[1028] **The Los Angeles Times,** 9 Mart 1922.
[1029] **The Brattleboro Daily Reformer,** 9 Mart 1922 ve **The Evening World,** 9 Mart 1922.

belirterek *Müttefiklerin* başarısız olduklarını ve bu belirsiz anlaşmanın uygulayıcısı Yunanistan'ın Anadolu'daki başarısızlıkları sonucunda durumun bir kargaşa ortamına döndüğünü belirtmiştir.[1030] İngiliz kamuoyu ise Hint taleplerinin 22 Mart 1922 tarihinde İngiltere, Fransa ve İtalya'nın katılımıyla Paris'te toplanacak konferansın gündemini etkilemek için planlandığını savunmuştur.[1031]

The New York Herald gazetesinde *Charles Wood,* Hint taleplerini incelediği makalesinde Yunanlıların, Anadolu'da bulundukları tüm bölgeyi tahliye etmek dışında bir seçeneğe sahip olmadıklarını, bu görüşün Hint Müslümanlarının talebinden bağımsız olduğunu ve Yunanlıların Anadolu'dan çıkmadığı sürece Doğu'da barışın asla sağlanamayacağını belirtmiştir. *Wood,* gerçek barış için Türk Yönetimi'nin dikkate alınması gerektiğini söylemiştir. *"Türk yönetimi, kapitalizm gibi, birçok dezavantaja sahip olabilir, ancak sürekliliği hak eden bir hükümettir."*[1032] Aynı gazetenin *Yakın Doğu Problemleri* köşesinde ise *Sevres Antlaşması'nda* yapılacak bir revizyonun dünyanın o bölgesinde ihtiyaç duyulan barışın tesisini maddi olarak sağlayacağı, Fransa-İngiliz ilişkilerini daha da güçlendirerek Hindistan halkının sadakatini kazanacağı iddia edilmiştir.[1033]

Amerikan basını İngiliz-Fransız görüşmelerine çok önem vermiştir. Görüşmelerde, *Sevres Anlaşması'nın* revize edilerek Batı Anadolu'daki savaşın biteceğini düşünmüş hatta Amerikan ticaretine olumlu katkı sağlayacak hükümlerin antlaşmaya dâhil edilmesi için Amerikan Hükümeti tarafından çaba gösterilmesini istemiştir.

3.2.2. Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Beyin Avrupa Seyahati ve Paris Konferansı (22-26 Mart 1922)

Fransa ile İngiltere arasındaki müzakereleri yakından takip eden Mustafa Kemal Paşa, *Müttefiklerin* kendi aralarında yapmayı düşündükleri görüşmeler öncesi hem Fransa hem de İngiltere ile bir takım görüşmelerde bulunmanın önemli olacağına karar vermiştir. Bu kapsamda, Ankara Hükümeti, *Mîsâk-ı Millî'yi, Müttefiklere* hatırlatmak, *Müttefiklerin* Türkiye hakkındaki görüşünü öğrenmek, olası

[1030] **New-York Tribune,** 11 Mart 1922.
[1031] **The Evening World,** 9 Mart 1922 ve **New-York Tribune,** 10 Mart 1922.
[1032] **The New York Herald,** 13 Mart 1922.
[1033] **The New York Herald,** 14 Mart 1922.

barış zeminini araştırmak maksadıyla Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal Beyi Avrupa'ya (Paris ve Londra) gönderme kararı almıştır.[1034]

Yusuf Kemal Bey 1 Mart 1922 tarihinde İstanbul'dan ayrılmış, 18 Mart 1922 tarihinde Paris'e varmıştır.[1035] Yusuf Kemal Bey, ilk önce Fransız Başbakan Poincare ile görüşmüş daha sonra Londra'ya geçerek Türk taleplerini İngilizlere iletmiştir.[1036] Yusuf Kemal Bey, Yunanlıların Batı Anadolu coğrafyasında bulunmasının barış görüşmelerine olumsuz etki yaptığını belirtmiştir.[1037] *The New York Times* gazetesinde röportajına yer verilen Yusuf Kemal Bey, Refet Paşanın İngiliz Parlematosuna giden mektubuna atıfta bulunarak Fransa ile yapılan anlaşmanın İngiltere'ye karşı olmadığını söylemiştir. Yusuf Kemal Bey, *Sevres Antlaşması'nın* değiştirileceğini ve ardından İngiltere ile işbirliğini memnuniyetle karşılayacaklarını ancak öncelikle Anadolu ve Trakya'ya sahip olmaları gerektiğini vurgulamıştır.[1038]

Ankara Hükümetinin diplomatik girişimleri ve Yusuf Kemal Beyin isteklerini önemli bir görüşme olarak değerlendiren *The New York Herald* gazetesi tarihçi *Lothorp Stoodard'ın* düşüncelerine yer verdiği haberinde, İslam dünyasının bin yıl boyunca zihinsel ve ruhsal olarak sessizlikten sonra tekrar başını kaldırdığını belirtmiştir. Mustafa Kemal Paşanın Avrupa medeniyetinin posta, telgraf ve telefon gibi olanaklarından yararlandığını, Avrupalıların inşa ettiği demiryollarının uzak Türk kabilelerini komşu haline getirdiğini, Avrupa basını taklitliyle yayılan Türk gazetelerinin İstanbul, Ankara ve Kahire'deki liderlerin vaazlarını ve öğretilerini İslam'ın uzak köşelerine taşıdığını belirtmiştir. [1039]

Yusuf Kemal Bey, 22 Mart 1922 tarihinde Paris'e dönmüş burada Poincare ile yaptığı görüşmelerden sonra 23 Mart 1922 tarihinde Türkiye'ye dönmüştür.[1040] Türk-*Müttefik* görüşmeleri karşısında Yunan Hükümeti de bir takım girişimlerde bulunmuştur. Batı Anadolu harekâtının devamı için ihtiyaç duydukları ekonomik

---

[1034] Yusuf Hikmet Bayur, **Türkiye Devletinin Dış Siyasası,** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995, s. 106-107.
[1035] Yusuf Hikmet Bayur, *"TBMM Hükümeti Umur-ı Hariciye Vekili Yusuf Kemal Tengirşenkin 1922 Martında Yaptığı Avrupa Gezisiyle İlgili Anılar",* **Belleten Cilt: XL**, Sayı:160, Ekim 1976, s. 639.
[1036] Bayur, **XX. Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyasası Üzerindeki Etkileri,** s. 260.
[1037] Selek, **age.,** s. 676.
[1038] **The New York Times,** 15 Mart 1922.
[1039] **The New York Herald,** 15 Mart 1922.
[1040] Bayur, **XX. Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyasası Üzerindeki Etkileri,** s. 260.

yardımı elde etmek üzere Başbakan Gounaris'i Avrupa'ya gitmiş ancak yapılan görüşmeler sonucunda Yunan ordusunun *Müttefiklerce* desteklenmeyeceğini anlamıştır. Gounaris, Yunan ordusunun ekonomik olarak desteklenmediği takdirde Anadolu'yu boşaltacağını belirten bir notayı *Müttefiklere* vererek ülkesine dönmüştür.[1041]

Amerikan basını, Türk ve Yunan girişimleri sonrası Paris'te toplanacak *Müttefiklerin* üstünde duracağı gündem maddeleri ile ilgili görüşler aktarmıştır. *Evening Star*, Paris görüşmelerindeki ilk konunun Türkiye ile Yunanistan arasında bir ateşkes yapılması üzerine olduğunu yazmıştır.[1042] *The New York Herald,* konferansın *Sevres Antlaşması'nın* revizyonunu görüşeceğini, Fransızların anlaşmanın Türkler lehine değiştirilmesini istediğini açıklamıştır. *"Müttefiklerin tümü, Türkiye lehine değişiklikler konusunda hemfikirdirler, ancak yine de Doğu Trakya'daki toprakların Türklere geri verilmesi konusunda farklılıklar mevcuttur."*[1043] *The Washington Herald*, Türk birliklerinin güçlü konumunun, *Sevres Antlaşması'nda* değişikliğe sebep olurken Yunanlıların talep ettiği topraklarda azalmaya neden olacağını açıklamıştır.[1044] *Omaha Daily Bee* gazetesinde *John Steele*, Fransa'nın *Ankara Anlaşması* ile zaten *Sevres Antlaşması'nı* yırttığını, İngiliz-Fransız sürtüşmesinin temel nedenin oluşturan bu hareketin *Müttefiklerce* ihanet olarak algılandığını belirtmiştir. *Steele,* Paris görüşmelerinde ana gündemin *Sevres* değil Fransız-Türk anlaşmasının oluşturacağını iddia etmiştir.[1045]

Amerikan basını, *Paris Konferansı'nda* Türkler ile Yunanlılar arasındaki savaşı sonlandıracak bir ateşkes planladığını ve *Sevres Antlaşması'nın* Türkler lehine gözden geçirileceğini yazmıştır. Örneğin *Paris Konferansı'nı "Müttefik Dışişleri bakanları Yakın Doğu'daki durumu ele almak için bugün Paris'te"* başlığıyla duyuran *The Topeka State Journal*, Anadolu'da beklenen bahar savaşının engellenmesi amacıyla bir ateşkes planlandığını,[1046] *Evening Star* ise bir ateşkes

---

[1041] **Türk İstiklal Harbi, C.II, Batı Cephesi, 6.Kısım, 1.Kitap,** s. 136.
[1042] **Evening Star,** 21 Mart 1922.
[1043] **The New York Herald,** 21 Mart 1922.
[1044] **The Washington Herald,** 21 Mart 1922.
[1045] **Omaha Daily Bee,** 22 Mart 1922.
[1046] **The Topeka State Journal,** 22 Mart 1922.

yapılacağından görüşmelere hem İstanbul Hükümetinin hem de Ankara (*Milliyetçi*) Hükümeti temsilcilerinin katılacağını açıklamıştır.[1047]

Edwin L. James, Paris Konferansı'nı Amerikan siyaseti açısından değerlendirdiği makalesinde Başkan Wilson'un, Türklere uygulanacak barış ile ilgili sadece İzmir'in işgali konusunda çalışmalar yaptıktan sonra Washington'a döndüğünü, Amerikan delegelerinin aktardığı bilgilerle yetindiğini ancak İstanbul'a Müttefikler gibi Yüksek Komiser gönderdiğini belirterek Başkan Wilson'u eleştirmiştir. *James,* Paris görüşmelerinin en önemli gündem maddesi olacak Trakya ve İzmir'in durumu hakkında Amerika'nın herhangi bir görüşü olmadığını, bu nedenle görüşmelere Amerikan delegesi gönderilmeyeceğini ve bunun en açık anlamının Amerika'nın Yakın Doğu'da ekonomik, siyasi ve dini bir isteği olmayacağı anlamına geldiğini aktarmaktadır.[1048] Başkan Wilson'un seçimleri kaybetmesi ve hemen ardından *Sakarya Muharebesinde* Yunanlıların istediğini alamaması, Amerikan basınında Batı Anadolu coğrafyasının ekonomik imkânlarından yararlanılmayacağına yönelik bir algı oluşmasına sebep olmuş ve basın tarafından fazlasıyla eleştiri konusu olmuştur.

Paris Konferansı Müttefik Başbakanlarının katılımıyla, 22 Mart 1922 tarihinde başlamıştır.[1049] *The New York Herald* gazetesi konfransı başladığı gün *"Türk-Yunan Savaşı Yeniden Başlatılmaya Yaklaştı"* başlığıyla verdiği haberinde Türkler ve Yunanlılar arasındaki düşmanlıkların yeniden başlamasının çok yakın olduğunu açıklamıştır. Gazete, İngiltere'nin barışa yönelik arzusunun, Türkler tarafından iç politik krizle uğraşan Yunanları kurtarma operasyonu olarak algılandığını, Türklerin küçük siyasi kazanımlar için askeri avantajlardan vazgeçmeyi reddedeceklerini yazmıştır. Gazete, Türklerin barış konusunda ısrarcı olduğunu ancak Yunanlıların Anadolu'dan çıkmasını şart koştuklarını belirtmiştir.[1050]

Paris Konferansı'nın ilk günkü görüşmelerinde, Türkler ile Yunanlılar arasında bir mütareke yapılması gündeme gelmiştir. Fransa; Yunanlılar İzmir'i

[1047] **Evening Star,** 22 Mart 1922.
[1048] **The New York Times,** 22 Mart 1922.
[1049] Bayur, **XX. Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyasası Üzerindeki Etkileri,** s. 259.
[1050] **The New York Herald,** 22 Mart 1922.

boşaltmadığı sürece hiçbir anlaşmayı kabul etmeyeceğini belirtmiş,[1051] Mütareke yapılmadan Yunanlıların çekilmesi durumunda Batı Anadolu'nun ve İstanbul'un Türklerin olası taarruzlarına açık kalacağı düşüncesinde olan İngiltere ise barış görüşmelerinden önce Mütareke yapılmasını hayati görmüştür.[1052] Yapılan görüşmeler neticesinde İngiliz görüşü hâkim gelmiş ve iki tarafın değerlendirmesi için bir mütareke teklifi hazırlanmıştır.[1053] Mütareke şartları birer nota ile iki tarafa bildirilmiştir.[1054] Önerilen mütareke şartları arasında düşmanca davranışlara doksan iki gün ara verilmesi, saldırı kararlarının *Müttefiklere* on beş gün önceden haber verilmesi, iki taraf arasında on kilometrelik alan bırakılması, askeri takviyelerin durdurulması, her iki taraf ordularının *Müttefiklerce* teftişi ve kontrol edilmesi bulunmaktadır.[1055]

Amerikan basını, Müttefiklerin Batı Anadolu'da savaş halinde olan Türklere ve Yunanlılara mütraeke teklifi sunulduğunu açıklamıştır.[1056] *The New York Herald*, Mütareke şartlarının Yunanlılar tarafından hemen kabul edileceğini, Türklerin şartları kabul etmesi durumunda Türkler ile Yunanılar arasındaki düşmanlıkların son bulacağını ancak *Müttefiklerin,* Mustafa Kemal Paşanın taviz vermeyen bir tavır benimsemesinden korktuğunu açıklamıştır.[1057]

Amerikan gazeteleri tekliflerin mevcut haliyle sonuçsuz kalacağını ve iki taraf arasındaki çatışmaların tekrar başlayacağı değerlendirmesinde bulunmuştur. Mütareke teklifinin Türkler tarafından olumsuz karşılanacağını söyleyen *Evening Star* gazetesi Türklerin genel bir taarruz için hazırlıklara başladığını ve Türklerin, Yunan ordusunu şiddetli bir saldırıya dayanamayacak kadar zayıf olarak gördüğünü aktarmaktadır.[1058] *Chicago Tribune* ve *Bisbee Daily Review* gazeteleri ise Yunanistan'ın, önemli merkezleri elinde bulundurması ve asker sayısının Türklerin nerdeyse iki katı olması sebebiyle olası bir savaşta avantajlı görmüşlerdir.[1059]

[1051] Victoria Solomonidis, *"The Allied Opponent: France Versus Greece in Asia Minor",* **Journal of Modern Hellenism,** Volume 3, 1986, 82.
[1052] Smith, **age.,** s. 363.
[1053] Ediz, **age.,** s. 305.
[1054] **Türk İstiklal Harbi, C.II, Batı Cephesi, 6.Kısım, 1.Kitap,** s. 146.
[1055] Bayur, **Türkiye Devletinin Dış Siyasası,** s. 109.
[1056] **The Washington Post,** 23 Mart 1922.
[1057] **The New York Herald,** 23 Mart 1922.
[1058] **Evening Star,** 22 Mart 1922.
[1059] **Chicago Tribune,** 24 Mart 1922 ve **Bisbee Daily Review,** 24 Mart 1922.

Müttefikler, Mütareke teklifine verilecek cevapları beklemeden 26 Mart 1922 tarihinde barış şartlarını içeren ve üç hafta içinde barış konferansı düzenlenmesini öngören ikinci bir notayı taraflara göndermiştir.[1060] Türkler açısından *Sevres Antlaşması'na* göre daha ılımlı olan barış şartlarında; Yunanistan'ın Anadolu'yu ve İzmir'i boşaltması, Türklerin çoğunlukta olduğu bölgelerin Türk hâkimiyetine bırakılması, Boğazların silahsız bölge yapılarak barıştan sonra boşaltılması, Türk ordusunun sayısının arttırılması, Padişahın dini otoritesinin devamlılığının sağlanması gibi hükümler yer almıştır.[1061] *Müttefikler* de Yunanlıların dört ay zarfında Anadolu'yu boşaltacağını taahhüt emişlerdir.[1062]

Amerikan basını, *Müttefiklerin* ikinci bir nota yayınladığını, bu notada; tüm Anadolu ve Trakya'nın büyük bir kısmının Türkiye'ye iade edilmesi, Türklere İstanbul'da garnizon verilmesi, Türk ordusunun 85 bine çıkarılması, *Sevres Antlaşması'nın* mali ve hukuki hükümlerini gözden geçirmek için Türkiye'nin temsil edileceği komisyonlar kurulması gibi hükümler olduğunu açıklamıştır.[1063] *Evening Star* gazetesi *"Neredeyse Tüm Türk İddiaları 'Revize Edilmiş Anlaşma' İle Kabul Edilmektedir"* başlığıyla verdiği haberde Edirne ve Doğu Trakya'nın bir kısmı hariç tüm Türk iddialarının kabul edildiği şeklinde yorumlamıştır.[1064] *Pensocola Journal* gazetesi Ankara Hükümetinin ateşkesi kabul ettiğini ancak barış şartlarını reddedeceğini duyurmuştur.[1065] *New-York Tribune,* Ankara'nın karşı önerisindeki esas şartın Trakya'nın Yunanlılarca tahliyesi olduğunu açıklamıştır.[1066]

Sakarya sonrası askeri gücü azalmış, siyasi olarak iç ve dış muhalefetle uğraşan Yunan Hükümeti Mütareke teklifini hemen kabul etmiş, ancak barış teklifinde İzmir'in Türklere geri verilmesini protesto etmiştir.[1067] Amerikan basını Yunanlıların ateşkes teklifini hemen kabul ettiğini duyurmuştur.[1068] *Chicago Tribune gazetesi* Yunanlıların, İzmir'de bir isyan çıkarma olasılığından İngilizlerin

---

[1060] Deny, **age.,** s. 96.
[1061] Smith, **age.,** s. 363-364.
[1062] Toynbee ve Kirkwood, **Türkiye Bir Devletin Yeniden Doğuşu,** s. 137.
[1063] **The New York Times,** 27 Mart 1922.
[1064] **Evening Star,** 27 Mart 1922.
[1065] **Pensocola Journal,** 27 Mart 1922.
[1066] **New-York Tribune,** 27 Mart 1922.
[1067] Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.IV,** Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1991, s. 130.
[1068] **The New York Times,** 27 Mart 1922.

endişelendiğini aktarmaktadır.[1069] İngilizlerin bu endişelerine yönelik iyi bir örnek teşkil edecek habere *The Washington Post* gazetesi imza atmıştır. İzmir'de bulunan *Venizelist* General Papoulas'ın, Türklere verilmesi düşünülen yerlerin teslim edilmesine yönelik Atina'dan gelecek emre uymak yerine ani bir darbeyle İzmir ve hinterlandını ele geçireceklerini söylediğini aktarmaktadır.[1070] Yunan resmi makamlarından yapılan bu açıklamalar Batı Anadolu'da bulunan Yahudileri de endişelendirmiştir. Nahum Efendi Amerikan basınına yaptığı bir açıklamada Rumların, Yahudilere karşı kötü emeller beslediğini, Yahudilerin endişeli olduğunu söylemiştir.[1071]

Türkler ise 5 Nisan tarihinde Mütareke teklifini kabul ettiklerini bir nota ile *Müttefiklere* bildirmişlerdir.[1072] *The Washington Post,* Türklerin, Mütareke imzalandıktan sonra dört ay içinde Yunanlıların Anadolu'yu boşaltmasını, bu sürenin gerekirse üç ay daha uzatılmasını talep ettiğini, bu şartların kabul edilmesi durumunda barış görüşmelerine üç hafta içinde delege göndereceklerini belirttikleri açıklanmıştır.[1073]

Amerikan basını, Mütareke olasılığını Türklerin başarısı olarak görmüş ve Yunanlıların Müttefik tavsiyelerine uyacağını belirtmiştir. Bazı gazeteler ise mütareke konusunun Anadolu'daki Yunan ve Müttefik menfaatlerini zedeleyeceğini iddia etmişlerdir. Örneğin *Evening Star* gazetesinde İzmir'in işgal kararının önemli karakterlerinden olan *Harold Nicolson'un* mütareke teklifine yönelik değerlendirmelerine yer verilmiştir. *Nicolson,* Türkiye ile *Müttefikler* arasında herhangi bir ateşkes olamayacağını, ateşkes yapma onuruna sahip olmayan Türklerin bütün anlaşmaları kâğıt artığı olarak gördüklerini iddia etmiştir. *Nicolson,* Hristiyan katliamlarının durdurulması için İzmir'in Yunanlılara bırakılmasını ve Mustafa Kemal Paşayı bir ateşkes konusunda ikna etmek için ısrar edilmesini öğütlemiştir.[1074]

İslamafobik bir bakış açısıyla mütareke olaslığını değerlendiren *The Manitowoc Pilot* gazetesi ise haberinde son derece sert bir üslup kullanarak Türkleri

---

[1069] **Chicago Tribune,** 5 Nisan 1922.
[1070] **The Washington Post**, 7 Nisan 1922.
[1071] **The Denver Jewish News,** 5 Nisan 1922.
[1072] **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt Batı Cephesi, VI. Kısım, 1.Kitap,** s. 169.
[1073] **The Evening World**, 6 Nisan 1922 ve **The Washington Post**, 6 Nisan 1922.
[1074] **Evening Star,** 6 Nisan 1922.

kötülemiş, Mustafa Kemal hakkında ağır ifdeler kullanmıştır. Gazete, yüzyıllardır Türk zulmünün *kurbanı* olan Hristiyan halkların yine Avrupa'nın Hristiyan güçlerinin (İngiltere ve Fransa) çirkinliği sayesinde feda edileceklerini, Amerika'nın savaşa Türklerin Avrupa'dan kovulması tezini hayata geçirmek için girdiğini ancak şu an *Müttefiklerin, Türk kasabı* Kemal'le gizli anlaşmalar imzalamakla meşgul olduğunu iddia etmiştir. İslam'ın, Avrupa'ya doğru ilerlediğini, bu konuda utanç verici şekilde *Müttefik* güçlerin kendi çıkarlarını koruyarak bu duruma kayıtsız kaldığını iddia etmiş ve *Sevres Antlaşması'nın* revize edilmemesi gerektiğini söylemiştir.[1075]

Amerikan basınında Türklerin tüm isteklerini bir şekilde *Müttefiklere* kabul ettirdiğini, Yunanlıların er ya da geç Batı Anadolu'yu terk edeceğine dair bir algı oluştuğunu söylemek mümkündür. Bu gelişmenin sadece Amerikan basınınca değil Yunanistan medyası ve siyasetinde de fazlasıyla dile getirildiğini söyleyebiliriz. Yunanistan iç siyasetinde *Sevres Antlaşması'nın* revize edilmesine yönelik tepki Venizelos'un tekrar Başbakan olmasına yönelik bir kampanyaya dönüşmüştür. Amerikan gazetelerinde de Venizelos'un tekrar Başbakan olacağına dair haberler yapılmıştır.[1076] *Catoctin Clarion* gazetesi ise Venizelos hakkında oldukça ilginç ve dikkat çekici bir habere yer vermiştr. *"Venizelos'un Doğum Hikâyeleri"* başlığıyla verdiği haberde Venizelos'u peygamberleştirmiş ve Yunanlıları Türk tiranlığından kurtaracak kişi olarak vaftiz edildiğini iddia etmiştir.[1077]

Amerikan basınında mütareke ve barış teklifleri sonrası Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Türklerin diplomatik ve askeri alanda sağladığı avantajı sarsmak için bir takım haberler yayınlanmıştır. Türkler barış istemeyen ve barışı bozan taraf olarak gösterilmiştir. Bu haberlerden en dikkat çekici olanı Ankara Hükümetine bağlı kuvvetlerin Paris görüşmelerinin kararları açıklanmadan genel bir taarruz başlattığına yönelik olanlardır. Özellikle *The New York Times* gazetesi tarafından yapılan bu haberlerde yaklaşık 1000 Türk askerinin Afyon hattına saldırıya geçtikleri aktarılmaktadır.[1078] Yunan yanlısı haberleriyle öne çıkan *The Washington Times,* Yunanlıların Türk saldırılarını büyük kayıplar verdirerek püskürttüğünü iddia

[1075] **The Manitowoc Pilot,** 6 Nisan 1922.
[1076] **The Barre Daily Times,** 10 Nisan 1922 ve **Grand Forks Herld,** 10 Nisan 1922.
[1077] **Catoctin Clarion,** 20 Nisan 1922.
[1078] **The New York Times,** 15 ve 24 Nisan 1922.

etmiştir.[1079] *Constantine Brown* ise Ankara Hükümetinin, müzakerelerin uzun sürmesi durumunda ordunun moralinin bozulabileceğinden korktuğu için Paris kararlarını beklemeden askeri hazırlıklara başladığını yazmıştır.[1080]

Amerikan basınındaki bu iddiaların aksine elverişsiz yaşam koşulları, siyasi belirsizlikler, finansal desteğin alınamaması gibi sebeplerden dolayı Anadolu coğrafyasında ölüm kalım savaşı veren Yunan ordusu İtalyanların Menderes Vadisini boşaltmalarından doğan fırsatı kaçırmayarak Söke ve Kuşadası'nı hemen işgal etmiştir.[1081] *The Washington Post* ve *The New York Times* gazeteleri Yunanlıların bu işgalini normal bir askeri harekât gibi duyurmuş, Yunanlıların bu eylemi sonrası İzmir-Söke demiryolu hattında irtibatın sonunda kurulduğunu açıklamışlardır.[1082]

Müttefikler ise 15 Nisan 1922 tarihinde Yunan çekilmesinin mütareke ile olmayacağını ayrıca Yunanlılar çekilse bile Trakya'da tekrar toplanarak savaşı devam ettirme olasılığının engellenemeyeceğini bahane ederek 5 Nisan tarihli Türk notasına olumsuz cevap vermişlerdir.[1083] Mütareke ve barışa yönelik son umut niteliği taşıyan karşılıklı notalaşma sürecinden bir sonuç alınamayınca Türk-Yunan savaşında diplomasi yoluyla bir sonuca ulaşılamayacağı bir kez daha anlaşılmıştır.[1084]

Amerikan basını Türk-Yunan ateşkes ve barış tekliflerinin olumsuz sonuçlanması sonrası iki taraf arasındaki düşmanlıkların yeniden başlayacağını dile getirmiştir.[1085] Ankara'da bir yemekte konuşma yapan Mustafa Kemal Paşanın sözlerine yer veren *Grand Forks Herald* gazetesi, Yunanistan ordusunun, Türk topraklarını işgal ettiği sürece Yunanistan ile Türkiye arasında bir barışın asla imzalanamayacağını açıklamış ve iki taraf arasındaki durumun ancak silahla çözüleceğini belirtmiştir.[1086]

[1079] **The Washington Times,** 13 Nisan 1922.
[1080] **Evening Star,** 14 Nisan 1922.
[1081] Smith, **age.,** s. 393.
[1082] **The Washington Post,** 25 Nisan 1922 ve **The New York Times,** 29 Nisan 1922.
[1083] Bayur, **Türkiye Devletinin Dış Siyasası,** s. 111.
[1084] İnan, **age.,** s. 91.
[1085] **The Washington Herald,** 4 Mayıs 1922, **Evening Star**, 4 Mayıs 1922 ve **The New York Times,** 4-5 Mayıs 1922.
[1086] **Grand Forks Herald,** 8 Mayıs 1922.

Türklerin, Batı Anadolu ve Avrupa'dan atılması politikasını savunan gazeteler Yunanlıların Batı Anadolu'daki savaşı kazanabileciğini, bu nedenle Yunanistan iç siyasetinde köklü değişimlerin görüldüğünü iddia etmişlerdir. Örneğin, *The Cordova Daily Times* gazetesi Yunanistan'daki rakip siyasi güçlerin bile bir araya gelme eğiliminde olduğunu, Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki Türk tehlikesi karşısında iktidar ve muhaliflerin birleştiğini açıklamıştır.[1087]

10 Nisan – 19 Mayıs 1922 tarihlerinde toplanan *Genova Konferansı'nd*a umduğu mali desteği alamayan Gounaris Hükümeti güvenoyu alamayarak düşmüş,[1088] bunun yerine yine Gounaris ve Venizelos destekçisi Stratos yanlılarından oluşan bir koalisyon hükümeti kurulmuştur.[1089] *Evening Star* gazetesinde, Yunanistan'da iktidar değişimine sebep olan ekonomik durumu ele alan *Constantine Brown* Yunanistan'ın, Batı Anadolu seferinde ekonomik olarak çok yıprandığını belirtmiştir. *Brown,* savaşa girinceye kadar Yunan hazinesinin İngiltere'den daha iyi olduğunu ancak mevcut durumda Yunan Hükümetinin savaşı dışardan yardım almadan sürdürmesinin imkânsız olduğunu belirtmiş, Venizelos olmadan da dış yardımın alınamayacağını söylemiştir. *Brown,* Yunanistan'ın bu ekonomik zorluk nedeniyle İzmir ve Trakya'nın büyük bir kısmını Türklere iade etmeyi bile kabul ettiğini iddia etmiştir. Bu gelişmenin yaklaşık 100 bin Yunan göçmeni Türk vicdanına terk edeceğini çünkü işgal döneminde Türklere çok nazik davranılmadığını, bu göç akını sonucunda yüz binlerce mültecinin Yunanistan'ın ekonomik durumunu daha da içler acısı bir pozisyona sokacağını, bu mültecilerin çoğunun açlıktan öleceğini belirtmiştir. Ancak asıl tehlikenin Anadolu coğrafyasından dönecek 90 bin kişilik ordunun, açlık, sefalet ve moral bozukluğuyla Atina'ya yürümesi olacağını aktarmıştır.[1090] *Brown'nın* değerlendirmeleri yerindedir çünkü Yunanisan topraklarından çok uzak bir coğrafyada 100 bin kişilik bir ordunun iaşesi Yunanistan'ın karşılayabileceğinin çok üstünde olmuştur. Ayrıca İzmir'in işgali sonrası Batı Anadolu'nun ekonomik olanaklarından yararlanmayı düşünen Yunanistan; 1920 yılında Türklere uygulanacak barış, işgal bölgesinin sınırı, 1921 yılından itibaren ise Mustafa Kemal Paşa önderliğinde gelişim gösteren Türk direnişi

---

[1087] **The Cordova Daily Times,** 5 Mayıs 1922.
[1088] Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika C.II,** s. 247.
[1089] **The Ogden Standard Examiner,** 16 Mayıs 1922.
[1090] **Evening Star,** 19 Mayıs 1922.

nedeniyle istediği esnek ortamı bulamamıştır. İşgal sırasında Yunan askerlerinin Müslümanlar üzerindeki olumsuz tavrı, bölgenin ekonomik imkânlarından yararlanılmasına engel olmuştur. Venizelos'un iktidarı döneminde Yunanlılara sağlanan ekonomik ve psikolojik yardımın Kral Konstantin'e gösterilmemesi *Brown'nın* bahsettiği sonu hazırlayan bir başka nedendir. Bu durumun Amerikan basınında sadece *Brown'nın* görmediği aşikârdır ancak Yunan lobisinin etkisi nedeniyle Yunanlıların yaşadığı ekonomik zorluklar objekif olarak yansıtılmamıştır. İzmir'in Türkler tarafından geri alınış sürecinde de görüleceği üzere Yunan lobisinin dünya kamuoyunda 1915 Olayları nedeniyle Türkler aleyhinde gelişen havayı Batı Anadolu'da Hristiyanlar katlediliyor söylemi ile birleştirme stratejisi başarısızlık ile sonuçlanacaktır.

Amerikan basınında işlenen diğer bir gündem maddesi İngiliz lider Austen Chamberlain'in *Paris Konferansı'nda* gündeme getirdiği Anadolu'da katliam iddialarını araştıracak komisyon önerisi olmuştur. Komisyon teklifinin Yunanlılar lehine casusluk faaliyeti olarak kullanılacağı şüphesiyle Ankara Hükümetinin şiddetle karşı çıktığı *New-York Tribune* tarafından da açıklanmıştır.[1091] Ancak Yunan propagandasının önemli temsilcisi *The New York Times* gazetesi komsiyon önerisinin savunuculuğunu yapmıştır. Haberlerin zamanlaması açısından oldukça dikkat çekici bir konu olan soruşturma komisyonu meselesi Ankara Hükümeti tarafından Anadolu'dan sınır dışı edilmiş Amerikan yardım görevlisi *Dr. Mark L. Ward'ın* Anadolu'daki gözlemleri ve *Paris Konferansı'ndaki* konuşmaları üzerinden değerlendirilmiştir. *The New York Times* gazetesinin 2 Haziran tarihli sayısında *Ward,* Anadolu'da yaptığı gözlemlerde Türklerin hiçbir azınlığı istemediğini, Türklerin olası bir zafer sonrası Yunanlılar ile diğer azınlıkları sistemli şekilde yok edeceklerini iddia etmiştir.[1092] Gazetenin 10 Haziran 1922 tarihli sayısında *ise Ward* ile görüşen eski Dışişleri Bakanı Balfour'un, İngiliz Hükümeti adına komisyonda bulunacağına dair söz verdiğini, Amerika adına ise sekreter Hughes'un katılacağını açıklamıştır.[1093] Türk-Yunan mücadelesi ile ilgili makaleleri ile tanınan *Edwin L. James* ise kendi gazetesinin büyük bir dikkatle Türkler aleyhinde bir propagandaya dönüştürdüğü komisyon meselesini satırlarına taşımış ve Amerika'nın komisyona

---

[1091] **New-York Tribune,** 19 Mayıs 1922.
[1092] **The New York Times,** 2 Haziran 1922.
[1093] **The New York Times,** 4 Haziran 1922.

katılmaması gerektiğini vurgulamıştır. *James, Versay Barış Antlaşması'nı* imzalamayan Amerikan meclisine *"Bu karar, Amerika'nın, Avrupa politikasına karışması anlamına gelmiyor mu?"* diyerek bir hatırlatma olarak değerlendirilebilecek soruyu yöneltmiştir.[1094]

Komisyon kuruması teklifine karşı olan gazeteler de mevcuttur. Örneğin *The Washington Herald* gazetesi, Türklerin söz konusu yargısız suçlamalardan son derece rahatsız olduğunu, Yunan işgali sırasında yaşananlar düşünüldüğünde düşmanlarından intikam almalarının şaşırtıcı olmayacağını, işgal süresi boyunca acı çeken Müslüman halkın şikâyetlerinde haklı olduğunu bu sebeple Türklerin Hristiyan zulmü gibi iddialara maruz kalmaması gerektiğini belirtmiştir.[1095]*Evening Star* gazetesinde *Constantine Brown* ise TBMM'nin 1920'de İzmir'e gönderilen *İzmir Olaylarını Araştırma Komisyonu* raporu yayınlanmadığı sürece Anadolu'da herhangi bir soruşturma komisyonuna izin vermeyeceğini söylemiştir.[1096] *Constantine Brown* komisyon teklifinin Türklerce kesinlikle kabul edilmeyeceğini, hatta Türklerin savaşa devam etme anlamında on sekiz ile elli yaş arasındaki tüm erkekleri askere çağırdığını yazmıştır.[1097]

Dünya ve Avrupa basınında gündemi meşgul eden katliam iddialarını yakından takip eden Mustafa Kemal Paşa, Yunanlılara karşı planlanan taarruz hazırlıkları kapsamında görüşmeler yapmak[1098] hem de Fransız yazar Claude Farrerea ile görüşerek *Müttefik* görüşünü öğrenmek maksadıyla İzmit'e gitmiştir.[1099] Burada basına bir açıklama yapan Mustafa Kemal Paşa düşman hükümet temsilcileri tarafından yapılacak araştırma sonuçlarının kesinlikle abartılacağını, soruşturma komisyonu teklifinin dünyada başka bir örneği olmadığını belirterek dünyada hiçbir hükümetin, böyle kötü niyetli bir teklifi kabul etmeyeceğini söylemiştir.[1100] Mustafa Kemal Paşanın açıklamalarını çarpıtarak yorumlayan bağımsız *The Washington Herald* gazetesi Mustafa Kemal Paşanın bu açıklamasını *"vahşet yapıldığına"* dair bir itiraf olarak görmüştür. Gazeteye göre araştırma komisyonunun reddedilmesi

---

[1094] **The New York Times,** 6 Haziran 1922.
[1095] **The Washington Herald,** 5 Haziran 1922.
[1096] **Evening Star,** 4 Haziran 1922.
[1097] **Evening Star,** 13 Temmuz 1922.
[1098] Özalp, **age.,** s. 229.
[1099] Sabahattin Özel, *"Atatürk'ün Büyük Taarruz Öncesinde Adapazarı-İzmit Gezisi (12-24 Haziran 1922)"*, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi,** Sayı 5, İstanbul, 2004, s. 145.
[1100] **Evening Star,** 20 Haziran 1922.

bunun en büyük kanıtını oluşturmaktadır. Mustafa Kemal Paşanın, Yunanlıların Batı Anadolu'yu terk etmemesi durumunda silaha başvurulacağını açıklayarak *"Hristiyan ırkını öldürmek niyetinde olduğunu itiraf ettiğini"* iddia etmiştir. Gazete, Türklere karşılık verecek herhangi bir hükümetin olmadığını çünkü Mustafa Kemal Paşanın, herhangi bir yabancı müdahaleye direnecek dünyadaki en iyi askerlere sahip olduğunu, Yunanistan'ın askerlerini feda etmek dışında hiçbir şey yapamayacağını aktarmaktadır.[1101]

Müttefiklerden istediği yardımı alamayacağını anlayan Yunanistan Anadolu'daki savaşta kendi başına kaldığı gerçeğiyle yüzleştirmiştir. Bunun üzerine Yunan Hükümeti, İzmir'deki Yunan Komiseri Sterigiadis'e İzmir ve çevresini Yunanistan'a katmak, Megali İdea'yı gerçekleştirmek amacıyla özerk bir *İyonya Devleti* kurması emrini vermiştir.[1102] Stergiadis, 27 Temmuz 1922 tarihinde bir bildiri ile *İyonya Devleti'nin* kurulacağını açıklamış, 30 Temmuz 1922 tarihinde ise *İyonya Devleti'nin* kurulduğunu ilan etmiştir.[1103]

Amerikan basını tarafından Atina *Reuters* temsilciliğine dayandırılan haberlerde *İyonya Devleti* kurulduktan sonra İzmir ve Yunanistan'a komşu bölgenin özerkliğinin derhal ilan edileceği, yeni rejim altında halkın geniş bir özerkliğe sahip olacağı, Prens Nicholas'ın İzmir valisi olarak atanacağı ve söz konusu ülkenin tanınması için *Büyük Güçlere* başvurulacağı açıklanmıştır.[1104] *The Washington Post* ve *New Britain Herald* gazeteleri, *"Yunanlılar, Türkler, Ermeniler, Yahudiler ve Çerkezlerden oluşan bir komite, Yunanistan Yüksek Komiserine teşekkürlerini sundu"* haberiyle İzmir halkının özerklik ilanını büyük bir sevinçle karışladığını iddia etmiştir. [1105] *Chicago Tribune* ise Yunanlılrın hamlesini *"Kral, İzmir'de Bağımız Bir Devlet Kurdu"* başlığıyla manşetten vermiştir.[1106]

Bu haberlerin aksine Yunanistan'ın bu girişimi hem Ankara hem de *Müttefiklerce* protesto edilmiştir.[1107] Amerikan basını da *Müttefiklerin* Yunanlıların bu kararına karşı harekete geçmeye hazır olduğunu ve daha önce Yunanlılara verilen

---

[1101] **The Washington Herald,** 26 Haziran 1922.
[1102] Özmakas**, age.,** s. 111.
[1103] **Türk İstiklal Harbi, C.II, Batı Cephesi, 6.Kısım, 1.Kitap,** s. 172.
[1104] **Albuquerque Morning Journal**, 31 Temmuz 1922 ve **Norwich Bullettin**, 31 Temmuz 1922.
[1105] **New Britain Herald,** 1 Ağustos 1922 ve **The Washington Post**, 1 Ağustos 1922.
[1106] **Chicago Tribune,** 31 Temmuz 1922.
[1107] Ş.Turan, **Türk Devrim Tarihi, C.II,** s. 264.

manda görevinin geçersiz sayılacağını duyurmuştur.[1108] *Omaha Daiy Bee* gazetesi Yunanlıların bu karar ile Türkiye ile barışın temelini kökünden bozduğunu yazmıştır.[1109] Basın, Türklerin, Yunanlıların bu hareketini 26 Mart 1922 tarihindeki *Müttefik* önerilerine ve *Sevres Antlaşması* hükümlerine aykırı bulduğunu açıkladığı aktarılmaktadır. Bazı *Müttefik* ve siyasi çevrelerde ise Yunan Hükümetinin *İyonya Devleti* kurma girişiminin, İzmir ve çevresinin İstanbul Hükümetine devredilmesinin öncüsü olduğunu iddia etmişlerdir.[1110]

Yunanlıların, *İyonya Devleti* planından sonraki adımı Türklere barış şartlarının zorla kabul ettirilmesi maksadıyla 29 Temmuz 1922 tarihinde İstanbul'un işgal edilmesi yönündeki girişimi olmuş ve Trakya'daki birliklerin İstanbul'a yürümesi emredilmiştir.[1111] Amerikan basını Yunanlıların bu girişimine sessiz kalmamıştır. *Chicago Tribune* gazetesi Yunanlıların bu hareketini *"Yunanlıların Gözü İstanbul'da"* başlığıyla duyurmuş, *Evening Star*, *Müttefiklerin,* Anadolu'daki sorunu çözememesi nedeniyle Yunanlıların sorunu kendi elleriyle çözmeye karar verdiğini açıklamıştır.[1112] *Evening Star* gazetesindeki değerlendirme yerindedir çünkü Yunanlılar, İngilizlere, *Müttefikler* ile yapılan antlaşmaların geçersiz olduğunu ve Yunanistan'ın artık bağımsız hareket edeceğini bildirmişlerdir.[1113]

Yunanlıların İstanbul'u işgal etme ihtimaline karşı Türklerin aldığı askeri tedbirler sonrası *Müttefik* kanadında İstanbul yolunun Türklere açılacağı endişesi hâkim olmuş bu nedenle İtalya ve Fransa, Yunanlıların durdurulmasını istemişlerdir.[1114] Yunanlıları Batı Anadolu seferinde her zaman destekleyen İngilizler bile geri adım atmış, özellikle Avrupa devletlerinden gelen tepki üzerine Yunanlılara karşılık verileceği açıklanmıştır.[1115]

[1108] **Evening Star,** 31 Temmuz 1922 ve **New-York Tribune,** 31 Temmuz 1922.
[1109] **Omaha Daily Bee**, 1 Ağustos 1922.
[1110] **New-York Tribune,** 3 Ağustos 1922.
[1111] **Türk İstiklal Harbi, C.II, Batı Cephesi, 6.Kısım, 1.Kitap,** s. 230.
[1112] **Evening Star,** 30 Temmuz 1922. *The New York Times* gazetesi ise Müttefiklerin, Yunanlıların İstanbul'u işgal girişimini dikkate almadığını duyurmuştur. (**The New York Times,** 29 Temmuz 1922.)
[1113] Ediz, **age.,** s. 313.
[1114] Ş.Turan, **Türk Devrim Tarihi, C.II,** s. 265.
[1115] Özmakas, **age.,** s. 116.

Amerikan basını, durumun çok kritik olduğunu Yunanlıları durdurmak için Müttefiklerin önlemler aldığını duyurmuştur.[1116] İngiliz birliklerinin, Fransız birliklerini desteklemek maksadıyla Boğaz yoluyla Asya kıtasından Avrupa'ya geçirildiği ve Fransız askerlerinin Çatalca Hattına yerleştirildiği açıklanmıştır.[1117] General Harrington'un, Trakya'daki Yunan kuvvetlerinin gücünü tespit etmek için araştırma yaptığını, Yunan saldırısı durumunda İngiliz ve Fransız askerlerinden oluşturulan bir kuvvet ile İstanbul'un savunulabileceğini aktarmaktadır. [1118]

Amerikan basını tarafından Yakın Doğu sorunu konusunda iki hassas nokta özellikle takip edilmiştir. Bunlardan ilki Boğazlardan geçiş kısıtlamalarının kaldırılması diğeri ise Başkan Wilson'un da ısrarla üzerinde durduğu İstanbul'un gelceceği sorunudur. Bu sebeple Yunanistan'ın hamlesi yakından takip edilmiş ve yaşanan gelişmeler ayrıntısıyla aktarılmaya çalışılmıştır. Ancak Yunanistan'ın, saldıracak kadar yeterli para ve askere sahip olmaması, İstanbul'u işgal girişiminin Amerikan basınınca da bir blöf olarak yorumlanmasına sebep olmuştur. *The New York Herald* gazetesi Yunanistan'ın blöf yaptığını, Konstantin tarafından planlanan bu eylemlerin kendi ülkesindeki muhalefeti azaltma amaçlı yapıldığını yazmıştır.[1119] *Bisbee Daily Review* gazetesi Yunan tehdidinin çok ciddiye alınmaması gerektiğini belirterek Yunanistan'ın, son on beş yıl boyunca neredeyse bütün devletlerden daha fazla savaş geçirdiğini, artık savaştan bıktıklarını, Yunanlılar ve Türkler arasındaki son mücadelede Yunanlıların binlerce askerini kaybettiğini bu nedenle Yunanistan'ın iki eyleminin de blöf olduğunu söylemiştir.[1120] *Henry W. Bunn,* Konstantin'in amacının Yakın Doğu ile ilgili kesin kararlar almaları için *Müttefikleri* şok etmek olduğunu belirtmiştir.[1121]

Nitekim İstanbul'un her türlü saldırıya karşı *Müttefiklerce* savunulacağını anlayan Yunanistan, İstanbul'u işgal girişiminden vazgeçmiştir.[1122] *İyonya Devleti* kurma ve İstanbul'u işgal girişimleri *Müttefiklerce* tepkiyle karşılanan Yunanistan,

---

1116 **The Washington Post,** 31 Temmuz 1922.
1117 **Evening Star,** 31 Temmuz 1922 ve **The Washington Post,** 1 Ağustos 1922.
1118 **The New York Herald,** 30 Temmuz 1922. Müttefik önelemlerine karşılık Yunanlıların da önlemler aldığını açıklayan *The Washington Times,* Yunanlıların, Rodos Adasından ağır toplarla desteklenen 26.000 askerini İstanbul ve Trakya'ya gönderilmek için hazırlandığını duyurmuştur. (**The Washington Times,** 31 Temmuz 1922)
1119 **The New York Herald,** 1 Ağustos 1922.
1120 **Bisbee Daily Review,** 2 Ağustos 1922.
1121 **Evening Star,** 6 Ağustos 1922.
1122 Walder, **age.,** s. 203.

Batı Anadolu harekâtında yalnız kaldığını düşünmüştür. Ancak Lloyd George'un 4 Ağustos 1922 tarihinde Avam Kamerasında yaptığı bir konuşma bu karamsar tabloyu Yunanlılar lehinde değiştirmiştir. Lloyd George, *Müttefiklerin* arabuluculuk girişiminin Türkler tarafından istenmediğini iddia ederek Yunanlıların İstanbul'u işgal girişiminin *Müttefiklerce* Türkler lehine engellendiğini bu nedenle Yunanlıların Anadolu'da yapması geren tek hareketin ileri doğru yürümek olduğunu, *Kemalistlerin* barışı kabul etmediğini bu sebeple Yunanlıların ileri harekâtına izin verilmesi gerektiğini açıklamıştır. [1123] Lloyd George, Türklerin var olma savaşı yürüttüğünü ancak Ağustos 1914'te, *Müttefiklerin* yaşam ve ölüm mücadelesi verdiklerinde tereddüt etmeden Almanların yanında durduğunu bu sebeple savaşın birkaç yıl uzadığını ve Rusya'nın çöküşünün tamamen Türkiye'nin eylemlerinden kaynaklandığını söylemiştir.[1124] Lloyd George'un konuşması Yunanlılarca hoş karşılanmış hatta Kral Konstantin emriyle konuşma metni Yunan askerlerine dağıtılmıştır.[1125]

Lloyd George'un konuşmasına rağmen Amerikan basınında bazı gazeteler *Müttefiklerin,* Türkler ile Yunanlılar arasındaki durumun diplomasi yoluyla çözülmesi maksadıyla Eylül ayı sonunda Venedik'te bir konferansta toplanacaklarını duyurmuştur. *The New York Times* gazetesi *Venedik Konferansı'na*, Yunanistan'ın Anadolu'yu terk etmemesi durumunda katılım sağlamayacağını bildiren Ankara Hükümetinin *Müttefiklerce* dinlenmediğini, Türklerin, Edirne'nin kaybı nedeniyle şartları kabul etmediğini, Yunanlıların ise İzmir'in Türk egemenliğine verilmesine karşı çıktığını ancak ne olursa olsun iki tarafında Venedik teklifini kabul edeceğini iddia etmiştir.[1126] *New-York Tribune* ise Venedik'te toplanması planlanan konferansta Yunanistan'ın iddialarında ısrarcı olması durumunda savaşın kaçınılmaz olacağını belirtmiştir.[1127]

Aslında Lloyd George'un açıklamalarında önce Ankara Hükümeti son bir barış girişimi amacıyla görüşmeler yapmak üzere İçişleri Bakanı Fethi Beyi Avrupa'a göndermiş ancak bu ziyaret İngiltere nezdinde herhangi bir karşılık

[1123] Smith, **age.,** s. 401.
[1124] **The Bennington Evening Banner,** 5 Ağustos 1922 ve **The New York Herald,** 5 Ağustos 1922.
[1125] Ediz, **age.,** s. 316.
[1126] **The New York Times,** 22 Ağustos 1922.
[1127] **New-York Tribune,** 23 Ağustos 1922.

bulmamıştır.[1128] Fethi Beyin girişimleri sonrası Yunanlıların sadece askeri harekât ile Batı Anadolu'dan atılacağına inanan Ankara Hükümeti, Lloyd George'un Avam Kamerasındaki konuşması sonrası taarruz planlarını hızlandırmıştır.[1129]

3.2.3. Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi

Yunanlıların İstanbul'u işgal girişimi ile *İyonya Devleti* kurma hamlesi, Lloyd George'un ise Yunanlıları cesaretlendiren konuşmaları, diplomasi yoluyla sonuç alınamayacağını kanıtlamıştır. Ankara Hükümeti de Batı Anadolu'daki Yunan işgalinin sadece askeri müdahale ile sonlanabileceğine karar vermiş ve tüm planlarını bu duruma göre gerçekleştirmiştir. Türklerin askeri harekâtının amacı *Mîsâk-ı Millî*'yi gerçekleştirerek Yunanlıların Anadolu'dan atılması ekseninde olmuştur.

İngilizlerin, Kocaeli yarımadasına bir gezi planlaması, bu esnada bazı birliklerin yerinin değiştirilmesi, Yunanlıların taarruz planı yaptığına dair söylentiler çıkmasına neden olmuştur.[1130] Bu gelişme üzerine Mustafa Kemal Paşa, 16 Haziran 1922 tarihinde Adapazarı'na yaptığı bir seyahat esnasında Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa, Batı Cephesi Kumandanı İsmet Paşa ve Milli Savunma Bakanı Kazım (Özalp) Paşaya Yunanlılara taarruz yapılacağını açıklamıştır.[1131]

Mustafa Kemal Paşa, Fevzi Paşa ve İsmet Paşa, 27/28 Temmuz gecesi Akşehir'de yapılan bir toplantı sonucunda 15 Ağustos 1922 tarihine kadar tüm taarruz planının yapılmasını kararlaştırmışlardır.[1132] Mustafa Kemal Paşa 4 Ağustos 1922 tarihinde Hükümete taarruz kararını iletmiş, 6 Ağustos 1922 tarihinde ise İsmet Paşa ordulara taarruz hazırlığı için gizli emirler vermiştir.[1133] Bu hazırlıklardan sonra 17/18 Ağustos gecesi Konya'ya hareket eden Mustafa Kemal Paşa, 20/21 Ağustos gecesi Batı Cephesi Karargâhında Fevzi Paşa, İsmet Paşa ve Ordu Komutanları Nurettin ve Şevki Paşa ile yapılan toplantı sonucunda 26 Ağustos 1922 tarihini

---

[1128] Bayur, **Türkiye Devletinin Dış Siyasası,** s. 115.
[1129] Smith, **age.,** s. 402.
[1130] Celal Erikan, **Kurtuluş Savaşı Tarihi,** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014, s. 320.
[1131] **Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV,** Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1991, s. 466-467.
[1132] Mehmet Önder, *"Akşehir'de Garp Cephesi Karargâhı ve Büyük Taarruz Kararı",* **Büyük Zaferin 50. Yıldönümüne Armağan,** Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, İstanbul 1972, s. 256.
[1133] Andrew Mango, **Atatürk-Modern Türkiye'nin Kurucusu,** Remzi Kitabevi, İstanbul, 2015, s. s. 380. s. 397.

taarruz günü olarak seçmiştir. Batı Cephesi Komutanlığı, 25 Ağustos tarihinde tüm orduya yayınladığı bir emirle 26 Ağustos 1922 sabahı taarruza geçileceğini bildirmiştir.[1134]

19 ve 24 Ağustos 1922 tarihlerinde İsmet Paşa tarafından İzmir-Aydın Demiryolu ve Bilecik bölgesinde planlanan aldatma hareketleri ile Yunanlıların asıl saldırı noktasını anlaması engellenmeye çalışılmış ve bu plan Yunanlıların Afyon merkezinden uzaklaşmasına neden olmuştur.[1135] Bu aldatma hareketi Amerikan basınında da karşılığını bulmuştur.[1136] *The Washington Herald* gazetesi 24 Ağustos tarihinden itibaren Türklerin taarruz başlattığını duyurmuştur.[1137] *Chicago Tribune* ise Türklerin barış görüşmelerine güçlü gitmek için İzmir'e doğru bir taarruz başlattığını duyurmuştur.[1138]

Türk taarruzu (Büyük Taarruz), 26 Ağustos 1922 tarihinde sabah saat 5.30'da Afyon Kocatepe'de top atışlarıyla başlamıştır.[1139] Türk topçularının şiddeli saldırıları neticesinde Yunan cephesi ağır yara almış, 27 Ağustos'ta Afyon batısı, 28 Ağustos tarihinde ise asıl Yunan cepheleri yarılmıştır. Güneyden kuzeye ve doğudan batıya ilerleyen Türk kuvvetleri Yunan ordusunu ikiye bölerek araya girmeyi başarmıştır.[1140]

Türk ordusunun Afyon istikametinde başlattığı taarruz sonrası Amerikan basını beklenen Türk taarruzunun başladığını duyurmuştur.[1141] Türklerin, Yunan cephesini delme amaçlı büyük bir saldırı başlattığı açıklanmış[1142] ancak taarruzun genişliğinin bilinmediği yazmıştır.[1143] Türk taarruzu özellikle Yunan ve Ermeni lobisinin etkili olduğu gazeteler tarafından başarısız nitelendirilmiş ve Yunanlılar tarafından püskürtüldüğü iddia edilmiştir. Örneğin *New-York Tribune* Türk

---

[1134] Gnkur ATASE Bşk.lığı, **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt Batı Cephesi, VI. Kısım, 2.Kitap, Büyük Taarruza (1-31 Ağustos 1922),** Genelkurmay Basımevi, Ankara, s. 57-58.
[1135] **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt Batı Cephesi, VI. Kısım, 2.Kitap,** s. 90-91.
[1136] **The Los Angeles Times,** 24 Ağustos 1922.
[1137] **The Washington Herald,** 24 Ağustos 1922.
[1138] **Chicago Tribune,** 24 Ağustos 1922.
[1139] Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk 1919-1927** (Bugünkü dille yayına hazırlayan Zeynep Korkmaz), Atatürk Araştırma Merkezi, 2011, Ankara, s. 456.
[1140] Selek, **age.,** s. 692.
[1141] **Chicago Tribune,** 28 Ağustos 1922.
[1142] **Evening Star,** 27 Ağustos 1922 ve **The New York Times,** 28 Ağustos 1922.
[1143] **The Washington Post,** 29 Ağutos 1922.

taarruzunun Yunanlılarca püskürtüldüğünü,[1144] *New Britain Herald* gazetesi Yunan kaynaklardan edinilen bilgilere göre Yunan ordusunun durumunun mükemmel olduğunu aktarmaktadır.[1145] *Ocala Evening Star* Yunan komutan General Trikopis'in geri çekilmeyi ustalıkla yaptığını, geri çekilme nedeniyle karşı saldırıların durma noktasına geldiğini, Türk ilerleyişi karşısında Yunan Hükümetinin işgal altında yer alan bölgede bulunan 1903 doğumlu tüm erkekleri askere çağırarak karşı taarruz planladığını iddia etmiştir.[1146]

Yunanlıların kuvvetli direnç gösterdiğini aktaran bu haberlerin aksine Türk Taarruzunun son derece başarılı olduğunu aktaran haber sayısı daha çoktur. Örneğin *Evening Star,* Türk taarruzunun son derece başarılı olduğunu, Yunan Karargâhının İstanbul ile olan telgraf, telefon ve demiryolu bağlantısının kesilerek Anadolu'nun izole edildiğini yazmıştır.[1147] *Norwich Bulletin* Afyon cephesine yapılan saldırı sonucunda Yunanlıların ağır kayıplarla dağıldığını, bu saldırının Uşak ve Alaşehir gibi önemli noktalara yapılan yerel saldırılarla desteklendiğini belirtmiştir.[1148] *The Washington Post* gazetesi *"Hellenik Ordu Tehlikede!"* başlığıyla duyurduğu haberinde Türklerin, tüm cephelerde Yunanlıları zorladığını, Yunanlıların kritik noktalardan çekildiğini aktarmaktadır.[1149]

29 Ağustos gece yarısı Mustafa Kemal Paşa, Fevzi Paşa ve İsmet Paşa yaptıkları durum değerlendirmesi sonucunda harbin tasarladıkları şekilde gittiğine karar verip, taarruza devam kararı almışlardır.[1150] Bu gelişme sonrası Amerikan basının tamamında Türk taarruzunun başarısından bahsedilmeye başlandığını söylemek mümkündür. Örneğin *The Ogden Standard-Examiner,* Atina'dan alınan bilgilere dayandırdığı haberinde Türk taarruzu sonrası Yunan hattının önemli merkezi Afyonkarahisar'ın boşaltıldığını, Türklerin takip harekâtına başladığını, Türk askerinin son derece iyi yönetildiğini açıklamıştır.[1151] *The New York Herald,* Türklerin; Fransa, İtalya, Almanya ve Rusya'dan satın alınan silah, mühimmat ve

[1144] **New-York Tribune,** 28 Ağustos 1922.
[1145] **New Britain Herald,** 28 Ağustos 1922.
[1146] **Ocala Evening Star,** 31 Ağustos 1922.
[1147] **Evening Star,** 28 Ağustos 1922.
[1148] **Norwich Bulletin,** 30 Ağustos 1922.
[1149] **The Washington Post,** 30 Ağustos 1922.
[1150] **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt Batı Cephesi, VI. Kısım, 2.Kitap,** s. 241.
[1151] **The Ogden Standard-Examiner,** 29 Ağustos 1921.

uçak ile ordusunu güçlendirdiği ve muazzam bir savaş gücüyle Yunanlıları hırpaladığını yazmıştır.[1152]

Türklerin başarılı taarruzu sonrası *Venedik Konferansı* ihtimalinin de ciddi bir şekilde bozulduğu Amerikan basınınca açıklanmıştır.[1153] *The New York Times,* Türklerin şimdiki zaferlerini pekiştirmesi durumunda *Venedik Konferansı'nın* düzenlenemeyeceğini çünkü bu durumda Türklerin daha fazla talepte bulunacağını öngörmüştür.[1154] *New-York Tribune*, Türk zaferinin dengeyi Konstantin aleyhine değiştirdiğini, birkaç hafta önce İstanbul'u işgal etme tehdidinde bulunan Konstantin'in şimdi İzmir'i kurtarmaya çalıştığını aktarmaktadır.[1155] *The Washington Post,* Türk zaferi karşısında Atina'nın panik halinde askeri atamalar gerçekleştirdiğini aktarmaktadır.[1156]

30-31 Ağustos 1922 tarihinde Aslıhanlar-Çal-İşören'de gelişen muharebeler bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından yönetilmiş[1157] bu sebeple İsmet Paşa tarafından bu muharebeye *"Başkumandan Muharebesi"* ismi verilmiştir.[1158] İsmet Paşa tarafından 31 Ağustos sabahı yapılan incelemede Yunan ordusunun asıl kuvvetlerinin imha edildiği, Afyon'u boşaltarak Uşak istikametinde dağınık bir şekilde çekildikleri tespit edilmiştir. Bu durum karşısında Yunan ordusunun İzmir'e kadar takip edilmesine karar verilmiştir.[1159]

Yunanlıların Afyon'u boşaltması Amerikan basınınca Türk-Yunan mücadelesi açısından önemli bir gelişme olarak kabul edilerek Eskişehir'in de boşaltılacağı açıklanmıştır.[1160] *Evening Star,* Yunanlıların, Afyon'u boşaltması sonucunda çok önemli tedarik deposunu kaybettiğini ve iletişim hatlarının ikiye bölündüğünü

[1152] **The New York Herald,** 30 Ağustos 1922.
[1153] **The Washington Post,** 31 Ağustos 1922.
[1154] **The New York Times,** 31 Ağustos 1922 ve **Evening Star,** 31 Ağustos 1922.
[1155] **New-York Tribune,** 1 Eylül 1922.
[1156] **The Washington Post**, 1 Eylül 1922.
[1157] Atatürk, **age.,** s. 454-455.
[1158] Gnkur ATASE Bşk.lığı, **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt Batı Cephesi, VI. Kısım, 3.Kitap, Büyük Taarruzda Takip Harekâtı (31-18 Eylül 1922),** Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995, s. 59. Mustafa Kemal Paşa, 4 Ekim 1922 tarihinde TBMM'de yaptığı bir konuşmada 1363 yılında Osmanlı Türklerinin Rumeli'de tutunmasına sağlayan *"Sırp Sındığı Savaşı"*na atıfta bulunarak Anadolu'nun Türklerden alınamayacağını bu sebeple Büyük Taarruza *"Rum Sındığı Savaşı"* denebileceğini belirtmişir. (**TBMM Zabıt Ceridesi,** 1. Dönem, 3. Yasama Yılı, Cilt 23, 04.10.1922.)
[1159] **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt Batı Cephesi, VI. Kısım, 2.Kitap,** s. 283.
[1160] **The Bisbee Daly Review,** 3 Eylül 1922.

belirtmektedir.[1161] *The New York Herald*, Mustafa Kemal Paşa kuvvetlerinin ilerleyişinin batıya doğru genişleyip genişlemeyeceğinin, Yunanlıların İzmir'e sürülüp sürülemeyeceğinin ve Ege kıyılarının tekrar Türk olup olmayacağının büyük ölçüde Türk ordusunun gücüne bağlı olduğu yorumunu yapmıştır.[1162]

The Washington Post gazetesinde 2 Eylül 1922 tarihinde yayınlanan bir makale oldukça dikkat çekicidir. Gazete, Türk başarısının, Batı Anadolu'daki sükûneti bozması nedeniyle dünya siyaseti açısından son derece rahatsız edici olduğunu iddia etmektedir. Ancak asıl sorunun bu olmadığını, Mustafa Kemal Paşanın direnişi başlattığında Osmanlı Devletini ikiye böldüğü gerekçesiyle Halife tarafından suçlandığını ancak mevcut durumda bir bölücü değil Türklerin isteklerini yerine getiren bir lidere dönüştüğünü aktarmıştır. Gazete, Hint Müslümanlarının desteği düşünüldüğünde Mustafa Kemal Paşanın Müslümanların şampiyonu gibi görüldüğünü, peki bu durumda Müslümanların Halifesinin durumunun ne olacağını sorgulamıştır.[1163] Gazete, 3 Eylül tarihli sayısında ise iki yıldır kesin bir zafer ile sonuçlanmayan savaşın sonuna gelindiğini aktarmaktadır.[1164]

Yunanlılar, *Başkomutanlık Meydan Muharebesi'nden* sonra 1 Eylül tarihinde Kütahya ve Uşak'ı, 2 Eylül'de Eskişehir'i, 3 Eylül'de İnönü mevzilerini, 4 Eylül tarihinde ise Alaşehir ve Salihli'yi terk etmişlerdir.[1165] Amerikan basınında Yunanlıların geri çekilişini aktaran haberlerde Bursa'nın da Yunanlılarca terk edilmek üzere olduğu duyurulmuştur. *Henry W. Bunn, Haftanın Hikayesi* köşesinde Türklerin barışa yönelik herhangi bir maddeyi değiştirme amacında olmadığını Müttefiklerle yapılacak bir konferansta masaya yumruğunu vurmaya hazırlandığını vurgulamıştır.[1166] Aynı gazete *"Yunanlılar Türkler Tarafından Kötü Dövülüyor"* başlığı altında duyurduğu haberinde Eskişehir cephesindeki üç Yunan ordusunun Türkler tarafından yok edildiğini duyurduktan sonra Bursa'nın düşmesinin an meselesi olduğunu yazmıştır.[1167] *New-York Tribune,* Türklerin; Nazilli, Aydın ve Soma'yı *işgal* ettiklerini, İzmir'e sadece 50 mil mesafede olduklarının altını

[1161] **Evening Star,** 3 Eylül 1922 ve **The Washington Post,** 4 Eylül 1922.
[1162] **The New York Herald,** 3 Eylül 1922.
[1163] **The Washington Post,** 2 Eylül 1922.
[1164] **The Washington Post,** 3 Eylül 1922.
[1165] Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.IV,** s. 182.
[1166] **Evening Star,** 3 Eylül 1922.
[1167] **Evening Star,** 4 Eylül 1922.

çizmiştir. Türk ordusunun, bir Yunan ordu komutanı, iki kolordu komutanı ve beş Albayı esir aldığı, esir alınanlar arasında Küçük Asya Orduları Komutanlığına atanan General Trikopis'in olduğu duyurulmuştur.[1168]

Trikopis'in esir edilmesinden sonra Amerikan basınında Türklerin İzmir'e kadar gideceği öngörülmüştür. Örneğin *The New York Herald,* Türklerin ilerleyişi sonrası Yunanistan'ın İzmir'i tehlikeye attığını, Türk askeri başarıları ve ülkedeki finansal durum karşısında tüm Batı Anadolu'nun tahliye edilmesi gerçeği ile karşı karşıya olduğunu açıklamıştır. Bu tehlikenin farkında olan *Müttefiklerin,* İzmir'de bulunan vatandaşlarını kurtarmak için bazı önlemler aldığı yazılmıştır.[1169] *New-York Tribune*, İngilizlerin, Hristiyan vatandaşlarını ve kendi çıkarlarını korumak amacıyla iki savaş gemisini İzmir'e gönderdiğini, aynı önlemin Fransız ve İtalyanlar tarafından da yapılacağını, Yunan geri çekilişinin halk arasında endişeyle izlendiğini aktarmıştır.[1170] *The Washington Times,* Amerikanın herhangi bir savaş gemisi göndermediğini ancak Akdeniz sularındaki Amerikan filosu komutanının acil durumlarda hareket etme yetkisine sahip olduğunu belirtmiş[1171] ancak Dışişleri Bakanlığı Sekreteri Roosevelt'in, Amiral Bristol'e İstanbul'da bulunan Litchfield, Lawrance, Simpson ile Odesa'da bulunan Bulmer destroyerlerinin İzmir'e gönderilmesini emrettiği açıklanmıştır. Dışişleri Bakanlığından yapılan açıklamada bu hareketin ne askeri ne de politik amacı olmadığı sadece hayat kurtarmak için gönderildiği belirtilmektedir.[1172]

Yunan yönetimi Tük ilerleyişi karşısında 2 Eylül 1922 tarihinde İngilizlerin *"Türkler İzmir dışında durdurulduğu sürece gerek olmadığını"* düşündüğü bir ateşkes teklifini Türklere iletmişlerdir.[1173] Bu talep, Mustafa Kemal Paşaya 4 Eylül tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından iletilse de Mustafa Kemal Paşa, Türk ilerleyişini durdurma amaçlı gördüğü bu teklife 5 Eylül 1922 tarihinde verdiği cevapta Anadolu için görüşmelere gerek olmadığını, Trakya için ise 10 Eylül 1922

[1168] General Trikopis, **Hatıralarım,** Kitapçılık Ticaret Limited Şirketi Yayınları, İstanbul, 1967, s. 103-104 ve **New York Tribune,** 7 Eylül 1922.
[1169] **The New York Herald,** 3 Eylül 1922.
[1170] **New-York Tribune,** 5 Eylül 1922.
[1171] **The Washington Times,** 5 Eylül 1922.
[1172] **The Los Angeles Times,** 18 Eylül 1922 ve **The Washington Post,** 6 Eylül 1922.
[1173] Sonyel, **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika C.II,** s. 267 ve Walder, **age.,** s. 209.

tarihine kadar İngiltere Hükümeti aracılığıyla gelecek teklifi değerlendirilebileceğini iletmiştir.[1174]

Amerikan basını da Yunanlıların ateşkesten başka şansı olmadığını açıklamıştır. Ancak aktarılan haberler dikkate incelendiğinde ateşkes teklifinin Türklerce kabul edilmesini gerektirecek bir durumun olmadığı Amerikan basınınca tespit edilmiştir. *The New York Herald* gazetesi Yunanlıların, Anadolu'daki Hristiyan azınlıkların güvenliğinden artık sorumlu olmadığını bildiren bir açıklama yaptığını, Yunan ordusunun tamamen mağlup edilerek ikiye bölündüğünü, Kuzey grubunun imha edildiğini, dağlar ve ormanlar arasında dağılmış enkaz halinde olduklarını, Yunanlılar için tek amacın Türklerle erken bir ateşkes imzalamak olduğunu belirtmektedir.[1175] Ankara Hükümetinin bir ateşkes teklifini kabul etmesi, aylardır süren barış görüşmelerinde Yunanlıların Anadolu'yu boşaltması şartını öne süren Türk görüşüne aykırılık teşkil edeceği açıktır. Bu sebeple, Yunanlıların Batı Anadolu'dan çıkacağını analiz eden Mustafa Kemal Paşa, Batı Anadolu için ateşkes önerisini reddetmiştir.

Yunanlıların ateşkes peşinde olduğunu söyleyen başka bir gazete de *The Ogden Standard-Examiner* gazetesidir. Haberde, İngilizlerin de Yunan ordusunun *"Küçük Asya Felaketi"ni* tamamladığına inandığını, Yunan ordusunun üç hafta içinde Batı Anadolu'yu tahliye edeceğini, hatta Yunan Hükümetinin İzmir bölgesi de dâhil olmak üzere Anadolu'yu tahliye etme kararını İngiltere'ye bildirdiğini yazmıştır. Yunan gazetelerinin Batı Anadolu'daki askeri durumu analiz edemediğini aktaran gazete Yunan gazetelerinin 1919'da *Müttefik* görevini yerine getirmek için İzmir'e gittiklerini ve bu amaç için her türlü fedakârlığı yapmaya aynı hevesle devam edeceklerini açıkladığını belirtmiştir.[1176] Yunanistan'ın Batı Anadolu'dan çekileceğine dair bir başka haberde ise Büyük Taarruz öncesi Mustafa Kemal Paşa tarafından Avrupa'ya gönderilen Fethi Beyin, *Associated Press'e*, verdiği röpartajda Yunanistan'ın, Trakya'yı tahliye etmesini istemiştir.[1177]

Fethi Beyin sözlerinden anlaşılabileceği gibi, Türk-Yunan savaşında barış görüşmeleri için öne sürülen şart Batı Anadolu değil Trakya'dır. Bu gelişme

[1174] **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt Batı Cephesi, VI. Kısım, 3.Kitap,** s. 190.
[1175] **The New York Herald,** 4 Eylül 1922.
[1176] **The Ogden Standard-Examiner,** 5 Eylül 1922.
[1177] **The New York Herald,** 5 Eylül 1922.

Amerikan basınında bazı gazeteler tarafından hoş karşılanmamıştır. Örneğin *The Washington Herald* gazetesi Yunanistan'daki Amerikan Ticaret Odası eski başkanı *B. P. Salmon* ile yapılan dikkat çekici ve saygı sınırlarını aşan bir röportajı satırlarına taşımıştır. *Salmon, Sevres Antlaşması* ile barış şartlarının zaten *Müttefiklerce* hazırlandığını ancak Fransa'nın, Türklere savaş malzemesi vermesinden dolayı bu felaketin kaynaklandığını iddia etmiştir. *Salmon*, bu yardım olmasaydı Batı Anadolu'daki durumun gerçekleşmeyeceğini, Fransa'nın, Yakın Doğu'da barışı iki yıldır engellediğini, ancak şimdi *"Türk Evcil Hayvanlarının"* anlık bir avantaj elde ettiğini söylemiştir. Sözlerine *"Yunanlılar kaybedilen her şeyi geri kazanacak"* diye devam eden *Salmon* mevcut Türk saldırısının birkaç gün içinde kendini yıpratacağını veya kesinlikle Yunan kuvvetleri tarafından kontrol edileceği inancını dile getirmiştir. [1178] *Salmon'un* Amerikan Ticaret çevrelerini temsil ettiği göz önünde bulundurulduğunda, Yunanlıların Anadolu'da tasarladığı topraklara sahip olması durumunda Anadolu'daki Amerikan Ticaretinin sağlayacağı avantajları kaçıracak olmasının verdiği hayal kırıklığı ile bu çirkin benzetmeyi yaptığı kolayca tahmin edilebilir.

Türk ilerleyişinin hızı Amerikan basınının tamamı tarafından şaşkınlıkla karşılanmıştır. Aktarılan haberlerde Türklerin hızlı ilerleyişi ile ilgili rakamlar verilmiş ve bu taarruzun normal bir savaş standardında olmadığı yazılmıştır. Dağılan ve hızla geri çekilen Yunan asker sayısının 100 bine ulaştığı, bu sayının ancak yarısının Akdeniz'e ulaşabileceği, Türk ilerlemesinin on günde 130 milden fazla olduğu belirtilerek uzmanlara göre savaş tarihinin en büyük ileri taarruzunun Türklerce gerçekleştirildiği yazılmıştır.[1179] *The Washington Times* gazetesi çok kısa sürede Yunan ordusunun tüm Anadolu cephesi boyunca geri çekildiğini ve Yunan cephesinin parçalandığını duyurmuştur. Dünya savaşından sonra parçalanmış olan eski Türk imparatorluğu topraklarının neredeyse tamamının geri alındığını açıklamıştır.[1180]

Amerikan basını 4-5 Eylül tarihinden sonra yaptığı haberlerde Türklerin İzmir'e yaklaştığını aktarmaktadır. Örneğin *The New York Herald* gazetesi 6 Eylül

[1178] **The Washington Herald,** 5 Eylül 1922.
[1179] **The Bismarck Tribune,** 6 Eylül 1922, **The Evening World,** 6 Eylül 1922 ve **El Paso Herald,** 6 Eylül 1922.
[1180] **The Washington Times,** 6 Eylül 1922.

tarihli sayısında Mustafa Kemal Paşanın *“Ordular, İlk Hedefiniz Akdeniz’dir İleri”* emrin atıfta bulunarak[1181] Türk ordusuna İzmir’e yürüme emrini verdiğini, Türk ilerleyişinin gerçek olduğunu aktarmaktadır. Gazete, Türk Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşanın *“Düşmanı yok ettik ve ateşli bir şekilde onun peşindeyiz. Önümüzdeki birkaç gün içinde onu tamamen parçalayacağız”* ifadesine yer vermiştir. [1182]

Amerikan basınındaki Türk zaferine yönelik yapılan değerlendirmelerden *The New York Herald* gazetesine ait olanı oldukça dikkat çekicidir. Gazete, “*Türkler, Yine Avrupa Kapılarında!”* başlığıyla yayınladığı haberinde Türk ordusunun Mustafa Kemal Paşanın komutasında, Selçukluların ve Osmanlıların takip ettikleri yol boyunca Anadolu yaylaları üzerinden batıya doğru ilerlediklerini, Yunan direnişinin başarısız olduğunu ve Büyük İskender’in vatandaşlarının kaçtığını açıklamıştır. *“Türkler yine Avrupa’nın eşiğinde duruyor. Onlara göre Kemal; İstanbul ve Trakya ovalarını kurtaran ve imparatorluğu ilk Avrupa başkenti Edirne’de yeniden kurma görevi verilmiş II. Muhammed’dir.”* [1183]

İzmir istikametinde geri çekilen Yunan birlikleri geçtikleri ve terk ettikleri yerleri yakıp yıkmışlardır. Türk kaynaklarında Alaşehir ve Salihli’de bulunan evlerin tamamına yakınının yakıldığı aktarılmaktadır.[1184] Walder, Yunan ordusunun kaçarken yaptıklarını şöyle tanımlamaktadır. *“Öldürdüler, dövdüler, kasabaları yaktılar, boğazladıkları insanları ve domuzları kutsal camilere doldurdular”*[1185] Benlisoy ise Yunan askerlerinin Büyük Taarruzu, dağılmak ve eve dönmek için bir mazeret olarak gördüğünden bir daha geri dönmeyecekmiş gibi davrandıkları yorumunu yapmıştır.[1186]

Yunanlıların geri çekilirken yaptıklarını Amerikan basını da haberleştirmiştir. Gazeteler *‘İşgalci Yunanlıların’* geri çekilirken tüm kasaba ve köyleri yakıp yıktığını aktarmaktadır.[1187] *The New York Herald* gazetesi Ankara Hükümetinin, *Milletler Cemiyeti* nezdinde Yunanlıların insanlığın en temel ilkelerini ihlal ettiğini belirten bir

---

[1181] **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt Batı Cephesi, VI. Kısım, 2.Kitap,** s. 283.
[1182] **The New York Herald,** 6 Eylül 1922.
[1183] **The New York Herald,** 7 Eylül 1922.
[1184] Kamil Su, **Manisa ve Yöresinde İşgal Acıları**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982, s. 60.
[1185] Walder, **age.,** s. 206.
[1186] Benlisoy, **age.,** s. 63.
[1187] **The Topeka State Journal,** 4 Eylül 1922 ve **Grand Forks Herald,** 4 Eylül 1922.

girişimde bulunduğunu iddia etmiştir.[1188] *Grand Forks Herald* gazetesi Yunanlıların yakarak ve yıkarak geri çekilirken Mustafa Kemal Paşanın Hristiyanlara yapılan herhangi bir tacizin ölümle cezalandırılacağını ilan eden bir emir yayınladığını duyurmuştur.[1189]

Amerikan basını Türklerin hızlı ilerleyişi karşısında Kral Konstantin'in ülkeyi terk ettiğini, Venizelos'un iktidara gelmesinin beklendiğini yazmıştır. İzmir'de bulunan Yunan yetkililerin İzmir'i terk etmeye başladığı, bazılarının ise evlerine Fransız ve İtalyan bayrakları çekerek bu ülkelerin koruması altında olduklarını Türk ordusuna kanıtlama telaşı içinde olduğu aktarılmıştır.[1190] *The Washington Herald* gazetesi kaçan Yunan askerlerinin on iki yıldır savaştığını, Türkler tarafından *"dövüldükten"* sonra en vatanseverin bile savaşmaktan bıktığını yazmıştır.[1191]

Türklerin başarısının kesinleşmesinden sonra demokrat *Chickasha Daily Express* gazetesi Mahmut Celal Bey (Celal Bayar)'ın verdiği bir demeci sayfalarına taşımıştır. Barış şartları ile ilgili konuşan Celal Bey, Dünya Savaşı'nda kaybedilen hemen hemen her şeyin Türkiye'ye geri verilmesi gerektiğini belirterek söze başlamış, Türk zaferinin makul olmayan isteklere neden olmayacağını, Yunanistan ile olan savaştan önce de *"asgari Türk taleplerinin"* bilindiğini belirterek bu taleplerin dışına çıkılmayacağını söylemiştir. Celal Bey, Türklerin temel barış şartlarını şöyle sıralamıştır. *"İzmir, Batı Anadolu ve Doğu Trakya'da Türk egemenliğinin sağlanması - İstanbul ve Marmara Denizi kıyılarının tekrar Türk olması (Çanakkale ve Boğazları uluslararası ulaşıma açmayı kabul edeceğiz)- Boğazlarda ilgili tüm ülkelerin temsilcilerinden oluşan uluslararası bir komisyon kurulması - Türk ordusunun mevcut halinin korunması - Kapitülasyonların tamamen kaldırılması(İdari reformlarda iş birliği)."* Celal Bey, Amerika ile ticari ilişkiler kurmak için adımlar atıldığını ve demiryolu inşaatı için bir Amerikan grubu ile görüşmeler yapıldığını açıklamıştır. *"Türk topraklarındaki petrol kuyuları, madenler, sulama sistemleri ve tarım makinelerinde sistematik toptan satış,*

[1188] **The New York Herald,** 6 Eylül 1922.
[1189] **Grand Forks Herald,** 7 Eylül 1922.
[1190] **New-York Tribune,** 7 Eylül 1922 ve **Norwich Bulletin,** 7 Eylül 1922.
[1191] **The Washington Herald,** 7 Eylül 1922.

Amerika'nın karlı bir şekilde işbirliği yapabileceği alanlardır" diyerek ABD ile ilişkilerin geliştirilebileceğinin sinyallerini vermiştir.[1192]

Amerikan basınının büyük bir çoğunluğu Anadolu'daki durumun Yunanlılar açısından içler acısı olduğunu duyururken, yerel gazetelerden bazıları hala Yunanlıların başarılı bir savunma yaptığını ve Türk ordusuna büyük zararlar verdiği şeklinde yayınlara devam etmiştir. Örneğin *The Yorkville Enquirer* gazetesi bir Türk süvari birliğinin Bilecik-Bursa cephesi yakınlarında iki Yunan kuvvetinin arasında kalarak tamamen yok edildiğini, Yunan kuzey grubunun büyük bir zafer kazandığını açıklamıştır. Türklerin büyük kayıplarla geri çekilmekte olduklarını, Türk süvarilerinin ilerleme hızının yavaşladığını ve İzmir'e girmesinin mümkün olmadığını iddia etmiştir.[1193]

Batı Anadolu'da yaşanan gelişmeleri genel olarak objektif şekilde satırlarına taşıyan Amerikan gazeteleri Türk kuvvetlerinin, İzmir yakınlarına vardığını, İzmir, Bursa ve İzmit'e süvari saldırısı başlattığını, kaçan Yunanlıların Ödemiş ve Tire'yi ateşe verdiğini açıklamıştır.[1194] *The Washington Herald* gazetesi Türk süvarilerinin Ege Denizi'ne ulaştığını aktarmaktadır.[1195]

Amerikan basınında 8 Eylül 1922 tarihinde yayınlanan haberlerde Yunanlıların Batı Anadolu seferinin sona erdiği sür manşetlerden *"Yunan Ordusu Felakete Uğradı"*[1196], *"Kemalist Süvariler Ege Denizine Ulaştı"*[1197] başlıklarıyla verilmiştir. İzmir'deki Yunanlıların panik havasını aktaran haberlerde, Türk uçaklarının İzmir bölgesinde *"Anadolu'nun tamamen kurtuluşunu"* ilan eden broşürler dağıttığı, Yunan devlet arşivlerinin gemilere yerleştirildiği, Yunan Ulusal Bankası ile Atina Bankası'nın İzmir şubelerinin kapatıldığı,[1198] Yunanlıların

---

[1192] **Chickasha Daily Express,** 7 Eylül 1922.
[1193] **The Yorkville Enquirer,** 8 Eyül 1922.
[1194] **Evening Star,** 8 Eylül 1922 ve **The New York Times,** 8 Eylül 1922.
[1195] **The Washington Herald,** 8 Eylül 1922. Türk kuvvetlerinin başarısı o kadar nettir ki Müttefikler, Türklerin İstanbul'a yürüyeceğini bile düşünmüşlerdir. Amerikan basını İstanbul'u istila tehdidi sırasının Türklerde olduğunu iddia ederek artık tehlikenin daha ciddi şekilde Yunanlılardan değil Mustafa Kemal Paşa komutasındaki *"Türk Milliyetçileri"* tarafından geldiğini ve İngiliz birliklerinin, *Kemalistlerin* hareketini önlemek için kullanılacağını öne sürmüştür. (**Norwich Bulletin,** 6 Eylül 1922, **The Washington Times,** 6 Eylül 1922 ve **The New York Times,** 6 Eylül 1922.)
[1196] **The Bismarck Tribune,** 8 Eylül 1922.
[1197] **The Pensacola Journal,** 8 Eylül 1922.
[1198] **Chicago Tribune,** 9 Eylül 1922.

şehirdeki cephane depolarını Türklerin eline geçememesi için patlattığı aktarılmaktadır.[1199]

Basın, donanımlı Yunan ordusunun, Türkler tarafından iki haftadan kısa bir sürede bir mülteci grubuna dönüştürüldüğünü belirterek resmi Türk açıklamasına göre harekâtın başladığı günden beri 400 subay ve 10 bin askerin esir alındığını, 500 motorlu kamyonun, 350 silah ve bir milyon topçu mermisinin ele geçirildiğini duyurmuştur.[1200] *New-York Tribune,* Yunanistan Yüksek Komiseri Stergiadis'in, kenti *Müttefik* konsoloslarına devrettiğini, Yunanistan'ın Anadolu'da egemenlik umutlarının sona erdiğini yazmıştır.[1201]

Ateşkes teklifi kabul edilmeyen ve *Müttefik* müdahalesi konusunda beklentileri boşa çıkan Yunanlıların şehri hızla terk etmekten başka çaresi kalmamıştır. Yunanlılar şehri terk ederken *Müttefikler* de kendi vatandaşlarının tahliyesini düşünmüşlerdir. Amerikan gazeteleri, Amerikan vatandaşlarının tahliyesi konusunda endişelerini dile getirmişlerdir. İzmir'deki bu durumu açıklayan *The Washington Times* gazetesi İzmir'deki *Müttefik* otoritelerin kenti savunmaya ya da *Türk işgalini* engellemeye çalışmadıklarını ve sadece kendi vatandaşlarını korumakla meşgul olduklarını belirtmiştir.[1202]

Amerikan basını, Türk ilerleyişi sonrası Yunanistan'ın İzmir'i tehlikeye attığını ve tüm Batı Anadolu'nun tahliye edilmesi gerçeği ile karşı karşıya olduğunu belirtmiştir. Yunanlıların ateşkes teklifinin Türklerce kabul edilmesi için bir neden olmadığı belirtilmiş ve Türklerin İzmir'e gireceği tahmin edilmiştir. Yunanlıların geri çekilişleri sırasında Müslüman köylerini yakıp yıktığı, yağma yaptığı açıklanmıştır. Türkler aleyhinde bir propaganda malzemesi olarak kullanılan Hristiyan katliamlarına karşılık Amerikan basınınca ilk kez Türklerin bir katliama uğradığına yönelik haberler yapılması dikkat çekicidir.

[1199] **The Topeka State Journal,** 8 Eylül 1922 ve **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 8 Eylül 1922.
[1200] **The Evening World,** 8 Eylül 1922, **Evening Star,** 8 Eylül 1922 ve **Chicago Tribune,** 11 Eylül 1922.
[1201] **New-York Tribune,** 9 Eylül 1922.
[1202] **The Washington Times,** 9 Eylül 1922.

3.2.4. Türk Ordusunun İzmir'e Girişi ve Batı Anadolu'da Yunan İşgalinin Sonu

Türk ordusunun hızla ilerleyişi sonunda dördüncü Süvari Alayına ait Türk kuvvetleri 9 Eylül sabahı Şerafettin Bey komutasında İzmir'e girmiştir.[1203] Amerikan gazeteleri 9 Eylül 1922 tarihli sayılarında İzmir'in Türkler tarafından bombalandığını, Türk öncü süvarilerinin şehre girmek üzere olduğunu duyurmuş, hatta Yunan resmi makamlarının sabah on itibariyle şehri terk ettiği açıklanmıştır.[1204] Manşetlerde, *"Yunanlılar ev sahibi geri dönmeden önce kaçıyor"* başlıkları oldukça dikkat çekicidir.[1205]

Türk ordusunun İzmir'e girişi büyük puntolarla *"Türk Askerleri İzmir'i İşgal Ediyor", "Türkler İzmir'e Girdi", "İzmir Kemalist Orduyu Ağırlıyor", "Yunanlılar, Kemalistler Tarafından Süpürüldü",* "*Türk Birlikleri İzmir'i Ele Geçirdi"* başlıklarıyla, 10 Eylül 1922 tarihli gazetelerin sür manşetlerinden duyurulmuştur. Haberlerde; İzmir'in Türklere teslim olduğu, Türk süvarilerinin İzmir'in tüm stratejik noktalarını *işgal* ettiği, bir takım (ordu mensubu olmayan) çeteci askerlerin de geldiği, subayların emirlere mükemmel bir şekilde uyduğu aktarılmaktadır. Türk birliklerinin davranışlarının tamamen doğru olduğu aksine Türkler girmeden önce İzmir'den ayrılan Yunan havacıların kenti bombaladığı aktarılmıştır.[1206] Örneğin bir Yunan uyruklu askerin iki kişiyi yaralayan bir bomba attığı ancak Türklerin misilleme yapmadığı, şehre gelmeye devam eden Türk birliklerinin oldukça iyi donanımlı olduğu, süvarilerin üç haftadır yürüyor olsalar da hiçbir yorgunluk belirtisi göstermediği yazılmıştır.[1207] *The Evening World,* Türklerin İzmir'e girdikten sonra şehrin asayişini iyi idare ettiğini, İzmir'de tam bir düzen olduğunu ve nüfusun normal yaşama biçimini sürdürdüğünü açıklamıştır.[1208] *The Washington Herald* gazetesi İstanbul'da, camilerin Türk askeri zaferini kutlamak için aydınlatıldığını, *Kur'an'dan* metinlerin minareler arasına asıldığını duyurmuştur. *"Allah'a şükrediyoruz, İzmir'e girdik."* Gazete, *"İzmir'in Yıkılışı"* başlığı ile yayınladığı

[1203] **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt Batı Cephesi, VI. Kısım, 3.Kitap,** s. 174-176.
[1204] **Evening Star,** 9 Eylül 1922.
[1205] **The Rock Island Argus,** 9 Eylül 1922.
[1206] **The New York Herald,** 10 Eylül 1922, **The Los Angeles Times,** 10 Eylül 1922, **The Washington Post,** 10 Eylül 1922, **New-York Tribune,** 10 Eylül 1922 ve **Evening Star,** 11 Eylül 1922.
[1207] **Evening Star,** 11 Eylül 1922.
[1208] **The Evening World,** 13 Eylül 1922.

başka bir haberde Avrupa'nın *"Hasta Adam'ının"* artık sağlığına kavuştuğunu, Yakın Doğu Sorunu'nda bir güç olarak tanınması gerektiğini belirtmiştir. Gazete, Yunan İmparatorluğu rüyasının ortadan kalktığını, Türklerin asırlık gücünü hesaba katmayan Yunan ordusunun *İzmir'de denize döküldüğünü* yazmıştır. [1209]

The Topeka State Journal gazetesi Konstantin'in, Batı Anadolu seferine başladığında Türkleri tek elle döverek kazanılan her toprağı Yunanistan'a katacağı yönünde taahhütlerde bulunduğunu ancak şimdi ezici bir yenilgiye uğradığını, Mustafa Kemal Paşanın Yunan ordusunu neredeyse yok ettiğini, geri kalanların da *denize döküldüğünü* belirtmiştir.[1210] *The New York Times* gazetesinde *Walter Williams* imzalı bir haberde Mustafa Kemal Paşanın başarısının Atina ve İstanbul'daki yabancı gözlemciler tarafından şaşırtıcı karşılanmadığını, Türklerin askeri hazırlıklarını tamamladıktan sonra Mustafa Kemal'in Akdeniz'e yürüyeceğinin bilindiğini iddia etmiştir.[1211]

Evening Star gazetesi Yunanlıların geri çekilme sırasında ülkeyi mahvetmeye çalıştığını, Söke, Aydın ve Kuşadası'nın ateşe verdiklerini açıklamıştır. Anadolu'nun silahlarını bir somun ekmek için takas etmeye çalışan binlerce Yunan askeriyle dolu olduğunu, iki yıl boyunca Yunan ordusuyla birlikte olan *Müttefik* memurlarının, Yunanlıların böylesine kırıcı bir yenilgiye maruz kalmalarını anlayamadıklarını aktarmaktadır. Yunan ordusunun çöküş nedeninden bahseden gazete Yunan askerinin Anadolu'nun tahliye edeceği umuduyla beklediğini bu nedenle savaşmaları istendiğinde reddettiklerini belirtmiştir. Yunanlıların, Türklerin güçlü olmadığı yanılgısına düştüğünü, Yunan komutan atamalarının liyakata göre değil siyasi fikirlerine göre yapıldığını aksine Türk zaferinin etkili emir-komuta zincirine, iyi topçu birliklerine ve özellikle de Yunan ordusuna baskın yaparak korkutan muhteşem süvari kuvvetlerine dayandığını açıklamıştır. Gazete, Türk stratejisinin çok başarılı olduğunu, taarruzdan bir gün önceye kadar bile Yunanlıların bu büyük gücün varlığının farkına varamadığını belirtmiştir.[1212]

Mustafa Kemal Paşanın şehre girişine yer veren Amerikan gazeteleri, Mustafa Kemal'in yüz binlerce insan tarafından karşılandığını ve Mustafa Kemal Paşanın

---

[1209] **The Washington Herald,** 11 Eylül 1922.
[1210] **The Topeka State Journal,** 12 Eylül 1922.
[1211] **The New York Times,** 10 Eylül 1922.
[1212] **Evening Star,** 11 Eylül 1922.

azınlıklara iyi davranılması gerektiğini açıklayan uzun bir konuşma yaptığını açıklamışlardır. Haberlerde, vitrinleri ve arabaları süslemek için mevcut her kırmızı kumaş parçasının kullanıldığı, halkın Mustafa Kemal Paşanın fotoğraflarını taşıdığı aktarılmaktadır.[1213]

Yunan propagandasının en önemli temsilcisi *The New York Tim*es Türk başarısından memnun olmamıştır. Gazete, 12 Eylül 1922 tarihli haberinde üç-dört gündür Türk zaferiyle neşelenen Parisli politikacıların, artık öfkelenmeye başladıklarını, Müslüman Türkler yerine İzmir'de Hristiyan Yunan ya da İtalya'nın kalmasının daha iyi olacağını ifade etmiştir. Hint sokaklarında zafer çığlıklarının atıldığını, Türklerin kendi milleti için savaşmasına rağmen Müslüman dünyasından destek aldığını, Yunanlıların ise tüm Avrupa için savaşsa bile yeterli desteği göremediği serzenişinde bulunmuştur.[1214] 14 Eylül 1922 tarihli sayısında ise Türk başarısının Mısır'da binlerce Müslüman bayrağının sokaklara asılmasına sebep olduğunu belirttikten sonra Türk başarısının Araplar tarafından sevinçle karşılandığını ancak Arap orduları içinde bu *Müslüman Ateşinin* nasıl devam edeceğine yönelik endişe hâkim olduğuna dikkat çekmiştir.[1215]

14 Eylül 1922 tarihli gazeteler Anadolu'da kaçak ve tutsaklar dışında hiçbir Yunan askerinin kalmadığını duyurmuşlardır. Basın, bu gerçeğe rağmen Atina'nın, Anadolu Seferinin felaket ile sonuçlandığının farkına varamadığını belirtmişlerdir.[1216]

Türk orduları İzmir'in geri alınmasından sonra ileri harekâta devam etmiştir. 10 Eylül'de Bursa, 16 Eylül'de Çeşme, 18 Eylül'de Bandırma geri alınmıştır.[1217] *Albuquerque Morning Journal,* 17 Eylül tarihli sayısında Mustafa Kemal Paşanın artık tüm Anadolu'da üstün gelerek, Yunan işgalini sona erdirdiğini bildirmiştir.[1218] Basın, Yunan işgalinin sembolleri olan *Averoff* zırhlısı ile *Niki* destroyerinin Çeşme açıklarında, Kilkis zırhlısının ise Bandırma açıklarında Türk bataryaları tarafından

[1213] **New-York Tribune,** 12 Eylül 1922 ve **The New York Herald,** 12 Eylül 1922.
[1214] **The New York Times,** 12 Eylül 1922.
[1215] **The New York Times,** 14 Eylül 1922.
[1216] **New-York Tribune,** 14 Eylül 1922 ve **Evening Star,** 14 Eylül 1922.
[1217] Selek, **age.,** s. 693 ve Ş.Turan, **Türk Devrim Tarihi, C.II,** s. 269.
[1218] **Albuquerque Morning Journal,** 17 Eylül 1922.

vurulduğunu ve böylece Yunanlıların son güçlerinin de Akdeniz sularına gömüldüğünü açıklamıştır.[1219]

Yunan işgalinin sona ermesi sonrası Türk-Yunan mücadelesini işleyen *The Evening World* gazetesi *Sevres Antlaşması* ile topraklarını kaybeden ve ordusuz kalan Türkiye'nin Anadolu fatihi milliyetçi lider Mustafa Kemal Paşanın komutasında birleştiğini belirtmiştir. Mustafa Kemal Paşanın sadece Türkler için değil tüm Müslümanlar için önemli bir krakter haline geldiğine dikkat çeken gazete, Mustafa Kemal Paşa arkasında Muhammed Peygamber için savaşmaya ve ölmeye her zaman hazır olan çok sayıda insan olduğunu yazmıştır.[1220]

Amerikan basını, Türk ordusunun İzmir'e girişinden sonraki günlerde yaşananlar konusunda çok ayrıntılı haberler yapmıştır. Özellikle Yunan yönetimi ile Türk faaliyetleri karşılaştırılmıştır. Türkler lehinde haber yapan gazeteler Türk ordusunun İzmir'e girişinden sonra Avrupa'nın *Hasta Adam'ının* artık sağlığına kavuştuğunu ve *Yakın Doğu Sorunu'nda* bir güç olarak tanınması gerektiğini vurgulamışlardır.

Amerikan basınınca da sona erdiği belirtilen Batı Anadolu'da Yunan işgali son Yunan askerinin Anadolu coğrafyasını terk ettiği 18 Eylül 1922 tarihine kadar yaklaşık üç yıl dört ay sürmüştür. İzmir'in işgal edildiği gün pekişen Türk direnişi, Mustafa Kemal Paşa önderliğinde büyük bir başarıya imza atarak *Müttefikler* ve özellikle İngilizlerce desteklenen Yunanlıları Batı Anadolu'dan atmayı başarmıştır. Bu başarı ilk önce Doğu Trakya'da önemli kazanımlara vesile olacak Mudanya Ateşkes Antlaşması, daha sonra ise Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini atacak Lozan Barış Antlaşmasına giden süreci başlatmıştır.

3.2.5. İzmir Yangını ve Mülteci Sorunu

Türk askerinin İzmir'e girişinden sonra 13 Eylül 1922 Çarşamba günü[1221] Ermeni mahalesinden başlayarak tüm şehre yayılan şiddetli bir yangın çıkmıştır.[1222] Yangın Ermenilere ait cephanenin patlaması üzerine büyümüş ve rüzgârın etkisiyle

---

1219 **The New York Times,** 21 Eylül 1922, **Evening Star,** 21 Eylül 1922, **Albuquerque Morning Journal,** 21 Eylül 1922 ve **The New York Herald,** 21 Eylül 1922.
1220 **The Evening World,** 18 Eylül 1922.
1221 Mehmet Coral, **Ateşin Gelini,** Doğan Kitap, İstanbul, 2008, s.32.
1222 Yangında etkilenen yerler için bakınız: Türkmen Parlak, **Yunan Ege'den Nasıl Gitti,** İzmir Sosyal Hizmetler Vakfı Kültür Yayınları, İzmir, 1983, s.460.

söndürülmesi zorlaşmıştır. Üç günde söndürülebilen yangında 20-25 bin ev ve mağaza kül olmuş, yangından doğrudan 10 bin Rum ve Müslüman etkilenmiştir.[1223]

Söz konusu yangının kimler tarafından başlatıldığına dair farklı görüşler mevcuttur. Türk görüşü yangının şehri Türklere vermek istemeyen Ermeniler tarafından başlattıldığı yönünde olmuştur.[1224] *Müttefikler* ve yabancı basının büyük çoğunluğu İzmir Yangınının -Yunanlıların işgal boyunca yaptıklarını unutturmak için- sistemli olarak Türkler tarafından çıkarıldığını iddia etmişlerdir.[1225] Yangın haberleri İngiliz kamuyonda Ermeni ve Yunan propagandasının etkisi nedeniyle Türkler aleyhinde gelişmiş,[1226] İtalyan gazeteleri Türk, Rum, Ermeni ve Yunanlıların tamamını sorumlu tutmuş,[1227]Fransız gazeteleri ise yangının sorumluluğunu Rum ve Ermenilere yüklemiştir.[1228]

Amerikan basını da yangının Türkler tarafından çıkarıldığını iddia etmektedir.[1229] Amerikan basınının görüşlerinde Amerikan Konsolosu *George Horton* tarafından aktarılan bilgiler önemli olmuştur. *Horton* birkaç yıl sonra kaleme aldığı *The Blight of Asia* isimli kitabında 13 Eylül 1922 tarihinde İzmir'de olduğunu ve *"Mustafa Kemal ordusu tarafından başlatılan yangın dünya tarihinde görülmemiş bir trajediye sahne oldu"* sözleriyle yangının Türkler tarafından başlatıldığını iddia etmektedir.[1230] *Horton,* Mustafa Kemal'in Batı Anadolu'da Hristiyanları mahvetmeye kararlı olduğunu, Türklerin *"Ermenileri katletmek"* için şehri ateşe verdiğini iddia etmiş ve yangın ile ilgili çıkarımlar, görgü tanıklarına ait olduğu iddia edilen konuşmalar ve önyargılarla dolu bilgiler aktarmıştır.[1231] Horton'un sözleri dikkatle incelendiğinde Ermeni ve Yunan propagandasından etkilendiği

---

[1223] **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt Batı Cephesi, VI. Kısım, 3.Kitap,** s. 205-206.
[1224] Aynı yer.
[1225] Dobkin, **age.,** s. 11-28.
[1226] İngiliz kamuoyunun İzmir Yangını hakkındaki görüşleri için bakınız: Orhan Özcan, *"İngiliz Basınında İzmir Yangını ve Mülteci Sorunu",* **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,** XV/31, 2015 Güz, s. 177-200.
[1227] İtalyan kamuoyunun İzmir Yangını hakkındaki görüşleri için bakınız: Mevlüt Çelebi, *"İtalyan Kaynaklarında İzmir'in Kurtuluşu",* Murat Alper Parlak(Ed.), **Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Sempozyumu Bildirileri 26 - 28 Eylül 2012** (173-190), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015, s. 185.
[1228] Fransız kamuoyunun İzmir Yangını hakkındaki görüşleri için bakınız: Oktay Gökdemir, *"Fransız Kaynaklarının Işığında 1922 İzmir Yangını",* **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,** VI/15, 2007 Güz, s. 19-38.
[1229] **Chicago Tribune,** 15 Eylül 1922.
[1230] George Horton, **The Blight of Asia**, TheBobbs-Merril Company Publishers, Indianapolis, 1926, s.12.
[1231] **age.,** s. 112-116, 144-176.

görülmektedir. Horton'un görüşlerinin aksine Amerikalı savaş muhabiri *E. Alexander Powell* ise *The Struggle for Power in Moslem Asia* isimli kitabında Amerikan basınını Türk iddialarına yer vermemesi nedeniyle eleştirmiş, daha sonraki süreçte kurulan Fransız komisyon raporlarında yangının Rumlar ve Ermeniler tarafından çıkarıldığının kanıtlandığını belirtmiştir.[1232] Aslında Amerikan basınında Türk görüşüne yer verilmediği tezi doğru değildir çünkü *The Washington Times* gazetesi Türk görüşüne yer vererek, Türklerin yangının sorumluluğunu Ermenilere yüklediğini belirtmektedir.[1233]

Amerikan basınının ana görüşü *Başkonsolos Horton'un* iddia ettiği bilgiler paralelindedir. Örneğin bağımsız *The Richmond Palladium and Sun-Telegram* gazetesi yangının Türkler tarafından öldürüldüğü iddia edilen Ermenilere ait cesetleri gizlemek için çıkarıldığını iddia etmiştir.[1234] Bir başka örnekte Türk-Yunan mücadelesinin önemli yazarlarından olan *Constantine Brown,* Türk askerlerinin kenti ateşe verdiğini, toplam zararın 1 milyar dolardan fazla olduğunu, Türk Mahallesi dışında bütün kentin yandığını yazmıştır. *Brown,* yangını Türklerin başlattığına kanıt olarak Nurettin Paşaya ait olduğu iddia edilen şu sözlere yer vermiştir. *"İşlerin değiştiğini ve her şeyin yıkıldığını fark etmelisiniz. 100.000'den fazla nüfuslu kentin yakılmasının tek makul açıklaması, Türklerin imparatorluktaki bütün Hristiyanlardan kurtulmak istemelerinden kaynaklanmaktadır… Bu insanlara (Yunanlılar) yardım etmenin tek yolu, gemileri getirmek ve onları buradan almaktır."*[1235] *John Clayton* ise 200 milyon dolar kayıp olduğunu, bunun 12 milyon dolarlık kısmının doğrudan Amerikan sermayesinden oluştuğunu aktarmaktadır.[1236]

Basın, yaşanan olaylar esnasında on dört Amerikalının kaybolduğunu,[1237] *Başkonsolos George Horton'un* önemli kayıtlar ve belgeler ile birlikte 600 Amerikalıyı Selanik'e, 400 kişiyi ise Pire'ye gönderdiğini aktarmaktadır.[1238]

[1232] E. Alexander Powell, **The Struggle for Power in Moslem Asia,** The Century Company, Newyork, 1923, s.32.
[1233] **The Washington Times,** 15-16 Eylül 1922.
[1234] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 15 Eylül 1922.
[1235] **Evening Star,** 15 Eylül 1922.
[1236] **The Washington Herald,** 16 Eylül 1922.
[1237] **The Washington Post,** 15 Eylül 1922 ve **The Los Angeles Times,** 15 Eylül 1922.
[1238] **Norwich Bulletin,** 15 Eylül 1922.

Amerikan vatandaşlığına kabul edilen mültecilerin de Horton liderliğinde Amerikan destroyeri Simpson tarafından Atina'ya götürüldüğü açıklanmaktadır. [1239]

Amerikan basını, 20 Eylül 1922 tarihinde *Horton'a* ait bir açıklamaya yer vermiştir. *Horton*, resmi kariyeri süresince çok zorlu deneyimler yaşadığını ancak hayatının hiçbir anında İzmir'de yaşanan felaket gibi bir şey görmediğini söyledikten sonra resmi pozisyonunun İzmir'de yaşanan olaylar hakkında yorum yapmasına engel olduğunu söylemiştir.[1240] *Horton* yaptığı açıklamada yangın esnasında Amerikan vatandaşlarının büyük fedekarlıklar içinde yangından etkilenen gayrimüslimlere yardım ettiğini belirterek kahramanlık gösterdiklerini ifade etmiştir.[1241]

Horton'un açıklamaları sonrası Amerikan basınında kahramanlık gösteren Amerikalıların hikâyelerine ağırlık verilmeye başlanmıştır. Örneğin *The New York Times* Amerikan vatandaşlarının tehlike altında olmalarına rağmen acı çeken Hristiyanları kurtarmaya çalışarak kahramanlık göstediğini aktarmaktadır.[1242] Basının gündemini oldukça meşgul eden kahramanlık hikâyeleri aylar sonra bile haber olmaya devam etmiştir. Örneğin *Evening Star* gazetesi Amerikan okullarındaki kadın öğretmenlerin, şehir alevler içinde kaldığı sırada binlerce evsiz erkek, kadın ve çocuğa yardım etme gerekçesiyle gemiyle şehirden ayrılmayı reddederek kahramanlık gösterdiğini yazmıştır.[1243]

Amerikan basınında çıkan haberlerde dikkat çekici noktalardan bir diğeri yangından sadece gayrimüslimlerin etkilendiği iddiası olmuştur. Türk ordularının İzmir'e girdiği ilk günlerde Hristiyan katliamı yapıldığı propagandası ile Türk zaferi gölgelenmeye hatta Yunan mezalimi unutturulmaya çalışılmıştır. Amerikan basını, bir mücevher bulmuşçasına İzmir yangınını Hristiyan katliamı yapıldığına dair bir kanıt olarak sunmuş ve Türkler aleyhinde kamuoyu oluşturmaya çaba göstermiştir. Bu haberleri yapan gazeteler incelendiğinde bir ayrım yapabilmek güç olmakla birlikte Yunan ve Ermeni lobisinin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Haberlerde Hristiyanların katledildiğine dair bilimsel ve resmi bir kaynağa

---

[1239] **Great Falls Tribune,** 15 Eylül 1922 ve **New Britain Herald,** 15 Eylül 1922.
[1240] **Chicago Tribune,** 20 Eylül 1922 ve **The Topeka Sate Journal,** 20 Eylül 1922.
[1241] **The Los Angeles Times,** 20 Eylül 1922 ve **New York Tribune,** 21 Eylül 1922.
[1242] **The New York Times,** 22 Eylül 1922.
[1243] **Evening Star,** 4 Kasım 1922.

dayanmayan haberlere yer verilmiştir. Haberlerde, katliamdan korkan sivil Yunan ve Ermenilerin Yunan ordusu ile birlikte çekildiği, Türk ordusunun taarruz sırasında yakaladığı Ermeni ve Yunanlıları katlettiği iddiaları yer almıştır. Örneğin, demokrat *The Cordova Daily Times* gazetesi *"İstilacı Türklerin"* yağma ve cinayet işlediklerini iddia etmektedir.[1244] Bağımsız *The Ocala Evening Star,* Türk ordusunun İzmir'e girişini, *"İzmir, Osmanlı'nın nefret dolu kucağına giriyor, Türk ordusu nedeniyle İzmir büyük düzensizlik içinde tahliye ediliyor"* sözleriyle duyurmuştur.[1245] *The New York Times* gazetesinde bir makale kaleme alan *Edwin L. James* ise Mustafa Kemal Paşanın, *Milletler Cemiyeti'ne* katliamlardan Türklerin sorumlu olmadığına yönelik gönderdiğini iddia ettiği telgrafın bir itiraf olarak değerlendirilmesini istemiştir.[1246]

Yangından sadece gayrimüslimlerin etkilendiğine yönelik haber yapan *The Washington Times* gazetesi ise yangından kaçanların çoğunun gayrimüslim olduğunu, İzmir Limanının cesetlerle dolup taştığını ve yangın sonrasında 100 binden fazla gayrimüslimin açlıktan ölmek üzere olduğunu yazmıştır.[1247] *The New York Times* gazetesinde çıkan başka bir haberde ise Mustafa Kemal Paşanın, düzen kurulduğuna dair verdiği demeç sonrası yangının Ermeni mahallesinden başlayarak yayılmasını ilgi çekici bulmuştur.[1248]

Amerikan basını yangın ile birlikte Hristiyan katliamları yapıldığını iddia eden haberler ile doludur. Türk düşmanlığına örnek teşkil eden birçok haber gazetelerde yer almıştır. Örneğin bağımsız The *Barre Daily Times* gazetesi Türklerin *"çıldırarak yağmaya"* başladığını, Ermeni mahallelerini bastıklarını ve 150 kişinin Türkler tarafından öldürüldüğünü iddia etmiştir.[1249] Bağımsız *Evening Star* 15 Eylül 1922 tarihli sayısında *Reuters* haber ajansının İzmir muhabirine dayandırdığı haberinde Türklerin yağma ve katliam yaptıklarını, yüzlerce cesedin şehrin sokaklarına saçıldığını iddia etmiştir.[1250] *The Richmond Palladium and Sun-Telegram* gazetesi Nurettin Paşanın yaşanan olumsuz olayların önüne geçebilmek için mümkün olduğu

[1244] **The Cordova Daily Times,** 9 Eylül 1922.
[1245] **The Ocala Evening Star,** 9 Eylül 1922.
[1246] **The New York Times,** 11 Eylül 1922.
[1247] **The Washington Times,** 16 Eylül 1922.
[1248] **The New York Times,** 16 Eylül 1922.
[1249] **The Barre Daily Times,** 14 Eylül 1922.
[1250] **Evening Star,** 15 Eylül 1922.

kadar çok Rum'un tahliyesi isteğine yer vermiştir.[1251] Bir başka haberde *The Evening World* gazetesi sür manşetten *"İzmir'de 2000 Kişi Katledildi, İngilizler Türk Mahallesinin Bombalanacağı Tehdidinde Bulundu"* başlığını atmış ve olası bir *Müttefik* müdahalesi imasında bulunmuştur.[1252]

Amerikan basınınca Türkler aleyhinde gelişen bu havanın en önemli savunucuları Yunan ve Ermeni lobisinin önemli gazeteleridir. Bu haberler incelendiğinde Türklerin İzmir'de katliam yaptığına yönelik asılsız, acımasız ve insanlık onurunu ayaklar altına alan ifadelere yer verdikleri dikkat çekmektedir. Örneğin *The Cordova Daily Times* gazetesi Türklerin, Yunan asker ve vatandaşlarını toplu katlettiklerini, ölen Yunan askerlerinin çuvallarda denize atıldığını, kadın ve çocukların kılıçtan geçirildiğini, Yunan ve Ermenilerin *"soykırıma"* maruz kaldığını aktaran asılsız haberlere yer vermiştir. Gazete, Mudanya'da bulunan 60 bin kadın ve çocuktan sadece 5 bin kişinin hayatta kaldığını, tüm erkeklerin Kemalistler tarafından dağlara kaçırılıp katledildiğini, yirmi beş bin Hristiyan kadın ve kızın tecavüz edilmek üzere İzmir'den alınarak Anadolu'nun içlerine götürüldüğünü iddia etmiştir.[1253] Yunan propagandasının başka bir temsilcisi *The Washington Times*, en kötü sahnelerin Hristiyanların kesilmek üzere götürüldüğü rıhtımda gerçekleştiğini ve mültecilerin merhamet için yalvardıklarını iddia etmektedir.[1254] *The New York Times* gazetesi Washington'da bulunan *Yunan Elçiliğinin* verdiği bilgilere göre Türklerin 100 binden fazla Ermeni ve Yunanlıyı katlettiği iddiasında bulunmuştur.[1255] Ermeni kaynaklarından haberler yayınlayan *The Seatle Star* gazetesi ise Türklerin taaarruz sırasında en az 70 bin Hristiyanı katlettiğini, İzmir rıhtımında katledilenlerin ise 500 bini bulduğunu iddia etmiştir.[1256] *Chicago Tribune ve The Los Angeles Times* gazeteleri binlerce çocuk ve kadın cesedinin İzmir sokaklarını doldurduğunu iddia etmektedir.[1257]

[1251] **The Richmond Palladium and Sun-Telegram,** 15 Eylül 1922.
[1252] **The Evening World,** 16 Eylül 1922.
[1253] **The Cordova Daily Times,** 16 Eylül 1922.
[1254] **The Washington Times,** 16 Eylül 1922.
[1255] **The New York Times,** 17 Eylül 1922.
[1256] **The Seatle Star,** 16 Eylül 1922.
[1257] **Chicago Tribune,** 18 Eylül 1922 ve **The Los Angeles Times,** 18 Eylül 1922.

New-York Tribune gazetesi de İzmir'deki durumu anlattığı bir haberinde durumun çok ciddi hal aldığını yaptığı tasvirler ve anlatımla Türklerin katliam yaptığını iddia etmektedir.

> *"... Sokaklar, kaçmaya çalışan kadın ve çocuk bedenleriyle doludur. Ermeni mahallesindeki her bina, ölüleri gizleme bahanesiyle Türkler tarafından yakıldı. Körfez yüzeyi hala düşmanlarının acımasızlığından kaçmak isteyen veya katledilenlerin kalıntılarını taşıyor. Hayatta kalanlar deniz kıyısında sıkışıyor. Onları çıkaracak tekne yok. Amerikan vapuru Winona'dan, Kaptan Lain Walters, 1.800 mülteciyi kurtardı ve Pire'ye götürdü. Destroyer Litchfield'ın Amerikan denizcileri, 450 öksüz çocuğu iskeleden aldı ve onları güvenli bir şekilde İstanbul'a taşıdı. İzmir'de 240.000 Hristiyan kaldı. Türklerin gelmeden önce şehri işgal eden 300.000 Hristiyan'dan sadece 60.000'i tahliye edildi. Kemalist yetkililer, Hristiyanların iç bölgelere geri dönmesi durumunda kesin öleceğini bildirdi. Bütün Amerikan iş yerleri, Ermeni ve Yunan katedralleri yok edildi."*[1258]

The Evening World tam sayfa ayırdığı haberinde Mustafa Kemal Paşayı binlerce *"Hristiyanın soykırımından"* sorumlu ordunun Komutanı olarak gösteren asılsız bir habere yer vermiştir.[1259] *The New York Times,* gazetesi İstanbul'daki Yüksek Komiserlerin, 200 bin mültecinin Türk saldırılarından kurtulmak için yardım beklediğini, eğer müdahale edilmediği takdirde Batı Anadolu'da Hristiyan nüfus kalmayacağını bildirdiğini aktarmaktadır.[1260]

The Washington Herald gazetesinde *John Clayton* imzalı haberde İzmir'deki sağlık şartlarının çok kötü olduğunu, veba hastalığının şehirde hızla yayıldığını ve mültecileri korumak için Türklerin sağlık önlemleri alınmasına izin vermediğini iddia etmiştir.[1261] *Evening Star* kaynaklı başka bir haberde ise Çeşme yarımadasını tahliye eden Yunan kuvvetlerine ateş açan Türk askerlerinin olduğu, İngiliz makamlarının, Türk subaylarına, çekilen Yunan birliklerinin artık savaşçı olmadığını,

---

[1258] **New-York Tribune,** 18 Eylül 1922.
[1259] **The Evening World,** 15 Eylül 1922.
[1260] **The New York Times,** 19 Eylül 1922.
[1261] **The Washington Herald,** 17 Eylül 1922.

ateş açma eyleminin, insanlığın ve uluslararası hukuka aykırı olması gerekçesiyle kınandığını aktarmaktadır.[1262]

Amerikan basınındaki bu iddialar 1922 yılı sonuna kadar devam etmiştir. Örneğin *Evening Star* gazetesi Elisa Shukinian isimli Ermeni mülteci bir kadın tarafından verilen bilgilere dayandırdığı haberinde Türklerin katliamlara devam ettiğini ve Amerikan Konsolosu George Horton'un da tanık ifadelerini doğruladığını iddia etmektedir.[1263]

Türkler aleyhindeki bu kötü propagandaya rağmen genellikle Batı Anadolu'da bulunan asker, bürokrat vb tanıklara dayandırılan haberlerde yangın ve katliam iddialarına dair herhengi bir kanıt olmadığı belirtilmiştir. Örneğin *The New York Herald* gazetesi Amerikan Deniz Kuvvetlerine ait askerlerin İzmir'in yakılması konusundaki sorumluluğun kime ait olduğuna dair kesin veya resmi bir bilgi sahibi olmadıklarını aktarmaktadır. Ayrıca Türklerin katliam ya da yağma yaptığına dair bilginin teyid edilmediği vurgulanmıştır.[1264] Yunan propagandasının önemli temilcisi *The New York Times* gazetesinde bile bu tarz haberlere yer verilmiştir. 19 Eylül 1922 tarihli haberde Fransızların, İzmir yangınına Türklerin sebep olduğu iddiasını kanıtlayacak delil olmaması nedeniyle inanmadığı vurgulanmış, Fransızların asılsız iddiaları Londra ve Atina kaynaklı gördükleri belirtilmiştir.[1265] *New-York Tribune* gazetesi de Yakın Doğu Fransız Deniz Kuvvetleri Komutanı Amiral Dumesnil'in görüşlerine yer vermiştir. Dumensil, İzmir Yangının Türkler tarafından çıkarıldığına dair kanıt bulunmadığını söylemiştir. Amiral Dumensil, Yunan ordusunun Batı Anadolu'yu terk ederken yakıp, yıkma gibi faaliyetleri göz önünde bulundurulduğunda İzmir yangınını Yunanlıların çıkarmış olabileceğini yazmıştır.[1266] Yine *The New York Times* gazetesinin 27 Eylül tarihli haberinde ise Osmanlı Demiryolları Yönetim Kurulu üyesi İngiliz *St. Davids Viskontu'nun* açıklamalarına yer verilmiştir. *Davids*, Yunanlıların çekilirken tüm Türk köylerini ateşe verdiğini, Türk köylülerini soyduklarını, karşılık verenleri öldürdüklerini ve yapılanların tamamının emir-komuta zinciri içinde Yunan ordusu tarafından yapıldığına dair

---

[1262] **Evening Star,** 16 Eylül 1922.
[1263] **Evening Star,** 20 Kasım 1922.
[1264] **The New York Herald,** 17 Eylül 1922.
[1265] **The New York Times,** 19 Eylül 1922.
[1266] **New-York Tribune,** 27 Eylül 1922.

raporlar aldıklarını açıklamıştır. *"Yunanlılar, yapılanları hak ediyor. Konstantin'in askerleri çok kötü savaşçılar ancak birinci sınıf hırsız, kundakçı ve katildir"* diyen *Davids* Yunanlıların yaşadığı her şeyi hak ettiğini söylemiştir. *Davids*, Yunanlıların sessiz olduğunu ancak Ermenilerin bombalama eylemleri ile katliamlara davetiye çıkardığını sözlerine eklemiştir.[1267] *The American Jewish World* gazetesi ise katliam iddialarıyla ilgili yaptığı açıklamada İzmir'de bulunan Yahudilerin yangından etkilenmediğini açıklamıştır.[1268]

Türkler lehine ya da aleyhine yapılan haberler incelendiğinde İzmir Yangınına ve mülteci sorununa yönelik görüşlerin *Horton'un* aktardıklarına göre şekillendiği belirtilmelidir. Türkler aleyhindeki propagandanın İzmir'in kül olmasından veya *"Hristiyan katliamı"* iddiasından değil, Türk başarısının mevcut düzeni bozarak *Müttefik* ve Amerikan sermayesine ve ticaretine olumsuz etkisi nedeniyle yapıldığı tespit edilebilir. Örneğin *The Topeka State Journal* gazetesi *"Amerikan firmaları kaybediyor"* başlığıyla verdiği haberinde Amerikan dış ticaretinin yangın nedeniyle çok büyük kayıplara uğradığını ve özellikle *Gary Tobacco* ve *New York Standart* gibi büyük Amerikan tütün şirketlerine ait şubelerin veya acentelerin fazlasıyla zarar gördüğünü aktarmaktadır. *"Toplam maddi kayıp bir milyar frank olarak belirlendi."*[1269]

Yunan propagandasının etkili ismi *The New York Times* gazetesi İzmir'deki yangının ekonomik olarak çok büyük kayıplara neden olduğunu belirtmiştir. Sür manşetten yayınladığı haberinde İzmir'deki Amerikan çıkarlarının zarara uğradığını, "*Türk Düzensiz/Eşkıyalarının"* katliam yapmak amacıyla şehri ateşe verdiğini iddia etmektedir.[1270] *The Evening World* gazetesi ise Sandart Oil Company'nin Mustafa Kemal Paşanın koruma sözü karşılığında çalışmalarına başladığını aktarmaktadır.[1271] *The Los Angeles Times,* gazetesi yangının 150 milyon dolarlık zarara sebep olduğunu, bu zararların sigorta kapsamına girip girmediğine dair tereddütler yaşandığını aktarmaktadır.[1272] Aynı gazete 25 Eylül 1922 tarihindeki haberinde ise

[1267] **The New York Times,** 27 Eylül 1922.
[1268] **The American Jewish World,** 29 Eylül 1922.
[1269] **The Topeka State Journal,** 15 Eylül 1922.
[1270] **The New York Times,** 15 Eylül 1922.
[1271] **The Evening World,** 20 Eylül 1922.
[1272] **The Los Angeles Times,** 20 Eylül 1922.

sigorta şirketlerinin İzmir yangını nedeniyle çok büyük darbe yediğini belirtmektedir.[1273]

Amerikan basını İzmir yangınını Türkler aleyhinde bir propagandaya çevirmiş ve daha önceki örneklerde olduğu gibi yüz binlerce gayrimüslümin öldürüldüğünü iddia etmiştir. Öldürüldüğü iddia edilen gayrimüslim (yaklaşık 500 bin) insan sayısı gayrimüslim nüfus sayısının bile üstüne çıkmıştır. İzmir ve çevresinde iki hafta içinde öldürüldüğü iddia edilen Hristiyanlara ait toplu mezarlar olmadığı gibi öldürüldüğü iddia edilen insanlara ait herhangi bir fotoğraf Amerikan gazetelerince paylaşılmamıştır. Mütareke döneminde olduğu gibi haberlerde kullanılan kelimelerin *katliam, vahşet, soykırım, tecavüz* gibi özellikle seçilerek okuyucuyu etkilemesi hedeflenmiştir.

Amerikan basınının dikkati Eylül ayının sonu itibariyle Batı Anadolu'da yaşanan olaylardan uzaklaşarak Türk ordusunun Çanakkale hinterlandında *Müttefik* kuvvetlerle karşılaşması üzerine gündeme gelen Çanakkale Krizine, hemen ardından ise Trakya'nın kaderini belirleyen Mudanya Ateşkes Antlaşmasına odaklanmıştır.

[1273] **The Los Angeles Times,** 25 Eylül 1922.

SONUÇ

Batı Anadolu’da Yunan İşgalinin gerçekleştiği 1919-1922 döneminde Amerikan basını, Yunan İşgaline konu olan haberleri; iç ve dış siyasetin dinamikleri, dini anlaşmazlıklar, Anadolu’da uygulanması planlanan manda statüsü, Anadolu’da ticaret yapan şirketlerin ekonomik kaygıları, *Doğu Sorunu’nun* geleceği, *Sevres Antlaşması’nın* uygulanabilirliği gibi Amerikan kamuoyunun ilgisini çeken kavramlar üzerinden ele almıştır. Genellikle dini görüşleri, siyasi eğilimleri ve Başkan Wilson’un politik kararlarının etkisinde haber yapan Amerikan gazeteleri, Amerikan kamuoyunun oluşumunda en başat rolü oynamıştır. Başkan Wilson’un politikaları çoğunlukla Yunan lobisinin etkisinde kalan gazeteler tarafından savunulmuş, bu durum Amerikan basınının Yunan İşgaline bakış açısının Türkler aleyhinde gelişmesi sonucunu doğurmuştur. Örneğin Yunanlıların İzmir’e çıkışı tüm gazetelerce manşetlerden duyurulurken işgale karşı oluşan Türk ve Müslüman tepkisi ise hiç dikkate alınmamıştır. Ayrıca Türkler kendi topraklarını geri aldığında Yunan yanlısı basın tarafından kullanılan *işgal* söylemi basının Türk-Yunan mücadelesine bakışı açısından önemlidir.

Amerikan gazeteleri siyasi eğilimleri doğrultusunda haber ayrımı yapmışlar, ilgi derecelerini buna göre belirlemişler ve işgal döneminin başından sonuna kadar aynı tempo ile yaşanan gelişmeleri takip etmemişlerdir. Gazetelerin, yıllar içinde el değiştirerek aynı gazete zincirlerine dahil olması aynı haber kaynaklarının kullanılması sonucunu doğurmuş ve kamuoyu görüşünün çeşitlenmesine engel olmuştur. Bunun sonucu olarak gazeteler arasındaki farklılıklar sadece yazarların kişisel değerlendirmeleriyle şekillenmiştir.

Yunan işgalinin sürdüğü yaklaşık üç buçuk yıl boyunca Yunan ve Ermeni lobisinin kullandığı en önemli malzeme Anadolu’da bulunan Hristiyan nüfusun *“vahşice katledildiğine”* yönelik söylem olmuştur. Amerikan basınındaki Türk imajı “*Sovyetlere tapan”*, *“Hristiyanları katleden”*, Müslüman bir balkan devletidir. Türkler aleyhinde gelişen olumsuz tutumun ana kaynağı eski Amerikan konsolosu Henry Morgentau’nun 1915 Olayları ile ilgili iddialarına dayanmaktadır. 1915 Olaylarının etkisinde kalan kamuoyu, Yunan lobisi tarafından sürekli gündeme

getirilen katliam iddialarından etkilenmiş ve Türkler aleyhinde bir tutum takınmasına neden olmuştur.

Türkler aleyhinde seyreden bu yayınların yanı sıra Mustafa Kemal Paşanın önderliğinde başlayan Milli Mücadele Hareketi ilk safhalarında *"isyan"*, *"devrim"* ve *"Bölücü/Ayrı Hükümet"* gibi kavramlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Kongreler döneminden sonra ise basındaki söylemin değiştiği görülmektedir. Mustafa Kemal Paşa önderliğindeki hareket artık *"Türk Milliyetçi Hareketi"* olarak anılmaya başlamış, siyasi eğilimine bakılmaksızın tüm gazeteler 1919 Eylül ayından sonra Anadolu'da iki hükümet olduğunu kabul etmiştir. Basının, Milliyetçi Harekete bakış açısının değiştiğine yönelik en önemli gelişme Musatafa Kemal Paşa ve Milli Mücadelede önemli yere sahip komutanların, siyasilerin ve şahısların hem Türk hem yabancı basına verdiği röportajlar ve mülakatlar Milliyetçi Hareketin bakış açısının öğrenilmesi maksadıyla kamuoyu ile paylaşılmıştır. Mustafa Kemal Paşanın, *Milliyetçi Hareketin* lideri olduğu yapılan haberlerde belirtilmiş, bu nedenle Yunan lobisinin etkisinde bulunan gazeteler tarafından belli aralıklar ile Mustafa Kemal Paşanın öldürüldüğüne yönelik asılsız haberler yapılmıştır.

Amerikan kamuoyunun Yunan iddialarını desteklemiş olması tamamiyle Hristiyan katliamı iddialarına bağlanmamalıdır. Amerika, ekonomik imtiyazlar ile önemli bölgelere sahip güçlü bir İtalya'nın Batı Anadolu'da var olmasını Amerikan ekonomik ve siyasi çıkarlarına uygun bulmamış, bu tutum Yunan yanlısı kamuoyu oluşmasında bir diğer önemli faktörü oluşturmuştur. Amerika'nın savaş sonu Osmanlı Devleti ile ilgili görüşlerinde, İzmir ve İstanbul ile ilgili kararlarında ekonomik çıkarların etkili olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Tez çalışması esnasında Yunan İşgali adı altında yapılan incelemelerde en dikkat çekici haberlerin; İzmir-Aydın inciri, kuru meyvesi, tütünü ve halısı adı altında reklamlara yer veren gazeteler de olması bu tezi doğrular niteliktedir. Yunan İşgaline tarafsız yaklaşan gazetelerde bile Yunan İşgali sonrası İzmir'deki incir, tütün, pamuk vb tarımsal ürün üretiminin arttığına yönelik haber ve reklamların yapıldığı görülmüştür. Bu haberler incelendiğinde Aydın Vilayetinde kurulan Yunan yönetiminin, Amerikan sermayesini en iyi şekilde koruduğuna yönelik kamuoyu oluşturulma ekseninde geliştiği görülmektedir.

Batı Anadolu'da Yunan İşgali döneminde yayımlanan Amerikan gazetelerinin konuya ilgi derecesi tiraj sayılarıyla doğru orantılı olmasına karşın Yunan propagandası tiraj sayılarıyla ters orantılı olarak gelişim göstermiştir. Örneğin tirajları 100 bin üzerinde olan gazeteler Yunan İşgali ile ilgili birçok haber yapmasına rağmen *"Hristiyanların katledildiği"* söylemi dışında Yunan propagandasına yönelik haber yapmamışlar, tirajı düşük kasaba gazeteleri ise Yunan propagandası, Müslüman düşmanlığı gibi Türkler aleyhinde yayınlara daha çok yer vermişlerdir. Kasaba halkının genellikle muhafazakâr Hristiyanlardan oluşması kasaba gazetelerinin, Türkler aleyhinde bir haber politikası izlemesine neden olduğu söylenebilir.

Amerikan gazetelerinde yayınlanan haberlerde, Yahudilerin, Yunan İşgaline yönelik net bir tavır göstermediği görülmüştür. İncelenen haberlerde, İzmir'de bulunan Yahudilerin Yunanlıların *İyonya Devleti* kurma yönündeki girişimini memnuniyetle karşıladığı belirtilirken, bir başka haberde Anadolu içlerine doğru genişleyen Yunan İşgali karşısında can ve mal güvenliği endişesi yaşayan Yahudilerin Türk Yönetiminde yaşamak istediği aktarılmaktadır. Yahudiler, Baş Haham Haim Nahum Efendinin Türkler lehindeki açıklama ve faaliyetlerinden etkilenmişler ancak kendi can güvenlikleri ve ekonomik imkânlarını düşünerek yaşanan gelişmelere göre hareket etmişlerdir.

29 Temmuz 1919 tarihli Yunan-İtalyan Gizli Antlaşması, Amerikan basınının Batı Anadolu'daki Yunan işgaline bakış açısını değiştirmesi açısından oldukça önemlidir. Gizli Antlaşma hükümleri içinde Başkan Wilson'un Bulgaristan'a yönelik taleplerinin aleyhinde düzenlemelere yer verilmesi, Başkan Wilson'un, Batı Anadolu'daki Yunan taleplerine çekimser bir tavır takınmasına neden olmuştur. Bu tarihten sonra birçok yazar, *Doğu Sorununun* Yunanlılar tarafından çözülemeyeceğini dile getirmeye başlamıştır. Bu süreçte, Türkler ile Yunanlılar arasında yaşanan savaşlara yönelik çizilen karikatürlerde bu konuya dikkat çekilmiştir. Özellikle Türklerin askeri başarıları sonrası Türkler büyük ve heybetli çizilirken Yunanlılar küçük boyutlarda tasvir edilmiş ve *Müttefiklerce* verilen görevin Yunanlılar tarafından yerine getirilemeyeceği ima edilmiştir.

Batı Anadolu'da Yunan İşgali sürecinde Amerikan basınının, siyaset- kamoyu ilişkisinden etkilendiğini, basının da siyasi gündemi oluşturmada önemli bir görev üstlendiğini söylemek mümkündür. *Yakın Doğu Sorunu* Amerikan siyasetinin gündeminden düştükten sonra basının gündeminden de düşmüştür. Ancak *Sevres Antlaşması'nın* revizesinin gündeme geldiği dönemlerde Amerikan Hükümetinin sessiz kalması Amerikan ticaret çevrelerini rahatsız etmiştir. *Sevres Antlaşması* ile *Müttefiklerin* elde edeceği ticari ayrıcalıklardan faydalanamayacak Amerikan ticaretinin, Batı Anadolu'daki serbest rekabet ortamında ayakta kalamayacağı ve bölgedeki ticari ortamın Amerikan şirketleri aleyhinde gelişeceği düşünülmüştür. Bu gelişmelere rağmen *Yakın Doğu Sorunu'nun* en önemli taraflarından olan Amerika, Türkler ile *Müttefikler* arasında imzalanan *Lozan Barış Antlaşması'nı,* Ermeni Lobisinin etkisiyle imzalamamış ve *Monroe Doktrini'ne* bağlı kalarak Avrupa meselelerine karışmamayı tercih etmiştir.

Amerikan basını Batı Anadolu'da Yunan İşgalini, *Paris Barış Konferansı'na* katılan Amerikan delegasyonu Heyet Başkanı Westermann ile Başkan Wilson çekişmesine rağmen haklı görmüş ancak daha sonraki süreçte yaşanan Yunan aşırılıkları karşısında Türklerin de *Yakın Doğu Sorunu'nda* bir taraf olduğuna karar vermiştir. Hatta Anadolu'ya gönderilen heyet raporlarında Türklerin bölgedeki ana unsur olduğu ve İzmir'in işgalinin haksız olduğu kabul edilmiştir. Amerikan basınındaki bu değişimin ana faktörü Mustafa Kemal Paşa önderliğinde başlayan Milli Mücadele Hareketinin elde ettiği başarılardır. Ancak Yunan ve Ermeni lobisinin propagandası işgal süresince devam etmiş hatta İzmir Yangını sonrası en önemli gündem maddesi haline getirilerek Yunanlıların işgal döneminde yaptığı aşırı hareketler unutturulmuştur.

Sonuç olarak, Büyük Buhrana kadar 1920'li yıllar Amerikan halkının görece refah içinde yaşadığı, üç Amerikalı'dan birinin gazeteye ulaşabildiği, kültürel ve ekonomik olarak zengin bir dönemdir. Bu sebeple, Milli Mücadele Hareketini konu alan çalışmalarda siyasi ve kültürel yapının zenginliğinin özellikle akılda tutulması önemlidir.

Monroe Doktrini'ne dönüşe kadar Amerikan basınının ana konuları başında dış politika ve özellikle *Yakın Doğu Sorunu* olması, basının Türk Kurtuluş Savaşı'na

ilgi derecesini arttırmıştır. Milli Mücadele tarihi yazılırken Amerikan basınının değerlendirilmesi büyük önem arz etmektedir. Savaşın kaderini değiştiren ve dünyaya *Wilson Prensipleri* ile birlikte yeni bir heyecan getiren Amerika'nın, bu konuda kamuoyunu nasıl yönlendirdiği ve bu doğrultuda Türkiye'yi nasıl değerlendirdiği önem arz etmektedir. Amerikan basını üzerinden yazılacak Milli Mücadele tarihinde *Mondros Mütarekesi* ve *Sevres Antlaşması* süreci özellikle dikkate alınması gereken noktalardır. Yapılacak çalışmada gazete manşetleri üzerinden yapılacak değerlendirmelerin yetersiz olacağı, bu sebeple köşe yazarlarının kişisel görüşlerine ve haber içeriklerine de dikkat edilmesi faydalı olacaktır.

Amerikan basını incelenirken sadece popüler ve tiraji yüksek gazeteler üzerinden değerlendirme yapmak mümkündür. Ancak çalışmamızda küçük tirajlı ve az tanınmış gazetelere de yer verilmiş bu anlamda ciddi bir haber çeşitliliği olduğu görülmüştür. Bu bağlamda basın üzerinden yapılan çalışmalarda ana akım yayınların dışında yerel gazetelerin değerlendirilmesinin gerekli kültürel zenginliğe ve özel bilgilere ulaşmada önem arz ettiği görülmüştür. Bu nedenle Amerikan Basınında Batı Anadolu'da Yunan İşgalini konu alan bu çalışma olabildiğince geniş bir gazete ağı üzerinden yapılmış ve Amerikan kamuoyunun oluşumunda etkili olan her görüşe yer verilmiştir.

KAYNAKÇA

RESMİ YAYINLAR

Amerikan Ticaret Odası İstatistikleri

American Chamber of Commerce for the Levant, **Levant Trade Review**, Volume VI, No III, December 1916.

_____________; **Levant Trade Review**, Volume VII, No I, June 1919.

Foreign Relations of the United States (FRUS)

The Paris Peace Conference 1919, Vol.II, 763.72/12552 No. 4181-4182.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.V, 180.03401/110 IC-175A, 21 April 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.V, 180.03401/137 IC-179B, 2 May 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.V, 180.03401/144 IC-181B, 5 May 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.V, 180.03401/145 IC-181C, 6 May 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.V, 180.03401/148 IC-181F, 7 May 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.V, Tasker H. Bliss Papers, 10 May 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.V, 180.03401/9 CF-9, 12 May 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.VI, 180.03201/29 FM-16, 16 May 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.V, 180.03401/18 CF-18, 17 May 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol. V, 180.03401- CF-19, 19 May 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.VII, Robert Lansing Papers, 3 July 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.VII, 763.72119/5955 HD-8, 16 July 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.VII, 763.72119/5955 HD-10, 18 July 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.VII, 763.72119/6050 HD-12, 21 July 1919,

The Paris Peace Conference 1919, Vol.VII, 180.03501/31 HD-31, 14 Agust 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.VIII, 180.03501/66 HD-66, 7 October 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.IX, 180.03501/87 HD-87, 8 November 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.IX, 180.03501/90 HD-90, 12 November 1919.

The Paris Peace Conference 1919, Vol.IX, 180.03501/88 HD-88, 18 November 1919.

1920, Vol.III, Turkey, The Secretary of State to the French Ambassador (Jusserand) 24 March 1920, 763.72119/9608, s. 750-752.

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Gizli Celse Zabıtları

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi

TBMM Zabıt Ceridesi

KİTAPLAR

Akgün, Seçil, **General Harbord'un Anadolu Gezisi ve Ermeni Meselesine Dair Raporu (Kurtuluş Savaşı Başlangıcında),** Tercüman Tarih Yayınları, İstanbul 1981.

Akşin, Sina, **İç Savaş ve Sevr'de Ölüm**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2010.

Apak, Rahmi, **İstiklal Savaşında Garp Cephesi Nasıl Kuruldu,** Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, 1942.

Armaoğlu, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım Yayınevi, İstanbul, 2010.

_____________ ; **Belgelerle Türk-Amerikan Münasebetleri,** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1991.

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1991.

Atatürk, Mustafa Kemal, **Nutuk 1919-1927** (Bugünkü dille yayına hazırlayan Zeynep Korkmaz), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2011.

Aydemir, Şevket Süreyya, **Tek Adam C.II.,** Remzi Kitabevi, İstanbul, 2014.

Ayışığı, Metin, **Kurtuluş Savaşı Sırasında Türkiye'ye Gelen Amerikan Heyetleri,** Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2004.

Balakian, Peter, **The Burning Tigris: The Armenian Genocide and America's Response,** Harper Collins Publishers, New York, 2003.

Bayar, Celal, **Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş I,** Sabah Kitapları Türkiye'den, İstanbul, 1997.

___________ ; **Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş V,** Sabah Kitapları Türkiye'den, İstanbul, 1997.

___________ ; **Ben de Yazdım Milli Mücadeleye Giriş VI,** Sabah Kitapları Türkiye'den, İstanbul, 1997.

Bayur, Yusuf Hikmet, **Türkiye Devletinin Dış Siyasası,** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1995.

___________ ; **Türk İnkılabı Tarihi, C.III**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1967.

___________ ; **XX. Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyasası Üzerindeki Etkileri,** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989.

Benlisoy, Foti, **Kahramanlar, Kurbanlar, Direnişçiler, Trakya ve Anadolu'daki Yunan Ordusunda Propaganda, Grev ve İsyan 1919-1922,** İstos Yayın, İstanbul, 2014.

Berber, Engin, **Milli Mücadelede Aydın Sancağı ve Yörük Ali Efe- Ötekinin Gözünden Aydın'ın İşgali ve Yunan Yönetimi**, Aydın Belediye Başkanlığı Yayını, Aydın, 2007.

___________ ; **Sancılı Yıllar: İzmir 1918-1922: Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı,** Ayraç Yayınevi, Ankara, 1997.

British Treaty Series, 1920, No. 12, **Tripartite Agreement Between the British Empire, France and Italy Respecting Anatolia,** Signed at Sevres, August 10, 1920.

Callwell, C.E., **Field –Marshall Sir Henry Wilson, His Life and Diaries, V.II**, Cassel and Company Ltd., London, 1927.

Chesman, Nelson, **Newspaper Rate Book Including A Catalogue of Newspapers and Periodicals,** Nelson Chesman & Co. Publishers, New York, 1921.

Churchill, W., **The World Crisis-The Aftermath,** Thornthon Butterworth Limited, London, 1929.

Cohen, B.C., **The Press and Foreign Policy,** Princeton University Press, Princeton, 1963.

Coral, Mehmet, **Ateşin Gelini,** Doğan Kitap, İstanbul, 2008.

Çakmak, Zafer, **İzmir ve Çevresinde Yunan İşgali ve Rum Mezalimi,** Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2007.

Çankaya, Özden, **Kitle İletişim Özgürlüğü**, Beta Yayınevi, İstanbul, 2012.

Çapa, Mesut, **Kızılay (Hilal-i Ahmer) Cemiyeti,** Türkiye Kızılay Derneği, Ankara, 2010.

Çelebi, Mevlüt, **Milli Mücadele Döneminde Türk-İtalyan İlişkileri,** Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2001.

Çetinkaya, Ali, **Ali Çetinkaya'nın Milli Mücadele Dönemi Hatıraları**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1993.

Dalby, Andrew, **Eleftherios Venizelos 1919-1923 Barış Görüşmeleri ve Sonrası,** Akılçelen Kitaplar Yayınevi, Ankara, 2014.

Deny, Jean, **Yeni Türkiye,** Doğuş Matbaası, Ankara, 1960.

Dillion, E.J, **The Inside Story of The Peace Conference,** Harper and Brothers Publishers, New York, 1920.

Dobkin, Marjorie Housepian, **İzmir 1922 Bir Kentin Yıkımı,** Belge Yayınları, İstanbul, 2012.

Drowne, Kathleen ve Huber, Patrick, **American Popular Culture Through History The 1920's,** Greenwood Press, London, 2004.

Ediz, İsmail, **Diplomasi ve Savaş, İngiliz Belgelerinde Batı Anadolu'da Yunan İşgali, 1919-1922,** Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015.

Erikan, Celal, **Kurtuluş Savaşı Tarihi,** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2014.

Evans, Laurance, **Türkiye'nin Parçalanması ve ABD Politikası (1914-1924),** Örgün Yayınevi, İstanbul, 2004.

Freely, John, **Troya Savaşı'ndan İstiklal Harbi'ne Anadolu'da Yunanlar,** Doğan Yayıncılık, İstanbul, 2011.

Gnkur ATASE Bşk.lığı, **Türk İstiklal Harbi Mondros Mütarekesi ve Tatbikatı I,** Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1992.

____________; **Türk İstiklal Harbi II.Cilt Batı Cephesi I.Kısım**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994.

____________; **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi II.Kısım**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1965.

____________; **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi III. Kısım**, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999.

____________ ; **Türk İstiklal Harbi II. Cilt Batı Cephesi IV. Kısım,** Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1999.

____________; **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt Batı Cephesi, VI. Kısım, 1.Kitap, Büyük Taarruza Hazırlık ve Büyük Taarruz (10 Ekim 1921-31 Temmuz 1922),** Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994.

____________; **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt Batı Cephesi, VI. Kısım, 2.Kitap, Büyük Taarruza (1-31 Ağustos 1922),** Genelkurmay Basımevi, Ankara.

____________; **Türk İstiklal Harbi, II. Cilt Batı Cephesi, VI. Kısım, 3.Kitap, Büyük Taarruzda Takip Harekatı (31-18 Eylül 1922),** Genelkurmay Basımevi, Ankara.

Güneş, İhsan, **Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de Hükümetler, Programları ve Meclisteki Yankıları (1908-1923),** Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2012.

Haskins, C.H. ve Lord, R.H., **Some Problems of the Peace Conference**, Harvard Universty Press, Cambridge, 1920.

Haskins, Faye, **The Evening Star: The Rise and Fall of a Great Washington Newspaper**, Rowman & Littlefield Publishers, Maryland, 2019.

Hayta, Necdet, **1911'den Günümüze Ege Adaları Sorunu,** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015.

Helmreich, Paul. C., **Sevr Entrikaları- Büyük Güçler Maşalar, Gizli Anlaşmalar ve Türkiye'nin Taksimi,** Sabah Kitapları, İstanbul, 1996.

Horton, George, **The Blight of Asia**, TheBobbs-Merril Company Publishers, Indianapolis, 1926.

House, E. ve Seymour, C., **What Really Happened at Paris, The Story of the Peace Conference, 1918-1919,** Charles Scribner's Sons, New York, 1921.

Hurewitz, J.C., **Diplomacy in the Near and Middle East – A Documentary Record: 1914-1956 V.II,** D.Von Nestrand Company, New Jersey, 1957.

İnan, Afet, **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi,** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1998.

Jaeschke, Gotthard, **Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri I,** Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 2001.

___________ ; **Kurtuluş Savaşı ile ilgili İngiliz Belgeleri III,** Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 2001.

___________ ; **Türk Kurtuluş Savaşı Kronolojisi-Mondros'tan Mudanya'ya Kadar,** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989.

Karayaman, Mehmet, **20'nci Yüzyılın İlk Yarısında İzmir'de Sağlık,** İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, 2008.

Kıdwai, Müşir Hüseyin, **Paris Sulh Konferansı ve Osmanlı'nın Çöküşü**, Nehir Yayınları, İstanbul, 1991.

Kinross, Lord, **Atatürk, Bir Milletin Yeniden Doğuşu**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 2014.

Kitsikis, Dimitri, **Yunan Propagandası**, Meydan Neşriyat, İstanbul, 1963.

Kocabaşoğlu, Uygur, **Anadolu'daki Amerika**, İmge Yayınları, Ankara, 2000.

Lansing, Robert, **The Peace Negotiations Personal Narrative**, Houghton Mifflin Company, New York, 1921.

Mango, Andrew, **Atatürk-Modern Türkiye'nin Kurucusu,** Remzi Kitabevi, İstanbul, 2015.

Macmillan, Margaret, **Paris 1919, 1919 Paris Barış Konferansı ve Dünyayı Değiştiren Altı Ayın Hikayesi**, ODTÜ Yayıncılık, Ankara.

McCarthy, Justin, **Osmanlı Anadolu Topraklarındaki Müslüman ve Azınlık Nüfus,** Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995.

Nevins, Allan ve Commager, Henry Steele, **Amerika Birleşik Devletleri Tarihi,** Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2015.

Nicolson, Harold, **Peacemaking 1919**, Methuen ve Co.Ltd., London, 1967.

Olcay, Osman, **Sevres Andlaşmasına Doğru,** Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 455, Ankara, 1981.

Orbay, Rauf, **Siyasi Hatıralar,** Örgün Yayınevi, İstanbul, 2012.

Özalp, Kazım**, Milli Mücadele 1919-1922**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1993.

Özmakas, Yavuz, **İyonya'da Son Akşam-Yüksek Komiser Stergiadis'in İzmir Günleri,** Şenocak Yayınları, İzmir, 2010.

Öztoprak, İzzet, **Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele,** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1989.

Pallis, A.A., **Yunanlıların Anadolu Macerası (1915-1922),** Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997.

Parlak, Türkmen, **Yunan Ege'den Nasıl Gitti,** İzmir Sosyal Hizmetler Vakfı Kültür Yayınları, İzmir, 1983.

Powell, E. Alexander, **The Struggle for Power in Moslem Asia,** The Century Company, Newyork, 1923.

Reports of the American Red Cross Commissions Upon Their Activities in Macedonia, Thrace, Bulgaria, The Eagean Islands and Greece, Oxford University Press Amerikan Branch, New York, 1919.

Rivers, W.L., **The Other Government: Power and the Washington Media**, Universe Books, New York, 1982.

Rogers, Sam L. ve Steuart, W.M., **Population 1920, General Report and Analytical Tables,** Government Printing Office, Washington, 1922.

Selek, Sabahattin, **Anadolu İhtilali**, Burçak Yayınevi, İstanbul, 1968.

Sertel, Zekeriya, **Hatırladıklarım,** Remzi Kitabevi, İstanbul, 2000.

Sezer, Duygu, **Kamuoyu ve Dış Politika,** Ankara Üniversitesi Siyasi Bilgiler Fakültesi, Ankara, 1972.

Smith, M.L., **Yunan Düşü,** Ayraç Yayınevi, Ankara, 2002.

Sonyel, Salahi R., **Gizli Belgelerde Osmanlı Devleti'nin Son Dönemi ve Türkiye'yi Bölme Çabaları,** Kaynak Yayınları, İstanbul, 2009.

____________ ; **İngiliz Gizli Belgelerinde Türk- Yunan İlişkileri 1821-1923**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.

____________ ; **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika I,** Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.

____________ ; **Türk Kurtuluş Savaşı ve Dış Politika II,** Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2003.

____________ ; **The Turco-Greek Imbroglio Pan-Helenism and the Destruction of Anatolia,** Ministry of Foreign Affairs Center for Strategic Research, SAM papers No.5/99, Ankara, 1999.

Soysal, İsmail, **Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları Cilt I (1920-1945),** Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1995.

Söylemezoğlu, Galip Kemali, **Yok Edilmek İstenen Millet,** Selek Yayınları, İstanbul, 1957.

Stepanov, A. I., **The Great Soviet Encyclopedia,** "Cannes Conference 1922", Devlet Yayınları, Moskova, 1970-1979.

Su, Kamil, **Manisa ve Yöresinde İşgal Acıları**, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1982.

Sürmeli, Serpil, **Tekalif-i Milliye Emirleri,** Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1998.

Taçalan, Nurdoğan, **Ege'de Kurtuluş Savaşı Başlarken, Milliyet Yayınları,** İstanbul, 1970.

Tansel, Selahattin, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.I,** Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1991.

___________ ; **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.II,** Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1991.

___________ ; **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.III,** Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1991.

___________ ; **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar C.IV,** Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1991.

Temperley, H.W.V., **A History of the Peace Conference of Paris,** Institute of International Affairs, London, 1920.

The London Committee of Unredeemed Greeks, **The Liberation of the Greek People in Turkey,** Norbury Natrio&Company, London, 1919.

Thompson, C.T., **The Peace Conference Day By Day,** Bertano's Publishers, New York, 1920.

Tolon, Ahmet Hurşit, **Birinci Dünya Savaşı Sırasında Taksim Anlaşmaları ve Sevr'e Giden Yol,** Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2004.

Toynbee, Arnold Joseph, **Türkiye'de ve Yunanistan'da Batı Meselesi,** Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2007.

Toynbee Arnold J. ve Kirkwood, Kenneth P., **Türkiye, Bir Devletin Yeniden Doğuşu,** Örgün Yayınevi, İstanbul, 2009.

Treaty of Peace With Turkey, 10 Agust 1920, Signed at Sevres.

Tunaya, Tarık Zafer, **Türkiye'de Siyasi Partiler, C.III İttihat ve Terakki, Bir Çağın, Bir Kuşağın, Bir Partinin Tarihi,** İletişim Yayınları, İstanbul, 2015.

Turan, Mustafa, **Yunan Mezalimi,** İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2006, s. 13.

Turan, Şerafettin, **Türk Devrim Tarihi, C.I, 'İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe',** Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2008.

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.

___________ ; **Türk Devrim Tarihi, C.II, 'Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyetine',** Bilgi Yayınevi, İstanbul, 2008.

Türkgeldi, Ali Fuad, **Görüp İşittiklerim,** Türk Tarih Kurumu Basımevi Seri II No:5, Ankara, 1949.

___________ ; **Mondros ve Mudanya Mütarekelerinin Tarihi,** Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1948.

Türkmen, Zekeriya, **Milli Mücadele Yıllarında İstanbul Mitingleri,** Berikan Yayınevi, Ankara, 2007.

Uçarol, Rifat, **Siyasi Tarih (1789-2014),** Der Yayınları, İstanbul, 2015.

Ulugay, Osman. **Amerikan Basınında Türk Kurtuluş Savaşı**, Özel Yayın, İstanbul, 1974.

Umar, Bilge, **İzmir'de Yunanlıların Son Günleri,** Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974.

___________ ; **Yunanlıların ve Anadolu Rumlarının Anlatımıyla İzmir Savaşı,** İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2002.

Venizelos, E., **Greece Before the Peace Congress of 1919, A Memorandum Dealing With the Rights of Greece,** Oxford University Press American Branch, Oxford, 1919.

Villalta, Jorge Blanco, **Atatürk**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2004.

Walder, David, **Çanakkale Olayı**, Milliyet yayınları, İstanbul, 1971.

Yalazan, Talat, **Türkiye'de Yunan Vahşet ve Soy Kırımı Girişimi (15 Mayıs 1921-9 Eylül 1922),** C. II, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994.

Yavuz, Bige, **Kurtuluş Savaş Döneminde Türk-Fransız İlişkileri, Fransız Arşiv Belgeleri Açısından 1919-1922,** Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1994.

Yetkin, G. ve Yüksel, N., **Türk Düşmanı Kanlı Papazlar,** Yüksel Yayınları, Ankara, 1964.

Zürcher, Erik Jan, **Milli Mücadelede İttihatçılık,** İletişim Yayınları, İstanbul, 2013.

<u>MAKALELER</u>

Akan, Erkin, *"Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Londra Konferansı (21 Şubat 1921-12 Mart 1921)"* **Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı,** Yıl 16, Bahar 2018, Sayı 24, s. 245-267.

Arslan, Ali, *"Medya – Politika İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme",* **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi,** 2004.

Arslan, Ozan, *"I. Dünya Savaşı Başında Kapitülasyonların İttihat ve Terakki Yönetimi Tarafından Kaldırılması ve Bu Gelişme Karşısında Büyük Güçlerin Tepkileri"*, **Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi,** Cilt 10, No. 1, 2008, s. 261-278.

As, Efdal, *"Sakarya Meydan Savaşı'nda Haymana Civarında Geçen Muharebeler ve Haymana Ahalisine Etkileri"*, (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Kadri Unat, **Sakarya Meydan Muharebesi ve Haymana Uluslararası Sempozyumu,** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 570, Ankara, 2017, s. 135-156.

Aslanyürek, Yaşar, "*Bulgaristan Cephesindeki Gelişmelerin Mondros'a Etkisi"*, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** 2019, Cilt:16, Sayı 1.

Atalay, Bülent, *"İşgal Döneminde İzmir Metropoliti Hrisostomos (1919–1922)",* **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,** Cilt 11, Sayı 1, Haziran 2009 s. 31-50.

Atanur, İbrahim Ethem, *"Osmanlı Hükümetleri ve Tehcir Edilen Rum ve Ermenilerin Yeniden İskan Meselesi",* **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 14, Ankara, 1994.

Aytepe, Oğuz, *"Milli Mücadele'de Bilecik Görüşmesi",* **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,** Sayı 33-34, Mayıs-Kasım 2004, s. 23-31.

Bakacak, Alper, *"XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti",* **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi,** (Ed. Temuçin Faik Ertan), Siyasal Kitabevi, Ankara, 2018.

Bayur, Yusuf Hikmet, *"TBMM Hükümeti Umur-I Hariciye Vekili Yusuf Kemal Tengirşenkin 1922 Martında Yaptığı Avrupa Gezisiyle İlgili Anılar",* **Belleten,** Cilt: XL, Sayı:160, Ekim 1976.

Bilmez, Bülent, *"The Place of The Turkish Independence War in The American Press (1918-1923)",* **The Turkish Yearbook of International Relations,** Cilt 31, 2000.

Bulut, Sedef, *"Batı Cephesinde En Sıcak Yıl (1921): I.İnönü Savaşı'ndan Sakarya Savaşı'na",* (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Sedef Bulut, **Sakarya Zaferi ve Haymana III,** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 477, Ankara, 2015, s. 65-76.

Cihangir, Çiğdem Kılıçoğlu, *"Sakarya Savaşı Öncesinde Yunan Savaş Meclisi'nin Kütahya Toplantısı",* (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Sedef Bulut, **Sakarya Zaferi ve Haymana III,** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 477, Ankara, 2015, s. 95-112.

Çakıcıoğlu, Raziye Oban, *"Levanten Kavramı ve Levantenler Üzerine Bir İnceleme"*, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 2006, s. 337-356.

Çeker, Ali, *"Sakarya Meydan Muharebesi Döneminde Sindiren (Büyükgökgöz)"*, (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Kadri Unat, **Sakarya Meydan Muharebesi ve**

Haymana Uluslararası Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Yayınları No: 570, Ankara, 2017, s. 101-134.

Çelebi, Mevlüt, *"İtalyan Kaynaklarında İzmir'in Kurtuluşu"*, Murat Alper Parlak(Ed.), **Kurtuluş ve Kuruluşun Sembol Kenti İzmir Sempozyumu Bildirileri 26 - 28 Eylül 2012** (173-190), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2015.

Çelik, Esma Torun, *"Başkomutanlık Yasası Tartışmaları",* (Yayına Haz.) Hakan Uzun ve Necdet Aysal, **90. Yıldönümünde Sakarya Zaferi ve Haymana,** Ankara Üniversitesi Yayınları No:354, Ankara, 2012, s. 79-102.

Çetin, Nurten, *"Londra Konferansı'nda Ahmet Tevfik Paşa",* **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,** Cilt 2, Sayı 4, Temmuz-2012, s. 107-127.

Çukurova, Bülent, *"15 Mayıs 1919 İzmir'de Yunan Mezalimi",* **T.C. Başbakanlık Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu,** Atatürk Araştırma Merkezi.

Demirhan, Hasan, *"Paris Barış Konferansı'nda (1919) Yunanistan'ın Toprak Talepleri ve Batı Anadolu'nun İşgal Kararının Alınması",* **Asia Minor Studies,** Cilt 7 Sayı 2, s. 201-219.

Dinçer, Hasan, *"Türkiye Büyük Meclisi'nin Açılması ve Yeni Türk Devletinin Kuruluşu",* **Başlangıcından Günümüze Türkiye Cumhuriyeti Tarihi,** (Ed. Temuçin Faik Ertan), Siyasal Kitabevi, Ankara, 2018.

Doğanay, Rahmi, *"Kurtuluş Savaşının Diplomatik Bir Cephesi İnebolu (Mustafa Kemal Harington Görüşmesi Meselesi)",* **Atatürk Yolu Dergisi,** Cilt 6, Sayı 21, 1998, s. 49-64.

Dyer, Gwyne, *"The Turkish Armistice of 1918, A Lost Opportinity"*, **Middle Eastern Studies**, Sayı 8.

Eraslan, Zeki, *"Tarihçi ve Basın",* **Türk Basın Tarihi I,** Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018.

Erdem, Ş. Can, *"İtilâf Devletleri'nin İstanbul'u Resmen İşgali ve Faaliyetleri"*, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi,** Cilt 21, Sayı 62, 2005, s. 677-694.

Erdem, Nilüfer, *"Yunanlıların Gözüyle Sakarya Savaşı (Ankara Harekatı)",* (Yayına Haz.) Hakan Uzun ve Necdet Aysal, **90. Yıldönümünde Sakarya Zaferi ve Haymana,** Ankara Üniversitesi Yayınları No:354, Ankara, 2012, s. 281-293.

Ertan, Temuçin Faik, *"Sevr ve Lozan Antlaşmaları Hakkında Karşılaştırmalı Bir Değerlendime",* **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, S. 58, Bahar 2016, s. 21-37.

Gökdemir, Oktay, *"Fransız Kaynaklarının Işığında 1922 İzmir Yangını",* **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,** VI/15, 2007 Güz, s. 19-38.

Hlamides, Nikolas, *"The Greek Relief Committee: America's Response to the Greek Genocide (A research Note)"*, **Genocide Studies and Prevention: An International Journal**, Volume 3, Issue 3, Article 9, December 2008, s. 375-383.

İnal, Ayşe, *"Medya, Dil ve İktidar Sorunu: İletişim Çalışmalarında Medya ve Siyaset İlişkisini Nasıl Tartışmalıyız?"* **Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi,** Yaz 1999/3, s. 13-36.

Jaeschke, Gotthard, *"Mondros'a Giden Yol",* Türk Tarih Kurumu, **Belleten,** Cilt XXVIII, Sayı 109 - Ocak 1964.

Karayaman, Mehmet, *"İzmir Valisi İzzet Bey'in Kaleminden İzmir'in İşgali"*, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,** VI/15, 2007/Güz.

Kasalak, Kadir, *"Birinci Dünya Savaşı Yıllarında Osmanlı ABD İlişkileri",* **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi,** S. 2014, Güz 55, s. 108-124.

Kaymaz, İhsan Şerif, *"Mondros: Bir Ateşkesin Tahlili",* **21. Yüzyıl Dergisi,** Ekim/Kasım/Aralık 2008.

Koylu, Zafer, *"Haymana, Sakara Savaşı ve Mangal Dağı",* (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Sedef Bulut, **Sakarya Zaferi ve Haymana III,** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 477, Ankara, 2015, s. 151-165.

Kurat, Yuluğ Yetkin, *"Batılı Kaynakların Işığı Altında İzmir'in İşgali Sorunu 15 Mayıs 1919"* **VII. Türk Tarih Kongresi,** Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1970.

Odabaşı, Necmi, *"Yunan Zırhlısı Averof'un Osmanlı Donanması ve Ekonomisi Üzerindeki Etkileri"* **Uludağ Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,** Yıl: 18, Sayı: 29, 2015/2, s. 209-229.

Okumuş, Ejder, *"Din ve Siyaset Konusunda Basının Topluma Etkisi",* **Türk Basın Tarihi I,** Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2018.

Öğreten, Ceyhun, "*Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Anadolu'da "Amerikan Mandası" Meselesi ve Amerikan Kamuoyuna Etkileri",* **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi** Sayı: 64, Bahar 2019.

Önder, Mehmet, *"Akşehir'de Garp Cephesi Karargahı ve Büyük Taarruz Kararı",* **Büyük Zaferin 50. Yıldönümüne Armağan,** Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yayınları, İstanbul 1972.

Özcan, Orhan, *"İngiliz Basınında İzmir Yangını ve Mülteci Sorunu",* **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,** XV/31, 2015 Güz, s. 177-200.

Özdal, Barış ve Jane, Murat, *"La Der Des Ders"in Uluslararası Sistemin Yapısına Etkileri",* **Akademik Bakış,** Cilt 7, Sayı 14, Yaz 2014, s. 215-245.

Özel, Sabahattin, *"Atatürk'ün Büyük Taarruz Öncesinde Adapazarı-İzmit Gezisi (12-24 Haziran 1922)"*, **Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi,** Sayı 5, İstanbul, 2004, s. 145-175.

Özlü, Hüsnü, *"Harp Raporları Işığında Sakarya Meydan Muharebesi'nin Askeri Açıdan Değerlendirilmesi"*, (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Sedef Bulut, **Sakarya Zaferi ve Haymana III,** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 477, Ankara, 2015, s. 123-145.

Özüçetin, Yaşar, *"Sakarya Zaferi'nin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki Yansımaları"*, (Yayına Haz.) Hakan Uzun ve Necdet Aysal, **90. Yıldönümünde Sakarya Zaferi ve Haymana,** Ankara Üniversitesi Yayınları No:354, Ankara, 2012, s. 169-188.

Sadıkov, Ramim, *"Şubat Devriminden Sonra Rusya'da İktidar Mücadelesi: Ekim Devrimine Giden Yol",* **Tarih Araştırmaları Dergisi,** 2010, Cilt:29, Sayı 48.

Savun, Ergenekon, *“From Sykes-Picot to Present; The Centenary Aim of The Zionism on Syria and Iraq”*, **Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi**, Cilt 3, Sayı 2, 2017, s. 64-95.

Solomonidis, Victoria, *“The Allied Opponent: France Versus Greece in Asia Minor”,* **Journal of Modern Hellenism,** Volume 3, 1986, 76-89.

Şavkıllı, Cengiz, *“Sakarya Savaşı’nda Levazım İkmal Faaliyetleri*”, (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Hakan Uzun, **Sakarya Zaferi ve Haymana II,** Ankara Üniversitesi Yayınları No:462, Ankara, 2015, s. 83-104.

Tağmat, Çağla D., *“1921 Londra Barış Konferansı’nda Yunan Heyeti ve Tezleri”*, **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi** Yıl 9. Sayı 18. Güz, 2013.

Terkan, Banu, *“Basın ve Siyaset İlişkisinin Gündem Belirleme Modeli Çerçevesinde Bir Analizi”*, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (17)**, Ankara, 2007, s. 561-584.

Turan, Mustafa, *“İzmir’in İşgalinden Önce Anadolu’da Rum Taşkınlıkları ve Tedbirler”*, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, Sayı: 6, Ankara, 1990.

Tutsak, Sadiye, *“Sakara Savaşı’nda Yunanlılar Tarafından Yakılan Köler ve Köylülülere Yapılan Zulümler”,* (Yayına Haz.) Temuçin F. Ertan ve Zeynep Orakçı, **Sakarya Zaferi ve Haymana IV,** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 526, Ankara, 2016, s. 119-154.

Türkmen, Zekeriya, *“Fahri Aykut’un Yazdıklarına Göre Sakarya Meydan Muharebesi'nde IV. Grup Komutanlığı’nın Faaliyetlerine Dair Bir Değerlendirme”,* Temuçin F. Ertan ve Bahar İzmir, **Sakarya Meydan Muharebesi ve Haymana Üçüncü Uluslararası Sempozyumu (11-12 Eylül 2018),** Ankara Üniversitesi Yayınları No: 646, Ankara, 2019, s. 201-226.

______________; *“İzmir’in İşgali Olayı ve Yunanlıların XVII. Kolordu Mensuplarına Yönelik Gasp ve Yağmalama Hareketi”*, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,** Sayı: 10, 2001.

Yaman, Ahmet Emin, *“Başkumandanlık Kanunu”,* **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk Yolu Dergisi,** Cilt III, Sayı 9, Mayıs 1992, s. 85.

Yıldız, Muharrem, *"İzmir Levantenleri Üzerine İnceleme"*, **Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi,** Cilt 4, Sayı 13, Kış 2012, s. 36-54.

TEZLER

Bulut, Sedef, **Paris Konferansı'nda Şerif Paşa'nın Faaliyetleri ve Doğu Anadolu Ahalisinin Durumu,** Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1997.

Lendt, David Leonard, **Ding: The Life of Jay Norwood Darling**, Iowa State University, Doktora Tezi, Iowa, 1979.

Solomonidis, Victoria, **Greece in Asia Minor: The Greek Administration of The Vilayet of Aidin 1919-1922,** University of London King's College, Doktora Tezi Londra, 1984.

SÜRELİ YAYINLAR

Amerikan Gazeteleri

Albuquerque Morning Journal
Alexandria Gazette
Arizona Republican
Bisbee Daily Review
Catoctin Clarion
Chicago Tribune
Chickasha Daily Express
East Oregonian
El Paso Herald
Evening Star
Evening Public Ledger
Evening-Times Republican
Fulton County Tribune
Grand Forks Herald
Great Falls Daily Tribune
Harrisburg Telegraph
New Britain Herald

New-York Tribune
Norwich Bulletin
Omaha Daily Bee
Richmond Times-Dispatch
South Bend News-Times
The American Jewish World
The Barre Daily Times
The Bennington Evening Banner
The Bismarck Tribune
The Brattleboro Daily Reformer
The Bridgeport Times and Evening Farmer
The Chattanooga News
The Cordova Daily Times
The Daily Ardmoreite
The Daily Gate City and Constitution-Democrat
The Denver Jewish News
The Evening Herald
The Evening World
The Los Angeles Times
The Manitowoc Pilot
The Morning Tulsa Daily World
The News Scimitar
The New York Herald
The New York Times
The Ocala Evening Star
The Ogden Standard/Examiner
The Pensacola Journal
The Richmond Palladium and Sun-Telegram
The Rock Island Argus
The Seattle Star
The Sun
The Sun and New York Herald
The Topeka State Journal
The Yorkwille Enquirer

The Washington Herald

The Washington Post

The Washington Times

İNTERNET KAYNAKLARI

https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83030193/ Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.

https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn83045774/ Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.

https://chroniclingamerica.loc.gov/lccn/sn98069867/ Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.

https://ddr.lib.drake.edu/digital/collection/ddarling/ Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.

https://dingdarlingsociety.org/ Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.

https://history-journalism.ku.edu/1920/1920.shtml Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.

https://islamansiklopedisi.org.tr/pickthall-marmaduke-william Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.

https://kuran.diyanet.gov.tr/tefsir/R%C3%BBm-suresi/3411/2-6-ayet-tefsiri Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.

https://www.original-political-cartoon.com/cartoon-gallery/artists/satterfield-robert-w/ Erişim Tarihi: 21 Aralık 2020.

EKLER LİSTESİ

EK-1: Amerikan Gazeteleri Bibliyografyası.

EK-2: **The Evening World,** 25 Ekim 1918. Başkan Wilson'un *Anadolu Rumları Yardım Komitesi* Başkanı Frank W. Jackson'a 24 Ekim 1918 tarihinde yazdığı mektup.

EK-3: **The Evening World,** 16 Mayıs 1919. *"Yunanlılar, Müttefiklerin İzniyle İzmir'i İşgal Etti".*

EK-4: **Grand Forks Herald,** 16 Mayıs 1919. *"Müttefik Deniz Kuvvetleri İzmir'e Doğru Hareket Ediyor".*

EK-5: **The Ogden Standard,** 16 Mayıs 1919. *"Yunan Kuvvetleri İzmir'e Çıktı".*

EK-6: **South Bend News-Times,** 16 Mayıs 1919. *"Yunan Kuvvetleri İzmir Kıyılarını İşgal Etti, Yunan Tarihinde Büyük Gün".*

EK-7: **Evening-Times Republican**, 5 Mayıs 1920. *"San Remo'daki Müttefik Başbakanları Türk haritasını yeniden çizdi. Türk Milliyetçileri, yeni askeri alımları ile savaş alevini körüklüyor."* Haberin altında San Remo'da yaşanan gelişmeler aktarılıyor. Haritada, Çanakkale Boğazı, Anadolu, Ermenistan ve Türkiye'nin yeni taksimleri gösterilmektedir. Sol üst: Mustafa Kemal. Aşağıda soldan sağa: İzzet Paşa, Damad Ferid Paşa ve Ali Rıza Paşa.

EK-8: **New-York Tribune,** 2 Haziran 1920. *"Yunanlıların, Türklere Karşı Harekât Planı".* İkinci Yunan İleri Harekâtını gösteren harita. Haritanın altında harekâta yönelik bilgiler verilmektedir.

EK-9: **South Bend News-Times,** 11 Ağustos 1920. *"Türkler, Müttefikler ile Barış Antlaşmasını İmzaladı".*

EK-10: **New-York Tribune,** 11 Ağustos 1920. *"Türkler, Müttefikler ile Barış Antlaşmasını İmzaladı. Hicaz ve Sırbistan Reddetti".*

EK-11: **The New York Times,** 27 Mart 1921. İkinci İnönü Muharebesine ait harita ve Yunan kuvvetlerinin konuş yerleri.

EK-12: Grand Forks Herald, 11 Nisan 1921. İkinci İnönü Muharebesi sonrası Yunan geri çekilişini gösteren harita. Haritanın altında muharebeler anlatılmaktadır.

EK-13: The Bismarck Tribune, 12 Nisan 1921.(Satterfield) *"Aç Türk"*.

EK-14: The Richmund Paladium, 13 Nisan 1921. *"Yunan Kabinesi Çekilebilir, İzmir Tehdit Altında"*.

EK-15: New-York Tribune, 26 Haziran 1921. *"Anadolu'da Yeni Bir Savaş, Müttefikler İçin Bir İkilem Yaratıyor"*. Haberde, Kral Konstantin'in ileri bir harekta hazırandığı aktarılmakadır. Yunan hattının Mart ve Nisan harekâtlarındaki başarısızlığı sonrası oluşan hat olduğu belirtilmektedir. Türk hattının ise Ankara'ya ulaşan tüm demiryollarını kesen Yunan hattının karşısında konuşlandığı aktarılmaktadır. Konstantin ile Mustafa Kemal Paşaya ait olduğu iddia edilen fotoğraflar.

EK-16: The Seattle Star, 6 Temmuz 1921.(Satterfield) *"Polisten(Müttefiklerden) Tavsiye"*. *"Adımlarına(Yunan Ordusuna) Dikkat Et"*.

EK-17: Albuquerque Morning Journal, 8 Ağustos 1921. Eskişehir-Kütahya Muharebeleri sonrası Mustafa Kemal Paşa tarafından kabul edildiği iddia edilen barış şartlarına göre Yunanistan'a verilecek Batı Anadolu topraklarını gösteren harita. Siyaha boyanan yerler Yunanistan'a verilecek yerleri göstermektedir.

EK-18: The Omaha Daily Bee, 12 Ekim 1921. (Moffis) *"Sindirimi Güç"*.

EK-19: Evening Star ve The Rock Island Argus, 11-12 Kasım 1921. *Evening Star* gazetesi bu fotoğrafın altına Türklerin ileri harekât emri beklediğini yazarken *The Rock Island Argus* ise Sakarya'da Yunanlıların hala ölümcül çatışmalar yaptığını yazmaktadır. Fotoğrafta saldırmak için emir bekleyen Türk askerleriyle dolu bir hendek olduğunu, tüm dünyanın silahsızlanma emrini beklediği aktarılmaktadır.

EK-20: Evening Star, 16 Ocak 1922. Levanten Amerikan Ticaret Odası'nın, Amerikan Dışişleri Bakanlığına gönderdiği şikayet.

EK-21: The Washington Herald, 16 Mart 1922. (J.N.Darling) Lloyd George'un eleştirisi yapılan karikatürde Türklerin, İslamı kullanarak hareket ettiği iması yapılmaktadır.

EK-22: The Washington Herald, 11 Eylül 1922. (J.N.Darling) Karikatürde, hem Yunanlıların hem de Türklerin İngiliz ve Fransızlar tarafından kandırıldığı belirtilmektedir.

EK-23: The Topeka State Journal, 12 Eylül 1922. *"Konstantin: Kapıları açın onu eve canlı getiriyorum."* Karikatürün altında; Yunan halkının, Konstantin'i tahtına geri çağırdığında, Konstantin'in Türklerle tek elle savaşacağına yönelik söz verdiği, kazanılan veya vaat edilen her şeyi elinde tutacağını ilan ettiği ancak Mustafa Kemal'in artık onu kovaladığı, üç kolordunun yok edildiği ve geri kalan Yunan kuvvetlerinin denize sürülme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu aktarılmaktadır.

EK-24: The Washington Post, 12 ve 17 Eylül 1922. Fotoğrafın altında; Batı Anadolu'dan sürülen Yunanlıların, İzmir'i tahliye ettiği, Türk ordusunun Yunan ordusunu yok ettiği, Türklerin İstanbul ve Trakya'dan Yunan askerinin çıkması şartıyla ateşkesi kabul edebileceği yazmaktadır. Alttaki fotoğrafta ise Mütefik destroyerleri görülmektedir.

EK-25: The Evening World, 15 Eylül 1922. Sür Manşet: *"İzmir'de 2000 Kişi Katledildi, İngilizler Türk Mahallesinin Bombalanacağı Tehdidinde Bulundu".*

EK-26: The Evening World, 15 Eylül 1922. İzmir Yangını sonrası şehirde yaşanan kargaşa ve kaos, tam sayfa yapılan haberler ve fotoğraflarla okuyuca aktarılmaktadır.

EK-27: The New York Herald, 16 Eylül 1922. *"Türkler, Yunanlıları Nerede Yendi".* Haritanın altında; İzmir'in ele geçirilmesi ve yakılmasıyla sonuçlanan Mustafa Kemal Paşa ordularının ilerleyişini ve Yunanlıların Batı Anadolu'dan atılmasını gösteren harita. Oklar, Türk birliklerinin taarruzun başlangıcındaki pozisyonunu ve birbirini izleyen denize doğru hareketlerini göstermektedir. İlerleme 26-27 Ağustos'ta başladı ve iki hafta içinde Türkler galip geldi.

EK-28: Evening Star, 16 Eylül 1922. (C. K. Berryman) *"Normale Dön!"*. Koşan kişinin elindeki meşale İzmir Yangını'na atıftır.

EK-29: The Washington Herald, 16 Eylül 1922. (J.N.Darling) Türklerin Avrupa diplomasisine geri döndüğü aktarılmaktadır.

EK-30: The Pensacola Journal, 18 Eylül 1922. (Dorman H. Smith) *"Ne demek istiyorsun, Hasta Adam "Tanrı tarafından! çabuk iyileşti"*.

EK-31: The Richmond Palladium and Sun-Telegram, 18 Eylül 1922. *"Müslümanların Muzaffer Lideri!"* Mustafa Kemal Paşanın, İstanbul ve Trakya ile birlikte tüm Anadolu'nun koşulsuz teslim olmasını talep ettiği ve Müttefikler şehri teslim etmedikçe İstanbul'un işgali için ordularını göndereceği yazmaktadır.

EK-32: The Washington Herald, 20 Eylül 1922. (J.N.Darling) *"Soğukkanlı bir adam evini çalmak istediğinde ilk ne yapacaksın?"*

EK-33: The Washington Herald, 21 Eylül 1922. (J.N. Darling) *"Gönüllü itfaiye teşkilatını oluşturmadan önce köyün kaç kez yanması gerektiğini merak ediyorum."*

EK-1: Amerikan Gazeteleri Bibliyografyası

BAĞIMSIZ GAZETELER				
GAZETE ADI	**BASIM YERİ**	**BASIM YILI**	**BASIM SIKLIĞI**	**TİRAJ**
Albuquerque Morning Journal	Albuquerque, N.M.	1903-1926	Günlük	3.500
Arizona Republican	Phoenix, Ariz.	1890-1930	Günlük	12.000
Catoctin Clarion	Mechanicstown, Md.	1871-1940	Haftalık	-
Chicago Tribune	Chicago, Illionis	1847-Günümüz	Günük	730.000
El Paso Herald	El Paso, Tex	1901-1931	Günlük	26.000
Evening Public Ledger	Philadelphia [Pa.]	1914-1942	Pazar Hariç Günük	6.000
Evening Star	Washington, D.C.	1854-1972	Günlük	100.000
New Britain Herald	New Britain, Conn.	1890-1976	Pazar Hariç Günük	7.000
Richmond Times-Dispatch	Richmond, Va.	1914-Günümüz	Günlük	22.000
South Bend News-Times	South Bend, Ind.	1913-1938	Günlük	17.000
The Barre Daily Times	Barre, Vt.	1897-1959	Günlük	7.000
The Bennington Evening Banner	Bennington, Vt.	19??-1961	Günlük	-
The Daily Gate City and Constitution-Democrat	Keokuk, Iowa	1916-1922	Pazar Hariç Günük	6.000
The Evening Herald	Albuquerque, N.M.	1914-922	Günlük	5.000
The Evening World	New York, N.Y.	1887-1931	Pazar Hariç Günük	330.000
The Los Angeles Times	LA.,California	1881-Günümüz	Günlük	130.000
The Morning Tulsa Daily World	Tulsa, Okla.	1921-1927	Günlük	25.000
The New York Times	New York [N.Y.]	1851-Günümüz	Günlük	550.000
The Ocala Evening Star	Ocala, Fla.	1895-1943	Pazar Hariç Günük	-
The Ogden Standard/Examiner	Ogden City, Utah	1903-1920	Pazar Hariç Günük	6.000
The Richmond Palladium and Sun-Telegram	Richmond, Ind.	1907-1939	Günlük	12.000
The Rock Island Argus	Rock Island, Ill.	1893-1920	Günlük	10.000
The Topeka State Journal	Topeka, Kan.	1892-1980	Günlük	25.000
The Washington Herald	Washington, D.C.	1906-1939	Günlük	30.000
The Washington Post	Washington, D.C.	1877-Günümüz	Günlük	80.000
The Washington Times	Washington, D.C.	1902-1939	Günlük	60.000
CUMHURİYETÇİ GAZETELER				
GAZETE ADI	**BASIM YERİ**	**BASIM YILI**	**BASIM SIKLIĞI**	**TİRAJ**
Evening-Times Republican	Marshalltown, Iowa	1890-1923	Pazar Hariç Günük	13.000
Fulton County Tribune	Wauseon, Ohio	1883-1925	Haftalık	-
Grand Forks Herald	Grand Forks, N.D.	1916-1955	Pazar Hariç Günük	16.000
Harrisburg Telegraph	Harrisburg, Pa	1879-1948	Pazar Hariç Günük	31.000
New-York Tribune	New York N.Y.	1866-1924	Günlük	130.000
Norwich Bulletin	Norwich, Conn	1895-2011	Günlük	11.000
The Bismarck Tribune	Bismarck ND	1916- Günümüz	Günlük	4.000
The New York Herald	New York, N.Y.	1920-1924	Günlük	230.000
The News Scimitar	Memphis, Tenn.	1907-1926	Pazar Hariç Günük	50.000
The Seattle Star	Seattle, Wash.	1899-1947	Pazar Hariç Günük	60.000
The Sun	New York N.Y.	1833-1916	Günlük	210.000
The Sun and New York Herald	New York N.Y.	1920	Günlük	210.000
The Yorkwille Enquirer	Yorkville, S.C.	1855-2006	Haftalık	-
DEMOKRAT GAZETELER				
GAZETE ADI	**BASIM YERİ**	**BASIM YILI**	**BASIM SIKLIĞI**	**TİRAJ**
Alexandria Gazette	Alexandria, D.C.	1834-1974	Pazar Hariç Günük	-
Bisbee Daily Review	Bisbee, Ariz.	1901-1971	Pazartesi Hariç	-
Chickasha Daily Express	Chickasha, Okla.	1899-Günümüz	Pazar Hariç Günük	-
East Oregonian	Pendleton, Or.	1888- Günümüz	Günlük	3.500
Great Falls Daily Tribune	Great Falls, Mont.	1895-1921	Günlük	12.000
Omaha Daily Bee	Omaha [Neb.]	187?-1922	Günlük	65.000
The Brattleboro Daily Reformer	Brattleboro, Vt.	1913-1955	Pazar Hariç Günük	
The Bridgeport Times and Evening Farmer	Bridgeport, Conn.	1918-1924	Günlük	13.000
The Chattanooga News	Chattanooga, Tenn	1891-1939	Günlük	20.000
The Cordova Daily Times	Cordova, Alaska	1914-1947	Pazar Hariç Günük	-
The Daily Ardmoreite	Ardmore, Okla.	1893-Günümüz	Pazartesi Hariç	4.000
The Manitowoc Pilot	Manitowoc, Wis.	1859-1932	Haftalık	-
The Pensacola Journal	Pensacola, Fla	1898-1985	Günlük	5.500
SİYONİST GAZETELER				
GAZETE ADI	**BASIM YERİ**	**BASIM YILI**	**BASIM SIKLIĞI**	**TİRAJ**
The American Jewish World	Minneapolis	1915-Günümüz	Haftalık	-
The Denver Jewish News	Denver, Colo.	1915-1925	Haftalık	-

EK-2: **The Evening World,** 25 Ekim 1918. Başkan Wilson'un *Anadolu Rumları Yardım Komitesi* Başkanı Frank W. Jackson'a 24 Ekim 1918 tarihinde yazdığı mektup.

WILSON INDORSES AID FOR GREEKS IN ASIA MINOR

Bound by Many Ties to All Liberty Lovers, He Writes Relief Committee Chairman.

Frank W. Jackson, Chairman of the Relief Committee for Greeks of Asia Minor, to-day made public the following letter from President Wilson commending the work of the committee:

"I am in hearty sympathy with every effort being made by the people of the United States to alleviate the terrible sufferings of the Greeks of Asia Minor. None has suffered more or more unjustly than they. They are bound by many ties to the rest of the liberty loving peoples in the world who are fighting to free all weak and oppressed nationalities from the cruelty and oppression of strong and autocratic governments.

"The Greeks in Asia Minor have by their thrift and enterprise shown themselves to be possessed of qualities most essential to the future economic development of that fertile country.

"Their steadfast allegiance to their Christian faith in the face of every inducement and threat to abandon it, commends them most strongly to all who believe in the principles of religious freedom, and their adherence to the ideals of Constitutional Government should make them peculiarly the object of the cordial sympathy of the American people, the foundation stones of whose political structure are freedom and liberty.

"For these reasons I warmly commend the efforts being made by the Relief Committee for Greeks of Asia Minor to relieve the suffering Greeks of that country, and I bespeak for it the hearty and continued support of the Greeks and all lovers of Greece in America."

EK-3: The Evening World, 16 Mayıs 1919. *"Yunanlılar, Müttefiklerin İzniyle İzmir'i İşgal Etti".*

GREEKS OCCUPY SMYRNA

Rhodes, and Petty Officers Rhodes and Christensen.

Commander Towers stated early in the afternoon that the low temperature was causing the lubricating oil to congeal, and even when the oil lines were heated by steam from the mother ships they cooled again with annoying rapidity. Consequently, he said, it would not be practicable to abandon the warming up process.

However, he said, if the planes take the air and then return it might be due to mechanism dificulties. If one machine should ascend before the others, he continued, it would probably cruise about the coast line to learn whether the others were able to start. He would not say whether the leading plane, in the event the others were unable to fly, would start for the Azores alone, but other officers were willing to wager that this would be the procedure.

The radio instruments on the NC's were working well, having intercepted messages from destroyers 400 miles at sea.

Coastwise weather to-day was favorable for the flight, clear skies and a fresh west wind prevailing.

In speaking of the unsuccessful attempt to take the air late yesterday Commander Towers said that the NC-1 and NC-3 got a little too far out into the harbor and added that he thought they would have made a good start if they had attempted to rise nearer shore. Commander Towers denied that the NC-3 had been damaged, but that she was towed in by a motor boat to save her engines for another try to-day.

The NC-4 alighted in the harbor at 7.65 o'clock last night (Newfoundland time) after a flight from Halifax, a distance of 437 land miles, in six hours and 23 minutes actual flying time. The seaplane floated on the surface of the water for two hours and 23 minutes when forced to alight eighteen miles from Halifax by one of her engines failing by slow oil pressure.

The NC-4 maintained an average altitude of 2,800 feet during the Halifax-Trepassey flight.

SERBS AND CROATS FIGHT.

SMYRNA OCCUPIED BY GREEKS WITH ALLIED CONSENT

Move Results From the Activities of the Turks in Asia Minor.

PARIS, May 16 (Associated Press). —An extensive Allied naval concentration has been begun at Smyrna in connection with a mandate to Greece to administer the city.

ATHENS, May 16 (United Press).— One of the greatest events in modern Grecian history occurred yesterday when military and naval forces occupied a portion of the coast of Asia Minor. This was a realization of Greece's dream of five centuries.

Permission for the occupation was given by the Peace Conference on request of Premier Venizelos, following official confirmation that the Turks were stirring up trouble in Asia Minor.

An entire division of Greek troops was landed at Smyrna and considerable territory on either side, including Aivali, 100 miles to the northward, and Vourla, 40 miles to the southward.

The troop ships, which sailed from Cavalla on Tuesday were escorted by two battleships and four cruisers. One of the battleships was the Kilkis (formerly the American battleship Idaho, sold to Greece in 1914).

The landing was attended by considerable ceremony, as yesterday was one of Greece's principal holidays, known as Roses Day. The occupied territory is populated almost wholly by Greeks.

A despatch from Athens yesterday reported arrival of the dreadnought Arizona and four American cruisers at Smyrna.

REVISED FIGURES SHOW A. E. F. BATTLE LOSSES TOTALLED 286,044

Second Division of Regulars and Marines Lost the Most Men in France.

WASHINGTON, May 16.—Casualties by divisions in the A. E. F. were announced by the War Department to-day as follows:

Div.	Battle Deaths.	Wounded.	Total.
2d	4,419	20,657	25,076
1st	4,204	19,141	23,345
3d	3,102	15,052	18,154
28th	2,531	13,746	16,277
42d	2,713	13,292	16,005
26th	2,168	13,000	15,168
4th	2,587	11,596	14,183
32d	2,898	10,986	13,884
77th	1,990	9,966	11,956
27th	1,791	9,427	11,218
30th	1,652	9,429	11,081
5th	1,908	7,975	9,883
33d	1,002	8,251	9,253
89th	1,419	7,224	8,643
82d	1,338	6,890	8,228
78th	1,359	6,800	8,159
90th	1,387	6,623	8,010
35th	960	6,394	7,354
79th	1,396	6,194	7,590
80th	1,141	5,622	6,763
91st	1,390	5,106	6,496
29th	940	5,219	6,159
37th	992	4,931	5,923
36th	591	2,119	2,710
93d	574	2,009	2,583
7th	306	1,316	1,622
92d	185	1,455	1,650
81st	250	801	1,051
6th	97	479	576
88th	27	63	90
Others	1,596	4,462	319
Total	48,909	237,135	286,044

ment forces, is marching against Petrograd, which, it is expected, will be occupied within a few days, according to advices to the National Tidende.

VIENNA, May 16 (Associated Press).—Ukranian reports indicate that the Bolsheviki are fleeing from their advanced western positions at Rovno before the army led by Simon Pethura, and are retiring in disorder, due to a lack of transportation, toward Korosteny and Sarny Junction.

It appears that there is a general uprising of Ukrainian peasants against the Bolsheviki, the town of Homel, in the Government of Mohilev, falling into their hands. The peasants are led by M. Orlovsky and are reported to have won other successes northeast of Kiev.

W

DIRI

EK-4: Grand Forks Herald, 16 Mayıs 1919. *"Müttefik Deniz Kuvvetleri İzmir'e Doğru Hareket Ediyor".*

ALLIED NAVAL FORCES MOVE TOWARD SMYRNA

Greek Forces Reported To Have Landed There on Wednesday

Paris, May 16.—An extensive Allied naval concentration has been begun at Smyrna in connection with a mandate to Greece to administer the city.

Athens, Wednesday, May 14.—Greek forces landed today at Smyrna, the news being received here with great enthusiasm.

A Paris dispatch Thursday stated that "an important port" in Asia Minor would "soon be the theater of an inter-Allied military and naval manifestation in which Greek soldiers and French, British and Italian warships would participate." A Paris dispatch received Thursday night stated the United States battleship Arizona, and four cruisers had arrived at Smyrna.

Additional Markets

GRAIN.

Milwaukee, Wis., May 16.—Wheat—No. 1 northern, $2.45@2.50; No. 2 northern, $2.40@2.45.

Corn—No. 3 yellow, $1.77@1.78; No. 3 white, $1.76@1.77; No. 3, $1.75@1.76; July, $1.62; September, $1.65 1-2.

Oats—Standard, 70@1-2; No. 3 white, 69@70; No. 4 white, 68 1-2@69; July, 66 7-8; September, 62 5-8.

Rye—No. 2, $1.55;

Barley—Malting, $1.14@1.23; Wisconsin, $1.15@1.23; feed and rejected, $1.12@1.16.

Hay unchanged.

EK-5: The Ogden Standard, 16 Mayıs 1919. *"Yunan Kuvvetleri İzmir'e Çıktı"*.

GREEK FORCES LANDED

Smyrna to Be Placed Under the Control of Greece.

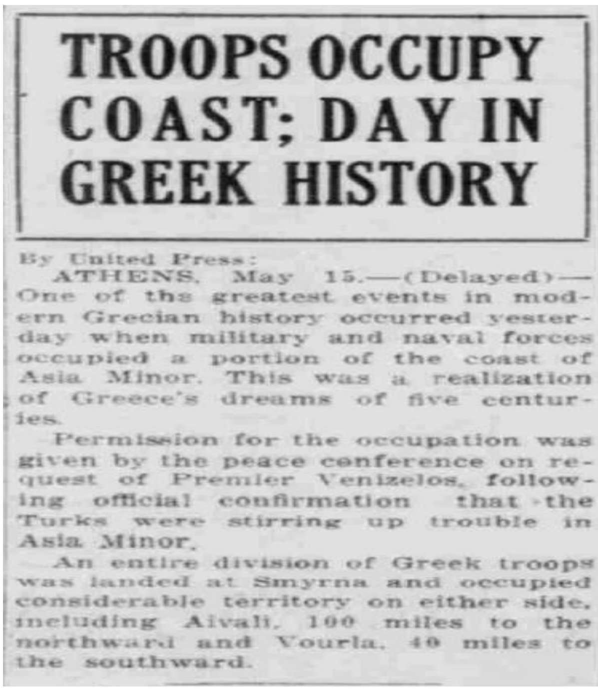
ATHENS, Wednesday, May 14.—Greek forces landed today at Smyrna, the news being received here with great enthusiasm.

A Paris dispatch Thursday stated that "an important port" in Asia Minor "would be the theater of an inter-allied and naval manifestation in which Greek soldiers and French, British and Italian warships would participate." A Paris dispatch received Thursday night stated the United States battleship Arizona and four United States cruisers had arrived at Smyrna.

NAVAL CONCENTRATION.

PARIS, May 16.—An extensive allied naval concentration has been begun at Smyrna in connection with a mandate to Greece to administer the city.

EK-6: South Bend News-Times, 16 Mayıs 1919. *"Yunan Kuvvetleri İzmir Kıyılarını İşgal Etti, Yunan Tarihinde Büyük Gün"*.

TROOPS OCCUPY COAST; DAY IN GREEK HISTORY

By United Press:

ATHENS, May 15.—(Delayed)—One of the greatest events in modern Grecian history occurred yesterday when military and naval forces occupied a portion of the coast of Asia Minor. This was a realization of Greece's dreams of five centuries.

Permission for the occupation was given by the peace conference on request of Premier Venizelos, following official confirmation that the Turks were stirring up trouble in Asia Minor.

An entire division of Greek troops was landed at Smyrna and occupied considerable territory on either side, including Aivali, 100 miles to the northward and Vourla, 40 miles to the southward.

EK-7: **Evening-Times Republican**, 5 Mayıs 1920. *"San Remo'daki Müttefik Başbakanları Türk haritasını yeniden çizdi. Türk Milliyetçileri, yeni askeri alımları ile savaş alevini körüklüyor."* Haberin altında San Remo'da yaşanan gelişmeler aktarılıyor. Haritada, Çanakkale Boğazı, Anadolu, Ermenistan ve Türkiye'nin yeni taksimleri gösterilmektedir. Sol üst: Mustafa Kemal. Aşağıda soldan sağa: İzzet Paşa, Damad Ferid Paşa ve Ali Rıza Paşa.

AS ALLIED PREMIERS AT SAN REMO REDRAW TURKISH MAP
TURK NATIONALISTS FEED FIRES OF WAR, FORM NEW STATE

Map shows location of Dardanelles (arrow), Anatolia, Armenia and other parts of Turkey mentioned in late dispatches. Upper left: Mustapha Kemal. Below, left to right: Izzet Pasha, Damad Ferid Pasha and Alirza Pasha.

While the allied premiers at San Remo are busy redrawing the Turkish map, internationalizing Constantinople and the Dardanelles, granting freedom to Armenia and making other important changes, Turkish nationalists are fanning the flames of war. Mustapha Kemal has established an independent government in Anatolia. Other Turkish nationalists, including Izzet Pasha, former Turkish grand vizier, and General Alirza Pasha have been arrested by the allies in Constantinople. Damad Ferid Pasha, the present grand vizier, has taken charge of the war office.

minus b was a 2 minus 2ab plus b2, a2 minus b2, 2a minus ab plus b2, or a (a2 minus b2). Two answered correctly. Eleven did not answer at all. Seven gave wrong answers.

They were asked whether the two words in each of these pair meant nearly the same or nearly the opposite: Since—before; bankrupt—solvent; incumbent—obligatory; succinct—concise. Only half had the four correct, and seven made actual errors. These were leading business

EK-8: New-York Tribune, 2 Haziran 1920. *"Yunanlıların, Türklere Karşı Harekât Planı".* İkinci Yunan İleri Harekâtını gösteren harita. Haritanın altında harekâta yönelik bilgiler verilmektedir.

Plan of the Greek Drive Against the Turks

The plan of the Greek military offensive against the Turkish Nationalists under Mustapha Gemal, which was submitted to the Allied leaders in conference at Boulogne, Monday, provides for the landing of troops at Smyrna, indicated by arrow (1). Using this port as a base, the Greeks will seek at Afioum Karahissar (2), to cut the Berlin-Bagdad Railroad, Kemal's chief line of communication, forcing him to withdraw the troops he has advanced to the Dardanelles (3) where British police troops are on duty, and to retreat into the interior. French and British troops are on duty at Ismid (4). At Mersina (5) yesterday a French warship bombarded Nationalist forces, which attacked the city.

EK-9: South Bend News-Times, 11 Ağustos 1920. *"Türkler, Müttefikler ile Barış Antlaşmasını İmzaladı".*

TURKS SIGN PEACE PACT WITH ALLIES

Last Power to Remain in State of War With Entente is Officially at Peace.

SEVRES, France, Aug. 10.—Turkey, the last power to remain in a state of war with the entente, signed the treaty Tuesday and is now officially at peace. Serbia and Hedjaz alone of the nations interested had refused to sign.

It was simple, sober ceremony. Premier Venizelos, although achieving what is considered to have been one of his life ambitions, affixed his signature to the three voluminous documents—the treaty itself, an Italio-Greek proctocol and a proctocol on Asia Minor and the zones of influence—with trembling hands and sombre face, ascribed by some to illness and overwork. The three Turkish delegates looked away as the premier passed their seats not bowing to him as they did to the other delegates.

Pole Attracts Attention.

EK-10: New-York Tribune, 11 Ağustos 1920. *"Türkler, Müttefikler ile Barış Antlaşmasını İmzaladı. Hicaz ve Sırbistan Reddetti".*

Turks Sign Peace Treaty; Serbia and Hedjaz Refuse

Sultan's Delegates Turn Heads From Venizelos in Ceremony at Sevres

SEVRES, France, Aug. 10 (By The Associated Press).—Turkey, the last power to remain in a state of war with the Entente, signed the treaty today and is now officially at peace. Serbia and Hedjaz, alone of the nations interested, refused to sign.

It was a simple ceremony. Premier Venizelos, although achieving what is considered to have been one of his life ambitions, affixed his signature to the three voluminous documents—the treaty itself, an Italio-Greek protocol and a protocol on Asia Minor and the zones of influence—with trembling hand and somber face, ascribed by some to illness and overwork. The three Turkish delegates looked away as the Premier passed their seats, not bowing to him as they did to the other delegats.

Count Zamoyski, Polish Minister to Paris, who was among those who signed the three documents, attracted much attention, being the center of inquiring groups, as the delegates were signing their names.

Premier Millerand opened the ceremony with a few words, and then asked the Turkish delegates to sign. The business was concluded at 4:30 and the delegates hurried out through the soldier guard, which presented arms as they filed out.

EK-11: The New York Times, 27 Mart 1921. İkinci İnönü Muharebesine ait harita ve Yunan kuvvetlerinin konuş yerleri.

GREEKS ADVANCE ON ENTIRE FRONT

Mountain Fortified by Turks Stormed and Captured After Hard Fighting.

ADABAZAR IS OCCUPIED

Army Approaching Bagdad Railroad at Two Points—Kemal Pasha Arrives at Eski-Shehr.

CONSTANTINOPLE, March 26 (Associated Press)—The Greeks are making notable progress in their offensive against the Turkish Nationalists, according to word received here today. The advices state they are approaching Eski-Shehr, the junction point on the Bagdad Railway where the line to Angora joins the main line, and Afiun-Karahissar, further south on the main line, where the road turns in the direction of Konieh, 140 miles distant.

The Turks are withdrawing slowly into the mountain fastnesses defending Eski-Shehr and Afiun-Karahissar, where they are expected to make their final stand, unless they are able to hold the Greeks in the treacherous passes in the valleys.

The Greeks are advancing slowly, the entire army moving as a unit on a front now extending from Adabazar, twenty miles southeast of Ismid, to Bilejik, fifty miles east of Brussa, to Aghar-Dagh. The latter mountain, which is well fortified, the Greeks captured in hard fighting.

The Brussa front is presenting interesting possibilities, according to military experts. A Greek division entered into action, captured Adabazar and passed over it, although the Turks had a number of regiments there.

Mustapha Kemal Pasha, the Turkish Nationalist leader, has arrived in Eski-Shehr.

A Nationalist official statement, dated Thursday, states that the Nationalist forces are retreating on the Brussa front toward Afiun-Karahissar.

In view of Greek propaganda with regard to the attitude of the allied nations toward the Greek campaign, the British authorities, through Reuter's agency, have issued a denial that Great Britain is supporting the offensive or that it has her approval.

ATHENS, March 26.—Continued successes against the Turkish Nationalists in Asia Minor are reported from the Ushak and Brussa fronts, according to an official statement issued here. The Greeks, it is declared, are not encountering much resistance in their advance toward Ski-Shehr.

"On Thursday," says the statement, "the Greeks continued to advance in the Ushak sector. The enemy, who resisted feebly, was driven back from a fortified ridge between Agar and Bonnar to a line about thirty miles east of Ushak. Two hundred of the enemy were taken prisoners.

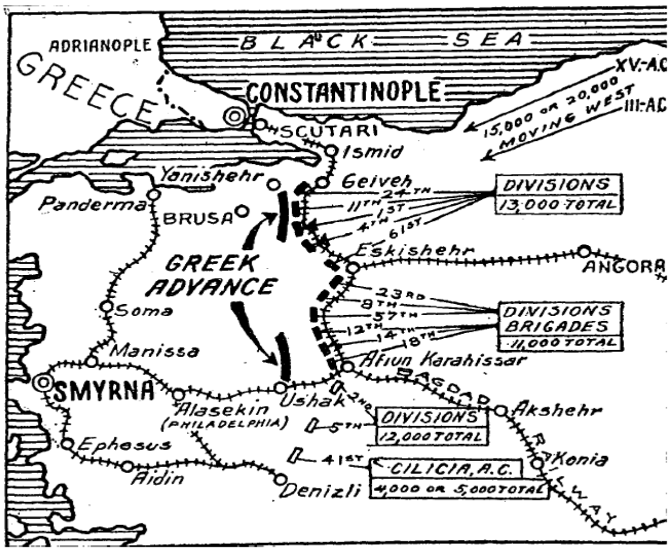
"In the Brussa sector, the enemy was driven from positions east of the city and the Greeks occupied a line running through the villages of Gieuneuch, Vereisi and Dilejik, about six miles from the town. The Greek losses have been insignificant."

The newspapers, irrespective of political affiliations, are doing their utmost to stimulate patriotism, warning the people that Greece's future depends on the Nationalists being crushed.

The people generally express complete confidence in the army and do not expect that the Nationalists will be in a position to offer serious resistance. The question of King Constantine going to the front is still being discussed, but no decision has yet been reached.

The financial problem is causing much uneasiness, as it is feared that any effort to drain the country's resources at this moment would lead to further depreciation of the drachma and increase the already exorbitant cost of living.

LONDON, March 26.—The agreement recently reached between the Bolsheviki and the Turkish Nationalists concerning the evacuation of Batum specified that the Bolsheviki would aid the Nationalists against the Greeks with men and munitions, says a Constantinople dispatch under Friday's date received by the Exchange Telegraph today.

SCENE OF THE GREEK-TURKISH CONFICT IN ASIA-MINOR.

ORDERS AMERICANS OUT.

Nationalists Tell Missionaries They Must Quit Asia Minor.

BOSTON, March 26.—Evacuation of the station of the American Board of Commerce for Foreign Misions at Marsovan, in Asia Minor, by its missionary staff has been ordered by the Turkish National Government, a cablegram to the board's headquarters here announced today. The message, which was from W. W. Peet, treasurer for the board at Constantinople, read:

"All missionaries ordered leave Marsovan immediately; have been obliged to close the work there in consequence of orders by National Government; compelled at once to leave Asia Minor; three missionaries remain in possession of station."

The missionaries at Marsovan, the Rev. Dr. Edward L. Strong, editorial secretary of the American Board said, included the staffs of the Anatolia College and Marsovan Hospital, comprising about twelve Americans. The hospital is the finest in Turkey and cared for 425 students of several nationalities.

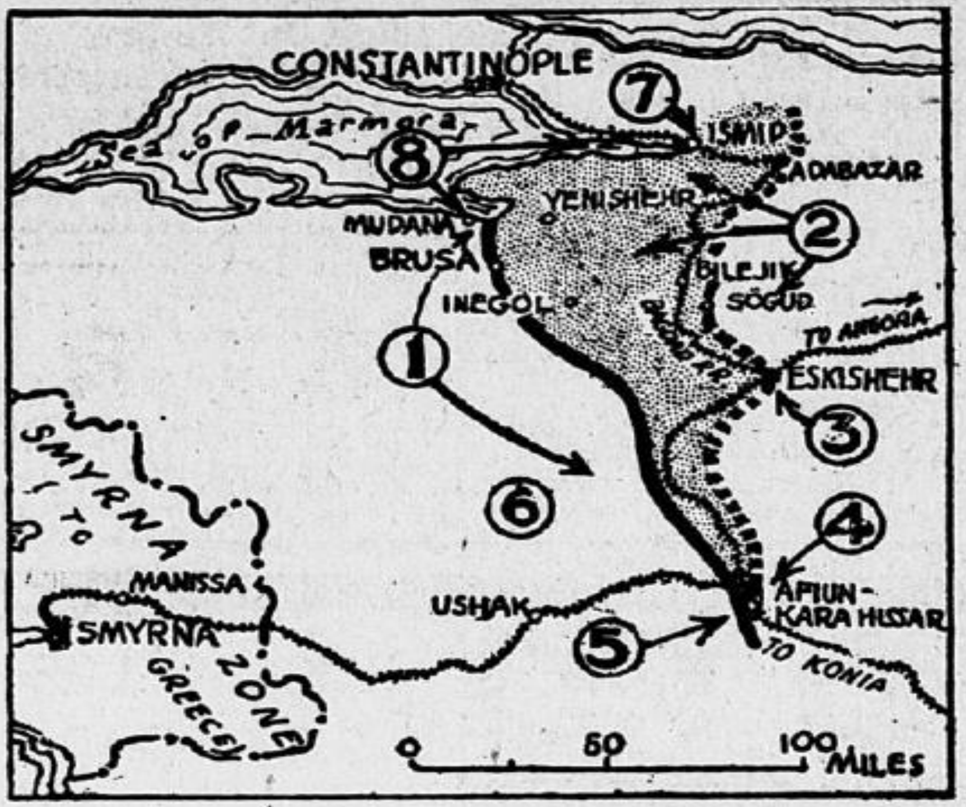
425 students of several nationalities.

Dr. Strong said there had been no preliminary advices that would cast any light on the reasons for the order. He expressed concern for the immediate future of the board's missions at Sivas and Cesaria because of the reference to departure of the misionaries from Asia Minor.

The New York Times
Published: March 27, 1921

EK-12: Grand Forks Herald, 11 Nisan 1921. İkinci İnönü Muharebesi sonrası Yunan geri çekilişini gösteren harita. Haritanın altında muharebeler anlatılmaktadır.

THE SITUATION AS GREEKS RETREAT

Figures indicate important points in Asia Minor as Turkish Nationalists drive Greek forces back.

1—The northern wing of the Greek army in Asia Minor is in retreat to its former positions before Brussa, having been battered by the Turks under Mustapha Kemal Pasha.

2—The Greeks claim their defeat was due to the bad co-operation of their units in the advance from Bilejik and Socgud. They well back behind the line of Inegol and Yenishehi, ubt the Turks were soc lose behind they could not stop before they reached Brussa.

3—The Turks assert their victory was due to their cavalry, which fell upon the Greeks when the latter felt they had attained an easy victory at Eski-Shehr.

4—Turkish troops are appearing before Afiun Karahissar in large numbers.

5—It seems doubtful if the Greeks will try to hold Afiun Karahissar. The map shows the extent of territory covered by their retreat.

6—Turkish irregulars, aided by Arabs, are harrassing the rear of the Greek lines.

7—It is believed the Greeks may now strike at Ismid, opposite Constantinople.

8—The allies feel apprehensive for the safety of Constantinople. The water defenses of the city may be given to the allied fleet, operating between Mundana and Ismid.

EK-13: The Bismarck Tribune, 12 Nisan 1921.(Satterfield) *"Aç Türk"*.

EK-14: The Richmund Paladium, 13 Nisan 1921. *"Yunan Kabinesi Çekilebilir, İzmir Tehdit Altında".*

Greek Reverses May Overthrow Cabinet; Smyrna Is Threatened

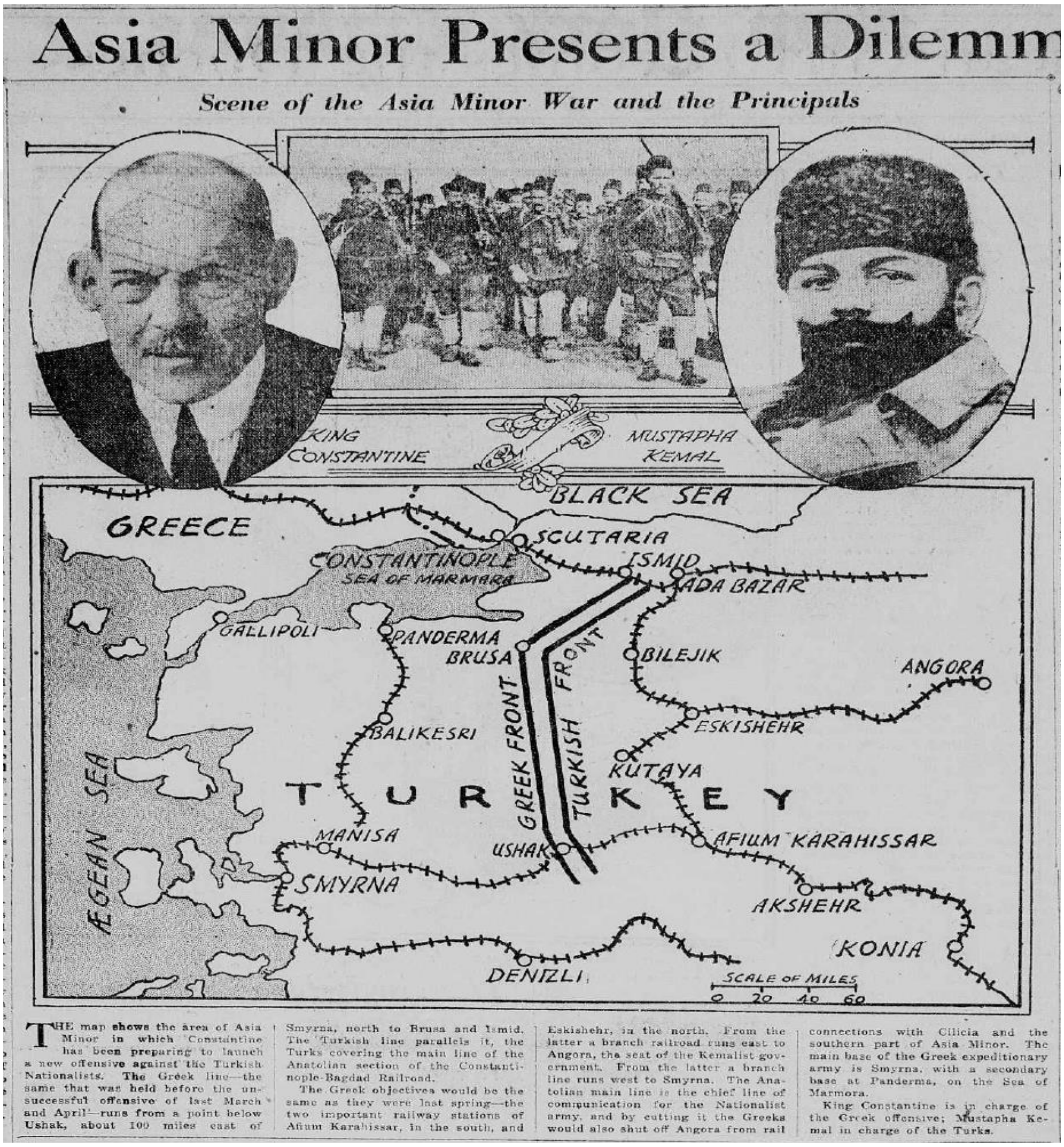
View of the city and harbor of Smyrna; Gen. Demetrios Gounaris, and map showing Greek army penned up at Brusa, and the imperiled Smyrna zone.

Serious military reverses in Asia Minor will result in the immediate overthrow of Premier Calogeropomlos' cabinet, a report from Athens says. General Gounaris is mentionad as the next premier. The rank and file of the army are expressing dissatisfaction with General Gounaris owing to his flamboyant promises to capture Angora in a month, and the entire government may fall, including King Constantine.

The French officials learn the entire hold of the Greeks in Asia Minor is threatened, even including Smyrna occupation, owing to the dissatisfaction among the troops and the threatening attitude of the Turkish population at Littoral, which greatly outnumbers the Greeks.

It is believed if the nationalist leader, Kemal, is able to exploit Smyrna he can drive the Greeks to the sea. Cavalry officers and noncommissioned officers between 1901 and 1913 have been called to the colors by the Greeks.

EK-15: New-York Tribune, 26 Haziran 1921. *“Anadolu’da Yeni Bir Savaş, Müttefikler İçin Bir İkilem Yaratıyor”.* Haberde, Kral Konstantin’in ileri bir harekta hazırandığı aktarılmakadır. Yunan hattının Mart ve Nisan harekâtlarındaki başarısızlığı sonrası oluşan hat olduğu belirtilmektedir. Türk hattının ise Ankara’ya ulaşan tüm demiryollarını kesen Yunan hattının karşısında konuşlandığı aktarılmaktadır. Konstantin ile Mustafa Kemal Paşaya ait olduğu iddia edilen fotoğraflar.

Asia Minor Presents a Dilemm

Scene of the Asia Minor War and the Principals

THE map shows the area of Asia Minor in which Constantine has been preparing to launch a new offensive against the Turkish Nationalists. The Greek line—the same that was held before the unsuccessful offensive of last March and April—runs from a point below Ushak, about 100 miles east of Smyrna, north to Brusa and Ismid. The Turkish line parallels it, the Turks covering the main line of the Anatolian section of the Constantinople-Bagdad Railroad.

The Greek objectives would be the same as they were last spring—the two important railway stations of Afium Karahissar, in the south, and Eskishehr, in the north. From the latter a branch railroad runs east to Angora, the seat of the Kemalist government. From the latter a branch line runs west to Smyrna. The Anatolian main line is the chief line of communication for the Nationalist army, and by cutting it the Greeks would also shut off Angora from rail connections with Cilicia and the southern part of Asia Minor. The main base of the Greek expeditionary army is Smyrna, with a secondary base at Panderma, on the Sea of Marmora.

King Constantine is in charge of the Greek offensive; Mustapha Kemal in charge of the Turks.

EK-16: The Seattle Star, 6 Temmuz 1921. (Satterfield)*"Polisten(Müttefiklerden) Tavsiye". "Adımlarına(Yunan Ordusuna) Dikkat Et".*

EK-17: Albuquerque Morning Journal, 8 Ağustos 1921. Eskişehir-Kütahya Muharebeleri sonrası Mustafa Kemal Paşa tarafından kabul edildiği iddia edilen barış şartlarına göre Yunanistan'a verilecek Batı Anadolu topraklarını gösteren harita. Siyaha boyanan yerler Yunanistan'a verilecek yerleri göstermektedir.

GREEK VICTORIES PORTEND FURTHER CARVING OF TURKEY

Following their recent great victory over the Turks at Eski Shehr the Greek army in Asia Minor is moving on Angora, and Mustapha Kemal, leader of the Turkish Nationalists, is said to favor peace at almost any price. The price asked by Greece is the port of Smyrna and all of Asiatic Turkey shown in black on the accompanying map.

EK-18: The Omaha Daily Bee, 12 Ekim 1921. (Moffis)*"Sindirimi Güç"*.

EK-19: Evening Star ve The Rock Island Argus, 11-12 Kasım 1921. *Evening Star* gazetesi bu fotoğrafın altına Türklerin ileri harekât emri beklediğini yazarken *The Rock Island Argus* ise Sakarya'da Yunanlıların hala ölümcül çatışmalar yaptığını yazmaktadır. Fotoğrafta saldırmak için emir bekleyen Türk askerleriyle dolu bir hendek olduğunu, tüm dünyanın silahsızlanma emrini beklediği aktarılmaktadır.

Speaking of Disarmament

Greeks are still meeting Turks in deadly conflict at Sakaria. Here's a trench full of Turkish soldiers awaiting word to go over the top while the world awaits a command for universal disarmament.

EK-20: Evening Star, 16 Ocak 1922. Levanten Amerikan Ticaret Odası'nın, Amerikan Dışişleri Bakanlığına gönderdiği şikayet.

Allies Charged With Opposing U. S. Interests in Near East

American Chamber of Commerce in the Levant Sends Complaint to State Department—Declared to Be Denied Equal Opportunities in Trade.

BY CONSTANTINE BROWN.

By Cable to The Star and Chicago Daily News. Copyright, 1922.

CONSTANTINOPLE, Turkey, January 14.—The American Chamber of Commerce in the Levant has handed to Admiral Bristol a memorandum for transmission to the State Department showing the situation created for Americans in this part of the world by the lack of interest taken by the American government in near eastern questions. Since the armistice the American Chamber of Commerce has observed with great anxiety the lack of consideration shown by the principal allies for American interests in the occupied and mandated territories.

"The American Chamber of Commerce," says the memorandum, "is deeply convinced that there has not been lack of consideration, but a deliberate intent on the part of the principal allied powers to obstruct the progress of American interests and that in all political moves in the near east they are actuated by a desire to exclude American interests from free and equal opportunities in these important markets."

Competition Declared Feared.

Long experience in the foreign trade has convinced the chamber of commerce that the policy pursued by the allies to exclude American interests in the Levant is dictated by a profound knowledge of the possibilities and resources of these countries and by fear of a formidable American

Americans will exist in the next treaty.

"5. It is easier to protect American interests while the treaty is being drafted than to depend upon diplomatic negotiations after the treaty is ratified.

"6. It is impossible to protect American interests while the treaty is being drafted unless the United States is represented on an equal footing with the allies.

"7. Unless the United States participates in the negotiations on terms of exact equality with the rest of the allies it will be powerless to protect American interests in an effective manner.

Equal Participation Demanded.

"8. Intricacies of diplomatic procedure and technicalities of international law should not be permitted to interfere with vital American interests.

"9. Irrespective of the extent to which the United States wishes to commit itself in foreign affairs, the predominant position of the United States in world affairs and the deep moral and material obligations under which the allies rest to the United States make it possible for the government to demand and secure equal participations in negotiations affecting vital American interests.

"10. The importance of American interests in foreign countries and the absolute necessity of free expansion in the future make it imperative that the United States insist upon and demand equal participation in all matters affecting American interests abroad, especially in the near east, which heretofore have been neglected."

EK-21: The Washington Herald, 16 Mart 1922. (J.N.Darling) Lloyd George'un eleştirisi yapılan karikatürde Türklerin, İslamı kullanarak hareket ettiği iması yapılmaktadır.

EK-22: The Washington Herald, 11 Eylül 1922. (J.N.Darling) Karikatürde, hem Yunanlıların hem de Türklerin İngiliz ve Fransızlar tarafından kandırıldığı belirtilmektedir.

EK-23: The Topeka State Journal, 12 Eylül 1922. *“Konstantin: Kapıları açın onu eve canlı getiriyorum.”* Karikatürün altında; Yunan halkının, Konstantin’i tahtına geri çağırdığında, Konstantin’in Türklerle tek elle savaşacağına yönelik söz verdiği, kazanılan veya vaat edilen her şeyi elinde tutacağını ilan ettiği ancak Mustafa Kemal’in artık onu kovaladığı, üç kolordunun yok edildiği ve geri kalan Yunan kuvvetlerinin denize sürülme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu aktarılmaktadır.

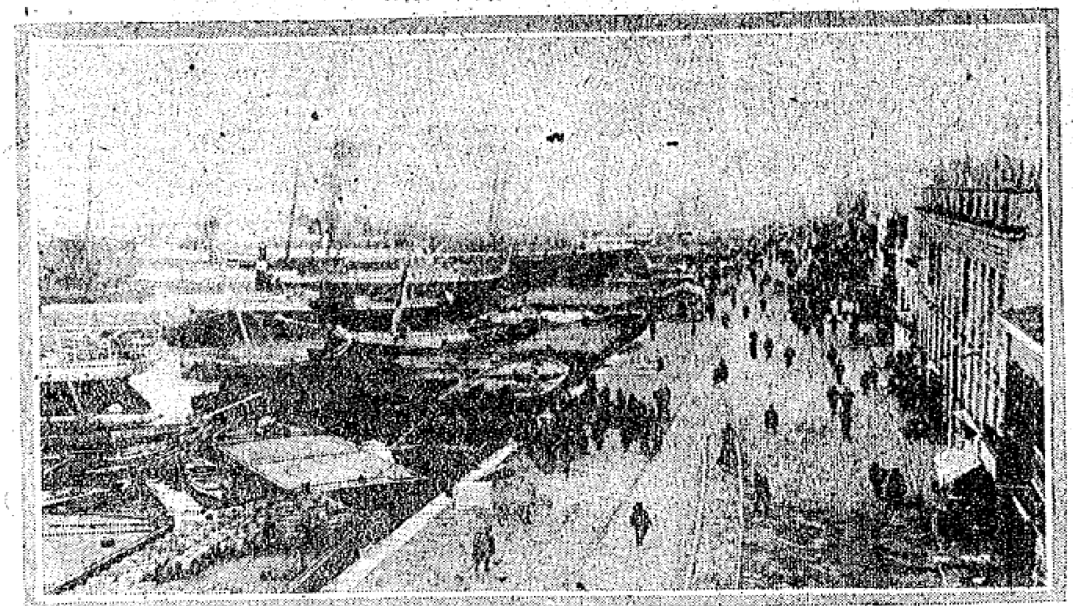
KING TINO, THE FIGHTING GREEK—“OPEN THE GATES, I’M BRINGING HIM HOME ALIVE!”

To show his people that they had not invited ruin when they called him back to the throne, Constantine grandiosely proclaimed he would fight the T.rks single-handed and to retain for Greece all that has been won or promised—but instead he has suffered overwhelming defeat. Mustapha Kemal has him on the run; three army corps have been almost annihilated and the remainder are in danger of being driven into the sea.

EK-24: The Washington Post, 12 ve 17 Eylül 1922. Fotoğrafın altında; Batı Anadolu'dan sürülen Yunanlıların, İzmir'i tahliye ettiği, Türk ordusunun Yunan ordusunu yok ettiği, Türklerin İstanbul ve Trakya'dan Yunan askerinin çıkması şartıyla ateşkesi kabul edebileceği yazmaktadır. Alttaki fotoğrafta ise Mütefik destroyerleri görülmektedir.

WATERFRONT IN SMYRNA.

Greeks driven out of Asia Minor, evacuate Smyrna. Turkish army wipes out the Greek army. The Angora Government will grant an armistice to the Greeks if a request is made, on condition that the Greeks evacuate Thrace and the immediate departure of the Greek military and naval units in Constantinople.

VIEW OF SMYRNA WITH WARSHIPS OF ALLIES ON WATERFRONT

Scene in Smyrna, taken by the Turks after desperate fighting by the demoralized Greek forces to retain it. The photo shows French and Italian destroyers along the water front. Smyrna is reported to be burning after being sacked by the victorious Turks.

EK 25: The Evening World, 15 Eylül 1922. Sür Manşet: *"İzmir'de 2000 Kişi Katledildi, İngilizler Türk Mahallesinin Bombalanacağı Tehdidinde Bulundu".*

2000 DIE IN SMYRNA MASSACRE; BRITISH THREATEN TO BOMBARD

To-Night's Weather—SHOWERS. To-Morrow's Weather—FAIR.

THE EVENING WORLD — WALL STREET FINAL EDITION — **The Evening World.** — WALL STREET CLOSING TABLES

"Circulation Books Open to All."

VOL. LXIII. NO. 22,154—DAILY. NEW YORK, FRIDAY, SEPTEMBER 15, 1922. PRICE THREE CENTS

WALL OF FLAME TWO MILES LONG SWEEPS OVER SMYRNA; TRAPS MOB OF REFUGEES

Quay Covered by Corpses—Helpless Hundreds Are Placed on Lighter and Ruthlessly Shot Down—Many Girl Pupils Reported Carried Off From American College Near Town.

Warship Wirelesses That Twenty Volcanoes Belch Fire to Great Height—Thousands Caught Between Sea and Blaze Face Certain Death, as They Cannot Escape.

ENGLISH OFFICIALS SLAIN IN RAID.

ESTIMATES OF SLAIN, 1,000 TO 3,000.

General Secretary of Y. W. C. A. Who Is Reported Still in Smyrna

MISS JEAN CHRISTIE.

U. S. Destroyers Ferry Refugees By Thousands From Danger Zone

American Admiral Reports Consulate Burned and Situation "Appalling."

TERRIBLE TALES TOLD BY REFUGEES.

TWO FOUND SLAIN AND ROBBED ON TENEMENT ROOF

Victims Believed Strangled in Fight Over Nightly Game of Craps.

ONLY ONE IDENTIFIED

Murders Discovered by Clerk Looking Down From 59th Street Skyscraper.

Klan Brands the Face of Man Accused of Mistreating Mother With the Letter "K" in Chemical

Gang Beat William Hollingsworth With Sticks and Cut Off Half of His Mustache When He Denied the Charge.

N. Y. C. SIGNS UP WITH TRAINMEN AND CONDUCTORS

Wages, Working Conditions and Rules Extended Another Year.

PEACE DRIVE STARTED.

Jewell Reported Coming to Negotiate With Die Hard Executives.

IRISH REBELS TRY TO SEIZE BARRACKS IN DUBLIN BATTLE

Early Morning Attack Repulsed by Regulars in Three-Hour Fight.

SLAIN CAFE MAN BELIEVED VICTIM OF BOOTLEG FEUD

Body Found in River Identified by Laundry Marks as Robert Reynolds.

STRIKERS LAUNCH PEACE DRIVE HERE ON DIE HARD ROADS

Jewell Reported Coming to Direct Campaign—N. Y. C. Meets Its Men.

HIT TWICE BY AUTO, THEN TRAIN, LIVES

Chicago School Teacher Has a Charmed Life.

LEAGUE OF NATION TAKES IN HUNGARY

Membership Is Granted by Unanimous Vote.

17 Entombed Miners Are Alive, Says State Industrial Engineer

They Have Plenty of Fresh Air, He Declares, and Poisonous Gases From Fire Have Not Reached Them.

Positions for Thousands Who Read The World's Ads

Real Estate Advertisements for the Sunday World Must be in The World Office To-Day Before 8 P. M.

EK-26: The Evening World, 15 Eylül 1922. İzmir Yangını sonrası şehirde yaşanan kargaşa ve kaos, tam sayfa yapılan haberler ve fotoğraflarla okuyuca aktarılmaktadır.

2 S THE EVENING WORLD, FRIDAY, SEPTEMBER 15, 1922.

TOWN AND HARBOR AT SMYRNA, ALSO CUSTOM HOUSE AND QUAY

Armenians were then shot down from the shore, the bodies being left floating in the water. According to other passengers, prominent members of the British colony in Smyrna were similarly murdered."

BERLIN, Sept. 15 (United Press).—British troops and the Turkish forces of Mustapha Kemal have clashed near Constantinople, according to an unconfirmed report received by the Berliner Tageblatt to-day.

One hundred thousand persons are in danger of death by starvation, according to the despatch, which also stated that the British fleet has rescued all the British and some of the natives.

TURKS PILLAGE AND MASSACRE

MALTA, Sept. 15 (Associated Press).—Hundreds of bodies of victims of the Turkish massacre in Smyrna were lying in the streets of the city when the British hospital ship Maine left there with more than 400 refugees on board, it is stated by Reuter's Smyrna correspondent, who arrived here on the Maine to-day.

"When I left Smyrna," he said, "the Turks were still pillaging and massacring, and hundreds of bodies were lying in the streets of the town and the outlying villages. Two large villages five miles from Smyrna were on fire. The British had withdrawn all their patrols and guards, and several British houses had been requisitioned for Turkish officers.

"The Christians," he added, "have been placed in a terrible position owing to the highly reprehensible action of the retreating Greek Army in burning towns and villages. Thousands of Greek refugees when I left were lying in lighters in the port and on the breakwater in a pitiable condition, without food or water, although the British had given them what assistance was possible. The raisin and fig crops have been mostly lost. Many British firms are hard hit and British prestige is low."

The refugees on the Maine included 270 British subjects and 81 Maltese, the remainder of the total of 407 being French, Greek and the nationals of other Allies. Lady Lamb, wife of the British Consul, and her daughter also were on board. The majority of the refugees were well-to-do, but penniless at present because of their precipitate flight.

A section of the British Royal Air Force, consisting of thirty officers and men, with five seaplanes, under orders to proceed to Constantinople, are here awaiting transportation to that point for service with the British troops, it is understood here. It was stated that the air craft ship Argus, which has been ordered to Constantinople, will take them aboard.

CONSTANTINOPLE, Sept. 15 (Associated Press).—The Turkish Nationalist Army is now within thirty-five miles of Constantinople. The population is in a state of nervous tension and the entire city is rife with rumors about Mustapha Kemal Pasha's designs upon the capital.

One story is that the Nationalist commander has sent an ultimatum to the Allied Powers demanding the evacuation of their forces from the city so as to permit the entrance of the Turkish Nationalist Army. Another is that Nationalist troops have crossed over to the Gallipoli Peninsula from Chanak, planning to march into Thrace with the object of taking Adrianople.

Rodosto and other ports on the Sea of Marmora are choked with refugees, who are arriving by the tens of thousands in an appalling state of misery. Hundreds are dying before they can be landed. The Near East Relief has despatched a shipload of foodstuffs and medicines for Rodosto in charge of Col. Stephen E. Lowe, of St. Louis.

Ten thousand Armenian refugees have arrived in the Bosphorus on five vessels, and will be given shelter in the Armenian churches of the city.

SMYRNA, Sept. 15 (Associated Press).—The fire spread early this morning to the Turkish quarters and was making rapid headway.

The entire European section is in ashes and countless thousands are homeless. There were hundreds of casualties among persons who were caught in the sections where the flames spread with greatest rapidity.

Fourteen naturalized Americans are missing, but all the American-born are accounted for. Ten of them are in the suburbs, with American and Turkish guards.

The American Consulate-General was situated in the burned area. Consul General George Horton and his staff left as the flames swept toward the building, taking with them the official codes and funds, together with the most important records and documents.

An American destroyer sailed for Saloniki with 608 refugees, and another later cleared for Piraeus with 499 persons, including some of the Consular staff, members of American benevolent organizations and business men.

MUDANIA, Sept. 15 (Associated Press).—The Greek cruisers Giorgios Averoff and Kilkis, the latter formerly the U. S. S. Mississippi, are at Panderma covering the retreat of the remnant of the Greek army, for whose safety grave concern is felt. The Turks are at the heels of the fleeing Greeks, and it is believed the

ALLIES TELL KEMAL TO OBEY TREATY

Future Boundary to Be Fixed by Conference.

PARIS, Sept. 15 (Associated Press)—The French Government in its reply, forwarded last night, to the British note on the Near East, announces that France has decided to join the other Allies in requesting the Turkish Nationalist Government to respect the neutrality zone of the Straits of the Dardanelles fixed by the Treaty of Sevres. Instructions to this effect have been sent to Gen. Pelle, the French High Commissioner in Constantinople.

This French decision, the note adds, does not prejudice the future conditions of peace.

Diplomatic conversations among the Allies appear to have established the French view that the future sovereignty of Thrace by the Sublime Porte must be discussed at a peace conference, at which the crushing victory of Turkey will entitle her to the most liberal treatment in the final decision.

latter are doomed unless the Greek Government can provide vessels for their escape.

Two companies of French infantry were sent to this city from Constantinople for the temporary protection of the thousands of Christian refugees here, many of whom, panic-stricken, are throwing themselves into the sea.

When the Turks invaded the town they notified the French commander that the presence of his troops would not be tolerated, but he stood his ground.

Ghemlek, east of this place, is deserted. The Greek destroyer Panther put up a heroic fight to keep back the invading Kemalists there, but the latter brought into action long range guns, which soon forced the warship to retire.

LONDON, Sept. 15.—Mustapha Kemal, whose hordes of Turks are ravaging Smyrna had demanded unconditional surrender of all Asia Minor, including Constantinople and Thrace, according to a statement published by the Daily Mail. The Turk declares he will send his Moslems to storm and capture Constantinople unless the Allies hand over the city to him.

"And I cannot wait indefinitely," the statement said.

What was once known as "Turkey in Europe," which the Allies affirmed

Y. M. C. A., Y. W. C. A. SMYRNA WORKERS REPORTED AS SAFE

Former Have Left City—Two Women Remain to Do Relief Service.

A cablegram received at Y. M. C. A. headquarters to-day from E. O. Jacob, General Secretary of the organization at Smyrna, stated that the Y. M. C. A. reservation in that city was not destroyed, as had been reported, by the fire which swept parts of Smyrna after the evacuation of the Greek Army. The cablegram added that the families of Mr. Jacobs and A. K. Jennings, a secretary, have arrived safely at Athens.

There are two Y. W. C. A. workers at present in Smyrna. They are Miss Jean Christie of Springfield, Mass., and Miss Myrtle Nolan, whose home is in Minnesota. Word was received by cable from them three days ago saying that they had left the Y. W. C. A. building in Smyrna and taken refuge elsewhere in the city, but were still doing relief work. No word has come from them since then.

Miss Christie, who is General Secretary for Smyrna, has been in the Near East for three and a half years. Last August she returned to this country on furlough for two months, after which she went back to her Smyrna post.

Miss Nolan was at one time a worker for the Congregational Board in the interior of Turkey, but when trouble began in her district the board terminated its work there and Miss Nolan entered the service of the Y. W. C. A. She has been club and recreation secretary, having girls of eight nationalities in her care.

At the offices of the Foreign Division of the Y. W. C. A., at No. 600 Lexington Avenue, it was said this afternoon that Miss Christie and Miss Nolan would remain at their tasks in Smyrna until ordered out.

Officials of the Standard Trading Company, which is reported to have suffered heavy losses in tobacco burned, believe that most of the tobacco in Smyrna warehouses was removed before the arrival of the Turks. They have received no confirmation of the reported loss and are trying to establish communication with agents in Smyrna.

The Liggett and Myers Tobacco Company, which has large holdings in Smyrna, has received no word as to the extent of damage, if any, to their vast warehouses and properties there, it was stated here to-day.

Mr. C. J. Sperco, an importer and exporter, with offices at No. 4 Harrison Street, received to-day a cablegram from his brother, Henry Sperco, who has a steamship agency at Smyrna. The telegram was sent from Athens, and besides some entirely personal information informed Mr. Sperco that the whole city of Smyrna was being bombarded to such an extent that life was not safe in any part of the city. Henry Sperco said that he and their sister had been able to get to Athens and were on their way to France.

SIR THOMAS GLEN-COATS LEFT £1,000,000.

LONDON, Sept. 15.—Sir Thomas Glen-Coats, Chairman of the J. & P. Coats Ltd., thread manufacturers, who died on July 12, left an estate valued at £1,400,000, it was learned to-day.

should never exist, is demanded by Kemal in his ultimatum. The Turk wants most of Thrace and a great swath of Europe stretching 153 miles east of Constantinople.

A semi-official Greek message from Athens says it is alleged the Turks carried off all the girls from the American Girls' College in Smyrna.

Mustapha Kemal, Head of Army Which Massacred Thousands

KEMAL PASHA

N. Y. C. SIGNS UP WITH TRAINMEN AND CONDUCTORS

(Continued from First Page.)

either to-morrow or Sunday to direct this drive.

At the offices of the New York Central it was said no information would be given out beyond the bare facts of the opening of the conference set for this afternoon and that the road was entering the meeting with an "open mind and a sincere effort to bring about peace and good will."

BIG ROADS REJECT TERMS; ENDANGER PEACE PROGRAMME

Some of the Larger Systems Reject Willard-Jewell Proposals.

CHICAGO, Sept. 15.—Refusal by a number of the country's biggest railway systems to enter into the Warfield-Willard-Jewell plan for ending the shopmen's strike on the basis of separate and individual agreements developed an element of considerable uncertainty to-day over the scope and effectiveness of the peace programme.

While some of the larger systems had flatly rejected the plan, others, notably the Chicago and Northwestern and Chicago, Milwaukee and St. Paul, had virtually completed arrangements for restoring strikers at once to their former jobs under terms of the separate settlement plan.

Negotiations were in progress with several roads in an effort by shop craft officials to effect additional settlements.

Strike leaders were said to be addressing communications to some of the unwilling roads asking them to reconsider their rejections.

Among the larger systems said to have closed the door against the settlement plan are the Pennsylvania, Union Pacific, Norfolk and Western, Southern Pacific, Chicago and Alton, Chicago, Rock Island and Pacific, Northern Pacific, Great Northern, Chicago, Burlington and Quincy, Missouri, Kansas and Texas and subsidiary lines.

Other roads still outside the agreement include the Central of Georgia, Delaware, Lackawanna and Western, Erie, Illinois Central, Louisville and Nashville, Missouri Pacific, Frisco, Wabash, Santa Fe, Chicago Great Western and numerous others.

About fifty roads were generally understood to have accepted the settlement proposals, with the Baltimore and Ohio, Chesapeake and Ohio, New York Central Lines, Southern, Seaboard Air Line, Chicago and Northwestern and Chicago, Milwaukee and St. Paul among the larger systems in the agreement.

W. H. Finley, President of the Northwestern, and B. B. Greer, Vice President of the Milwaukee, expressed the hope that many of their shopmen would be back on their jobs to-day over the entire systems. The Northwestern employs about 12,000 shopmen and the Chicago, Milwaukee and St. Paul about 15,000.

DECK HAND DROWNED IN RIVER.

Iver Larsen, forty, of No. 211 Carroll Street, Brooklyn, while sweeping a deck on the Clyde Line steamship Gibil accidentally fell overboard and was drowned at Pier 37, North River, at 10.30 o'clock this morning. The body was not recovered.

Kemal's Victory Marks the End Of Greek Asia Minor Aspirations

He Became Hero of Young Turks After Gallipoli Campaign and Succeeded Enver Pasha, Forced to Retire.

Developments in the near East, with their aftermath of Greek evacuation of Smyrna, and culminating atrocities in which thousands of Christians are said to have lost their lives, are mingled with the aspirations of the Turkish Nationals, who, at Angora, set up a Government, with Mustapha Kemal Pasha at it head, which h in view not only the upsetting of the old Turkish regime, but, it is thought now, the elimintion of Allied interference. This would mean the regaining of Constantinople.

Mustapha Kemal is the soul of the Turkish Nationalist movement. From youth he studied books on government and formed theories that made him the object of Secret Service officers' attention. Incidentally he gained a military education. He also imbibed Soviet ideas.

The Allied agreement at Sevres, which left Greece in occupation of Asia Minor, was revised in March of this year, when the Allies proposed an armistice. The Sevres Treaty proposed that Greece exercise sovereignty for a period of five years, at the end of which period the population, by a plebiscite, was to express its preference for either Turkish or Greek rule. The revision provided:

1. Perpetual freedom of navigation of the Dardanelles and the Bosporus.
2. Turkish sovereignty over all Asia Minor and the territory bounded by the Caucasus, Persia, Mesopotamia and the Mediterranean and Aegean Seas.
3. The Armenians to be under the League of Nations, but their territory to be under Turkish sovereignty, with an eventual home to be found for them by the League.
4. Adrianople to go to the Greeks, but a large percentage of Thrace to be returned to Turkey.
5. The Peninsula of Gallipoli to go to Greece.

A despatch from Constantinople, April 5, said that the Angora Government accepted the armistice with reservations. It asked the evacuation of Anatolia, including Smyrna, "in four months time.

While European Premiers conferred, Mustapha Kemal undertook to hasten evacuation by force of arms.

The Turkish victory in Anatolia was not difficult. The Greek Army was poorly clothed and supplied, and hundreds of miles from Greece, with no heart for occupying Asia Minor, or fighting the Turk for the sake of protecting Armenians, Jews and Circassians.

The military equipment of Mustapha Kemal is said to have been furnished him by the Soviet Government in exchange for foodstuffs, horses, sheep and goats. His ordnance consisted of the first batch of cannon, big shells and rifles turned out in Russian arsenals under the direction of German technical experts, who went there last April from various German manufacturing centres.

Mustapha's victory over the Greeks, who were driven from Asia Minor in disastrous rout, marks the end of Grecian aspirations east of the Mediterranean. Kemal has already met the British in battle. He was the directing officer at Turkish headquarters at Gallipoli and conducted the operations which forced the British withdrawal.

His brilliant abilities aroused the jealousy of Enver Pasha, who ordered him to an unimportant command. After Enver Pasha was compelled to flee, the young Turks made Mustapha Kemal their leader. He reorganized the Ottoman Nationalist Army and caused munitions factories to be built at Angora.

Smyrna, scene of the present disorders, is the chief port of Asia Minor. A city of 250,000 on the Mediterranean ordinarily, its population has been swelled by hordes of refugees. It is 200 miles distant from Constantinople, with which it is connected by rail.

Many American and European business organizations have offices and warehouses in the city.

WOMAN ON TRACKS, HE FLAGS SUBWAY TRAIN, SAVING HER

Man Sees Her Fall in Faint and Has Motorman Stop in Nick of Time.

Miss Viola Rose, thirty, of No. 185 East 24th Street, Brooklyn, fainted while standing on the eastbound platform of the Interborough Subway at the Franklin Avenue station at noon to-day and fell to the tracks.

C. R. Meyer of No. 352 Eastern Parkway saw her fall. He called to M. L. Wardell of No. 271 Decatur Avenue, the Bronx, to run to the end of the platform and signal the train, the roar of which could already be heard. Then he leaped to Miss Rose's assistance.

Wardell reached the end of the platform just in time. He waved to the motorman, who brought the train to a stop twenty feet from where Meyer, with the assistance of Policeman Daniel Leary, was lifting the unconscious woman to the platform.

She was taken to the Swedish Hospital, suffering from a fractured nose and kneecap.

STRIVING TO AVERT PENN. R. R. STRIKE

Hurried Conference Held at Department of Labor.

WASHINGTON, Sept. 15.—A hurried conference between officials of the Department of Labor and the General Chairmen of the Brotherhood of Railroad Clerks, Freight Handlers and Ticket Sellers was held to-day at the Labor Department in an effort to avert a strike among such employees on the Pennsylvania system.

HOOVER SAYS PRICE OF COAL IS OUTRAGE

Conference To-Day to Plan Keeping Cost Down.

WASHINGTON, Sept. 15.—The present prices of bituminous coal are "an outrage upon the American public," Secretary Hoover declared in connection with the announcement of a conference here to-day under the auspices of the United States Chamber of Commerce, of representative consumers of coal in manufacturing and other industries, for the purpose of working out some plan by which coal prices can be kept down to a normal level.

No specific charge of profiteering on the part of coal operators was made, but Mr. Hoover said that while some were charging reasonable prices, others were going far in excess of the reasonable limit.

Notice to Advertisers

THE WORLD

DIED.

ANDERSON.—CORDELIA. Campbell Funeral Church, B'way, 66th. Saturday, 11 A. M.

HERNANDEZ.—BLASCO JOSEPH. Campbell Funeral Church, Broadway, 66th st. Notice later.

WIENER.—FANNIE. Campbell Funeral Church, B'way, 66th st. Friday, 10 A. M.

FUNERAL DIRECTORS.

All "Lost and Found" articles advertised in The World or reported to "Lost and Found Bureau," Room 103, World Building, will be listed for thirty days. These lists can be seen at any of The World's Offices. "Lost and Found" advertisements can be left at any of The World's Advertising Agencies, or can be telephoned directly to The World. Call 4000 Beekman, New York, or Brooklyn Office, 4100 Main.

EK-27: The New York Herald, 16 Eylül 1922. *"Türkler, Yunanlıları Nerede Yendi".* Haritanın altında; İzmir'in ele geçirilmesi ve yakılmasıyla sonuçlanan Mustafa Kemal Paşa ordularının ilerleyişini ve Yunanlıların Batı Anadolu'dan atılmasını gösteren harita. Oklar, Türk birliklerinin taarruzun başlangıcındaki pozisyonunu ve birbirini izleyen denize doğru hareketlerini göstermektedir. İlerleme 26-27 Ağustos'ta başladı ve iki hafta içinde Türkler galip geldi.

Where Turkish Nationalists Crushed the Greeks

Map showing the advance of Kemal Pasha's armies which culminated in the capture and burning of Smyrna and the expulsion of the Greeks from Asia Minor. The arrows indicate the position of the Turkish troops at the beginning of the offensive and their successive movements to the sea. The advance started August 26-27 and in two weeks the Turks were victors. Dispatches report a revolutionary outbreak in Adrianople against the Greek authorities and also that separatist movements have broken out in the Greek islands of Mitylene and Chios.

EK-28: Evening Star, 16 Eylül 1922. (Berryman)*"Normale Dön!"*. Koşan kişinin elindeki meşale İzmir Yangını'na atıftır.

"BACK TO NORMALCY!"

EK-29: The Washington Herald, 16 Eylül 1922. (J.N.Darling) Türklerin Avrupa diplomasisine geri döndüğü aktarılmaktadır.

EK-30: The Pensacola Journal, 18 Eylül 1922. (Dorman H. Smith) *“Ne demek istiyorsun, Hasta Adam “Tanrı tarafından! çabuk iyileşti”.*

EK-31: The Richmond Palladium and Sun-Telegram, 18 Eylül 1922. *"Müslümanların Muzaffer Lideri!"* Mustafa Kemal Paşanın, İstanbul ve Trakya ile birlikte tüm Anadolu'nun koşulsuz teslim olmasını talep ettiği ve Müttefikler şehri teslim etmedikçe İstanbul'un işgali için ordularını göndereceği yazmaktadır.

LEADER OF VICTORIOUS MOSLEMS.

Mustapha Kemal Pasha, whose hordes of Turks are ravaging Smyrna, has demanded unconditional surrender of all Asia Minor, together with Constantinople and Thrace, declaring he will send his Moslems to storm and capture Constantinople unless the Allies hand over the city to him.

EK-32: The Washington Herald, 20 Eylül 1922. (J.N.Darling) *"Soğukkanlı bir adam evini çalmak istediğinde ilk ne yapacaksın?"*

EK-33: The Washington Herald, 21 Eylül 1922. (J.N. Darling) *"Gönüllü itfaiye teşkilatını oluşturmadan önce köyün kaç kez yanması gerektiğini merak ediyorum."*

ÖZGEÇMİŞ

Hava Harp Okulu’nda lisans eğitimimi tamamladım. 2014 yılında Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Atatürk İlke ve İnkılâpları Anabilim Dalından, *“Tarihsel Açıdan Türkiye-IMF İlişkilerinin Başlangıç Dönemi (1947-1960)”* konulu Yüksek Lisans teziyle mezun oldum.